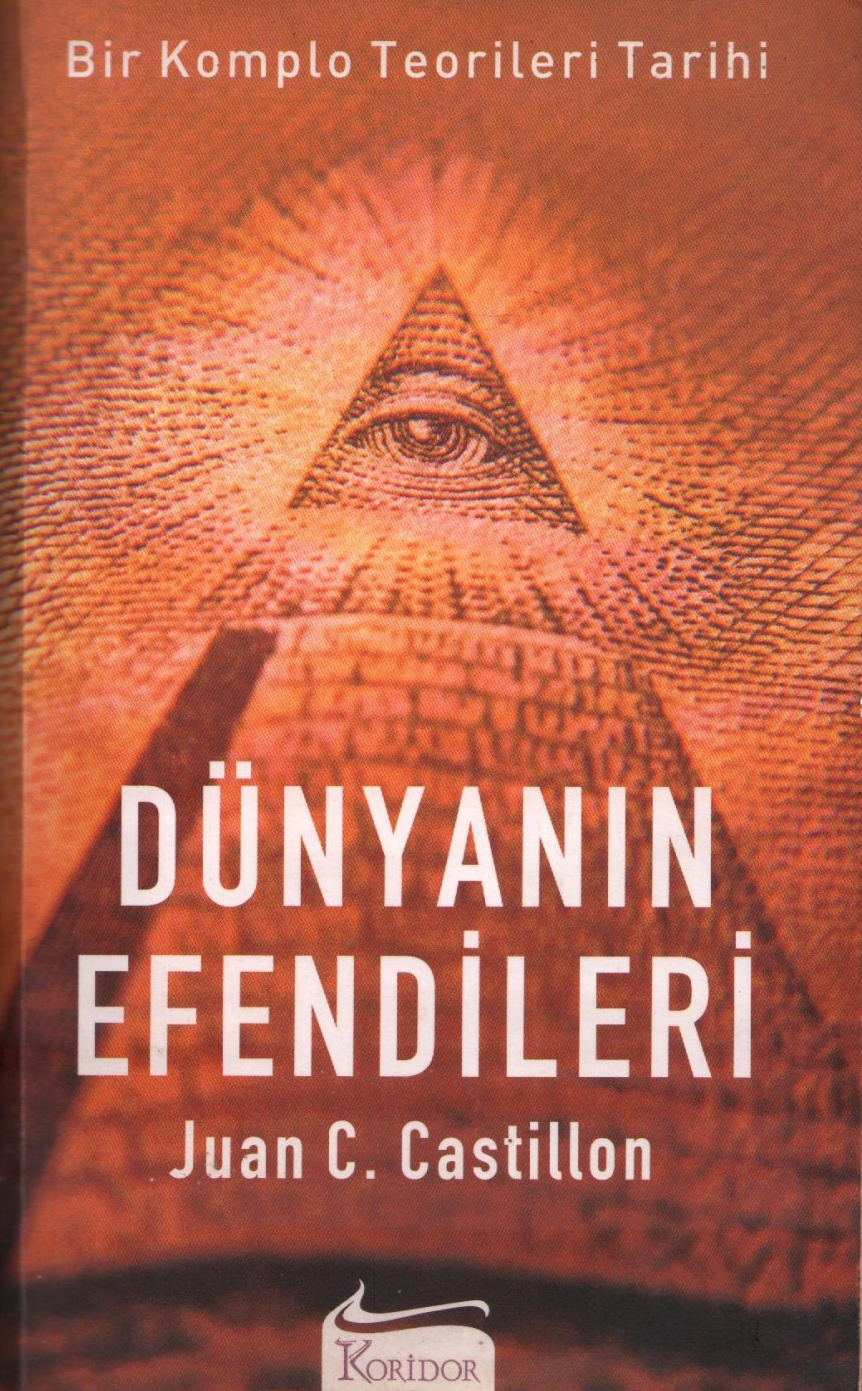
Bir Komplo Teorileri Tarihi

DÜNYANIN EFENDİLERİ

Juan C. Castillon

KORİDOR

KORİDOR YAYINCILIK - 65

ISBN: 978-9944-983-88-4

DÜNYANIN EFENDİLERİ: Bir Komplo Teorileri Tarihi
Juan Carlos Castillón

Özgün adı: *AMOS DEL MUNDO:*
Una historia de las conspiraciones

Copyright © 2006, Juan Carlos Castillón Martín

Editör: Zübeyde Abat
İspanyolca aslından çeviren: Sakıp Murat Yalçın
Sayfa tasarımı: Gülperi Şengün
Baskı: Oktay Matbaacılık, İstanbul
Cilt: Umut Matbaacılık, İstanbul

1. baskı: Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2007

KORİDOR YAYINCILIK
Telsiz Mah. 85. Sok. No: 100
Dikilitaş-Zeytinburnu/İstanbul
Tel. : 0212 546 86 32 / 39 - 46 - 57
Faks : 0212 546 86 64 / 65
E-mail : info@koridoryayincilik.com.tr

Dünyanın Efendileri

Bir Komplo Teorileri Tarihi

JUAN CARLOS CASTILLÓN

Çeviren:
Sakıp Murat Yalçın

İçindekiler

Birinci Bölüm

GÜNCEL BİR KONU: KOMPLO TEORİLERİ VE POPÜLER KÜLTÜR

1. Kasım 2004: Dünyanın en güçlü adamı aynı locadan iki aday arasından seçiliyor 11
2. "Simpson Ailesi" ve "Nikita": Popüler Kültür ve Komplo Teorileri 18
3. Kuzey Amerika Komplo Teorileri, Avrupa Komplo Teorileri ve Büyük Komplo 29
4. McVeigh, Dedem ve Ben 34
5. Yöntem Sorunu 43

İkinci Bölüm

BÜYÜK KOMPLO'NUN KÖKENLERİ

6. Devrim Öncesi Fransa: Lantenac Markizi *Eski Rejim*'in daha iyi olduğunu biliyordu... 55
7. Fransız Devrimi: Reformdan İsyana..... 75
8. Orleans Dükü: Naibin torunu, kralın ve komplocunun babası: Komplo gerçekten vardı 86

9. Barruel ve Robison:
Suçlanan Mason Komplosu 98
10. Adam Weishaupt ve
Bavyera İlluminati'si 115
11. Ortaçağ: Tapınakçılar gizli bir
cemiyet değillerdi, öyle olmaya
çalışmadılar bile 132
12. Farmasonluk:
Jakobitlerden Jakobenlere 143
13.Napolyon ve Yahudiler. İmparator
dini barışı sağlıyor ve Deccal olmakla
suçlanıyor 154
14.Unutulan Komplocular: Protestan Fransızlar
ve Kapitalist Anglosaksonlar 176
15.Maurras ve Action Française:
Orleans Hanedanı Yanlıları Mason
Komplosuna Karşı 184

Üçüncü Bölüm

KOMPLO TEORİLERİNİN EVRİMİ

16.19. Yüzyıl: Gizemler ve
Gizli Cemiyetler Asrı 189
17.Gericiliğe Hizmet Olarak Yıkıcılık
Yöntemleri: Foi Şövalyeleri 205
18.İspanya ve Amerika Kıtası: Wharton
Dükü'nden Francisco de Miranda'ya 212
19.Cizvitler: Kara Adamlar,
Gerici Komplocular 222
20.Hor görmeden nefrete:
Yahudi düşmanlığı şekil değiştiriyor 237

21.Şeytan Geliyor: Leo Taxil, 'Fumiste' edebiyat, General Pike ve Ku Klux Klan 244
22.Kuzey Amerika İstisnası: Şüpheliler Katolik 253
23.Komplocu bankacılar: Rothchild, Rockefeller, Cecil Rhodes ve Kurukafa ve Kemikler. ABD'li beyaz bir zengin olunca, zafere ulaşmak için illa gizli bir cemiyetten mi geçmiş olmak gerek? 271
24.19. yüzyıl gizli cemiyetlerle ilgili bilmemiz gereken her şeyi bıraktı... "Herkes orada" 291

Dördüncü Bölüm

ŞÜPHE MEKANİZMALARI

25.21. Yüzyıl: Küreselleşme Yüzyılı 297
26.Neden şüpheliler? 304
27.Komploları kim ve nasıl ifşa ediyor? 323
28.Kuzey Amerika İstisnasına Bakış 336
29.Komplocu Yazının Kaynakları: Kötü Romanlardan Belgelendirilmemiş Anlatılara 343
30.Tanrı gitti – ya da onu kovdular –, insanlar, tek başımıza kaldık... ve şanslıysak şeytan belki... 364
31.'Herkes burada,' tekrarlanan bir cümle... 374

Birinci Bölüm

GÜNCEL BİR KONU: KOMPLO TEORİLERİ VE POPÜLER KÜLTÜR

1

Kasım 2004: Dünyanın en güçlü adamı aynı locadan iki aday arasından seçiliyor

TIM RUSSERT: İkiniz de Yale'de gizli bir cemiyet olan Kurukafa ve Kemikler'e üyesiniz. Bundan ne anlamalıyız?
JOHN KERRY: Ah, anlaşılmayacak bir şey yok, çünkü gizli bir şey değil. [Seyirciler güler.]

Meet the Press, 31 Ağustos 2003,
ABD Başkan Adayı John Kerry ile röportaj.

TIM RUSSERT: İkiniz de gizli bir cemiyet olan Kurukafa ve Kemikler'e üyesiniz.
GEORGE W. BUSH: Bu o kadar gizli ki, konuşamayız.
RUSSERT: Bunun Amerika için anlamı nedir? Komplo teorisyenleri deli olacaklar.
BUSH: Doğru. Bilmem. İnternet sitesine bakmadım daha. [Seyirciler güler.]

Meet the Press, 8 Şubat 2004,
ABD Başkanı George W. Bush ile röportaj.

Bu kitabı yazmaya George W. Bush'un ABD başkanlık seçimlerinde zafer kazandığının açıklandığı tarih

olan 3 Kasım 2004'te başladım, iyi hatırlıyorum. Başkanın oğlu, senatörün torunu George W. Bush'un dünyanın en güçlü adamı olduğunun kesinleştiği gün. Amerika Birleşik Devletleri'nin yakın tarihiyle ilgili daha önce yazmış olduğum yazıları gözden geçirmek zorunda kalıp kalmayacağımı görmek için o ana kadar beklemiştim. Bu yüzden cumhuriyetçilerin zaferine sevinen bir avuç İspanyol'dan biri oldum. Seçimleri Bush'un rakibi, pek rakibe benzemese de, John Kerry'nin kazanması diğer kitabın önemli bir bölümünü tekrar yazmaya mecbur bırakacaktı beni.

2004 ABD başkanlık seçimleri; servetlerini miras almış, ayrıcalık içinde büyümüş, Yale mezunu, Kurukafa ve Kemikler (Skull and Bones) kardeşliği isimli aynı gizli cemiyetin mensubu iki dolar milyonerinin karşı karşıya gelişine sahne oldu. İki adayın paralelliklerini tamamlarcasına, başkan yardımcısı adayları Richard Dick Cheney ve John Edwards, zamanında Bilderberg grubu toplantılarına katılmış kişilerdi.

İki adayın kökenleri, Kurukafa ve Kemikler Cemiyeti hakkındaki açıklamaları birbirine eşdeğer olacak kadar benzerdi. Kerry seçilseydi, bu cemiyet dördüncü ABD başkanını, ilk demokrat adayı başkanını çıkarmış olacaktı. Bu cemiyetin önceki başkanları, 19. yüzyılda William H. Taft ve Bush ailesinin iki üyesi, hep cumhuriyetçiydi.

ABD'deki seçimlerle aynı hafta, ciddi ve sorumluluk sahibi bir Fransız dergisi olan *Le Nouvel Observateur* Nice'teki mason skandallarını manşetten vermişti: "Farmasonluğun adalet sistemi üzerindeki etkisi sorunu tekrar gündemde."

Aynı ay, İspanyol FHM'nin kapağında oyuncu Alissa Milano'nun çekicilikten uzak bir resmi, çoğu kişinin

umursamayacağı "Yüzüne bakın!" çağrısı ve Lady Di'nin uzaylılar tarafından öldürüldüğü iddiası yer alıyordu. Lady Di'yle ilgili makale komplo teorileri üzerineydi. Aptalca bir haberdi. Komplo teorilerini yakından takip eden herkes Lady Di'yi İngiliz Kraliyet Ailesi'nin görevlendirmesi üzerine, MI-5 yardımıyla Mosad'ın öldürdüğüne inanıyordu (daha doğrusu biliyordu.) Doğrulanabilir bir tez gibi görünmüyor ama İngiltere'de Lady Di'nin kazaya kurban gittiğine inanan insanların ne kadar az olduğunu hatırlayalım: *London's Evening Standard*'ın 2004 yılında yaptığı bir ankete göre 4170 kişiden yüzde 43'ü Diana'nın öldürüldüğüne inanıyordu.

Bundan bir ay önce *Le Nouvel Observateur*'dan daha az, ama bana kalırsa FHM'den daha fazla ciddi olduğu söylenebilecek *Clio* dergisi ilk sayfa haberi olarak dünyanın efendilerine yer veriyor ve kapağı 1 dolarlık banknottan çıkarılmış mason sembolleriyle dolduruyordu. Haberi okumadım ama bu banknotta İlluminati Tarikatı'nın kuruluş yılı olan 1776'nın yazılı olduğunu belirtmekte fayda var. Bu kesin bir bilgi; hatta aynı yıl, Amerika Birleşik Devletleri'nin bağımsızlığı gibi banknotun tasarımında etkili olmuş olabilecek, bu tarihin kullanılmasını meşrulaştıracak bir olay olmasaydı gayet şüphe uyandırıcı da olurdu.

Büyük kitapçılarda yeni çıkan kitapların bulunduğu raflara şöyle bir göz atarsanız komplo teorileriyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili en az yirmi kitap görebilirsiniz. Hepsi de Vatikan gizli servisi ve masonlarla ilgili kitaplar. Kimisi César Vidal gibi ciddi tarihçiler tarafından kaleme alınmış. Ama bunlar da Tapınakçılar; yeni Tapınakçıların yüzyıllarca sakladığı ortaçağ sırları; soyu İsa'dan, İlluminati'den gelme krallar; her

zaman en basit ve göze çarpması en kolay konu ve yeteri kadar tarikatsal öğe içeren ve yazarın Umberto Eco ve Dan Brown ile karşılaştırılmasını sağlayan, hatta kimi zaman bu ikisini aynı cümle içinde kullanan kitaplarla çevrili.

Komplolar ya da diğer deyişle komplo teorileri her yanımızı sarmış durumda. Komplo (conspiración) nedir? Komplo teorisi (tesis conspirativa) nedir? Latin kökenli dillerde "conspiration", "conspiración" gibi değişik yazılış biçimleri olan ve kökeni "conspirare" sözcüğüne dayanan komplo "birlikte nefes almak" anlamına gelir. İspanya'da eski çağlarda Fransızca kitaplar kullanıldığından, bu kelimenin aynı dilde ne zaman kullanılmaya başlandığı kesin olarak bilinmiyor. "Conspiration" on ikinci yüzyılda, 1160'larda ortaya çıktı. Komplo kuran, komplocu (celui qui maquine) anlamında "conspirateur" kelimesi ilk defa 1302 yılında kullanıldı. 16. yüzyıl itibariyle komplocu sadece komplo kuran kişi değil, üstelik bunu bir güce karşı yapan kişi olarak anılmaya başlandı. İspanyol Kralîyet Akademisi "conspiración"u şöyle açıklıyor: (1) Komplo kurma eylemi (üstün bir güce karşı birleşme) ve (2) Komplo kurma eylemi (belirli bir kişiye karşı birleşme).

"Conspirare" ya da "birlikte nefes alma" yakınlık ya da samimiyet sözcüklerini çağrıştırıyor. Ama iki kişinin 1995 İspanyol Ceza Kanunu'nun 17. maddesi ile suçlanması için çok şey paylaşmaları, derin bir yardımlaşmaya girmeleri gerekiyordu: "İki ya da daha fazla kişi suç işlemek için bir araya gelir ve bu suçu işlerse bu bir komplodur." Şimdiki iki yaygın yorumuna karşın bu terim geleneksel olarak olumsuz anlamlara sahip değildi. Latince-İspanyolca sözlüğümde "conspiratio"nun ilk anlamı "anlaşma", "birleşme" şeklinde. Lise yıllarından

kalma, Latin eklemeleri de içeren eski *Vox* sözlüğümde "conspiro" fiili "sözleşmek", "uyum sağlamak", "anlaşmaya varmak" fiilleriyle ilişkilendiriliyor. (Sırasıyla cum aliquo "birisiyle"; ut "için"; ne "bir şeyden kaçınmak için"). Kelimenin şimdiki anlamı ancak bu üçünün ardından geliyor. (perdere aliquem, "birine karşı"; ad res novas "devrim yapmak için")

Komplo teorisini tanımlamak pek kolay değil. Sözlükler bunu atlamışlar. Normalde bunlar, tarihle ya da günümüzle ilgili siyasi, bilimsel, genel olarak kabul edilen tezlere meydan okuyan teorilerdir. Komplo teorileri geçmişte ya da günümüzde meydana gelen bir olayın sonucunun sadece meşru ya da en azından bariz eylemlerden kaynaklanmadığını; normalde gayrı meşru olan gizli güçlerin de işin içinde olduğunu iddia ederler. Komplo teorilerine inanan kişiler tarihteki çoğu olayın – hatta tamamının – önceden hazırlanmış bir planın sonuçları olduğuna inanma eğilimi gösterirler. ABD başkanlarından Franklin D. Roosevelt "Siyasette hiçbir şey kaza sonucu olmaz. Olduysa da planlanmıştır," demeye kadar varmıştır. Bu anlamda komplo teorilerine inananlar bir planın sadece önceden belirlenmiş olduğunu söylemekle kalmaz, aynı zamanda bunun bir azınlığa özel ve bu azınlığın çıkarlarına dönük olduğunu iddia ederler. Roosevelt'in düşmanı ve Beyaz Saray haleflerinden birinin babası olan Joseph Kennedy "Amerika'yı elli kişinin kontrol ettiğine, hatta bunun abartılı bir sayı olduğuna" inanıyordu. Kayzer II. Wilhelm'in eski danışmanı, Vaymar Cumhuriyeti'nin bakanlarından Walter Rathenau Avrupa hakkında benzer bir yorum yapıyordu: "Birbirini tanıyan üç yüz insan Avrupa'nın ekonomik geleceğini yönetiyor ve haleflerini içlerinden seçiyor." Bugün kimilerinin Bilderberg Kulübü'nün faali-

yetlerini tanımlamak için kullanabileceği bir cümle.

Neyi, nasıl ve ne zaman söylediğimize dikkat etmemiz gerek. Rathenau en azından dikkate alınacak biriydi ve onun Kayzer'in bakanı iken sarf ettiği "üç yüz insan" sözü Konsey Organizasyon üyeleri (komünist ve Yahudi karşıtı militaristler) tarafından iki savaş arası dönem geldiğinde "üç yüz Yahudi" olarak anlaşıldı ve kendisini de bu üç yüzün arasına koyduğundan, onu öldürdüler.

Komplolar, komplo teorileri ve gizli cemiyetler etrafımızdaki birçok insanın hayatının bir parçasını oluşturuyorlar. Roosevelt'ten Dan Brown'ın kitaplarını satın alanlara, *Siyon Liderlerinin Protokolleri* okuyucularına kadar tüm bu insanlar bizimle paylaştıkları dünyayı bambaşka bir şekilde görüyorlar. Kuzey Amerika'yı elli insanın, Fransız adalet sistemini masonların yönettiğini; Lady Di'yi uzaylıların öldürdüğünü ya da bir Müslüman'dan hamile olduğu, İslam'a dönmeyi düşündüğü için İngiliz Kraliyet Ailesi'nin öldürttüğünü düşünüyor, hatta tam bir kesinlikle ve hiç şüphe duymadan bunu biliyorlar. Kimi uç vakalarda – İngiliz yazar David Icke'yi okudukları zaman – adı geçen iki tezin doğru ve birbirlerini tamamlayıcı olduğunu, çünkü İngiliz Kraliyet Ailesi'nin uzaylı olduğunu "biliyorlar". Ayrıca uzaylılar aramızda olmasına rağmen, insanoğlunun hiçbir zaman aya ayak basmadığını, uydurma inişi Stanley Kubrick'in *2001, Bir Uzay Macerası* filmi için kullandığı stüdyolarda çektiğini biliyorlar. AIDS'in siyahileri ve hatta eşcinselleri yok etmek için devletlerinin bir laboratuarında Yahudi bilim insanları tarafından türetildiğini biliyor ve hatta bunu yapan bilim adamının adını –

Dr. Wolf Szmuness – net olarak vererek kendini savunamayacak bu merhumu birkaç kitapta suçluyorlar. Kennedy'nin mafya, CIA, Castro hükümeti ya da Küba'daki sürgünler tarafından öldürüldüğünü; II. Jan Pol'ün AIDS'i türeten doktorla arkadaş olduğunu ve I. Jan Pol'ün CIA ve Opus Dei yardımıyla Vatikan bankerleri tarafından öldürüldüğünü, çünkü bunların komünizmi yıkmak için komünizm karşıtı bir Papa'ya ihtiyaçları olduğunu; aslında dünyaya gizliden gizliye mafyaların hâkim olduğunu; dünyanın efendilerinin Bilderberg Kulübü'nde bir araya geldiğini, bu örgütün bir Dış İlişkiler Konseyi ve Üç Taraflı Komisyonu olduğunu ve Birleşmiş Milletler vasıtasıyla devletlerin egemenliğini sona erdirip zorla tek düşünce, tek para uygulamasına geçmeye çalıştığını; tarihin aslında hiç de göründüğü gibi olmadığını, Fransız Devrimi'nin aslında Tapınakçıların yüzyıllar önce ölmüş Üstatlarının intikamı olduğunu; Tapınakçı Süvariler'in intikamı ve Fransız Devrimi'nin Büyük Komplo'nun su yüzüne çıkmış ilk öğeleri olduğunu çok iyi biliyorlar.

2 Kasım 2004'te bir Kurukafa ve Kemikler üyesi Beyaz Saray'a tekrar seçildi ama iki gün sonra babası televizyonumda karikatürize edilmiş halde belirdi, *Simpson Ailesi*'nin bir tekrar bölümünde. Bu bölümün bir sahnesinde *Taş Yontucular* (The Stonecutters) adlı başka gizli bir cemiyetin yöneticileri görülebiliyordu.

2
"Simpson Ailesi" ve "Nikita": Popüler Kültür ve Komplo Teorileri

İngiliz Kraliyeti'ni kim kontrol ediyor?
Metrik sisteme geçişi kim engelliyor?
Biz, biz.
Atlantis'i haritalardan kim saklıyor?
Marslıları kim gizli tutuyor?
Biz, biz.

"Taş Yontucular içki âlemi şarkısı."

Televizyon seyretmeyi seviyorum. Ciddi niyetleri olan bir kitapta görmeye alışık olduğumuz türden bir itiraf değil bu; ama televizyon seyretmeyi seviyorum işte, özellikle de ABD televizyonunu. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık yirmi yıl yaşadıktan sonra, bu ülke hakkında öğrenmem gereken şeyleri evde oturup televizyon dizilerini seyrederek çok daha kolay bir şekilde, çok daha az cefa çekerek öğrenme şansım olduğunu fark ettim. Dublajsız sinema ve cazın yanı sıra televizyon dil öğrenmek ve mutlu olmak için geldiğim bu ülkeyle temas halinde olmamı sağlıyor.

Tüm imparatorluklar kendilerini ebedileştirmenin yollarını aramışlardır. Romalılar, devamlılığını yüzyıllarca sürdüren bir medeni yapı bıraktılar; İspanya, sa-

hibi olduğu toprakların hepsinde manastırlar ve kiliseler bıraktı; Napolyon da bir medeni kanun. İz bırakma söz konusu olduğunda Kuzey Amerikalılar tarih sahnesine geç girdiler, tüm geleneksel devamlılık şekilleri ele geçirilmişti bile. Buna rağmen yeni ve kendilerine has bir emperyal sanat, hatta endüstrileşmiş bir sanat üretmekten ve bunu tüm dünyaya yaymaktan geri kalmadılar. Kuzey Amerikalılar büyüklüklerinin ve kudretlerinin kanıtlarını bırakmak için *reality show, pembe dizi, western, sitcom* gibi araçları yani televizyonu kullandılar. Onlardan önce, vatandaşlarının yaşam tarzını, mitlerini, arzularını ve korkularını dünyanın geri kalanının gözleri önüne seren çok az ülke olmuştu.

ABD televizyonunu çok seyrettim. Hatta bunu yapmak için, kendime boş eğlenceden öte, mantıklı bir sebep üretmeye kadar vardım. Fakat yine de, Kuzey Amerika'da neredeyse yirmi yıl yaşamama rağmen, *Simpson Ailesi*'ni keşfetmem ve değerlendirmem İspanya'da oldu.

Simpson Ailesi televizyon dünyasının en uzun soluklu dizilerinden biri, 1989'dan beri on dokuz sezon sürdü ve üç yüzden fazla bölümü yayınlandı. İspanya'da bunu çocuk dizisi olarak görenler var ama Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlandığı saat tamamen yetişkinlere yönelik. Üstelik bu saat diliminde yer almış ilk çizgi film de değil. 1960-66 yıllarında *Çakmaktaşlar* da aynı saatlerde yayınlamıştır. Bugün seyredince fark etmesi güç olsa da *Çakmaktaşlar* da yetişkinlere yönelik bir çizgi filmdi. *Çakmaktaşlar*'ı seyredip *Simpson Ailesi* ile karşılaştırmamak olmaz. Her iki program da ABD tarzı bir aile yapısına sahip; işçi bir *aile babası* (pater familias), mesleği olmayan ve pek sık evden çıkmayan bir hanım: Bu kırk yıl önce çok daha yaygın bir şeydi. Ama benzerlikler burada tükeniyor.

Çakmaktaşlar 60'larda yapılmıştı ama 50'lerde sitcom'lar ile yerleşmiş modeli sürdürüyordu. İspanya'da hiç yayınlanmamış olan *Balayı Çiftleri* (The Honeymooners) dizisinden ilham alıyordu: Yıllar içinde kaybolan mizah etkinliğinin büyük bölümü o zaman yeni keşfedilmiş olan banliyö yaşamının yapısından geliyordu. Bu semtlerdeki müstakil ama birbirine benzer evler; şimdi tekdüze, sıkıcı ve bunaltıcı görünen yaşam; Büyük Bunalım, Yeni Görüş ve İkinci Dünya Savaşı sırasında doğmuş o dönem ABD nesli için bir yenilik, bir kutlama ve gurur sebebi idi. *Balayı Çiftleri* dizisinin ana karakteri Ralph Krandem küçük, sıkışık ve havasız bir dairede yaşıyordu. Fred Çakmaktaş ise müstakil, verandalı bir eve çıkmayı başarmıştı.

Ralph Krandem ve Fred Çakmaktaş 50'li yıllarda Kuzey Amerika'da bol bulunan şişman *mavi yakalı işçiler* idi. Bu kişiliklere ilham veren gerçek dünya işçileri vergisini ödeyen, demokrat, sendika üyesi, aşırı kırmızı et yiyen ve sigara içen, dünyanın en güçlü ülkesinde yer almaktan gurur duyan, kanunlara saygılı, hükümetine inanan insanlardı. *Çakmaktaşlar* yetişkinlere öylesine hitap ediyordu ki ilk sponsorlarından biri Winston sigaralarıydı. Fred Çakmaktaş Winston'a güveniyor, dizi içeriğinde olmasa da reklamlarda Winston tüttürmeye kadar varıyordu. Kendisinden ilham alınan işçi de Winston içiyor, ona güveniyordu. Ülkesinin gücünden ve kanunlarından gurur duyan, bu kadar büyük bir sigara firmasının müşterilerine asla yalan söylemeyeceğini, kendilerine zarar verecek komplolara girişmeyeceğini düşünen bir adamdı.

Fred Çakmaktaş yüzlerce diğer orta ve alt sınıf beyaz ABD'li gibi masonik ilhamlı bir "kardeşlik cemiyetine" üyeydi ve düzenli olarak, ucuz içki içtiği, arkadaşla-

rıyla kâğıt oynadığı ve şansın daha az güldüğü insanlarla dayanışmak için – eşinden uzak kalacağı bir fırsat olarak – yardım kampanyaları organize ettiği localara gidiyordu. Bu locallar bir erkeğin evi dışında kendini mutlu hissedebileceği her şeyi sunuyordu ona: Ucuz bira; gizlice el ele vereceği, daha sonra bölgedeki Ticaret Odası'nda ya da hesabı olduğu bankada karşılaşacağı ve yardım göreceği arkadaşlar ve de felçli çocuklara yardım etme şansı. Truman ve Eisenhower ABD'si iyiydi, hoştu, mutluydu ama bu hastalığı görmezden geliyordu.

Simpson Ailesi ise ABD toplumuna yıkıcılık çizgisine varmadan yöneltilmiş en keskin eleştiriydi ve onun hemen hemen tüm anlayışlarıyla ve popüler kültürüyle dalga geçti.

İki dizi arasındaki süreçte çok şey oldu ama dizinin *aile babası* Homer Simpson hâlâ şişman bir işçi. Ama mutlu değil; şu inanmadığı, kendisini kandırdığını düşündüğü politikacılara oy vermiyor ya da gönülsüzce veriyor; sendikalılığa karşı baskı yapan ya da bu hakkı reddeden bir şirkette çalışıyor; hiçbir büyük zorlukla karşılaşmamış ama ekonomik gücünün yıldan yıla azaldığını gören bir nesle dahil; vergi yükümlülüğünden mümkün olduğunca kaçıyor; ne yoz belediye başkanına ne de beceriksiz ve acımasız polis şefine saygı duyuyor; kimi zaman kendisini hor gören patronundan korkuyor. Homer Simpson sigara şirketlerinin daha bağımlılık yapıcı kılmak için sigaraya amonyak ve diğer maddeler katarak koca bir nesli kandırdığını biliyor olabilir ama bunu önemsemiyor, çünkü aptal. Üstelik aptal olmak hiç umurunda değil çünkü ülkesinin yakın tarihindeki liderleri bile *görsel suflör* (prompter) kullanmadan iki kelimeyi bir araya getiremiyordu. Sadece ABD televiz-

yonunun ucuz programlarını izliyor ama bu programlar dolaysız ilgi alanları, yani seks, para ve bira, dışına çıktığı anda canı sıkılıyor. Homer Simpson tabii ki sadece bir karikatür, ama karikatür de bir anlatım şeklidir ve çoğu zaman en samimisidir.

"Büyük Homer" isimli bölümde, Homer gizli, mistik bir cemiyete, Tarihi Taş Ocakçılar Cemiyeti'ne giriyor ve talihsiz rastlantılar sonucu dünya lideri oluveriyor. Fred Çakmaktaş da bir loca üyesiydi, bu sayede iki nesil arasındaki farkları görebiliriz. Çakmaktaş karakterlerinin dahil olduğu Islak Bufalo Cemiyeti Rotary'den ya da Elk'den esinlenilmiş bir kardeşlik cemiyetiydi, Taş Ocakçılar ise törenlerini İlluminati efsanesine (tarihten ziyade efsane) benzer şekilde yapıyorlar. İçki âlemi şarkılarında söylediğine göre – ki bu şarkılar birçok ABD'linin inandığı şehir efsaneleri için bir katalog gibidir – Oscar ödüllerini belirliyor, İngiliz Kraliyeti'ni kontrol ediyor, yeni ulaşım şekillerinin gelişmesini engelliyorlar.*

Birleşik Devletler ve onun popüler kültürü, dolayısıyla Batı dünyasının geri kalanı iki dizi arasında çok değişti. Eski Elk ve Rotary cemiyetleri eriyip yok olma noktasına kadar geldi. Küçük şehirlerin dışlarında, sağda solda bu kardeşlik cemiyetlerinin yarı yarıya terk edilmiş, devasa park alanları bomboş, hüzün dolu binalarını görebilirsiniz. Son yılların ABD'lileri babalarının neslinin temsilcileri gibi dayanışmacı değil. Bu yeni ABD'li aksine kimi dolapları, simgeleri kabul etme; büyüklerinin görmezden geldiği kimi tezlere inan-

*İngiliz Kraliyeti'ni kim kontrol ediyor?/Metrik sistemi kim engelliyor?/Biz, biz. /Atlantis'i haritalardan kim saklıyor?/ Marslıları kim gizli tutuyor?/Biz, biz./Steve Guttenberg'i kim yıldız yapıyor?/Kör balıkları kim kör ediyor?/Oscar gecesi kim hile yapıyor?/Biz, biz.

ma eğilimi gösteriyor. Çünkü kırk yıl önce ABD'de *İlluminati* kelimesini kullansanız, ülkenin ya da dünyanın tüm tarihini 18. yüzyıldan gelme paramasonik Alman bir locanın kurduğu korkunç bir komplo üzerinden anlatmaya çalışsanız bütün dünya, ya da hemen hemen bütün dünya size deli gözüyle bakardı. 70'li yılların ortalarında Birleşik Devletler'in en önemli komünist karşıtı topluluğu olan John Birch Cemiyeti bile, komünist bir komplonun varlığına inanıyor olmasına rağmen ne İllimunati'den bahsetmiş ne de Büyük Komplo'ya katılan masonları suçlamaya çalışmıştı. Büyük ihtimalle ABD'nin en eski komünist karşıtı kulübünün kurucuları arasında masonların da olması yüzünden.

Günümüzde komplo teorilerine inanan milyonlarca ABD'li var ve bu durum popüler kültürde onların en aşina olduğu şekilde ya sinema ya da televizyonda da kendini gösteriyor: *JFK, Komplo Teorisi, Devlet Düşmanı, Arlington Yolu / Korkunç Politika, Siyah Giyen Adamlar, Mançuryalı Aday, X-Files, Milenyum, Kod Adı, Dark Skies, Nikita (televizyon dizisi), Saklı Seçilmişler, Başkanın Adamları, Tomb Raider...* Liste daha uzayabilir. Tapınakçılarla, masonlarla ve ABD devlet yapısıyla ilgili olan *Büyük Hazine* bu kitabın ilk bölümünü yazdığım sırada gösterime girdi. Tüm bu filmlerin ve dizilerin çoğunu biliyoruz. ABD, mitlerini tüm dünya mitlerinin yerine koyacak kadar ihraç etmeyi başardı.

JFK, Kennedy suikasti ile ilgili bir film; *Komplo Teorisi*, devlet tarafından takip edildiğine inanan deli bir taksiciyi konu ediyor – ana karakter o kadar korkuyor ki, devlete hak bile veriyor; Devlet Düşmanı, devlet tarafından gerçekten takip edilen bir avukatın hikayesi; *Arlington Yolu / Korkunç Politika*, Oklahoma City'deki-

nin kopyası bir saldırı yapan ve kaçmayı başaran aşırı sağcı ferdi bir teröristi anlatıyor. (Bu saldırı *X-Files*'ın uzun metraj versiyonunun ilk sahnelerinde de yer almıştı.) Gayet gerçek bir teşkilat olan FBI'ı uzaylıları kovalarken seyrettiğimiz, var olmayan, uzaylı göçünü kontrol eden bir teşkilatı anlatan bir film: *Siyah Giyen Adamlar. Dark Skies, Clinton-Lewinsky ilişkisini* mizahi açıdan ele alıyor, Beyaz Saray'daki seks skandalını perdelemek için Balkanlar'da bir savaş organize eden bir başkan anlatılıyor. Güçlü insanların oluşturduğu, gizlilikle, lüks içinde yaşayan ve güç heveslerini suçla besleyen gruplardan bahseden diziler var: *Alias* ve *Nikita*. Ayrıca kadri mutlak, şimdiden üçüncü yerleştirmelerine yol alan, bir üniversite kardeşlik cemiyetinden bahseden bir başka film: *Saklı Seçilmişler* (asıl adı "Skulls", Bones değil). Büyümeyi reddeden ergenlere hitap eden, bir bilgisayar oyunundan esinlenilen *Tomb Raider*'da bile kötüler İlluminati'den. ABD'lilerin ve dolayısıyla Batılıların izlediği televizyon da gerçeğin sadece ABD tarafından kendi yurttaşlarından değil, devletimiz tarafından bizden de gizlendiği üzerine birçok örnek var.

Tüm bu filmleri seyrettim ve itiraf etmeliyim: Sadece ABD sinema ve televizyonunu seyretmekle kalmıyorum, gece ikide yani Fox'un en iyi saat diliminde ekrana getirilen en inanılmaz diziler ve en saçma filmlerle bile heyecanlanıyorum.

Temelini komplo teorilerinden alan diziler arasında en sevdiğim *Nikita* idi. Öncelikle gece geç vakitte, uykuya dalmaya başladığım, uyuşukluğumun dizinin senaryo ve gizeminin derinliğine inebildiği saatlerde yayınlandığı için; bir de, ana karakterleri, laflarını imkansız ya da anlaşılmaz entrikalara mutlak bir kayıtsızlıkla,

rüya boyutundaymış gibi söyleyen oyuncuları için. *Nikita* karanlık ve klostrofobik bir diziydi, iyilerin isimsiz teşkilatı (iyi olduklarını yakışıklı ve güzel olmalarından, saçlarının iyi kesimli olmasından ve şık siyah kıyafetler giymelerinden anlıyoruz) dünyayı kötülerden (kötüler, çünkü siyah kıyafetleri iyilerinkinden daha az şık, aynı şekilde daha az çekiciler) korumak için öldürüyor, yalan söylüyor ve işkence yapıyordu ve bunu büyük bir kayıtsızlıkla icra ediyordu. Sadece ikincil bir ayrıntı olabilir ama iyilerin yeraltında bir işkencehanesi vardı.

Nikita öldürmeye – ya da işkence etmeye – başlamadan otuz sene önce *The Man from U.N.C.L.E.* vardı. Bir başka polis teşkilatına dahil olan karakterlerin işlerinin öldürmek ya da işkence yapmak olmadığı başka bir televizyon dizisi. *Çakmaktaşlar* ve *Simpson Ailesi, The Man from U.N.C.L.E* ve *Nikita* arasında geçen zaman tam kırk yıldı. *The Man from U.N.C.L.E* ajanları mesleklerine rağmen iyilerdi, *Nikita* ajanlarının ise sorunlu olmalarının sebebi mesleklerinin onlara öldürme izni vermesi değildi; onlar daha işe alındıkları zaman sorunlarla karşılaşıyorlardı, hatta işlerine de bu sayede kavuşuyorlardı. Bundan böyle tıpkı yüzyıl gibi, komplo teorileri de fesatlaşmaya başladı.

Kuzey Amerika'da sabahları Nikita'yı seyrettiğim zamanlarda, dizi inanılmazdı. Ama resmi tasvipli bir işkence grubu hakkındaki fikrim zamanla değişti. Irak'ın işgalinden altı sene önce, işi işkence etmek olan bir ABD teşkilatının varlığı fikrini kim ciddiye alırdı ki? Abu Garip diye bir hapishanenin varlığını öğrenmeden önce bunu hayal bile etmek mümkün değildi.

Birleşik Devletler televizyonuna gülüyor olabiliriz ama komplo teorilerine gülebilir miyiz? Daha doğrusu,

tüm komplo teorilerine gülebilir miyiz? Nikita'daki teşkilat gerçekte yok ama fikir olarak çok farklı olmayan Gladio diye bir grup vardı ve tüm dünyanın tahmin ettiğinin aksine binlerce İtalyan bu sırrı saklı tutabildi. Aynı şey diğer milletlerden insanlar için de geçerli. Gölge Ordu (Stay Behind) ağı ilk defa 1978'de gün yüzüne çıkarıldı, o da eski şefi, CIA şefliği yapmış William Colby tarafından. Gladio benzeri grupların varlığı Almanya'da (Bundesdeutscherjungend), Avusturya'da (Schwert), Belçika'da, Birleşik Krallık'ta, Danimarka'da, Fransa'da (Rose des Vents), İsveç'te, İsviçre'de, Lüksemburg'da, Norveç'te, Hollanda'da, Portekiz'de, Türkiye'de ve Yunanistan'da da resmi yoldan kabul ediliyor. Gladio'nun varlığından haberdar onca politikacı arasından sadece Giulio Andreotti ülkesine açıklama yaptı:

> İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Sovyet yayılmasından ve NATO kuvvetlerinin Kominform (Varşova Paktı) ile mukayese edildiğindeki güçsüzlüğünden dolayı, Batı Avrupa ulusları geleneksel olmayan savunma şekilleri tasarlamak durumundan kaldılar ve topraklarında, düşman işgali olması durumunda direniş gösterecek gizli örgütler kurdular. Bu örgütlerin görevi istihbarat toplamak, sabotaj ve gerilla eylemleri ile propaganda yapmaktı.
>
> Büyük Britanya, Fransa, Hollanda, Belçika ve muhtemelen Danimarka ile Norveç'te direniş örgütleri kuruldu. Fransa, kontrolüne verilen Alman ve Avusturya bölgelerinden ve Pirine dağlarına kadar uzanan kendi topraklarından sorumluydu. Yugoslavya da askeri hazırlığını özel operasyonlara ağırlık vererek sürdürdü. Bizim ülkemizde de Silahlı Kuvvetler İstihbarat Örgütü (SIFAR) 1951'den beri hem İtalyan askeri yapılarını tek bir işlev altında toplayıp müttefiklerinkiyle birleştirmek, hem de Kuzeyde İtalya'daki (Amerika Birleşik Devletleri) yabancı bir güç

tarafından bağımsız olarak başlatılmış girişimleri geliştirmek için "gizli" bir direniş örgütünün yaratılması için çalışmalar yapıyordu.

İtalya'daki örgütün kurulması çalışmaları ilerlerken Amerika servisleri ile SIFAR arasında örgütlenme ve işgal sonrası gizli direnişin faaliyetleri ile ilgili bir anlaşma imzalandı. İtalya ve ABD'nin daha önce aldığı yükümleri onaylayan bu anlaşmanın bilinen adı *Stay Behind*'dı.

Gladio isimli gizli operasyon üsleri bu şekilde oluşturuldu. Gizli direniş oluşumu kurulduktan sonra İtalya, Fransa'nın talebi üzerine SHAPE (Avrupa Müttefik Güçleri Genel Karargahı) CCPU'nın (Birleşik Gizli Komite) çalışmalarına katılmaya çağrıldı...

Komitede halihazırda ABD, Büyük Britanya, Fransa, Almanya ve diğer NATO ülkeleri bulunuyordu. 1964 yılında istihbarat servisimiz, kaçış şebekeleri üzerine çalışmak ve değişik ülkeler arasındaki işbirliği sorunlarını çözmek üzere kurulmuş CCA'ya (Müttefik Gizli Komitesi) katılmaya davet edildi. Büyük Britanya, Fransa, ABD, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve Batı Almanya halihazırda bu komitenin parçasıydı...

Yakın tarihte Batı Avrupa'yı dönüştürmüş olan önemli olayların ışığında [Andreotti burada Berlin duvarının yıkılmasını ve ardından Sovyet Bloğu'nun dağılmasını kastediyor] hükümet bu gelenek-dışı mevcut savaş düzenlemelerini yeniden değerlendirmeye, tüm ferdi girişimleri destekleyip değerlendirmeye başlamıştır. (Guilio Andreotti, Gladio Operasyonu Raporu'ndan alıntı.)

Hükümetler yalan söylüyor. Devletler hep haklılar; ahlak ve hatta kendi yasalarına aykırı eylemlerde bulunuyor ve bunu gizli tutmayı tercih ediyorlar. Böyle düşününce, HIV virüsünü tanımlayan ve tecrit eden adam Robert Gallo'nun, AIDS'ın yapay olarak üretilmiş bir hastalık olduğunu açıklamasının ne anlamı olabilir ki?

İslam Birliği'nden – Siyahi Müslümanlar – kimi liderlerin biraz daha ileri gidip AIDS'in ABD'li siyahileri öldürmek için kasten üretildiğini söylemesi ne fark eder ki? İki durumda da bunlara inananların sayısı durumu açıklıyor: Afro-Amerikalıların yüzde 27'si bu salgın hastalığı hükümetin ürettiğine; yüzde 12'si CIA'in bu eyleme doğrudan katıldığına; yüzde 15'i de nihai hedefin siyahi toplumu yok etmek olduğuna inanıyor.

Yakın tarihin kanıtlarından sonra, bu tezlerin bazılarının diğerlerinden daha delice olduğunu söyleyebilir miyiz? Şu geçen yarım yüzyıl içinde Fred Çakmaktaş mafya diye bir şey olduğunu (mafya babası Joe Valachi'nin ABD Kongresi'nin Bilgi Toplama Komisyonu önünde kabul etmesi 1963 yılını bulacaktı); CIA'in Orta Amerika ve Güney Amerika'da yasal olarak kurulmuş hükümetleri devirdiğini, tarih kitaplarında asla yer almayacak savaşlar çıkardığını, işkenceler yaptığını, Hint Çini'nde afyon ticareti yaptığını, ABD sınırları içine LSD gibi uyuşturucuların geliştirilmesine yardımcı olduğunu; ABD hükümetinin iletişim ağlarını kontrol etmek üzere ECHELON isimli bir şebeke kurduğunu, elektronik postalardan, fakslardan ya da telefonlardan geçen tüm bilgiyi kontrol ettiğini; gezegendeki en güçlü, en zeki ve en zengin (bu üç kategori hiçbir zaman aynı kişide görülmüyor) bazı adamların her sene siyaset ve iş konuşmak üzere, hiçbir resmi denetim altında olmadan bir kulüp altında buluştuğunu; bu kulübün, ilk toplantının yapıldığı Hollanda'daki bir otelin, Hotel Bilderberg'in adını aldığını keşfetti.

3

Kuzey Amerika Komplo Teorileri, Avrupa Komplo Teorileri ve Büyük Komplo

Kuzey Amerikalıların inandığı komplo teorileri bizi illa ki ilgilendirmeli mi? Birleşik Devletler'deki son seçimler İspanya'da yapılan kendi seçimlerimiz kadar ilgi gördü. Atlantik, hiç de göründüğü kadar büyük değil. Bizim kendi tezlerimiz yok mu sanki? Avrupa'da – ve İspanya'da – da komplo teorileri dolanıyor. Birçok Fransız, ülkelerinin adalet sistemine masonların egemen olduğunu biliyor, aynı grubun Scotland Yard'daki terfilerde büyük etkinliği olduğuna inanan çok sayıda İngiliz polis var. Aynı şekilde sayısız İtalyan, ülkelerinin mafya ile işbirliği içinde bulunan ağır sanayi patronları tarafından yönetildiğini; eski Avrupa solunun büyük çoğunluğu, Berlin Duvarı'nın yıkılmasının CIA tarafında provoke edilmiş bir olay olduğunu biliyor. Rusların büyük çoğunluğu ülkelerine komünizm gelmesinin ve komünizmin çökmesinin suçunu Yahudilere yüklüyor ve ikisini de kin duygusuyla yapıyormuş gibi görünüyor. Daha yakına gelirsek, İspanya eski başbakanı Aznar, 11 Mart saldırısının nihai hedefinin kendisi olduğuna inanıyor; böylelikle İspanya tarihinin en büyük terörist saldırısı komplo teorilerine konu oluyor.

Avrupa'da da büyük komplolardan korkuluyor, hatta

bazen bir ABD komplosunu Avrupa saat dilimine koymak için Rockefeller yerine Rothschild demek bile yetiyor. Çoğu zaman 18. yüzyılın mason karşıtı, Yahudi karşıtı tezleri çekilip çıkarılıyor ve bu aynı tezlerin ABD'den gelme yeni çeşitlemeleri ile birleştiriliyor. Küreselleşmenin para, gelenek ve kanun standartlaşmalarına bir de korku standardı eklendi. Ama her halükarda Avrupa, dünyevi gerçekler ve şüphecilik söz konusuysa, Fransız televizyonları bir komplo teorisi kitabını – Thierry Meyssan'dan *Dehşetengiz Hile* (L'effroyable imposture) 11 Eylül'de Pentagon'un saldırıya uğramadığını göstermeye çalışan bir kitap – araştırmacı-gazetecilik eseriymiş gibi sunduğunda bile, ABD ile aşık atamaz. Hele komplo teorilerinin ABD'de değil, kıtamızda, Aydınlanma Çağı'nda, mantığın merkezi kabul edilen ülkede doğduğunu düşünme ölçüsüzlüğünü gösterirsek, hiç. Çünkü bugün modayı belirleyen ülke ABD ama bir zamanlar en büyük komplo teorileri Paris'ten çıkıyordu ve bu tezler 20. yüzyıla kadar uzanmış durumda.

Avrupa komplo teorileri, ABD teorileri ile neredeyse aynı. Başka şey de beklenemezdi zaten; başka şekillerde yorumlasak da aynı mitleri paylaşıyoruz. Avrupa'da üzeri adeta örtük bir Sami karşıtlığı varsa, Avrupa'da da güçlü bir Devlet korkusu var: Bu korku ve kontrol araçları; küreselleşme karşıtı ve yerli destekçiler, milisler, Klan ve ayrılıkçı siyahi gruplar folkloru ile ilişkilendiriliyor. Bunlar görünüşte çok ayrık, yaklaşım olarak çok benzer gruplar.

Kuzey Amerikalılar ve Avrupalılar arasındaki farkı, iki kıtanın komplo teoricilerinin Bilderberg toplantılarını yorumlayışlarından anlayabiliriz. Avrupa'da bu toplantılar, dünyayı ABD'nin ayaklarına kapatacak,

onun egemen zenginler diktasına teslim edecek kapitalist bir komplo ile ilişkilendiriliyor. Kuzey Amerikalılar ise Bilderberg'i eski Avrupa kraliyetlerinin, ABD'nin bağımsızlığını elinden almak ve Birleşmiş Milletler'in hükmüne bırakmak için kurduğu sinsi bir manevra olarak görüyor. Komplo teorilerine inanan Avrupalılar; toplantıya katılanlar arasında Amerikalı kapitalistler ve politikacılar olduğunu, kimisinin Yahudi kökenli olduğunu düşünüyor. Ama Amerikalılar bu toplantıyı ilk düzenleyen kişinin Genel SS Örgütü'nün (Allgemeine SS) eski bir üyesi olan Hollanda Prensi Bernard olduğunu asla unutmuyor. Fakat sadece Avrupalılar ve Kuzey Amerikalılar arasında değil; komplolara ve değişik tarih ve kıtalardaki denklerine inanan ABD'liler arasında da görünen bir fark var: Büyük Komplo miti tarihte ilk kez galip ve güç odağı bulunan bir ülke tarafından ele alınıyor. Normalde komplo teorileri baskı altına alınmış, yıkılmış, dezavantajlı ülkelerde ortaya çıkıyordu: Almanya'da Vaymar Cumhuriyeti ve Fransa'da Üçüncü Cumhuriyet tarihe en çok komplo miti üretmiş dönemler olarak geçmiştir.

Ulus izleri bir yana, salt düşman zihinlerinde bir hayal olsa da, iki yüz yıldır diğer tüm küçük komploları emen, meşrulaştıran; öğeleri ülkeden ülkeye, yüzyıldan yüzyıla, versiyondan versiyona, araçları ve amaçları değişmeden çeşitlenen büyük bir komplo mevcut. Varlığı ya da en azından varlığının gölgesi siyaset literatüründe – popüler olanı da dahil – Fransız Devrimi'nden beri istikrarını koruyor.

Dünyada olup bitenler üzerinde gizli bir el olduğuna inanan Fransız başrahip Augustin Barruel'in, devrimciler arasında İlluminist mezheplerin ve mason localarının varlığını, *Jakobenizm Tarihine Yönelik Tarih Yazı-*

nı adlı kitabında açıklamasından sonra Uluslar arası Para Fonu'nun (IMF) ve diğer çok uluslu tüzelliklerin – Bilderbergler ya da Üçlü Komisyon gibi – bu gizli elin sahibi değişti ama kendisine ilintili plan iki yüzyıldan beri neredeyse hiç değişmedi.

Bu plan ne zamandan beri var? Kimi popüler romanlar ortaçağa kadar uzanıyor. Bir İlluminati düşmanı olan August Starck, 1803'te, Fransız Devrimi'ne yol açan komployu Yunan filozoflarına ve ortaçağ sapkınlarından Bavyera İlluminatisi'ne dayandırdığı *On Sekizinci yüzyılda Felsefe'nin Zaferi* (Triumph der Philosophie im 18 Jahrhundert) adlı bir kitap yayımladı. Masonluğun sözde köklerini Tapınak Şövalyeleri'ne kadar götüren ilk kitap bu değildi ama komplo teorilerini, dünyanın sınırları henüz tanınmadığı, keşfedilmediği için cihan hakimiyetinin imkansız olduğu bir döneme götürmeye gelince, ilkti.

Bu plan neyi amaçlıyor? Araçlar yüzyıldan yüzyıla değişim gösterdi ama ortak özelliklerini korudu. Zenginlik, gücü beraberinde getirse de, plan sadece zenginlik değil, güç de gerektiriyor. Ve bu gücü tüm dünyada kullanmak istiyor. Modern çağda sadece – sırasıyla – Napolyon, Hitler ve Stalin'de, birçok Papa'da, birkaç ABD başkanında ve James Bond filmlerindeki kötü karakterli dâhilerde görülmüş bir tutkuyla hem de.

Bu planla, ya da Plan hazretleriyle, beraber kimi zaman aksi amaçlarla, çoğu zaman da büyük komployu tamamlayıcı nitelikte birçok yerel plan da görüldü. Her ülkede yurtseverler var ve bu yurtseverler uluslar arası boyuttaki şu ya da bu komployu sahiplenip, temel hedef olarak ortaya koyuyorlar. El Salvador'da 20. yüzyılın son otuz yılında UCA'daki (Orta Amerika Üniversitesi) Cizvit profesörler sayesinde hâlâ Cizvit komploya

inanılıyordu ve bu komplonun komünizm etkisinde olduğu kabul ediliyordu. Miami'de çalıştığım kitapçılardan birinde şeker fabrikalarında çalışmış Kübalı eski bir mühendisle tanışmıştım: İnsanlık tarihinin komplosal versiyonunu tamamen ülkesindeki şekerin kontrol edilmesine bağlıyordu.

4

McVeigh, Dedem ve Ben

Her yerde güzel, alev alev yanan ve çelik çiçekler açtığını gördük, asfaltta dans ederek mahvolmuş binanın ortasında şimşekler çakıyor, araçları yakıyor; Capitol'ün içine dışına püskürüyordu tiranlık, ihanet yolunda hesabını keserek.

• WILLIAM PIERCE,
Turner Günlükleri (The Turner Diaries)

İnsanlar komplolarla, gizli gruplarla ve komplo teorileriyle neden bu kadar ilgileniyor? Aslında şöyle demek daha doğru olur: Ben komplolarla, gizli gruplarla ve komplo teorileriyle neden bu kadar ilgileniyorum?

Küçükken metrodaki merdivenlerden inmekten korktuğum için, belki de Oklahoma'daki bomba patladığında ABD'de olduğum için. Açık söylemek gerekirse, İspanya'dan Miami'ye uzanan, arada Orta Amerika'dan geçen hayatımın bir noktasında, etrafımda her zaman bu teorilere inanan, başroldekilerin isimlerini değiştirse de aynı komployla ilgilenen birilerinin bulunmuş olduğunu fark ettim. Belki hayatımın bir döneminde bunlara ben de inandım ve bu inanç hayatımda büyük yer etti.

19 Nisan 1995'te, sabah dokuzu üç geçe, ofislerinin en tembel çalışanları bile yerini almışken, Ryder adlı şirketten kiralanmış bir kamyonetin kasasına gizlice yerleştirilen ev yapımı bir bomba Oklahoma'nın federal idare binası Murrah Center'ı havaya uçurdu, yüz altmış sekiz insanı öldürdü.

Suçlu, şüpheliler arasından en imkansız görüneniydi: ABD ordusundan emekli, şeref madalyası almış, yüksek eğitimi olmasa da eğitimli, sabıka kaydı ya da bilinen herhangi bir siyasi tutkunluğu olmayan ama ülkesinde "yerliciler", ülkesi dışında ise "faşistlerin" en abartılıları tarafından sergilenen fikirlerden etkilenmiş olduğu görülen bir adam. (Neredeyse unutulmuş *know-nothing*, "cahil" teriminin canlanmasını sağladı hatta.) Devletin aşırı güçlenmesinden korkan Amerikalılardan biriydi, adı Timothy "Tim" McVeigh idi, katil olana kadar örnek bir yaşam sürmüştü. Hapishaneden Gore Vidal ile yaptığı yazışmalarda, kendini bir ahlak ahmağı olarak gösterse de, akılsız ya da bilgisiz olmadığını kanıtladı. Psikiyatrik testler de deli olmadığını, gerçek ile hayal ve iyi ile kötüyü ayırt edebildiğini, sebep olduğu acının farkında olduğunu ama hiç pişmanlık duymadığını gösterdi, çünkü savaş halinde olan bir askerdi, daha doğrusu öyle düşünüyordu.

Tim McVeigh komplo teorilerine inanıyordu. Konu üzerine çok kitap okumuştu, o kadar ki, kendisi için talihsiz, yurttaşları için ölümcül bir sabah bu kitaplardan biri olan *Turner Günlükleri*'nde okuduğu planlardan birini uygulamaya karar verdi ve Oklahoma City'nin federal binası önüne, ev yapımı bomba yüklü bir kamyonet park etti. *X-Files* tutkunları, uzun metraj versiyonun benzer etkiler gösteren bir patlama sahnesi ile başladığını ve filmde patlamanın sorumlularının terörist-

ler değil, devlet ajanları olduğunu hatırlayacaklar. Gerçek saldırıya ilham vermiş olan kitabı biliyordum: On sekiz yaşımdayken okumuş, fazla önem vermemiştim. Ayrı fasiküllerde *ATTACK!* isimli dergi ile geliyordu. İspanya'da çocukluğumu ve ilk gençliğimi geçirdiğim, kimileri 'kaybettiğim' dememi yeğleyebilir, radikal gruplardan birinden takas ile aldığım bir dergi.

El Salvador'da bu bombadan daha yıllar önce, iç savaş sırasında, 20. yüzyılda, Cizvit-komünist bir komplonun varlığına inanmaya devam eden birçok insan görmüştüm. Bu insanlar 18. ve 19. yüzyıllarda İsa Yoldaşları'na karşı düzenlenen komploların etkisindeydi.

1989 yılında Salvador gerillaları FMLN'nin saldırılarının sonuncusu sırasında ABD'deydim; elitlerin paraşütçü Atlacatl birliği tarafından öldürülmüş, UCA'nın Cizvit profesörlerinin cesetlerini televizyonda görebildim. Miami'de de Cizvit komplosuna inanan sürüyle insan olduğu için – Coca Cola'nın başkanı ve Küba'nın diktatörünün ikisinin de Havana Belén Cizvit Lisesi'den mezun olması rastlantı olamaz – yaklaşık bir yıl sonra en az bir kişiden şunları duydum: "Gördün mü, o aşağılık herifleri öldürdüler, altı ay içinde savaş bitti." Haklıydı da üstelik. Daha doğrusu, aralarında bağlantı olma ihtimali sıfır olmasa da düşük olmasına rağmen, iki gerçeğin birbirini izlemiş olduğu konusunda yanılmıyordu.

Ateşli bir gençlik döneminden sonra kendimi Miami'de bir kitapçıda çalışır buldum. Bu şehirde fazla kitapçı olmadığı için benim çalıştığım yere herkes önünde sonunda uğruyordu. Büromun bir köşesinde Che Guevara'nın hayatta çekilmiş son fotoğrafı – fotoğrafta kendisine eşlik eden Kübalı CIA ajanı Félix Rodríguez tarafından imzalanmış olarak – asılı duruyordu. Mi-

ami'de *JFK* filmini seyrederken bir avantajım vardı: New Orleans sokaklarında Lee Harvey Oswald ile mücadele etmiş olan Carlos Bringuier ile şahsen tanışmıştım. Her zaman olduğu gibi, bu filmde de Kübalı'ya gerçeğinden daha Kübalı, daha Latin bir hava vermişlerdi. Oswald ile mücadele eden adam ve Bolivia'da Che'yi kovalayan adam sürekli müşterilerimdi. Watergate skandalını ifşa edenlerden biri, ABD başkanı Kennedy'nin suikaste kurban gitmesiyle ilgili Warren Raporu sırasında ortaya çıkan, Orlando Letelier'in Washington'da öldürülmesinden suçlanan insanlardan biri olan Mobutu başkanının eski özel pilotu da müştelerdendi.

Kitapçıda geçirdiğim yıllar sürprizlerle doluydu: Patronum her Noel dünürü ve onun iki kat şüpheli – Yahudiden dönme, New York demokratı – yeni eşiyle yemek yiyor, sonra da *Siyon Liderlerinin Protokolleri* adlı kitabını alan müşterileri olmasına rağmen Yahudi düşmanı kitaplar satıyordu.

Protokol okurları tahmin edebileceğinizden çok daha fazlaydı, kitabın piyasası o yüzden hiç tükenmiyordu. "Şey var mı? Eee..." diye soruyorlardı etraflarına bakıp fısıldayarak. Bu tür kitaplar satma eylemi artık neredeyse ritüel haline gelmiş tavırlar ve jestler ile gerçekleştiriliyordu. Halbuki Birleşik Devletler gibi neredeyse hiçbir yasak kitabın olmadığı bir ülkede bu kitap da yasak değildi. Satışı serbestti ama buna rağmen kitap tezgah altında tutuluyor, sadece müşterinin talebi üzerine çıkarılıyordu; müşteri de sanki Musa ABD'deki tüm kitapçıları gözlüyormuş gibi omuz hizasından geriye bakıyordu kitaba yaklaşırken. Sanki pornografik bir dergi ya da bölücü edebiyat dergisi alıyormuş gibi. Çok yakınımızda bu kitabı herhangi bir ürün gibi tezgaha koyan bir kitapçı daha vardı ama bizden çok daha az sa-

tış yapıyordu; bir süre sonra kimi müşterileri rahatsız olunca satışı bıraktı. Benim patronum daha zekiydi, kitapları saklı tutuyor; böylece hem değerini tasdik etmiş, hem de fiyatını arttırmış oluyordu. Alıcının tavırlarından, kitabın içeriğine inandığını gösteriyordu. Kitapların yarı gizli bir yerden çıktığını görmek tezlerinin doğru olduğunu düşünmelerini sağlıyor, basit bir kitap alışverişini gizli ve tehlikeli bir maceraya dönüştürüyordu. Benim canımı sıkan, o an Yahudi müşterilerimizden birinin içeri girme ihtimaliydi. Satacağım kitapları kendim seçmiyordum ama yine de suçlu durumuna düşmekten korkuyordum. Machover, Lesnick, Benes, Suchliky, Lew, sizlerden özür diliyorum. Müşteriden çok arkadaşım olarak gördüğüm bu insanlara böyle bir şey yapmış olmam gerçekten çok çirkin. Üstelik sırf 9,95 dolar artı Florida Eyaleti vergileri karşılığında.

Kitapçıda çalışırken hayatımı gözden geçirmek için yeterince zamanım oldu. McVeigh'in, Atlacatl müfrezesinin Salvadorlu paraşütçülerinin aksine şanslı bir adamdım. Çünkü hayat bana inançlarımı sonuna kadar sürdürme şansı vermemişti. Her şey bir cinayeti meşrulaştırdığında, bu cinayete izin verdiğinde kaç kişi öldürme güdüsüne karşı koyabilir? Çevremizde normal denilebilecek kaç kişi olaylar çarpıtılıp önüne koyulduğuna öldürmeyi becerebilir? Bu dediklerimin mümkün olduğunu görmek için dünyanın öbür ucuna gitmeye, uzak geçmişe uzanmaya – kıtamızdan ve neslimizden uzaklaşmaya – gerek yok: Balkanlar'daki savaş Orta Amerikalı askerlerin ayrıcalıklı ve mistik Üçüncü Dünya'dan çıkma olağandışı canavarlar olmadıklarının bir göstergesi. Katil olmak ya da olmamak bazen sadece bir fırsat meselesi. Bu fırsata bir de karşıdakinden korku, ku-

mandaya itaat ve doğru şeyi yapıyor olma düşüncesi eklenince öldürme güdüsü durdurulamaz, meşru bir hale gelebilir hatta bize asil bir şeymiş gibi görünebilir. Ernst von Salomon, Rathenau'yu öldüren Freikorps'un üyelerinden biri, cinayeti anlattığı bir kitap yazdı: Kitap Almanya'da iki savaş arası dönemde büyük satış başarısı elde etti ve Von Salomon'a 1950'lere kadar uzanan bir edebiyat kariyeri sağladı. Von Salomon'un hakkını verelim, yetenekli bir yazardı, diğer kitaplarını yayınlamak için neredeyse kimseyi öldürmek zorunda kalmadı.

Küçükken komplo teorilerine ben de inanırdım. Büyükbabam inanmaya benden önce başlamıştı. Babam inanıyor muydu, düşünmüyorum bile, ama inanmadığından eminim. Çünkü inananlar nadiren sessiz kalırlar, dönmeye de pek meyil etmezler. Babam ise bana sadece bir kere bir komplo teorisi aktardı. Babamla konuşmadığım onca şey olmasına şimdi çok şaşırıyorum. Ama çocukken bir kere beraber aile kitaplığını düzenlediğimizi, babamın bana bir şeyler anlattığını *Siyon Liderlerinin Protokolleri*'nin eski bir baskısını gösterdiğini, dedemin bu kitabın hakikatlerle ve gerçekleşen kehanetlerle dolu bir kitap olduğunu söylediğini hatırlıyorum. Aynı gün üzerinde fazla durmadan Protokoller'de dünya devrimi gerçekleştiğinde şehirleri daha etkin bir şekilde patlatabilmek için devrimin gizli liderlerinin kentlerin altını kazdığının söylendiği bir paragraftan bahsetti: "... bütün büyük başkentlerde metropolitanlar (yeraltı trenleri) kurulacak ve bizler bu tünelleri dinamit kullanarak ülkenin tüm örgütleri ve belgeleriyle birlikte uçuracağız." (*Siyon Liderlerinin Protokolleri*, Dokuzuncu Protokol). Beni buna inandırmaya çalıştığını sanmıyorum, benim hiç anımsamadığım merhum ba-

basını hatırladı sadece. Sonra kitabı bırakıp bana dedemin eski kimya kaynak kitaplarını anlatmaya başladı.

Metropolitanların – yeraltı trenlerinin – tanımı kitabın yazıldığı dönemi ele veriyor. Babam ile aramızda iki nesil olduğunu söylemem gerek: Yaşı dolayısıyla dedem bile olabilirdi, dedem ise 19. yüzyıldan gelme bir adamdı, Bolşevik Devrimi'nin başarılı olduğunu ve 1922 yılında Protokoller'in İspanyolca basımını okuduktan hemen iki sene sonra Barselona metrosunun inşasının başladığını görüp şaşırmıştı. Aile kitaplığında karşılaştığım bu olaydan sonra metro merdivenlerini korkuyla iner oldum. Siyon Liderleri tarafından hazırlanan dünya devrimi ben Barselona metrosundayken patlak verirse, ne olurdu?

Dünya devrimleri çok nadir gerçekleşir ama gerçekleştikleri zaman insanı boş anında yakalarlar. XVI. Luis'i ve II. Nicolas'ı düşünün, başlarına gelen devrimler birer sürprizdi ve ölümleriyle sonuçlandı. Neden sonra on bir-on iki yaşlarımda metronun birdenbire kafama yıkılacağını düşünmeyi bıraktım. Nitekim koca bir ömrü devirdikten sonra bile Diagonal metro istasyonuna tekrar girdiğim zaman çocukluğumdan kalma o korkularım tekrar canlandı.

Bu kitabı yazma sebebim bu. Dünyaya nasıl anlatacağımı pek bilmesem de Timothy McVeigh'in o bombayı neden koyduğunu; iyi ve akıllı bir adam olan dedemin hiç Yahudi tanımamış olsa da onlardan neden korktuğunu; kimileri inanmazken kimi topluluklarının neden Büyük Komplo'nun varlığına inandığını; kimin şüpheli olduğunu; bir komplo dahilinde hangi gruba daha çok inanılabileceğini; Yahudilerden, masonlardan, tapınak şövalyelerinden, İlluminati'den, Cizvitlerden ve Bilderberglerden neden şüphelenildiğini anlamak istiyorum.

Ama öncelikle bu komplo teorilerinin nereden geldiğini araştırmak yerinde olur bence.

McVeigh, Orta Amerika Üniversitesi'ni profesör kadrosundan mahrum bırakmayı emreden Salvadorlu yüzbaşı, büyükbabam ve ben yalnız değiliz. Birçok insan bizimle aynı kitapları okudu. Sayısı pek az olmayan komplo teorilerinin başrolündeki Henry Kissinger, Suudi Arabistan Kralı Faysal'ı ziyaret ettiğinde kendisine *Siyon Liderlerinin Protokolleri* adlı kitabın hediye edildiğini anlatıyor mesela. Arap kral, dünyada Cermen-Amerikan politikasının Yahudileşmiş olduğunu bilmeyen tek kişi gibi görünüyor. Üstelik Faysal bu kitabı tüm Batılı konuklarına hediye edermiş. Alanlar arasında o sırada Fransa Dışişleri Bakanı olan Michel Jobert ve İtalyan Aldo Moro olduğu söyleniyor. En etkili kitaplar her zaman kült sınıfların değer verdiği kitaplar olmak zorunda değil. McVeigh'in ünlü kitabı *Turner Günlükleri*, ya da genelde yasak – ya da en azından gizli – olan dünyada en çok satan kitaplar arasındaki, *Siyon Liderlerinin Protokolleri* sosyologlar ya da politologlar tarafından etkili görülen çoğu kitaptan daha çok basılıp, satıldı. *Protokoller* yüzyıl önceki ilk basımından beri hiç tükenmedi, *Turner Günlükleri silah fuarlarında* ya da posta yoluyla, hiçbir kitapçı zincirine girmeden yarım milyondan fazla sattı.

Bu kitaplar tek örnekler değil. Komplolardan bahseden yığınla kitap var. Kurgu-dışına çıktığımız zaman bile komploculuktan etkilenmiş edebi türde kitaplar görüyoruz: *Foucault'un Sarkacı* ve karşıt tezi, popüler ötesi *Da Vinci Şifresi*; Bragelone Vikont'unda Aramis'i Papa olmak isteyen Cizvit bir hain olarak gösteren baba Dumas'ın eserlerinin büyük çoğunluğu; Cizvit komploya inanan başka biri daha olan Eugène Sue'nun dizi-

leri; ve *Bay Perşembe* ile Chesterton. Bunlar farklı kitaplar: Dumas Cizvit komploya inanıyor ve ondan korkuyordu, bu yüzden *Vikont* ile ifşa etti... Masonların krallara karşı komplo kurduğu iddialarına inanıyordu, bu yüzden bu komployu *Joseph Balsamo* ile övdü. Chesterton gizli cemaatlere inanmıyordu, *Bay Perşembe*'de Dreyfus vakasında kendisinin ya da en azından karakteri Peder Brown'un Yahudi memuru aşağılayanlardan biri olduğunu yazmış olsa bile onlarla dalga geçti (*Bilge Peder Brown*'un ciltlerinden biri *Doktor Hirsch'in Düellosu*'nda). Umberto Eco *Foucault'nun Sarkacı'nda* çağdaş irrasyonelliğin temellerini araştırıyor, *Da Vinci Şifresi*'nin yazarı Dan Brown komploların varlığına inanmak, varlıklarını savunmak hatta destekleyip mümkün olduğunca yenilerini yaratmak için gayet makul bir sebebe sahip sanırım: Kendisini dolar milyoneri yaptılar çünkü.

Bu kitabı komplo teorilerinin yalan olduğunu kanıtlamak için mi yazıyorum? Hayır. Tüm tezleri maskaraya, rüyaya indirgemek pek adil olmaz. Varlıklar tarihsel olarak kanıtlanabilecek komplolar; kralları ya da başkanları öldüren, savaş başlatan, ulusların kaderini değiştiren komplocular oldu. Çin'den Fransa'ya, Napoli'ye kadar birçok yerde gizli cemiyetler siyasi partilerin kökenlerini oluşturdular: Hatta kimi yerlerde bu partiler yasaktı. Masonlar Fransız Devrimi'ne katıldılar, evet, ama genel kanının aksine hepsi aynı tarafta değildi, hepsi aynı kaderi paylaşmadı; olmayan gizli cemiyetlerin izinden giden birçok kitap ulusların yaşamını etkileyen gerçek gizli cemiyetlerin kurulmasına sebep oldular.

5

Yöntem Sorunu

Bir sorun merakımı celp ediyor ve konu hakkında okumaya başlıyorum. Okuduklarım sorunu tekrar tanımlamama sebep oluyor. Sorunu tekrar tanımlamak beni okumaların yönünü değiştirmeye itiyor. O da bazen sorunun tekrar şekillenmesine sebep olup okumanın yönünü tekrar değiştiriyor. Her şeyin yerli yerine oturduğundan emin olana kadar bu şekilde geri ileri yapıyorum. Sonra yazıp editöre gönderiyorum.

WILLIAM H. MCNEILL tarih metni yazarkenki yöntemini anlatıyor, JOHN LEWIS GADDIS'in *Tarih Geçidi* (The Landscape of the History) kitabından alıntı.

Komplo teorilerinin tarihini yazmaya nereden başlamalı? Tarih söz konusu olduğunda anlatması fıkradan bile daha kolay olan bir konuyu bile ele alsanız, ilgili olayların nereden başladığını, olup biteni nereden anlatmaya başlamak gerektiğini tespit etmek zordur. Tarihsel anlatımlar geleceğe yansıyor olsalar da, geçmişe bakmak zorundadırlar.

Komplo teorilerinin geliştiği öncelikli topraklar uzun süre, dünyada basın özgürlüğü olan ilk ülkelerden olan, bu unvanını uzun süre Avrupa'da sadece birkaç ülke ile paylaşmış olan Fransa idi. Basın özgürlüğü münazara kadar ucuz suçlamayı ve iftirayı da olanaklı kılıyordu. Fransa, kütlelerin, isyan yoluyla da olsa, ulus hayatına katıldığı; kulüplerin, partilerin ve siyasi cemaatlerin yoğun faaliyet sürdüğü tek ülkeydi. Fransa'nın üç cumhuriyet, iki monarşi (biri özgürlükçü, biri mutlakiyetçi) ve iki imparatorluk gördüğü 19. yüzyıl çağdaş dünyada tartışılan tüm siyasi fikirlerin denendiği bir laboratuar niteliği taşıyordu. Bugün ABD mitleri ve efsaneleri nasıl tüm dünyanın mitleri ve efsaneleriyse; ABD seçimleri nasıl tüm gezegen tarafından takip ediliyorsa, Fransa'nın iç çalkantıları o dönemde aynı etkiyi yaratıyordu. Fransa o zamanlar dünyanın en zengin ülkelerinden biriydi; Avrupa'daki en büyük nüfus yoğunluğuna sahipti, toplam nüfusta da kendisinden daha geniş topraklara sahip, nüfus yoğunluğu çok daha düşük olduğu Rusya'nın sonra geliyordu. 18. ve 19. yüzyılda Fransa sınırları içerisindeki çatışmalar, polemikler bazen kötü çevirilseler, ya da bağlamlarından çıkarılsalar da medeni dünyanın geri kalanının kültürünün ve siyasi mitlerinin temelini oluşturuyorlardı. Aynı bugün ABD'de olduğu gibi.

Komplolar, dolaplar, ihanetler ve yalanlar, yalan ya da doğru siyasette her zaman mevcuttu ama ulusların ya da halkların talihsizliğinin kökenini araştırma meselesi 18. yüzyıldan önce başlamadı. Avrupa'da kutsal savaşlar ve Cromwell'in İngiliz Devrimi sırasında kimi olaylar gerçek ya da uydurma komplolardan doğru anlatılmaya çalışılmış olsa da (mesela 1605'teki 'barut komplosu') dünyadaki büyük siyasi değişimi gizli güçle-

rin eylemlerine bağlayan kitaplar Fransız Devrimi'ne kadar çıkmadı.

Büyük Komplo'ya inancı körükleyen tüm komplo teorilerinin kökeni Aydınlanma Çağı'nda ve Fransız Devrimi'nde, fikir alanında ilk isyancının Bastilya'ya ulaşmasından çok önce başlamış olan bir süreçte bulunuyor. Komplo folklorü yoluyla günümüze kadar ulaşmış tüm karakterler o çağda ortaya çıktı ve bu eski şüphelilerin önemi Cizvitler ve Yahudiler olarak yeniden tanımlandı: İlluminati, Tapınakçılar, masonlar, bankerler (özellikle de İngiliz bankerler.) Geçen iki yüzyıla karşın listeye neredeyse hiç yeni isim eklenmedi, sadece öncekilerin çeşitlemeleri belirdi: Şimdi Yahudiler Siyonistlikle suçlanıyor; Cizvitler arada bir Opus Dei ile ilişkilendirildiklerini görüyorlar; İngiliz bankerler 20. yüzyılda bir ara ABD'li oluyorlar, ondan sonra evrenselleşiyorlar; 18. yüzyılda ortadan kaybolan İlluminati şimdi Bilderberg Kulübü ile bağdaştırılıyor; ve ne zaman karşımıza komplolarla ilgili bir kitap çıksa, hele ki Büyük Komplo ile ilgiliyse, Tapınakçıları içinde gördüğümüz anda, yazar onları nasıl sınıflandırırsa sınıflandırsın elimizde bir kurgu kitap olduğunu anlıyoruz. O zaman olduğu gibi bugün de sınıflandırmalar ve suçlamalar birbirinin içine geçiyor ve bir İlluminati'nin Cizvit ya da Yahudi olması hiç fark etmiyor. Mason deyince akla hemen Yahudi mason geliyor; bir Cizvit Yahudi karşıtı olduğunu açıkça belirtmiş olsa bile her zaman için gizli Yahudi olabiliyor – hatta komplolarda her zaman öyle gösteriliyor. Kapitalist bir Yahudi 1917'deki komünist devrimi tetiklemekle, ya da doksanlardaki komünist destekçilerinden olmakla suçlanabiliyor. En azından bu son yazdığım bir nebze de olsa mantıklı. Tapınakçılar ise, masonların, İlluminati'nin, Cizvitlerin ve hemen tüm dünyanın kökünü teşkil ediyor.

Fransa'da mason komplosu teorisi *eski rejim* (ancien régime) yanlıları tarafından geliştirildi. Cumhuriyetçilerin suçlamasıyla mason komplosundan Cizvit komplosuna dönüştü; sonra masonlar yönetimi ele geçirince özellikle Cizvitlerin suçlamalarıyla Yahudi komplosuna dönüştü ve Yahudiler Fransa'dan başka ülkelere taşındı. Suçlananların bu kadar kolay suçlayan konumuna geçmesi gerçekten inanılmaz. 19. yüzyıl Fransa'nın polemikleri ve III. Napolyon'a karşı Joly tarafından Paris'te yazılmış, Moskova ve San Petersburg'da daha bir dikkatle okunmuş *Makyavel ile Montesquieu Arasında Cehennemde Diyaloglar* (Dialogue aux enfers entre Machiavel et Montesquieu) kitabı olmadan *Siyon Liderlerinin Protokolleri* adlı kitabının ortaya çıkışı anlaşılamaz.

Fransız kültürünün, Avrupa kültürü demek olduğu bir dönem vardı. Rejim değişikliklerine, devrimlere, Napolyon savaşlarına ve giyotine rağmen Paris modanın, sanatın ve kültürün merkeziydi. Paris yaratıyor, Avrupa'nın geri kalanı taklit ediyordu; böylece Prusya kralı Fransız isimli, Versay'dakinden taklit edilmiş, Voltaire taraftarlarının ertesi neslinin yağmalayacağı sarayı Sans-Souci'de arkadaşı Voltaire ile Fransızca konuşabiliyordu. *Savaş ve Barış*'taki soylular Rus olmalarına rağmen aralarında Fransızca konuşuyorlardı. Yüksek düzey diplomasinin, çarların ve saraylarının, Prusya kralı II. Frederick'in ve Alman prenslerinin büyük çoğunluğunun dili Fransızca idi. Filozoflar, ansiklopediciler ve huysuz Voltaire Fransız dilinde yazdıkları için tüm Avrupa'da birçok saray tarafından okunuyorlardı.

Paris ağzı, yani bugün Fransızca dediğimiz dil, o zamanlar Fransa halkının büyük çoğunluğu tarafından

kullanılmıyordu ama Batı'nın kült elitleri tarafından hiç es geçilmiyordu. Fransız dilinin saygınlığı olmasa Aydınlanma ve Devrim olmayacağı gibi, komplo teorileri de olmazdı. Masonlara, İlluminati'ye, Jakobenlere ve devrimcilere yönelik, karşıt ya da yandaş tezler tekrar tekrar Fransızca yazılmasaydı çıktıkları yerde kalırlardı. 18. yüzyılda İlluminati'ye yönelik Almanca yazılmış kitapların, yazarları başkarakterlere, konuya ve hatta gerçeğe çok daha yakın olmasına rağmen akıbetlerinin bu olduğunu biliyoruz.

Önceden, bugün unutulmuş mutlakıyetçilik fikirlerini de yeniden doğurmuş olan, aydınlanma, ansiklopedicilik ve liberal devrim fikirlerinin her yere yayılmasını sağlayan 18. ve 19. yüzyıl Fransa'sının parıltısı, beraberinde devrimci ve masoncu komplo teorilerini masonların sadece soylular arasında olduğu ülkelere; Cizvit komplolarını Cizvit olmayan ülkelere, Yahudi komplolarını Yahudilerin en düşük köleler seviyesinde olduğu ülkelere taşıdı. İkinci Dünya Savaşı sonunda, Nazi Vichy yönetiminin Yahudi meseleleri komiseri Xavier-Vallat savaş suçlamalarına maruz kalınca fikirlerini Voltaire'den aldığını söyledi. Yanlışlıkla Yahudi düşmanı olmuş yazar Voltaire'in kitaplarının açık bıraktığı alan yüz yıl sonra Maurice Joly tarafından doldurulacaktı. Ama bu yazar Yahudi düşmanı olmamasına rağmen hiç öyle kabul edilmedi çünkü kitabı özgün isminden başka bir isimle çevrilip uyarlandı: *Siyon Liderlerinin Protokolleri*.

Kitaplarda çağdaş tarih Fransız Devrimi'yle, XVI. Luis'in giyotine gönderilmesiyle başlar. Olayların oraya kadar nasıl vardığını anlamak için meşru, farmason kral yerine kendisi kral olmak isteyen kuzeni Luis Felipe Igualdad'dan bahsetmek gerek. Laf masonlardan

açılınca Şövalye Ramsay'i, sözüm ona 'İskoç itaatini' ve tahttan indirilmiş bir İngiliz Hanedanı'nın İskoç taraftarları olan ama neticede başka bir cemiyetin – farmasonların – kurulmasında etki etmiş ve geçmişte, bir zamanlar konukları oldukları, ittifak kurdukları bir Fransız Hanedanı'nın sonunu hazırlamakla suçlanan Jacobitleri anmak isteyen çok kimse olacaktır. Böyle bir yola girince Fransız Devrimi'nin kökenlerini Tapınak Şövalyeleri Tarikatı'nın yok oluşuna, Jacques de Molay'ın, Capeto Hanedanı'na savurduğu XVI. Luis'in kafası uçana dek son bulmayan lanete kadar bağlamak isteyenler de eksik olmayacaktır, çünkü hepsi zincirin halkaları gibi. Fakat bu lanet tarih kitaplarında yer almıyor: Öncelikle Jacques de Molay'ın lanet okuması tarihsel temeli olmayan bir efsaneden öte değil; ayrıca XVI. Luis Capeto Hanedanı'ndan değildi, üstelik kafasını ve tacı kaybetmesine rağmen Fransız tahtındaki son Borbon olmadı; iki küçük kardeşi XVIII. Luis ve X. Carlos, Fransız tacı Orleans ailesine geçinceye kadar onun halefleri oldu. Orleans ailesi tacı çok daha az trajik bir şekilde kaybedecekti.

Komplo teorileri, tarihi yeniden yazmanın bir şekli ve çağdaş dönemin birçok olgusu gibi köklerini Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi'nden alıyor; teoriler Encyclopédie'nin basılmasıyla başlayan, Bastilla'nın ele geçirilmesiyle ve XVI. Luis'in kafasının uçurulmasıyla devam eden modernizmin başka bir ürünü daha. Bunca şey söyledikten sonra kanıtlaması kalıyor.

Peki, nereden başlamalı? Tarihçilere, tarihsel bir olayın sebeplerini nereden itibaren aramaya başlamaları gerektiğini söyleyen kesin bir kural yok. Tarihte bağlantının azalması ilkesi var, buna göre iki olay arasındaki zaman aralığı ne kadar çoksa aralarındaki bağ-

lantı o kadar azdır. Mesela, Kolomb Küba'yı keşfetmeseydi, 1962 yılında Kruşev ile Kennedy arasında Füze Krizi olmazdı. Gerçi tarihçiler bir olayı açıklamak için hiçbir zaman o kadar gerilere gitmiyorlar.

Sorun şu ki, kanıtlanmış bir komplonun tarihini yazarken *bağlantı ilkesi* işliyor ama bir komplo teorisinin tarihini yazarken pek sık işlev göstermiyor. Gerçeğin, mitler ve mit bağımlılığı kadar ağırlığının olmadığı bir çağdayız. Büyük Komplo incelenirken aslında olaylar değil, kelimeler inceleniyor ve kesin bilgilerin, gerçek belgelerin, ilk ağızdan kaynakların, hatta onaylayıcı kaynakların yokluğunda tarihçi çoğu zaman mitoloji üzerinde, hatta edebiyat eserleri üzerinde çalışmak zorunda kalıyor. Büyük Komplo'nun tarihi genelde ilgili kitapların ve bu kitapların hangi bağlamda ortaya çıktığının anlatısı oluyor.

Bu kitabı yazarken ve sınırlarını belirlerken önceki yüzyılların tüm komplo mitlerini bir araya getirmeye çalışmadım, sadece günümüze kadar uzanmış olanları seçtim. İskoç Jacobitler gerçekten vardı ve Fransa'ya masonluğu tanıttılar; Jacques de Molay'ın laneti bir efsaneden başka şey değil ama İskoç olsun ya da olmasın ilk çağdaş masonlar, komplolara inanan insanlar için şu lanetten çok daha az önem teşkil ediyorlar. Bu yüzden Fransa dışındaki ya da Fransız Devrimi'nde önce görülüp, hareketlere katılmayan kimi masonlar bu çalışmanın dışında kalacaklar; fakat Devrim'e katılan masonlar – kimi zaman kurban bile olmuş olsalar – bu kitapta bulunabilirler. 19. yüzyıldan bahsederken *Protokoller*'den ve Kurukafa ve Kemikler'den, *yuvarlak masalardan*, satanizmin dönüşünden bahsedeceğim; aynı şekilde, yüzyıllar önce dağılmış olsalar bile Tapınakçılara ve Fransız Devrimi'ni başlatanların inandığı

diğer mitlere de değineceğim. Bunların arasında varlığı sadece bir nesil sürmüş olmasına rağmen birçok insanın hayal gücünde günümüze kadar yaşayabilmiş olan korkunç İlluminati'yi de konu edeceğim.

Tüm edebi konular ve alt konuların yazarların bazen görmezden geldiği kuralları var. Ama okurlar bu kuralları asla atlamıyorlar, bu yüzden komplolarla ilgili bir kitap İlluminati'den etkin bir şekilde bahsetmek zorunda. İlk büyük metinlerden, Barruel'in *Jakobenizm Tarihine Yönelik Tarih Yazını* (Mémoires pour servir à l'histoire du jacobinisme) kitabından beri bu böyle ise, ben kimim de komplo edebiyatının bir alt konusunu işlerken bu kuralları değiştireyim. Homer Simpson'ın bile inandığı İlluminati'yi ben nasıl görmezden geleyim?

Bu kitapla neyi amaçlıyorum? Büyük Komplo'nun ortaya çıktığı anı araştırmayı ve bu tarihi gerçeği mitlerle test etmeyi; tarihi komplosal bir gözle görenlerin çoğu zaman unuttuğu, daha doğrusu görmezden geldiği gerçekleri tazelemeyi; komplo teorilerinde görmeye alıştığımız her bir şüpheliyi gözden geçirip, tarihin hangi aşamasında şüpheli konuma düştüğünü ve bu rahatsız konuma nasıl geldiğini açıklamaya çalışmak.

Küresel bir komployu ele almışsam, tanımlarken ve anlatırken küresel kültürü kullanma özgürlüğünü görüyorum kendimde. Komplo yanlıları için kötü ticari bir film, bir sosyoloji metni, bir roman ya da dipnotsuz bir tarih kitabı nasıl birbirinden farksızsa, bunları ben de kullanacağım. Bir tarih kitabı yazarken uygunsuz olan metinler ve yöntemler, söylentiler ve gölgeli olaylar ele alındığında mükemmel uyum sağlayabilirler. Birçok komplo teorisyeni tarihi büyük, efsanevi bir roman haline getirdi. Eserlerini yargıladığım zaman bunu bir tarihçi olarak değil, ki bu unvan bana çok çok uzak, sade-

ce bir okuyucu ve tarih kitabı eleştirmeni olarak yaptığımı bilmelerini, alınmamalarını istiyorum.

Her şeye rağmen seleflerime kıyasla bir dezavantaja maruz olduğumu söylemem gerek: Kayıp kitapları ya da olmayan bağlantıları kaynak olarak kullanmayacağım; yazarları şüpheli kitaplardan, okuru önceden uyarmadan alıntı yapmayacağım; fanilerin erişmesi imkansız gizli rehberlere danışmayacağım; sırtımı gizli ruhlara, arkadaşlara ve muhbirlere dayamayacağım. Umarım bu etkenler yazınımı zayıflatmaz. Zira amacımın zayıflatmayacağından eminim.

İkinci Bölüm

BÜYÜK KOMPLO'NUN KÖKENLERİ

6

Devrim Öncesi Fransa: Lantenac Markizi *Eski Rejim*'in daha iyi olduğunu biliyordu...

Bugün yaşadığımız dünya 18. yüzyılda, Fransız Devrimi sırasında ya da sonrasında doğdu: Fransız Devrimi, Batı kültürü ve ekonomisinin diğerlerine göre sıçrayışı, dünyanın diğer kültürlerinin geride kalması, burjuva sınıfının günümüze kadar uzanan egemen sınıflık zaferi, insanoğlunun ve toplumun mükemmelleşmesi şeklinde tanımladığım laik kültür; modern Devlet'in tüm o memurlarıyla, önceden Tanrı'dan, Taç'tan, soyluluktan ya da ruhban sınıfından gelen meşruiyeti kazanması; küreselleşme; bu yeni dünyanın sırlarını ama aynı zamanda komplo teorilerinin de dahil olduğu, kökenlerini ve işlevselliğini çevreleyen efsaneleri açıklamaya çalışan bilimler demekti.

Her şey Aydınlanma Çağı'nda başladı, komplolara değinen her şey bu çağa el atar. Peder Barruel ve John Robison ilk iki komplo kitabını çıkaralı yüzyıllar oldu ama onların keşfettiği – ya da seçtiği – başkarakterler hâlâ o zamankilerle aynı olmayı sürdürüyor. Ama artık dünyanın merkezi Avrupa değil, gerçek güç Atlantik'in öbür tarafına kaydı ama kendini sürekli yenileyen komplo teorileri 18. yüzyılın Fransızlaşmış Avrupa'sı-

nın sorunları ve aşamalarını göstermeyi sürdürüyor. 18. yüzyıl sosyal bilimlerin doğuşuna ve uygulamalı bilimlerin gelişimine, Birinci Dünya Savaşı'na – üzerinden yüz yıl geçti ama Avrupa'nın kontrolü için çıkan savaşlara hâlâ dünya savaşı diyoruz – ve halktan ve seçkinlerden çıkan laik kütlelerin ilk hareketlenmelerine tanıklık etti.

Günümüze kadar ulaşan komplo teorilerinin olağan şüphelerinin keşfedildiği, daha doğrusu uydurulduğu dönem, 18. yüzyılın sonları. Ortaçağdaki önemlerinin değiştiğini gören Yahudiler; sadece birkaç nesilde Katolik ve kralcı İngiliz olmaktan çıkıp, ruhban düşmanı, devrimi Fransızlara dönüşen masonlar; yüzyıllar önce yok olmuş ama yokluklarında bile inanılmaz şekilde faaliyet gösteren Tapınakçılar; halkın hayal gücünde kısa ömürlü rasyonel bir locadan tarihin en eski komplo teorisine dönüşen İlluminati. Başkarakterler sadece bunlar değildi. Zamanında Fransız Devrimi'nin Protestan ya da İngiliz komplosu olduğu düşünülüyordu. Halbuki gerçekten şimdikilere benzer bir komplocu vardıysa bile bu ancak Orleans Dükü olabilirdi. Ama o da neticede hayatına mal olan, XVI. Luis'i Fransız tacından etmeye yönelik birkaç doğaçlama manevradan başka şey yapmadı. Her halükarda bu manevraları Cumhuriyeti getirmeye çalışan büyük bir planın parçası olarak görmek mümkün değildi.

Karmaşık bir dünyada yaşıyoruz. Dünya hep böyleydi. Ama çağdaş dönemin başlangıcından beri, gün geçtikçe hızlanan kütle iletişim yolları, atalarımızda neyin eksik olduğunu fark etmemizi sağlıyor. Fransız Devrimi'nden hemen sonra ortaya çıkan genel basın, gücünü radyo, televizyon ve internet ile nesilden nesle büyüttü. Geçen yüzyılda en güçlü ve değişmez devletler, mutlak

monarşilerin, çarlar imparatorluğunun, Sovyet Bloğunun neredeyse hiç direniş olmadan yıkıldığı ama İngiliz monarşisi ve ABD cumhuriyetçiliği gibi narin sistemlerin yaşamlarını sürdürdüğünü gördük. Bu krizlerin ve süren yaşamların sebeplerini anlamak her zaman kolay değil.

Ayrıca iki yüzyıldır büyük bir gücün eylemleriyle diğer tüm güçleri etkilediği bir dünyada yaşıyoruz. Ekonomilerin küreselleşmesi sürecinin Kolomb'un ilk yolculuğu ile başlamış olması mümkün, 15. yüzyıldan itibaren Avrupa temelli kıtalararası imparatorluklar olduğunu da biliyoruz. Ama 18. yüzyıla kadar Avrupa krallıkları arasında olup, kolonileri de etkileyen çatışmalar, savaş ve barış boyutlarında küresel bir şekilde görülmedi. Önemine rağmen unutulmuş Birinci Dünya Savaşı aslında 1914'te değil, 18. yüzyılda başladı.

Altı Yıl Savaşı Kuzey Amerika'da dokuz yıl sürdü, ardından Kızılderililerle sürdürülen savaşı da sayarsak on beş yıl. Avrupa'da İngiltere, Prusya, Hannover'in karşısında, Fransa, Avusturya, Rusya, İsveç ve Saksonya vardı. İspanya, Portekiz ve Hollanda da zamanla kendilerini çatışma içinde buldular. Avrupa'daki, Kanada'daki, Afrika kıyılarındaki, Filipinlerdeki ve hatta saldırıya uğrayana kadar savaşa girmeyi reddeden Hollandalıların İngilizlere yenildiği Hindistan'daki tüm o askerleriyle Birinci Dünya Savaşı bu savaştı. Kutsal olmayan ilk savaşlardan biriydi. Protestan ve Katolik ülkeler ittifak kurup, kendi inançlarından ülkelere saldırdılar. Savaşın sonucunda Prusya en büyük Alman güç olarak kaldı ve 1871'de Alman Birliği'ne kadar devam edecek süreci başlattı. Avusturya İmparatorluğu 1914 yılındaki Büyük Savaş'a kadar sürecek bir çöküş girdabına girdi. İngiltere Hindistan'da, Canada'da ve

Florida'da başarılı oldu ve ilk defa olarak büyük bir dünya gücü olarak görülmeye başladı. İspanyollar 1762'deki Havana'yı kaybetti, bir yıl sonra Florida'yı da kaybedip, yerine Luisiana'yı aldı. Fransızlar Luisiana ve Quebec'i kaybedip Kıta Amerikası'ndan ayrıldılar ve İngiliz-Amerikalılar ilk defa olarak İngiliz Hanedanı'nın çok umurunda olmadıklarını, Kızılderililerden korunmak için gereksinim duymadıkları gibi kendilerini Fransızlardan korumak için de onlara ihtiyaçları olmadığını fark ettiler. Ama en önemlisi şu ki, bu savaştan itibaren dünya, tek bir güç tarafından etkin bir biçimde kontrol edilemeyecek kadar genişlemiş oldu. Bu savaştan itibaren dünya komplo teorilerinin mümkün olmasa bile inanılabilir hale geldiği, bir krallığın en büyük olduğunu varsayıp tamamına egemen olmaya çalışabileceği bir sahneye dönüştü.

Dünyaya hâkim olmak 18. yüzyıla kadar mümkün olmadı, çünkü dünya ancak bu yüzyılda gerçek ve kesin sınırlarına kavuştu. Ancak siyaset biliminin ve üstelik doğal bilimlerin uygulamalı hale geldiği, haritacılığın geliştiği, Von Humboldt'un Güney Afrika yolculuklarını yaptığı, Cook'un, Bouganville'nin ve Malaespina'nın keşiflerde bulunduğu bu yüzyıldan sonra dünyanın kesin sınırları ortaya çıktı, anlaşılabilir ve bu şekilde egemen olunabilir hale geldi. Ardından da Fransız Devrimi gerçekleşti.

Fransız Devrimi, *eski rejimin* ortadan kaybolması barışçıl yoldan olmadı, süreç sırasında binlerce insan giyotinle öldürüldü. 1792 katliamlarını, Vendée'deki krallık karşıtı, Katoliklik karşıtı baskıları ve takip eden ayaklanmaları sayarsak Fransız Devrimi yaklaşık iki yüz bin cana mal oldu. Çağdaş dünyanın doğuşu Avrupa'da onlarca savaşa sebep oldu – 19. yüzyılın en yay-

gın ve en ölümcül savaşları. Bu savaşların başında sadece kendini savunmakla meşgul olan Fransa Cumhuriyeti, parlak olduğunu düşündüğü ya da en azından öyle olmasını istediği geleceği Avrupa'nın geri kalanına dayatmaya koyuldu. Gelmekte olan modernliğin kârlı, yardımsever ve insancıl olması, mantığın ve aydınlığın zaferi olması gerekiyordu ama ilk aşamalarında varlığını sürdürebilmek için acımasız olmak zorunda kaldı. Romancı Alejo Carpentier, Antilllas'ın Fransız Devrimi'ni anlatan *Aydınlanma Çağı* (Siglo de las Luces) adlı kitabında başkarakter Victor Hugues'i Fransız Karayip Adaları'na çıkan, *Encyclopédie*'nin ilerici fikirlerine inanan bu fikirleri dayatmak için giyotin kullanan biri olarak gösteriyor. Bu da mantığın acımasız olabileceği, suç işlemeye yöneltebileceği anlamına geliyor.

Her halükarda modernliğe ulaşmanın faturası yüksek oldu. Geoffrey Ellis *Napolyon İmparatorluğu* (The Napoleonic Empire) adlı kitabında 1792-1815 yılları arasında Fransa'da 1.400.000 kişinin öldüğünü ve bunların yüzde 65'inin Konsül ve İmparatorluk savaşları sırasında hayatlarını kaybettiğini söylüyor. Fransa düşmanı orduları sayarsak toplam üç milyon asker, bir milyon sivilin hayatını kaybettiğini görüyoruz. Gaston Bodart 1916 tarihli *Modern Savaşlardaki Ölümler* (Loses of Life in Modern Wars) adlı kitabında Cumhuriyet ve İmparatorluk sınırları içerisinde iki milyon Fransızın öldüğünden bahsederken, düşmanlarının toplam ölüm sayısının da aynı olduğunu, bunların arasında 300.000 İspanyol bulunduğunu söylüyor. Bodart, kitabında Fransa ve müttefiklerinin savaş alanında 371.000, düşmanlarının 560.000 insan kaybettiğini yazıyor. Tek atışlı tüfeklerle ve kısa menzilli toplarla nasıl bu kadar katliam yapıldığını anlamak zor. Üstelik

bu sayılar savaş sonrasında görülen hastalıklar ve kıtlık yüzünden meydana gelen ölümleri kapsamıyor.

Devrim kaosundan önce ebedi ve değişmez görünen, meşruiyet kaygısı olmayan bir *eski rejim* vardı. Victor Hugo romanlarından birinde, *Korkunç Yıl, Doksan Üç*'te Lantenak Markizi'ni yaratıyor. Saraylı ama soylu olmayan, eğitimli ve kültürlü ama aydın olmayan, Fransız Britanya'sında bir derebeyi olan Lantenac bir dürüstlük canavarı, kitabın tek bir bölümünde duyduğu minnettarlıkla bir adama şeref madalyası verip, sonrasında görevi öyle icap ettiği için onu kurşuna dizdiriyor. Markiz hem alaycı, hem sofu, ama inanç sahibi değil. Ayrıca Tanrı ve kral adına Fransız Cumhuriyeti'ne karşı savaşan bir gerilla grubunun şefi, Vendée'deki *chouan'lar*. Yakalanan Lantenac idam edilmeden önceki gece yeğeni tarafından ziyaret ediliyor. Yeğeni, bir vikont, soylu; o da aydın, aynı zamanda Devrim'e katılmış bir grup olan Jakobenler Kulübü'ne üye. Uzun monologunda meşruiyetçi inancını anlatıyor: "Eee, bu olanlara ne diyorsunuz? Gayet orijinal, değil mi? Birkaç yıl önce bir kralımız ve kraliçemiz vardı; kral kraldı; kraliçe Fransa'ydı. Kralın kafasını kestiler ve kraliçeyi Robespierre ile evlendirdiler; bu beyefendi ve bu hanımefendinin giyotin adlı bir kızları oldu, ben de yarın sabah kızlarının huzuruna çıkacağım. [...] Sayın vikont, bir beyefendinin nasıl olması gerektiğini bilmiyorsunuz sanki. İşte, bir tanesi burada, ben. Bakın. Garip, değil mi? Tanrı'ya inanıyor, geleneklere inanıyor, aileye inanıyor, atalarına inanıyor, babasının örneğine, sadakate, bağlılığa, prensine karşı görevlerine, kadim kanunlara saygı duyması gerektiğine, erdeme, adalete inanıyor; ve sizi keyifle kurşuna dizdirebilir."

Eski rejimin dünyası tabii ki Markiz'in aktardığı ka-

dar basit değildi. En tepeye bakınca düzen değişmez ve mükemmel görünse de, düşüşünü görenler pek şaşırmadılar. Devrim öncesi yıllar kriz yıllarıydı. Lantenac'ın inancına sahip çok az kişi vardı ve üstelik Devrim'den daha çok az öncesine kadar Fransız Kraliyeti birçok kişinin, koruyucusu olması gerekenlerin bile kaybettiği tutucu Katolikliği dayatıyordu. 1762'de çoban Rochette inançları yüzünden öldü, ardından Grenier soyadlı üç Protestan kardeş karışıklık çıkardıkları gerekçesiyle, ama aslında inançları yüzünden öldürüldü. Grenoble'de, şövalye La Barre 1764 gibi bu idam şeklinin çok eskide kaldığı bir yıla gelinmiş olmasına rağmen, dinsiz olduğu gerekçesiyle yakılarak öldürüldü. Monsieur de Laraguais Metz şehrinde, Paris akademisine aşılama yanlısı bir çalışmasını okumuş olduğu gerekçesiyle *lettre de cachet* – yargı sürecine gerek kalmadan tutuklamayı mümkün kılan talimat – ile tutuklandı. Bugünlerde unutulmuş olsalar da, bu olaylar istisna değil, o zamanki Fransız hayatının olağan birer parçasıydılar. O zamanlar Fransa'da, fikirleri şimdiki Katolik inancının Protestan düşünürlere yönelik fikirlerine çok az benzeyen eleştirmenler tarafından yasaklanan *Encyclopédie* gibi bugün bize gayet zararsız görünen metinler bile sansüre maruz kalıyordu.

Hapis ve idam fikirleri o zamanlar Fransa'da o kadar yaygındı ki, Nicolas-Antoine Boulanger *Doğu Mutlakiyetçilikleri Araştırması* (Recherches sur l'origine du despotisme oriental) adlı kitabını yayımladığında, kitabın içeriği ile yazarın ölümü arasında bağ kurulunca, ölümün doğal olmadığından herkes emin olabiliyordu. Jean-François de Marmontel'in siyasi ve ahlaki romanı *Belisario*, Sorbona Üniversitesi'nin isteği üzerine yasaklandı, çünkü on beşinci bölümünde dini hoşgörü ko-

nusu işleniyordu. Rousseau'nun *Savoy Papazı İnanç Mesleği* (La profesión de fe del vicario saboyano) adlı kitabının dağıtımı el altından yapılmak zorunda kaldı. Tek metin bu değildi. *Eski rejimin* son yıllarında el altından dağıtılan kitapların listesi gayet uzun: *Filozof ve Din Sınavı* (El filósofo y el examen de la religión), César Chesneau; *Üç Dolandırıcının Anlaşması* (El tratado de los tres impostores), anonim; *Trasibulo'nun Leucipo'ya Mektubu* (La carta de trasibulo a leucipo), Nicolas Fréret; *Ellilerin Vaazı* (El sermón de los cincuenta), Voltaire; *Jordanus Brunus Redivinus*, anonim; *Dinin Zorlukları* (Dificultades de la religión), Robert Challe; *Mucizeler Meselesinin Özeti* (Extracto del discurso de los milagros), Émilie du Châtelet; *Filozofların Ruhun Doğası Üzerine Hissiyatları* (Los sentimientos de los filósofos sobre la naturaleza del alma), Benoit de Maillet; *Varlıkların ve Türlerin Kökeni* (El origen de los seres y las especies), Henri de Boulainviller; *Özgürlük Arayışı Üzerine Denemeler* (Los ensayos sobre la búsqueda de la libertad), anonim; *Ruhun ve Tanrının Varlığı Üzerine Düşünceler* (Reflexiones sobre la existencia del alma Dios), anonim. Tamamlamadığım bu liste doğa bilimleri, din bilimi, ahlak ve tarihten seçilen konular açısından gayet geniş ve çeşitli. Katoliklik dinine eleştiriler yapıp, diğer dinlere hoşgörü duyulması isteğini sunuyor, bu eleştirileri monarşiye dönük olanlarla birleştirip bu sistemde reformlar yapılması isteklerini iletiyorlar. Genelde Katolikliğe yöneltilen eleştiriler, monarşiye yapılanlardan daha yoğun. Dönemin ilk ateist metinlerinden biri olan *Bir Rahip ile Bir Ölünün Diyalogu* (Diálogo entre un sacerdote y un moribundo) adlı kitabın yazarı Marquise de Sade ateist olup, monarşi yanlısı olanların merkezinde görülüyor. Her şeye rağmen Jansencilik,

Protestanlık, Gallikanizm ve şüphecilik tüm bu eserlerde mevcuttu ve Katolik inancına karşı istemdışı olsa da ortak bir cephe oluşturuyorlardı. Kiliseyi eleştirme konusunda ruhban sınıfı oldukça gönülsüzdü: Diğer birçokları gibi Robespierre, Danton ve Marat da rahipler tarafından yetiştirilmiş, en radikal cumhuriyet fikirlerini bunlardan öğrenmişlerdi. Kitap avcılığını çok seven Lantenac Markizi çevresinde olup bitenlerden pek haberdar değildi. Yalnız da değildi, ama o ve arkadaşları fark etmese de etraflarında değişim için bir parti oluşuyordu; filozofların, aydınların, ansiklopedicilerin ve büyük bir neslin, devrimcilerin partisi. Fakat bu kitapları yazdıkları zaman hem yazarlar hem de okurlar kendilerini Rousseau'dan Voltaire'e kadar uzanan Değişim Partisi'nin üyeleri olarak görmüyor, bir Devrim Partisi'nin oluşabileceğini hayal bile etmiyor, hele ki bunun Umut Partisi değil de, Dehşet Partisi olmaya kadar varacağını en kötü kabuslarında bile görmüyorlardı.

Bu ilk masum kitapların ardından başlıkları mantıksızca uzun kitapların çıkacağı bir nesil geldi. 1789 tarihli bir kitabın adı şöyle: *Ormanları ve ovaları sel bastıktan sonra saraya ve başkente yayılan kokuşmuş vahşi yaratıkların avı. Ulusun yasaklıları ve inatçılıkları yüzünden alacakları cezaların haberlerinin listesinin ardına; kendi halkları üzerine yaptıkları kovuşturmaların zafer kazanması beklentisi ile.* Başlıkta ima edildiği gibi giyotinde idamlarına karar verilmiş ve çoğu infaz edilmiş yetmiş soylu ve rahibin listesini içeren bir kitaba benziyor.

Alexis de Tocqueville 1856'de yazdığı *Eski Rejim ve Fransız Devrimi* adlı kitabında devrimin siyasi devrimden önce geldiğini kesin olarak belirtmişti. Tocqueville *eski rejimi* "soylu olmadan demokratik olamayan, sos-

yal açıdan gayrı meşru bir Devlet" olarak tanımlıyordu. Soylular, özellikle de Lantenac gibi bölgelerden olanlar, kendilerini gerçek işlevlerinden edecek olan, siyasi gücün sarayda toplanması olayının ilk kurbanları oldular. Tocqueville, XVI. Luis ve haleflerinin merkezci mutlakiyetçiliğini feodal düzeni tahrip, hatta yok eden bir olgu olarak gören ilk tarihçiydi. *Eski rejimin* sonlarında kralı çevreleyen merkeziyetçi Devlet tüm içeriğini kaybetmiş bir cepheden başka şey değildi. Mutlakiyetçi monarşi aristokrasiyi, demokrasi yollarını açmadan yok etmişti; bu da neden hızlı bir çöküş yaşandığını, 1789'da neden bir *tabula rasa* oluştuğunu gayet iyi açıklıyor.

Tocqueville Fransız Devrimi'ni incelerken orijinal kaynaklardan yararlanıyordu. Çok iyi bir gözlemci olduğu kadar aynı zamanda modern anlamda ilk tarihçilerden biriydi. Toplumlar, Fransız Devrimi'nden önce yok olabileceklerinin ya da değişime uğrayabileceklerinin farkında değildiler. *Eski rejim*, sadece değişmez değildi, kendini kimseye karşı meşrulaştırma gereği de duymuyordu, tarihe karşı bile. Bu yüzden monarşiyi suçlayan en iyi edebi eserlerden biri olan Lantenac'ın diyalogu bir meşruiyetçinin değil, Victor Hugo gibi, amacı eleştiri olan bir liberalin kaleminden çıkıyordu.

İlk çağdaş tarih kitaplarının ortaya çıkışı devrim sürecinin başlangıcından önceki yıllara dayanıyor. 18. yüzyıla kadar tarih anlatıları – yüzyıl sonrasına kadar kimsenin dikkat vermeyeceği Giambattista Vico'nun nadir istisnasını saymazsak – siyasi olayları aktarmakla sınırlı eserlerdi. 18. yüzyıl itibariyle Montesquieu, Herder, Hegel, Condorcet, Saint-Simon bu olayları açıklamaya çalıştılar. O dönemde açıklama amacının güdüldüğü tek bilim tarih değildi: Daha çok Madam Pompa-

dour'un doktoru olması dolayısıyla saygı gören François Quesnay 1759'da *Ekonomi Tablosu* (Tableau Économique) adlı kitabını yazdı. XVI. Luis'in hazine bakanı, ekonomi alanında ilk çalışmalardan biri olan bu eseri uygulamaya sokmaya bile çalıştı. İktisat, fizyokrat düşünürlerinin ilkokullarının; o zamana kadar inanç ve Kilise üzerinden yapılan insan bilimlerinin ilk sistematikleştirme çalışması olan *Encyclopédie*'nin belirmesi de bu dönemlere denk gelir. Hıristiyan tek dinciliğinin zaferinden beri Kilise'ye hizmet vermekte olan felsefe de nihayet özgürleşiyor ve ideolojiye dönüşüyordu.

Tarihe ve dünyaya yeni bir bakış açısı getiren bu olgular dönemin siyasi düşüncesine çok önemli yeni bir fikir getiriyordu: İnsanlık tarihi anlaşılabilir bir düzleme sahipti, sadece tesadüfi olayların arka arkaya sıralanmasından oluşmuyordu. 18. ve 19. yüzyıl tarihçilerine göre tarihin henüz bir akış yönü olmayabilirdi ama tarih en azından bir anlam kazanmaya başlıyordu. Komplolar üzerine yazılan kitapların çıkışı da tarih bilimlerinin yenilendiği bu döneme denk geliyor. Modern tarih anlayışının doğduğu dönem ile aynı dönemde ortaya çıkmaları rastlantı değil. Bu kitaplar da karmaşık bir gerçekliğe açıklık kazandırmaya çalışıyor.

Voltaire 1778'de öldü; on sene sonra Devrim patlak verdi ve çoğu kişi suçu ona ve diğer ansiklopedicilere attı. En azından Lantenac gayet emindi: "Voltaire'i assaydık, Rousseau'ya kürek cezası verseydik, bunlar asla olmazdı!!! Ah şu hisli insanlar!" diyor ve birkaç paragraf sonra 20. yüzyıl fikirlerine daha yakın görünen, 18. yüzyıl Fransız tutucularından biri olduğunu gösteren bir yorum yapıyor: "Yazarları yakacağımıza yazılanları yaktık; sarayın öğretileri birbirine karıştı; ve tüm o aptalların yaşamasına izin verdik, Turgot, Quesnay, Ma-

lesherbes, fizyokratlar ve *daha niceleri*. Şimdi de fırtına başladı işte. Her şey şu yazar ve şair bozuntuları yüzünden." Değişim Partisi'nin birlik hareketini – ve hatta varlığını – ilk fark edenler, düşmanları oldu.

Yüzyılın sonlarındaki siyasi değişimlerden filozoflar mı sorumluydu? Adı geçenler arasında bir tek Turgot değişimi engellemeye çalıştı ve ansiklopedicilerin çoğu Devrim sırasından öldü – kimyager Lavoissier'in idam kararıyla görülen cümle "Cumhuriyetin ermişlere ihtiyacı yok" şeklindeydi. Bu, tamam, ama Devrimcilerin yok ettiği, filozofların suçladığı şey değil miydi? Her halükarda, filozoflar devrimci hareketlere düşünce temeli sağlamış olsalar da, ateşleyicisi değildiler. Mükemmel ve değişmez dünyasının yok olduğunu bilen Lantenac Markizi gibi bir insana tarihin anlamlı olması gerektiğini söylerseniz başka sınıf tarihçiler arar ve bu tarihçilerin, sadece yok oluş olarak gördüğü değişimin ateşleyicisini ve sebebini gizli bir sebebe bağlamasını ister.

Fransız Devrimi'ni çevreleyen efsane XVI. Luis'den ve Maria Antonieta'dan – iyi ama kararsız bir kral ve âşık bir kraliçe – toplumun en alt öğelerini kanlı ve acımasız bir şekilde, gayrı-mükemmel fakat adil bir düzene kadar ayaklanmaya teşvik eden gizli bir komplonun kurbanları olarak bahsediyor.

Devrimin – en azından başlangıcının – sebebi, yıkıcı eylemleriyle, diğer şeylerin yanında, Jacques de Molay'ın Fransız krallarına yönelttiği laneti gerçekleştiren ve tapınak şövalyelerini yenen tahrik edicilerden oluşmuş bir grup olmalıydı. Devrim, neredeyse hiç var olmayan bir Devlet'in kötü yönetimi yüzünden başlamış olamazdı: Ancak aralarından kralın kuzeni Felipe de

Orleans'ın da olduğu, kızmalarını sağlamak için kütleleri aç bırakan ve isyana sürükleyen komplocuların manevraları yüzünden başlamıştı.

Buna benzer diğer basit çeşitlemeler, Devrim'den bahsederken bize tiran gibi bir kral ve halkın ihtiyaçlarıyla dalga geçmekten çekinmeyen çılgın bir kraliçenin elindeki feodalizm altında aç kalan ve baskı gören bir halktan bahsediyor. "Ekmek bulamıyorsa pasta yesinler," hiçbir zaman sarf edilmemiş ama tüm dünyanın Maria Antonieta'nın ağzından çıktığına inandığı bir cümle. Kraliçe, dünyanın ilk basın kampanyası kurbanlarından biri aslında. Gerçekleştirmesi zor bir kampanyaydı, çünkü XVI. Luis Fransa'sında basın faaliyetleri çok sıkı kontrol ediliyordu ve baskı makinelerinin ihracatı bile yasaktı. Kraliyet kontrolü dışında Fransızca basılan tek gazeteler Utrech'te, Leiden'de ya da Londra'da çıkıyordu.

Yine de Devrim'i değerlendirirken gizli toplulukların, edebiyatın ve gizli basının etkisini görmezden gelmek olmaz. Gizli yayınlar sadece filozoflarınkiler değildi, bol bol pornografi ürünü de vardı. Kraliçeye yapılan saldırılar arasında birçok pornografik eser de bulunuyordu. *Carlitos ve Toñita'nın Aşkları* (Los amores de Carlitos y Toñita) adlı kitapta kraliçe ve kayınbiraderi, gelecekte X. Carlos olacak olan Artois Dükü ile aşkı ele alınıyordu; *Cümbüşlerin Avusturyalı Kadını, ya da Kraliyet Seks Âlemi; Krallığın en kalabalık tarikatının sözlü anlatımı ve karşıt görüşleri* (La austríaca de juerga, o La orgía real; Proceso verbal y protestas de la orden más numerosa del reino) adlı kitapta ise kral, soylular ve ruhban sınıfı arasından muhtemel üyelerinin listesinin de verildiği 'azmışlar tarikatının' şefi olarak gösteriliyor. O zamanlarda kraliçeye yapılan suçlama-

lardan biri de lezbiyen olduğu iddialarıydı, favorisinin de Polignac kontesi olduğu söyleniyordu. *P hanımefendisinin ya da yeni Magdalena'nın itirafı ve pişmanlığı* (Confesión y arrepentimiento de señora de P, o la nueva Magdalena convertida). Kraliçeye yönelik saldırıların çok kısa bir listesini verdim. Büyük bir komplonun varlığını kabul etmeye gerek olmadan, bu kitapların büyük bölümünün küçük birer komplo olduğunu söyleyebiliriz. Orleans Dükü'nün birçoğunun basımı için para verdiğini düşünürsek, gerçek bir komplo olduğunu da düşünebiliriz.

Fransa'da yabancı, hissiz, arkadaşlarını halkınki de dahil tüm çıkarların üzerine koymaya hazır bir kraliçeye duyulan düşmanlık, onun ölümünü hazırladı. Kraliçe kendisini koruyabilecek, kendisine tavsiyeler verebilecek kişileri devlet görevlerinden uzaklaştırdı. Bakan Turgot'nun yerinden edilmesinde, Orleans Dükü'nün uzaklaştırılmasında onun parmağı olduğunu söylemek zor değil. Tahta çıkınca zamanla büyüyecek küçük sorunlarla uğraşmaya başladı. Bu sorunlar ekonomik ve sosyal kriz bakımından monarşinin sonunu getirmese de, en az herhangi bir komplocunun çabaları kadar etkili oldu.

Olayları gerçek bağlamlarından koparmada usta olan komplo teorileri savunucuları tüm anlatılarında devrim öncesi Fransa'nın çok kötü durumda olduğunu söylemeyi unutuyorlar: İngiltere'yle peş peşe yaptığı savaşlardan yenik çıkmış, çoğu bölgesinde periyodik tedarik yetersizliği ve kıtlık sorunları yaşayan bir Fransa. Devrimi açıklamaya çalışırken açlığı, 1785–1789 arasında buğday hasadının çok kötü olduğu gerçeğini bir kenara bırakmak olmaz. Anlaması, hatta kabul etmesi zor olsa da günümüzde, tarım toplumlarında – Avrupa

dahil – açlık iki yüzyıl öncesine kadar çok önemli bir sorundu.

Benjamin Franklin Versay'da İngiliz kralına karşı savaşan Kuzey Amerikalı devrimcilerin temsilcisi olarak bulunduğu diplomatik görevinin başlarında Fransız kralına yaltaklandı ve devrimleri gereksiz kılanın XVI. Luis'inkiler gibi monarşiler olduğunu belirttiği beyanatında, temsil ettiği cumhuriyetçi fikirlerin içeriği konusunda onu rahatlattı. XVI. Luis'in bir tiran olmadığı çok açık, mizacı buna müsaade etmiyordu ama tiran olabilecek yasal araçlara sahipti: *lettres de cachet* imzalayıp istediği herkesi önceden yargılanmaya gerek olmadan tutuklatıp hapse attırabilirdi; kitapların ve fikirlerin dolaşımını yasaklayabilirdi. Ve tüm bunları hiçbir vicdan azabı duymadan yapıyordu çünkü gücünü Tanrı'dan alan bir kraldı. Soyluluk toprak sahiplerinden saraylılara geçmiş; ayrıcalıklarından hiçbir şey kaybetmeden, zorunluluklarından kurtulmuştu. Alt ruhban sınıfı görece temizlenmişti ama din hoşgörüsü üzerine Nantes Fermanı'nın yürürlükten kalkmasından beri ülkede kabul edilen tek kilise olan Katolik kilisesinin hiyerarşisi yozlaşmış yöneticilerle doluydu. Edebiyat ürünleri hiç yoktan ortaya çıkmaz: Zamanın Fransız edebiyatında yozlaşmış piskopos ya da zengin ve hovarda peder karakterleri gayet yaygın. Ayrıca zamanın edebiyatında ve Fransız Devrimi'ni çevreleyen olaylar çerçevesinde (hovarda ya da başka tip olsun) bunca peder ve dini hiyerarşi görmek o zamanlar Avrupa'da dinin siyasi ulus hayatının çok önemli bir parçası olduğunu gösteriyor. Pederler Barruel, Grégoire, Terray, Sièyes, De Cournaud, Baissie, Lefranc, Bernier ve Larudan aralarında din değiştirmiş bir piskoposun, Charles de Talleyrand-Périgord, bile olduğu başkarak-

terler olarak bir dönem tarih anlatısının sayfalarını dolduruyorlar. Bu sayfalarda Grégoir gibi devrimci polemikçilerden; Barruel gibi mason avcılarından; Bernier gibi Napolyon yanlılarından ve Sièyes gibi Cumhuriyet ve Konsey bakanlarından bahsediliyor.

Bunun aksine, yüzbinlerce Protestan ve Yahudinin dini hakkı ya yoktu, ya çok sınırlıydı. Ama halkın çoğunluğunun siyasi haklarının olmadığı bir toplumda bunun doğuştan kazanılmış bir hak olmaması çok şaşırtıcı bir durum değil; bir de ayrıcalık sahibi olanlar bile kralın en ufak arzusunu bile yerine getirmek zorunda hissediyordu.

Gücü hukukla değil, sadece din, örf-adet, eğitim ve karakterle sınırlı olan Avrupa kralının kudreti, kendisi isterse bir Türk vezirinki kadar keyfi olabilirdi. Fransa feodal olmamasına rağmen ülkeyi dargınlıklarla doldurmaya, eskisi gibi yönetmesi zor bir yer hale getirecek feodalizm ve ayrıcalık kalıntılarını koruyordu.

Eski rejim yanlılarının savunduklarının aksine, Bourbon Hanedanı'nın tüm Fransızlar tarafından kabul edildiği bir altın çağ asla olmadı. İlk Bourbon kralı olan IV. Enrique'nin tahta çıkışı iç savaştan, rakipleri ülkenin büyük kısmı tarafından o ya da bu tarihte desteklenmiş bir dinden, San Bartolome'deki katliamı atlattıktan sonra olabilmişti. Söz konusu katliam aşırı şiddetli, halkın kitleler halinde katılımıyla gelecekte Devrim yapacağı katliamlara örnek olacaktı. En sevilen Bourbon IV. Enrique cinayete kurban gitti. XIII. Luis ve bakanları yabancılarla olduğu kadar yurttaşlarıyla da savaşmak zorunda kaldılar. XIV. Luis çocukken Parlamento'dan ve Paris halkından kaçmış, büyüyünce IV. Enrique'nin miras bıraktığı din özgürlüğünü feshetmiş, ayaklanan Parislilerden uzakta bir saray inşa etmiş,

hafif silahlı atlı bölüğü oluşturmuş, paralı askerlerini ülke dışından getirtmiş ve ülke sınırları içerisindeki Protestanlara karşı kullanmıştı. Fransa'da Lozere gibi, paralı askerlerin Protestanları kovaladığı, XIV. Luis üzerine efsanelerin, büyük bir kraldan bahseden resmi tarihten büyük farklılık gösterdiği Protestan bölgeler mevcut.

Fransız monarşisi – Avrupa'nın diğer monarşileri gibi – kendini yenilemeyi bilemedi ve yönettiği halkla arasındaki bağı kaybetti. Bunun kanıtı, dönem yazını. Diğerleri unutulmuş gibi görünüyor ama aslında neslin tek devrimi Fransa'daki değil: 1781'de Piamontesler ve Fransızlar Cenevre'de bir halk ayaklanması çıkardılar; 1785'te Hollanda'da V. Guillermo bir halk ayaklanması sonucu devrildi ve İngiltere'ye kaçtı; 1787'de Avusturya İmparatorluğu tarafından yönetilen Belçika'da despotluğa karşı bir hareket başladı; aynısı Macaristan'da da gerçekleşti; 1792'de İsveç'te III. Gustavo öldürüldü. Bu sonuncuyu sadece opera tutkunları ve Marquis de Sade okuyucuları hatırlar. Bu aynı zamanda Verdi'nin *Maskeli Balo* (Un Ballo In Maschera) adlı eserine ilham veren olaydır. Marquis de Sade ise *Justine* romanını gözden geçirip yeniden yazarken kralın öldürülmesini bir mason komplosuna bağlar.

Fransa'daki en büyük çatışma sebebi vergilerdi. Adaletsiz, abartılı ve keyfi bir uygulama vardı ve vergiler çok düzensiz toplanıyordu. Dolaysız vergiler halkın omzuna büyük bir yük olarak biniyor ve 190 milyon libre olarak kendi gelir giderlerini devletinkilerden ayırmayı bilmeyen ve istemeyen bir hanedanın cebine giriyordu. Bunun aksine, krallığın en büyük servet sahipleri vergi ödemiyor, üstelik arkadaşlıkları ve sadakatleri karşılığında kraldan para alıyorlardı. Bu iki değer,

Fransız Bourbonları tarafından hak edilmek yerine, satın alınıyordu.

Dolaysız vergiler çok da adaletsizdi. En çok nefret edilen *gabela* (tuz vergisi) idi, yılda 120 milyon libre toplayan bir devlet tekeli vardı ama bunun sadece 40 milyonu devlet hazinesine ulaşıyordu. Gerisi ise, bir bölümü devletin, bir bölümü özel şirketlerin memurları olan ve *fermiers généraux* denen bir sınıfın ellerinde kalıyor, bu eller de parayı kraldan çok kendi çıkarları için kullanıyorlardı.

Bourbon Devleti onca vergiye rağmen bu yöntemler yüzünden çöküş halindeydi. Devlet gelirlerinin büyük bölümü, Versay sarayında kralın maiyetinde yaşayan, onu ve akrabalarını, prensleri çevreleyen on beş bin saraylının masrafları için kullanılıyordu.

Fransa'nın en zengin ve en kalabalık ülke olduğu düşünülürse bu devlet krizi daha aşikar ve daha paradoksal görünüyor. Para, İngiltere'de olduğu gibi, gittikçe yükselen burjuva sınıfının elinde kalıyordu ama oradan farklı olarak Fransa'da bu sınıf sesini duyuracak araçlara, siyasi güce ve bu gücü barışçıl yollarla arttıracak araçlara sahip değildi. XVI. Luis'in krallığının başlarında Devrim'in sadece önlenemez değil, gayet gerekli olduğu aşikardı.

Bu durumu kimsenin fark etmediğini düşünmek hata olur. Devrimden yetmiş yıl önce, XV. Luis'in çocukluk yıllarında (1715-1723), kral naibi Orleans Dükü Phillipe, yüksek soylu sınıfından oluşan bir danışma grubu kurup sistemi yenilemeye çalıştı; krallığa ait bir banka kurdu ve Fransız ekonomist John Law'u bankanın başkanlığını yapmaya çağırdı. Fakat Fransa'ya modern bir pazar ve banka kazandırmaya yönelik bu ilk çaba seri skandallarla sonuçlandı. Kral naibinin ve haleflerinin

tutkusu – ya da reform hevesleri – iki nesil sonra Orleans ailesini, Kraliyet Ailesi'nin karşısına çıkaracaktı.

XVI. Luis'in krallığı sırasında bakan Robert Jacques Turgot da devlet idaresini yenileme denemesi yaptı. İktisatçı sıfatını hak eden ilk kişilerden biri olan Turgot 24 Ağustos 1774'te krallık hazinesinin başına getirildi. Göreve başladıktan sonra devletin yirmi iki milyon libre borç yükü altında olduğunu fark etti. Bu döneme göre o kadar büyük bir borçtu ki, ondan sonra göreve başlayan Terray iflası ilan etmeyi önerecekti.

Turgot'nun hatası, krala, yaptıklarının bedeli olduğunu söylemekti: "Efendimiz, kendinizi, kendi iyiliğiniz için, saraylılara dağıttığınız paranın nereden geldiğini düşünmek zorundasınız." Çöküşü engellemek için sarayın masraflarını kıstı; sistemi sadeleştirmek ve ekonomiyi tekellerden kurtarmak için idari reformlar başlattı. 13 Eylül 1774'te çıkardığı bir ferman ile ülke içinde tahıla gümrük uygulamalarını yasakladı ve buğdayın Fransa sınırları içerisinde serbest dolaşımını sağladı. Diğer fermanlarla ortaçağ kurumlarını dağıttı, serfliği kaldırdı; dahası, *subvention territoriale* adlı bir mülk vergisi getirdi, bu vergiye en yüksek soyluları da tabi tuttu. Bu son ferman üzerine, aralarında kraliçenin de olduğu zarar görenler, Turgot'yu görevini bırakmaya zorladılar.

Eski bakan, görevinden ayrılmadan önce krala son uyarısını yaptı: "Unutmayın efendimiz, [İngiliz kralı] I. Charles'ın kafasını kütüğe dayayan kendi zayıflığı olmuştu." Turgot gittikten sonra tüm reformlar, özellikle de mülk sahipleri üzerine koyduğu vergi, iptal edildi.

Turgot gittikten uzun süre sonra yerine İsviçreli bir banker, Jacques Necker getirildi. Fransa'nın İngiltere'ye karşı yapacağı yeni bir savaşı finanse etmek zo-

runda kalan Necker devlet borçlanması sistemiyle Fransız ekonomisini batırdı ama halkın gözünde popülerliğini kaybetmedi. Asıl iktisatçı ve reformcu Turgot hiç popüler olmadı ama bütünü görmekten aciz bankacı Necker halkın büyük sevgisini kazandı. Maria Antonieta'yı Fransızlardan nefret eden bir canavara çeviren halk basını, iyi niyetli ama vasat protestan bankacıyı gerçek bir vatansever, halkın koruyucusu ilan etti. Bu söylediklerinin ikisi de yanlıştı ama ona rağmen etkili oldular.

Necker bakan olduğunda devlet borçlanması o kadar büyümüştü ki alacaklılar artık ne Fransa'ya, ne de krala borç vermek istiyordu. Fransız ekonomisini kurtarmak için getirilen Necker kralı, 1614'ten beri toplanmamış olan Zümreler Meclisi'ni toplamaya ikna etmekte kararlıydı. Kralın bu tavsiyeyi yerine getirmesi bir hata oldu. Genel olarak ne Necker'in ne de kralın ülkeye daha fazla vergi yükleme hevesinde olduğunu, parlamentoya çağırılanların ise bu vergilerin nasıl kullanılacağına karar verme gücüne sahip olmayı umduklarını söyleyebiliriz.

7

Fransız Devrimi: Reformdan İsyana

1614 tarihli toplantı krallığın nüfusunu oluşturan üç zümrenin; ruhban zümresi, soylular zümresi ve peder Sièyes'in 'Üçüncü Zümre nedir?' adlı kitapçığına göre Fransız halkının 'yüzde doksan altısını' oluşturan üçüncü zümrenin temsilcilerinden oluşmuştu.

1789 Zümreler Meclisi'nde üçüncü zümre gayet iyi temsil ediliyordu. 1165 vekil arasında, 578 sandalyeye sahiptiler. Bunların çoğunluğu hukukçu ve tüccardı, kimi zanaatkarlar ve köylüler de vardı. 291 ruhban temsilcisinden sadece kırk kişi hiyerarşiye dahildi, gerisi bucak papazlarıydı; ama krala ve hiyerarşiye karşı hiç de yumuşak başlı değildiler. Papazlar arasında aydınlar ve *Encyclopédie* okuyucuları da yok değildi; hatta aydın soylular ve papazlar üçüncü zümreye vekil seçilenler arasında bile vardı.

Zümreler Parlamentosu toplandığında seçilenlerin çoğu monarşi yanlısıydı ve krala karşı ilk itiraz üçüncü zümreden değil, ilerici fikirli, Lafayette Markizi ve Orleans Dükü etrafında toplanmış soylu kişilerden geldi. Yetersizliğine ve kararsızlığına rağmen kral, vekiller arasında popülerlik kazanabileceği birçok fırsat yakaladı ama bunların hepsini kaybetti. Daha sonra kendini Değişim Partisi'nin karşısına koyacak fırsatı tepti.

Zümreler Meclisi'nin başından itibaren takip eden haftalar boyunca tüm taraflara kafa karıştıran, hatta bazen çelişkili mesajlar gönderdi. Ta ki ona güvenen kimse kalmayıncaya kadar. Nihayet, kendisine sadık kalan son kişilerin tavsiyelerini duymazdan gelerek parlamentoyu dağıtmaya niyet etti ama monarşiyi kurtarmak için kurduğu kabine, Cumhuriyeti getirmeye yardımcı oldu.

Bu toplantının üyelerinden biri, Orleans Dükü etrafındaki grupla beraber krala yaptığı itirazlar sebebiyle sık sık devrim ile ilişkilendirilen Mirabeau Markizi Honoré Gabriel Riqueti idi. Markiz, Zümreler Meclisi'ne komplocu, dük yanlısı ya da devrimci olarak gelmemişti. Avrupa'dan İngiltere'ye kadar uzanan seyahatleri, İngiliz Parlamentosu ve ABD Devrimi üzerine araştırmalar yapmış olması onu monarşinin ama parlamenter monarşinin sıkı bir savunucusu yapmıştı ve bu duruşunu sonuna kadar koruyacaktı. İsyankarlığına rağmen kralın çıkarlarının sadık bir koruyucusuydu, ya da öyle olduğu düşünülüyordu. Kişisel yazışmaları bunun bir kanıtı. Tarihe devrimin ilk liderlerinden biri olarak geçen kişinin neticede XVI. Luis'e, inat yüzünden uygulanmayacak, tavsiyelerde bulunması büyük bir paradoks. Kral ve kraliçeden büyük tenkitler almasına rağmen, Orleans Dükü'nü kral yapmak Mirabeau'nun aklına çok geç gelecekti ve bu fikri hemen eleyecekti. Çünkü dük, böyle ağır bir dönemde başa gelemeyecek kadar kararsız biriydi. Bu zorlu durumda kalan tek kişi Mirabeau değildi: Şu ya da bu zamanda krala itaatsizlik etmiş olsalar da, vekillerin çoğu kendilerini monarşi yanlısı olarak görüyordu. Vekillerin kararsızlık içinde kalıp heyecana kapıldığı bu dönemde, monarşi kurumlarını sıfırdan dönüştürme, bu kurumlara katılan her bir gü-

cün yani kralın, bakanların ve vekillerin yetkilerini sınırlayan kuralları yazılı hale getirip kesinleştirme fikirleri ortaya çıktı. 9 Temmuz 1789'da Zümreler Meclisi'nin vekilleri Kurucu Millet Meclisi'ni ilan ettiler. Ama tabii, gelenek hâlâ o kadar güçlüydü ki kralın tek bir sözü bu meclisin reforma uğramasına sebep oldu.

Kral, vermesi gereken tavizlere ve şüphelerine rağmen darbe yapıp kendini mutlak gücün sükunetine döndürmeyi düşünmedi. 24 Temmuz'dan itibaren İsviçreliler ve Almanlardan oluşan, işverenlerinin tebaasını vurmaya Fransız meslektaşlarından daha hazır olan Royal Allemand ve Nassau-Infranterie birimlerini gizlice toplamaya ve bunları en güvendiği, aralarında akrabası, Lambesc Prensi Charles-Eugène de Lorraine de olan subayların emri altında Versay'ın etrafına yerleştirmeye başladı. XVI. Luis'in ordusu sadece Fransızlardan oluşmuyordu, o dönem âdet olduğu üzere yabancı paralı askerler de vardı: İspanya kralının İsviçreli, Belçikalı ve İrlandalı alayları bulunuyordu; Alman prensler, İngiliz kralına Kuzey Amerika'daki kolonilere karşı savaşında kullanmak üzere asker satıyordu. Fakat XVI. Luis Paris çitini tamamlayamadı. Sabırsız kral, eşinin ve saraylıların baskılarına dayanamayarak, başkenti kontrol etmeye yetecek kadar asker sahibi olmadan, Necker'i kovup yerine Breteuil baronunu getirdi.

Komplo teorilerini savunanlara göre krala karşı örgütlenen komplocu güçlerin hareketleri bu andan itibaren çok açık görülebiliyor; özellikle de Devrim'in ilk üç ayının en önemli üç olayında ve hareketlerin devamını mümkün kılan çatışmada: 14 Temmuz 1789'da hapishane-kale Bastilla baskını; aynı yıl 5 Ekim'de aç kadınların Versay sarayına yürüyüşü ve 1792'de Valmy Savaşı'nda Brunswick Dükü'nün alt edilmesi. Bunların ilki

Orleans Dükü için çalışan tahrikçiler tarafından başlatıldı; ikincisi de Orleans Dükü'yle ilişkilendiriliyor, bu sefer Mirabeau ile ortak bir hareket olarak. Komploya inananların teorilerinde gerçekler ve efsaneler birbirine karışıyor. Çünkü dükün ilk saldırıyla ve belki ikinci olayla bağlantısı olması mümkünse de tarih bize Mirabeau'nun iki olayla da ilişkisi olmadığını gösteriyor. Tarih ayrıca Valmy Savaşı'nda cumhuriyetçilerin şaşırtıcı zaferinin mason komplosuyla alakası olmadığını da ortaya koyuyor.

14 Temmuz günü Parisli zanaatkarlar ve tüccar sınıfı rahatsız ve endişeliydiler. Söylentilere göre kral, bakanı değiştirdiği gibi şimdi de vekilleri memleketlerine göndermeyi ve Parlamento'yu dağıtmayı planlıyordu. O gün Orleans Dükü'nün yaşadığı Palais-Royal'ın bahçesinde, işsizlerin ve fahişelerin uğrak yerinde dük yanlısı tahrikçi Camille Desmoulins halkı ateşlendirdi: "Yurttaşlar, ulus Necker'in yerinde kalmasını istiyordu ama onu kovdular... Bunu yapan, her şeyi yapar; belki bu gece yurtseverlere bir San Bartolomé yapmayı düşünüyorlardır... Silah başına! Silah başına, yurttaşlar!"

San Bartolomé gecesine ve ölülerine yapılan atıf boşuna değildi. Emri Kraliyet Sarayı'ndan verilen bu katliamlar Fransa tarihinin en kanlı olaylarından biriydi ve iki yüzyıl geçmiş olmasına rağmen hafızalardan silinmeyecekler izler bıraktı. 18. yüzyıl Avrupalıları daha az seyahat ediyorlardı, kitaplara, yeni bilgiye, özellikle de tarih kayıtlarına ulaşmak üzere çok daha az araçları vardı.

Birkaç yıl sonra kimse Necker'i hatırlamayacaktı ve Camille Desmoulins ile patronu Orleans Dükü'nün kafaları kesilecekti ama 14 Temmuz 1789 günü isyankarlar Protestan bankerin ve liberal dükün büstleri ellerin-

de, ayaklandılar. 16 Temmuz'da kalesine girildiğini görünce Kral Necker'i göreve geri çağırdı, bu kararının kitleleri sakinleştirmeye yeteceğine inanıyordu.

Sonraki Ekim ayında daha önce atıf yaptığımız şu ikinci olay gerçekleşti: Paris'ten gelen, aç kadınlarca yönlendirilen bir kalabalık kral ve maiyetini Versay'dan çıkarıp Paris'e geri getirdi.

Ertesi yıl, 1791 Haziran ayında Kraliyet Ailesi Lüksemburg'a kaçmaya çalıştı ama Varennes bölgesinde yakalanıp Paris'e, Tullerias Sarayı'na, 'halkın gözetimi altına' geri gönderildi.

Kralın bu başarısız kaçışı, en tutucu soylu sınıfı arasında olağan bir hal aldı. Kralın iki kardeşi, birçok akraba prens ve büyük ya da küçük soylu sınıfların birçok üyesi insanlık tarihinin politik sebepli ilk sürgün göçlerinden birini yapıp Fransa'dan ayrıldılar. Bu sürgünlere genel olarak 'soylu göçü', göçenlere de 'soylu göçmenler' deniyor.

Devrimin en basit anlatılarının aksine, kralın şansı henüz dibe vurmamıştı. Danton ve Marat monarşiyi hemen devirmek istediler ama Robespierre ve Jakobenler Kulübü tüm Avrupa ile savaşa girme korkusuyla buna karşı çıktılar.

1791 Ekim ayının ilk günü Milli Yasama Meclisi kuruldu. Bu Meclis ile Zümreler Meclisi'nin hazırladığı anayasaya dayanan bir parlamenter monarşi oluşturulmuş oldu. 1791 Anayasası bir yıldan az hüküm sürdü. Bu anayasadan günümüze kalan iki şey, bugün pek atfedildiği gibi görmediğimiz, insancıl bir sistem – giyotin – ve krala takılan bir lakap. 1791 Anayasası'nda krala veto hakkı veriliyordu ve XVI. Luis düşmanları tarafından Veto Kralı diye adlandırılıyordu; her ne kadar kaybedene kadar bu vetoyu nadiren kullanmış olsa da. Bu

hakkını daha çok yeni rejimin kovuşturmaya tabi tuttuğu rahipleri korumak için kullandı; ülkenin savunması için tek kullandığı veto, son vetosu oldu.

Görüldüğü üzere aristokratlara, kral ve ailesine karşı çok az şiddet uygulandı; Fransız Devrimi başından beri ruhban karşıtı, kimi zaman deist, kimi zaman ateist bir devrim olmuş; bazen Fransız ruhban sınıfından, Roma'ya karşı sorumluluklarına ters düşen taleplerde bulunulmuştu. Devrimciler, Bourbon merkeziyetçiliğinden gelme Fransız geleneğini devam ettiriyor, hatta bazen abartıyorlardı. XVI. Luis Fransız Katolik Kilisesi'ni kurmayı bile denemişti. Bu merkeziyetçilik kimi zaman ruhban karşıtı masonlukla ilişkilendiriliyor ama bu iddia, farmasonların çoğunun Katolik olduğu, kiminin piskopos olduğu, kilise hiyerarşisi içerisinde yer aldığı gerçekleriyle uyuşmuyor. Devrim, çoğunluğun bağlı olduğu Kilise ile karşı karşıya geleceği, Vendèe'de en acımasız noktasına ulaşacak bir politika ile başlıyordu ve bu politika ancak I. Napolyon tarafından dindirilecekti; Üçüncü Cumhuriyet ile dindar Katoliklerin çoğu az biraz cumhuriyetçi olmuş olacaktı.

Avrupa'nın geri kalanına karşı ilk devrimci savaş XVI. Luis tarafından ilan edildi. Akrabası Avusturya imparatoruna karşı savaş ilanını imzalayan yine XVI. Luis idi. 20 Nisan 1792'de kral ve Milli Yasama Meclisi Avusturya'ya karşı savaş ilan ettiler ve Avusturya da askerlerini Fransa sınırına yığdı. Avusturya'nın Katolik imparatoru eski düşmanı, Protestan Prusya kralı ile ittifak kurdu ve Prusya ordusu Fransa'ya doğru ilerlemeye başladı, cephelerinde o kadar çok göçmen prens vardı ki bu orduya 'prensler ordusu' dendiği bile oluyordu.

Milli Meclis bunun üzerine yirmi bin gönüllü asker toplamak üzere bir ferman çıkardı. XVI. Luis bu asker alımını veto etmeye çalıştı. Subayların büyük çoğunluğu göçmen soylulara katılma üzere görevlerini bırakmış olduğundan Paris Jakobenler Kulübü'nden bakan Roland harekete geçmenin aciliyeti ve önemini anlatan, kraldan şikayet eden bir bildiri yayınladı. 1791 Anayasası ile kendisine kağıt üzerinde verilen hakların gerçek olduğunu düşünen Kral Necker'i ve Turgot'yu yerinde ettiği gibi Roland'ı da kovdu ve vetosunda ısrarcı oldu. Bu devrimcilere son hakaret olacaktı. 20 Haziran 1792'de kulüpler, Meclis'e kralın veto hakkını kaldırmayı önerdiler. 11 Temmuz'da Yasama Meclisi vatanın tehlikede olduğunu ferman etti ve halkı yabancı işgaline karşı ayaklandırdı. Vekiller, her bir askeri bölgeden gönüllülere Paris'te toplanma çağrısı yaptılar.

15 Temmuz'da, Coblenza'da, Brunswick Dükü, Prusya ordusunun kumandanı, Kraliyet Ailesi'ne en ufak bir zarar verildiği halde tüm askerlerinin Paris'e gireceğine, taş taş üstünde bırakmayacaklarına yemin etti. Zaten sürekli diken üstünde yaşayan bir halkı daha da rahatsız etmeye yetecek bir dil kullanıyordu. Bu ayrıca kralın kendi halkına karşı Prusyalılarla bir komploya girmiş olduğuna dair devrimcilerin ihtiyaç duyduğu kanıttı. Kralın, dışişleri eski bakanı Bretueil baronuna yazdığı mektuplar – sonradan keşfedilip *Annales historiques de la Révolucion française*'ye dahil edildiler – halkın, yeterli kanıt olmadan kendisi için doğru kararı aldığını gösteriyor.

10 Ağustos 1792'de Parisli devrimciler, beraberlerinde Brest ve Marsilya'dan gelen gönüllülerle birlikte Tullerias'a saldırdılar. Kanlı bir gün sonunda kral ve ailesi hapsedildi. İsyankarlar bütün sarayları işgal edip

hizmetkarları, askerleri ve kral yanlılarını linç ettiler. Bunların arasında köleliğin kaldırılmasını, Yahudilere hukukta eşitlik sağlanmasını öneren vekil Clermont-Tonnerre Dükü de vardı. Altı yüz İsviçreli koruma, iki yüz soylu ya da hizmetkar sırf o anda sarayda oldukları için hayatlarını kaybettiler.

Ayaklanmanın zaferiyle cesaretlenen Yasama Meclisi kralın ayrıcalıklarının dondurulduğunu ilan etti ve 'millet egemenliğini, özgürlük ve eşitlik krallığını' korumak için Milli Mukavele'yi yayınladı.

20 Eylül 1792'de komplo teorisyenleri tarafından şüpheli bulunan üçüncü olay gerçekleşti. Valmy Savaşı'nda Cumhuriyet kurtarıldı ve kral halkın gözünde Fransa'nın koruyucusu olmaktan çıktı. Fransızlar ve Brunswick dükü komutasındaki Prusyalılar burada karşı karşıya geldi. Zafer kazanan cephedekilerin arasında Orleans Dükü'ne yakınlıkları bilinen generaller Kellermann ve Dumouriez de vardı. Cumhuriyetçiler arasında pek devrimci geçmişleri olmayan Chartres ve Montpensier gibi – Orleans'ın oğulları – dükler, cumhuriyetçi topçuların komutanı, savaşın asıl galibi Şövalye d'Aboville de bulunuyordu.

Bu savaş şüpheliydi. 20.000 top atıldı ama sadece 500 kişi öldü – 300 Fransız, 184 Prusyalı – ve sonra Avrupa'nın en disiplinli ordusu olan Prusya ordusu alanı cumhuriyetçilere bırakıp çekildi.

Brunswick Dükü yıllar sonra aşırı kumar düşkünü olduğu halde zengin ve şüpheli bir şekilde ölecekti. Rüşvet söylentileri, Fransız kraliyet mücevherlerinin akıbetinin ne olduğu merakı, düşmanla işbirliği iddiaları Avrupa'da döndü dolaştı, komplo teorilerine yönelik birçok metne konu oldu. Peder Deschamps 1878'de yayımlattığı *Gizli Cemaatler ve Toplum* (Las Sociedades sec-

retas y la sociedad) adlı kitabında rüşvet iddiasını ve düşman kumandanları arasındaki mason işbirliğini konu ederken şunları yazdı: '[Dumouriez] manevralarını o kadar iyi gizlemişti ki yardımcısı Kellermann gerçekten zafer kazandıklarını sandı.' Prusyalılarla sık sık savaşa giren ve bunu inatla sürdüren Napolyon da 'görmezden geldiğimiz gizli bir anlaşma' yapıldığından şüphe olmadığını söylüyordu. Komplo teorilerinin en uç noktaya varanına, yani Deschamps'ınkine göre, Brunswick Dükü ileri gelen bir masondu ve daha çok masonların Fransa'daki Büyük Üstat'ı olan arkadaşı, kısa süre sonra Cumhuriyet'e ihanet edecek olan Orleans Dükü'nün talimatları altında hareket eden, kendisi de mason olan ve Dumouriez'e yenilmeyi bu yüzden kabul etmişti. Fakat Dumouriez, dük yanlısı olsa da mason değildi; Carlos Guillermo de Brunswick de mason değildi, komplo teorisi kitaplarında mason ilan edilecekti. Bu noktada amcası, Alman mason locasının Büyük Üstat'ı olan, birçok İlluminati tanıyan ama yetmiş yaşı ve gut hastalığı sebebiyle savaş alanında bulunması mümkün olmayan Fernando de Brunswick-Lüneburg-Wolfenbüttel ile karıştırılıyor.

İttifak ordusunda ve cumhuriyet ordusunda birçok mason bulunuyordu. Cumhuriyetçilerin yanında Pierre de Ruel (Beurnoville Markizi), François Kellermann ve Venezuelalı Francisco de Miranda vardı; düşmanları ise Charles de Croix'ten, Clerfayt kontundan – Mozart locası yanlısı –, Gabriel de La Croix'ten, (Castries Markizi), ve Henri de Franquetot'tan (Coigny Dükü) destek alıyordu. Komplo yanlıları Fransız ordusunun, monarşi ittifakında olmayan bir şeye sahip olduğunu unutuyor: Hafif top ve Jean-Baptites Vaquette de Gribeauval tarafından yenilenmiş bir topçu takımı. Bu takım, Avru-

pa'nın en hızlı top atışını yapıyordu. Buna karşın düşmanlarında göçmen prensler, soylu masonlar ve Prusyalı tüfek piyadelerinden ziyade bir şey daha vardı ve bu yenilgilerini, bir komplodan çok daha kolay bir şekilde meşrulaştırıyordu: Dizanteri salgını.

Victor Hugo'nun romanında Valmy'den sonra Lantenac Markizi monologunda devrilen hanedanın askeri zaferlerine atıf yaparak şikayet ediyor: '... Alarico geri gelirse karşısında Clovis'i bulmayacak; Abdurrahman dönerse karşısında Charles Martel'i bulmayacak. Başka Agnadel, Rocroy, Lens, Staffarde, Nerwinde, Steinkerque, la Marsaille, Raucoux, Lawfeld, Mahon olmayacak. Birinci François'in yanında Marignano'yu görmeyeceksiniz. [...] Agincourt karşınızda olacak ama öldürülmek için değil, bayrağına sarılı, Bacqueville'nin efendisine, büyük portaoriflama! Hadi! Gidin! Yapın yapacağınızı! Yeni insanlar olun! Kendinizi küçültün!"

Lantenac yanılıyordu, Fransız ordusunun Avrupa'daki en büyük zaferleri – Arcole, Wagran, Jena ya da Austerlitz – henüz gerçekleşmemişti. Üstelik Lantenac'ın atıfta bulunduğu savaşları biz unuttuk artık ama o zamanlar Fransa'da bile çok az kişi hatırlıyordu ve bu sözleri onun ağzından çıkaran Victor Hugo bunu biliyordu, ilk okurlarının da bildiği gibi. Lantenac da haklıydı: İki yüzyıldır ilk defa Fransa'nın bir zaferi Bourbon Hanedanı'nın elinden çıkmamıştı. Fontenoy Savaşı'nda bile Bourbon ailesi askerleriyle savaş alanında bulunmuştu: Tıpkı daha sonra Napolyon'un kendi ordularıyla birlikte olacağı gibi. Modern ulusçuluğun ilk eyleminin Valmy Savaşı sırasında devrimci askerlerden gelen bir haykırışı olduğunu söyleyebiliriz: 'Yaşasın ulus!' Bu haykırış 'kahrolsun kral!' ve 'düşmana ölüm!' demek istiyordu. Valmy Savaşı ile iki yüzyıl boyunca

Fransa'yı kişileştirmiş olan hanedan sadece hüküm sürme hakkından olmadı, bir de halk tarafından ülkeyi yabancı işgalinden koruyan güç olarak görülmekten çıktı. Fransa'da hüküm sürmek üzere gelen Bourbon Hanedanı'nın sonraki prensleri bunu ancak işgalci bir ordunun eşliğinde yapabilecekti.

Kraliyet Ailesi hapsedildi, tapınak şövalyelerine ait olduğu için Tapınak olarak bilinen bir ortaçağ kalesinde yargılanacakları günü beklediler. Kral ve kraliçe buradan alındıktan sonra yargılandı, hüküm giydirildi ve kafaları uçuruldu. Efsaneye göre kral kafasından edildiği gün birisi Jacques de Molay'ın intikamının alındığını haykırdı. Çok daha ılımlı olan tarih bu cümleyi kayıtlarında bulundurmuyor.

Devrim'in nasıl başladığının tarihi buraya kadar geliyor. Bu noktadan itibaren önce anekdotlar sonra mitler konu edilecek.

8

Orleans Dükü: Naibin torunu, kralın ve komplocunun babası: Komplo gerçekten vardı

> Devrim'in tek amacı saltanat asasını iyi kralın elinden almak, aşağılık katiline vermek, tahtın yanına iki baş yaltakçısını oturtmak [Necker ve Layafette] ve krallığı bu lanet üçlüye teslim etmekti.
>
> *Komplocuların Maskesi Düşüyor* (Los conspiradores desenmascarados) adlı kitabın yazarından. [Antoine Ferrand'ın yazdığı düşünülüyor]

Orleans Dükü'nün 1794'te Berlin'de ölümü üzerine, bir grup yurtsever onun hatırasına bir para bastı. Paranın altı bölümünde gümüş sanatçıları Daniel ve Friedrich Loos tarafından değişik giyotin zaferleri resmedilmişti. Otuz milim çapında, on gram ağırlığında bir paraydı. Paranın diğer yüzünde dükün büstü, sanatçının imzası ve şu sözler yer alıyordu: "Louis Philippe Eşitlik, Orleans Dükü". Bu yüzde, sekiz satırlık bir efsane okunabiliyordu – bir masa üzerinde bir kılıç ve bir asa, et-

raflarında bir yılan ve bunların solunda sahipsiz bir taç ve şu sözler: 'Dağın zirvesindeki canavar son suçunun bedelini denklerinden nihayet alıyor. Bunun da altında, eseri tamamlayan iki satır, tarih: 'VI Kasım MDCCXCIII'.

Heyecan halinde hemen herkes düşmanının ölümünü kutlayabilir. Ama anı olarak bir para hazırlamak daha derin bir nefretin göstergesi olsa gerek. Dükün bir israfçı, devrimci olduğu; kuzeni, tacını onca heves ettiği, onca kıskandığı meşru kral XVI. Luis'in ölümünü oylayan altı elden birinin ona ait olduğu söyleniyordu.

Tacı arzulamak bir yana, dük bu tacı gücünden edecek bir plan olarak hazırlamış olabilir mi? Devrim boyuncaki eylemleri dükün hareketlerinin daha çok duruma göre doğaçlama olduğu, başta hırsı, sonradan korkusu tarafından yönlendiklerini gösteriyor.

Louis Philippe Joseph, Orleans Dükü (1747-1793), Orleans Dükü Louis Philippe ve Louise Henriette de Bourbon-Conti'nin oğluydu. Hayatının sonlarına doğru adını Louis Philippe Égalité olarak değiştirdi, yani Louis Philippe Eşitlik. XV. Luis'in çocukluğunda kral naipliği yapmış Orleans Dükü Philippe'in torunuydu. Büyük bir ailenin hemen altında olmak Orleans düklerini büyük komplolarla ilişkilendirmeyi kolay kılmış olmalı. Bu unvanı alan ilk kişi, IV. Enrique'nin küçük oğlu, kardeşi XIII. Luis'e, kuzeni XIV. Luis'e ve bakanlar Richelieu ve Mazarino'ya karşı bir komplo kurmuştu. Hırs, hükmetme arzusu ve komplo kurma hevesi Orleans düklerine çok eskiden geliyordu.

Luis Felipe'nin karakteri karanlık ya da karmaşık değildi. Zarafetle dolu bir zaman ve ortam içinde onu tanıyan ve onun yüzünden acı çeken herkes onu çok açık kelimelerle tanımlıyordu. Hırslı, iriyarı, zevk düş-

künü, duygusal, hovarda, egoist ve hain, cömert ama bu cömertliği açgözlülükle birleştirmede ehil, korkak ama blöfçü biri olarak tarif ediliyor. Bir de, herkesin söz birliği ettiği üzere, gururlu. Taraftarları, maaşlı olsun ya da olmasın, çok zarif giyindiğini ve gayet liberal olduğunu söylüyorlar. Bu terim o zamanlar fikirlerden çok masraflarda cömertliğe ithaf olarak kullanılıyordu. Bu tarifler arasında, özellikle düşmanlarınınkilerde gördüğümüz kadarıyla, zührevi hastalıkların vücudunda izler bıraktığını söyleyenler var. O dönem için şaşırtıcı bir durum değil, bu hastalıklarının çoğunun tedavisi henüz bulunmuyordu.

Yaşamı süresince Montpensier Dükü ve Chartres Dükü unvanlarını edindi. (İlki, dedesinin 1752'deki ölümüne kadar.) 1769'da Fransa'nın büyük amirali Penthievre'nin kızı, zamanın en zengin murisi Louise Marie Adelaide de Bourbon-Penthievre ile evlendi. Eşinin serveti onu Fransa'nın en zengin adamı ve çok kere batmaktan kurtardığı kral kuzeninden hemen sonra ikinci en büyük toprak sahibi yaptı. Dedesinin prestiji, ona benzemeye çalışması, güç arzusu duymasına sebep oldu; başka noktalarda da benzeşiyorlardı: Felipe Eşitlik, atasıyla hovardalık özelliğini de paylaşıyordu.

Dük, istihfafı ve nefreti, sadakatten daha kolay esinlendiriyordu. Etrafında geniş bir taraftar kitlesi toplamıştı ama kendisine sadık olanlar ya paralı askerler ya da çıkarları bulunan arkadaşlardı. Müttefiklerinden bazıları tarihe geçti, şimdi kendisinden daha iyi hatırlanıyorlar. Fakat idealleri, vardıysa tabii, ona daha çok taraftar kazandırabilir, daha takdire layık insanları yanına çekebilirdi. Öyle ya da böyle, dükün partisi de – biraz fikirlerine uyduğundan, biraz siyasi görüşlerinden dolayı – Değişim Partisi'ydi. Tıpkı Zümreler Meclisi gi-

bi gerekli reformları, parlamenter monarşiyi savunuyordu. Yönettiği grup soylulardan olup da Üçüncü Zümre'ye ve ruhbanlara katılanları, kraliyetin gücüne açık itiraz niteliği taşıyan ilk itaatsizliği yapanları oluşturuyordu.

Devasa serveti sağolsun – yılda yedi milyon libre kâr ediyordu –, Orleans Dükü devrimci şefleri daha en başından çetesine katabildi: Devrimden canlı çıkabilip, monarşi yeniden kuruluncaya kadar rejimin bakanı olacak olan Talleyrand; devrimden canlı çıkmasına rağmen sonradan Cumhuriyet'in ve İmparatorluğun tüm düşmanlarına hizmet ettiği için ülkeye dönemeyecek olan General Dumouriez; şu ya da bu tarihte Marat, Hébert, Danton ve Desmoulins gibi, dükle aynı zamanda olmasa da giyotine çıkacak olan değişik isimler. Kimileri Orleans Dükü'nün, taraftarları arasına Layafette Markizi'ni ve Mirabeau Markizi'ni dahi kattığını söylüyor. Ama Layafette'nin 1830'da Luis Felipe'nin oğlunu 'Fransızların kralı olarak' tanıyacak ilk kişilerden biri olması bu tezi çürütüyor. Mirabeau ise bıraktığı mektuplara bakılırsa, ne kadar liberal olsa da tehlikenin en büyük olduğu zamanlarda bile kralına sadakatini korumuş ve ona hiç ihanet etmemişti.

Orleans Dükü onca parası olmasına rağmen tüm parlamenter monarşi savunucularını bir araya getirmeyi ya da Jerondenlerin en önemli liderlerini, kendisine büyük nefret duyan Robespierre'i ve arkadaşlarını satın almayı başaramadı. Her halükarda aralarında Lafayette, Mirabeau ve diğer birçok liberal soylunun olduğu dük taraftarlarının anayasal ya da parlamenter monarşi yanlısı olup olmadıklarını ayırt etmek zor.

Verilen önem anlatıdan anlatıya değişse de, Fransa'yı devrim-öncesi istikrarsızlık halinden devrim süre-

cine geçiren eylemlerin Orleans Dükü'nden yardım aldığı, ya da onun tarafından kışkırtıldığıyla ilgili görüşler ortak. Kendisi gerekli gördüğü oranda yükseklere ulaşmamış olsa da birçok kişi tarafından Devrim'in ilk aylarının anahtar kişiliklerinden biri olarak görülüyor. Devrim'in başlamasına, ağırlaşmasına yardım eden ama kontrol edilemeyen, neticede kendisinin ve yandaşlarının hayatına mal olan bir duruşu olduğu söyleniyor.

Anlatılanlara göre Bastilla baskınından birkaç saat önce Necker ile beraber ayaklanmanın simgeleri olarak görülüyorlardı. Lambesc prensinin piyadelerinden biri tarafından vurulan günün ilk kurbanı, dükün büstünü taşıyan bir adamdı. Lambesc, Orleans'ın uzaktan akrabasıydı. 14 Temmuz sabahı, başroldeki bazı kişilere göre Fransız Devrimi henüz bir halk devrimi değil, kimin daha önemli olduğunun belirleneceği, aile içi bir kavgaydı. Tabii ki yanılıyorlardı ama dük buna inanmaya bir süre daha devam etti.

Her halükarda halk kitleleri – ilk ayaklanmada çok az kitle olmasına rağmen – düke ait Palais-Royal'ın bahçelerinden çıktılar. Komplo teorilerine çok az önem veren, hatta bunlarla hiç ilgilenmeyen tarihçi George Rudé *Fransız Devrimi'ndeki Kalabalık* (The Crowd in the French Revolution) adlı kitabında şöyle diyor: "Pazar mahmuru, huzura meyilli sayılabilecek bir grup köylü Necker'in kovulduğunun haberi ve Orleans Dükü'nün taraftarları arasından hatiplerin nutkuyla tahrik oldu."

Halktan olduğunu tahmin ettiğimiz kişiler aylar sonra kral ve ailesini Versay dışlarında yakalayıp onları Paris'e geri getirdiği zaman olaylarda dükün parmağının olduğu tekrar düşünülmeye başlandı. XVI. Luis'in

sarayını basan aç kadınların çoğunun dükün bahçesinde takılan fahişeler olduğu, müşterilerinin de onlara eşlik ettiği bile söyleniyordu.

Rudé'ye göre daha az güvenilir, hayale daha çok yer veren bir yazar olan John Robison *Bir Komplo'nun Kanıtları...* (Proofs of a Conspiracy...) adlı kitabında şöyle diyor: Dük, devrimi kışkırtmak üzere mason localarından taraftar toplamak ve onlara 'üç yüz pilicin, Paris'in tüccar ve fırıncılarının kızlarının' eğlencesini sunmak için elli bin sterline eşdeğer harcama yaptı. Kendisi de 'sevgili farmasonlardan' biri olan dük, ayrıca yozlaşmış bir hovarda idi, adı sürekli seks skandallarına karışıyordu. Robison'un aktardığı bu sonuncu noktada diğer tarihçiler de hemfikir.

Her halükarda dük ile hanedan arasındaki ilk sorunlar zamanın kodamanları arasında yaygın olan düzensiz kişiliğinden değil; onun siyasi tavrından kaynaklanıyordu. 1771'de, XV. Luis'in krallığı sırasında kralın gücünü artırmak için yerel meclisleri dağıtan krallık bakanı ile karşı karşıya geldiği için Villers-Cotterêts'teki topraklarına sürülmüştü. XVI. Luis'in tahta çıkışı, dükün şansını yerine getirmedi. Kraliçe Maria Antonieta ondan nefret ediyordu; servetini, para harcama şeklini ve saray protokolüne gösterdiği saygısızlığı kıskanıyordu. Fransa, bağımsızlık savaşında Amerika Birleşik Devletleri'ne yardım ederken Orleans Dükü'nü kıyıdan uzak tutan, kraliçenin ona karşı beslediği nefret oldu. Bu, dükün asla unutmayacağı bir hakaretti. O dönem, İngiltere'ye gitti, o sıra henüz Galler Prensi olan müstakbel kral IV. George ile yakın arkadaşlık kurdu ve dükü savunanlara göre anayasal ve parlamenter monarşi yanlısı oldu.

İngiltere'den döndükten sonra halk arasında popü-

lerlik kazanmaya başladı, Parislilere malikanesinin, Palais-Royal'ın bahçelerini açtı; kıtlık sırasında un dağıtarak büyük yardımda bulundu. Ama bu cömertliği dükün çağdaşı Galart de Montjoie'nin kitabında bir suçlama ile karşılaşıyor. *Kralın, Fransızların, Düzenin ve En Önemlisi Hakikatin Dostu* (El amigo del rey, de los franceses, del orden y sobre todo de la verdad) adlı kitabında dükün 1789'da hasat edilen tüm tahılı satın alıp yurt dışında sattığını ya da sakladığını, böylece alt tabakada kıtlık yarattığını söylüyor ve ekliyor: "Devrimimizin tüm olaylarını yaratmış gibi görünen ve bizi henüz göremediğimiz bir amaca yönelten o gizli el tarafından idare ediliyormuş gibi görünüyordu..." Fakirlere yaptığı yardım, en azından amaçları tartışılıyordu ama çağdaşları arasında tartışmaya açık olmayan bir şey varsa o da bahçelerini Parislilere açmadaki öncelikli nedendi. Aşırı maliyetli yaşam tarzı dükün nakit sıkıntısı çekmesine sebep oluyordu. Bu yüzden daha önce Kraliyet Ailesi'ni bile barındırmış aile sarayını bölüp, bir bölümünü kiralamada tereddüt etmedi. Başta tüccarları alıyordu ama sonra kapılarını çalışacak yer ihtiyacı duyan fahişelere de açtı. Böylece bahçeleri başıboşlarla, işsizlerle, bekâr gençlerle doldu. 14 Temmuz'da görüldüğü üzere bu üç sınıf çok kolay tahrik edilebiliyordu.

Dük, kadınların 5 Ekim 1789'da Paris'ten Versay'a yaptığı yürüyüşü örgütlemekle suçlandı ve onun popülerliğini kıskanan Lafayette, kralın onu amaçları belirsiz bir diplomatik misyon ile İngiltere'ye göndermesini sağladı. Dük, Ekim 1789 ve Temmuz 1790 tarihleri arasında ülkesinden uzak kaldı ama 7 Temmuz 1790'da Meclis'teki yerini geri kazandı ve aynı yılın 2 Ekim'i, Mirabeau ile beraber önceki yıl gerçekleşen olayların suçlamalarından aklandı.

Hırslı bir komplocu olan dük, aynı zamanda kararsızdı. Vatana ihanet gibi çok önemli konuda bile. Jerondenlerin yöneticilerinden Jacques Pierre Brissot – devrimden canlı kurtulan birçok siyasetçiden biri – dük ve faaliyetleri hakkında şöyle yazdı: "Prens, yirmi dört saatlik komplolardan hoşlanıyordu... biraz daha uzun sürerse büyümesinden korkuyordu."

Kararsızlığının en büyük kanıtı, XVI. Luis'in Lüksemburg'a kaçış denemesi sırasında görüldü. Kralın öfke yaratan kaçışını takip eden günlerde kendini kral, kral naibi ya da yeni hanedanın başı olarak ilan etme becerisini gösteremedi. Aksine, başlamasına önayak olduğu ve kontrol edemediği şeyden korkarak her bir yana kafa karıştırıcı işaretler gönderdi. Sonunda kral ve kraliçe ile uzlaşmaya çalıştı ama kraliçenin verdiği cevap o kadar aşağılayıcıydı ki, dük devrimcilerin tarafına döndü. 1792 yazında devrimci kalıbına büründü ve iki oğlu, Chartres ve Montpensier dükleriyle birlikte Kuzey Ordusu'na katıldı. Oğullarını arkadaşı Dumouriez'in ordusunda bıraktıktan sonra Paris'e döndü ve Tullerias saldırısı ve 10 Ağustos katliamları sırasında şehirde bulunmuş oldu. Bu hareketi ve bu katliamı tasarlamamış, yönetmemişti. Vahşetlerinden çok etkilendi. Gerçi artık adı ayaklananlar arasında geçmiyordu.

Devrim elinden kaçmıştı, artık onun yönetiminde değildi. Bir noktada onun yönetimine girmişti ama şimdi devrimden canlı kurtulmaya çalışan birçok Fransız'dan biriydi sadece. Çok az kişinin kabul ettiği bir erdemle, o günlerde kimi risklere girdi ve İngiliz sevgilisi Bayan Grace Elliott'un isteği üzerine, büyük düşmanı da olsa Tullerias valisi Champcenets kontunu kurtardı. Hareket kabiliyetinin büyük çoğunluğunu kaybetmiş, İngiltere'deki parasına ulaşamaz haldeydi; monarşinin

göçüne de katılamazdı, onu asla kabul etmezlerdi. Bu durumda isyanı sonuna kadar sürdürmeye ve Cumhuriyet'ten kendine ne pay çıkarabileceğini görmeye karar verdi.

Dük cumhuriyete iyi bir başlangıç yapmadı. Paris Komünü ona soyadını değiştirme ve bundan sonra Luis Felipe *Eşitlik* olarak adlandırılmak üzere unvanından vazgeçme şansı verdi. O da yurttaş Eşitlik olarak Paris Komünü'nün Kongre'ye göndereceği vekillerden biri olarak seçildi.

Kongre üyesi olarak Montana Jakobenlerine, radikal cumhuriyetçilere katıldı ve XVI. Luis'in yargılanma sürecine kadar sessiz kaldı. Yargı sonunda, akrabasına duyduğu nefretten çok, Cumhuriyet'e karşı soğuk görünmekten korktuğu için XVI. Luis'in çok az farkla onaylanan idamına olumlu oy verdi.

Bunlar, görece güvende olduğu son günlerdi. 1793 Nisan ayında Paris Komünü tarafından kısa süre sonra tutuklandı. Arkadaşı, General Dumouriez, dükün iki oğluyla birlikte taraf değiştirmiş ve "estado mayor"undaki arkadaşları onun yanına kaçmıştı. Arkadaşı Danton dükü kurtardı ama Eylül ayında arkadaşlarını ve nüfuzunu kaybetmiş olan Orleans Dükü, Terör Dönemi olarak bilinen süreç sırasında tekrar tutuklandı. Hakimler, o grupla hiçbir ilişkisi bulunmamış olmasına rağmen onu suçlanan Jerondeler arasına yazdı ve 6 Kasım 1793'te yargılanıp, giyotin cezasına çarptırıldı. Hükümle aynı gün infaz edildi.

Robespierre, Marat, Danton, Fouché ve Napolyon Devrim'in çocukları idi. Devrim'in rasgele cezalandırdığı kişiler arasında olmayanlardı. Luis Felipe *Eşitlik* ise, aksine, tüm kararsızlığı ile Voltaire ve ansiklopediciler kadar devrimin babası sayılabilir. Dükün parası olma-

sa ansiklopedicilerin fikirleri sadece fikir olarak kalırdı. Filozofların fikirleri ve yarattıkları fikir âlemi olmasa dükün ayaklanması Fransız krallarının ve Bourbon soylularının en zenginlerinin ve parlamentolarının sürekli başına gelen olaylardan biri olarak kalırdı.

Dükle beraber, Fransız Devrimi ile ilişkilendirilen, tarih içinden tek hatırlanan komplo da öldü. Ama eklemek gerekir ki, komplo terimini kullanıp kullanamayacağımız tartışmaya açık bir soru. Dükün faaliyetlerinde ileriye dönük hiçbir plan yoktu ve aslında konumunu olayların akışını göre değiştiriyordu. Dükün komplo faaliyetleri o kadar belirleyici miydi? Fransız monarşisini Orleans Dükü mü devirdi? Tek başına değil, isteyerek değil ama bir ayaklanmayı başlatmak, kontrol etmekten daha kolaydır ve Fransa'da *eski rejimi* devirmek üzere hazır bekleyen, sadece uyandırılması gereken birçok güç vardı. Dük ve kraliçeye karşı hicivleri ile, 14 Temmuz'daki ayaklanmaları kışkırtan adamları ile, kralın yardım alabileceği kişiler karşısında onun ayağını kaydırmaya çalışarak, Camille Desmoulins gibi isyancılara maddi destek olup onları koruyarak, kral kuzeninin ve kendisinin ölümüne kadar gidecek etki ve tepkilerin başlamasına yardımcı oldu.

Orleans Dükü'nün Fransız Devrimi'ndeki nüfuzu konusu hâlâ tartışmaya açık. David Andress gibi *Fransız Devrimi ve Halk; Champ de Mars Katliamı; Fransız Devrimi'nde Halk Muhalefeti ve Siyasi Kültür; Terör: Fransız Devrimi'nde İç Savaş* (The French Revolution and the People; Massacre at the Champ de Mars: Popular Dissent and Political Culture in French Revolution; The Terror Civil War in the French Revolution) çalışmalarının büyük çoğunluğunu Fransız Devrimi'nde kitlelerin önemine ve Terör Dönemi'ne ayıran bir yazar,

düke hiç değinmiyor, sokaktaki insanın önemine yoğunlaşmayı tercih ediyor. Bunu yapan tek tarihçi de değil üstelik. Fransa'da uzun bir yeni fikirler dizisi dolanıyordu ve basit bir hanedan değişikliği yenilik arayanları tatmin edemezdi.

Ne olursa olsun, dükün Cumhuriyet istiyor olması pek mümkün değil, aynı şey yandaşları için de söylenebilir; en azından Devrim'in başlarında. Kışkırttıkları kaosdan Orleans yanlılarının çok azı kurtuldu: Dük, Hébert, Danton ve Desmoulins kellelerinden oldular. Birçoğu kendi aralarındaki kavgalar sonucu öldü, diğerleri ise asla arkadaş olmadılar. Danton sukunetini korudu ve hapishanede aşırı ciddi şair, idam tahtasından arkadaşı ama Orleans yanlısı olmayan Fabre d'Eglantine ile dalga geçmeye devam etti. Ama kendisi şiirleri yüzünden giyotine gidene kadar yazmaya devam etti. Hébert'in ardından eşi de giyotine gitti. Onu, 14 Temmuz'daki hareketi kışkırtan Camille Desmoulins'in duluyla aynı arabaya bindirdiler. Pek hoş bir jest değil, çünkü iki kadının eşleri hayattayken birbirinden nefret ediyordu. Dumouriez kaçtıktan sonra bilgi ve tavsiyelerini satmak üzere tüm Avrupa saraylarını gezmeye başladı, sonunda Londra'da Pitt ve Castlereagh'ın danışmanı oldu. Fakat Restorasyon sırasında, diğer kaçakların aksine, ne Napolyon ne de Bourbonlar generalin Fransa'ya dönmesine izin verdi. Ve Dumouriez karanlıklar içinde öldü, fakir değildi muhtemelen. Bunun muzaffer bir partinin dengesi olduğu pek söylenemez.

Tek amacın hanedanı değiştirip parlamenter monarşi kurmak olduğu düşünülürse, Orleans komplosunun, kısa süreliğine ve bir nesil sonra bile olsa, başarılı olduğu söylenebilir. Çünkü 1830'da Orleans Dükü'nün oğlu kral ilan edildi. Dük yandaşlarını daha büyük bir hare-

ketin, liberalizmin ve parlamenter monarşinin parçası olarak görebiliriz ama Felipe Orleans bunu gayri-mükemmel bir şekilde anladı ve yönetti. Yine de, kişisel olarak zafer kazanmamış olsalar bile, kazananın tarafında olduklarını söyleyebiliriz.

9

Barruel ve Robison: Suçlanan Mason Komplosu

> ... Yazarları yakacağımıza yazılanları yaktık; sarayın öğretileri birbirine karıştı; ve tüm o aptalların yaşamasına izin verdik, Turgot, Quesnay, Malesherbes, fizyokratlar ve *daha niceleri*...
>
> VICTOR HUGO, *Korkunç Yıl, Doksan Üç*

Dük bir yana, filozoflar, fizyokratlar ya da masonlar Devrim'den sorumlu tutulabilir mi? Her durumda, Lantenac Markizi gibi kurgu karakterler ya da İngiltere'ye veya Coblenza'ya sürülmüş gerçek soylu prensler, kendilerini de yaşamış olmasına, kimilerinin hayatta kurtulmuş olmasına rağmen, birisinin Devrim'in nedenini ve nasılını açıklamasına ihtiyaç duyuyorlardı.

Bu ihtiyaca iki adam denk geliyordu: Bir İskoç farmason ve Fransız bir Cizvit – birçok komplo teorisi kitabında tekrar tekrar ortaya çıkacak karakterlerin prototipleri. Hiç yoktan yeni bir tür, komplo teorisi edebiyatı yarattılar; karakterlerini, amaçlarını ve hatta yöntemini daha doğrusu yöntemsizliğini tanımladılar.

Fransız Devrimi, en başından itibaren tüm tarafla-

rın izlerini broşürlere, kitaplara, konuşmalara, anılara, raporlara, biyografilere, dergilere ve risalelere bıraktığı bir devrimdi. Devrim sırasında yazılmış kitapların bir listesi var bende: Rasgele seçiyorum ve karşıma Dufourny de Villiers'in *İşçilerin, Güçsüzlerin Yoksunların Tarikatı, Dördüncü Tarikatın Yazıtları...* (Cahiers du quatrième ordre celui des pauvres journaliers, des Infirmes, des Indigens...) adlı eseri çıkıyor. Bir başka broşürün başlığına bakınca Peder Cournaud'un *Yoksulun mülkü ya da mantığı üzerine, mantık, adalet ve hakikat mahkemesi önünde* (De la Propriété, ou La Cause du Pauvre, Plaidée au Tribunal de la Raison, de la Justice et de la Vérité) yazısıyla karşılaşıyorum.

Basılanların hepsi yeni düzen taraftarı değildi. En azından karşıdevrimci Burke ve tepkici De Maistre yetenek, eğitim ve eser olarak en iyi ansiklopedicilerle karşılaştırılabilecek kadar iyiler ve *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler, Fransa Üzerine Düşünceler* (Reflexiones sobre la Revolucion francesa y Consideraciones sobre Francia) gibi kısaca da olsa bahsetmeye değer saygın kitapları var. Devrimi karşıdevrimci bir bakış açısıyla tanımlayan tek yazarlar onlar değil ama en ciddiler arasında olmalarına rağmen, en çok okunanlar arasına giremediler. Ilımlılıklarına rağmen, hatta belki ılımlılıkları yüzünden daha uç ve hayalci çağdaşları kadar etki yaratamadılar.

Masonluk ve masonluğa yönelik kitaplar üzerine yoğunlaşan ilgi, bu tarikatın ilk ortaya çıkışıyla aynı döneme rastlar. Fransız Devrimi'nden iki nesil önce, Londra'da, masonluğun yıkıcı olduğunun düşünülmeye başlamasından önce Gormogonlar adında ilk ve nere-

deyse tek mason karşıtı grup kuruldu. Faaliyetleri 3 Eylül 1724'te *London Daily Post*'ta bir mektup yayınlatmak oldu, bu mektupta mason açıklamalarını ve beyanatlarını taklit edip onlarla dalga geçiyorlardı. Bu mizahi mektupta 18. yüzyılın tüm kişilikleri, atfedilen abartılı kadimliği, saymakla bitmeyen unvanları seremonilere ve locaların kapısındaki haçlı kılıç gibi masonik ritüellere dair şakalarla birlikte görmek mümkün:

> Çin'in ilk imparatoru Chin-Qua Ky-Po tarafından Âdem'den binlerce yıl önce kurulan, büyük filozof Konfüçyüs'ün *Oecumenicae Volgee*'si olduğu hakiki kadim ve soylu Gormogon tarikatı geçtiğimiz günlerde bir Mandarin tarafından İngiltere'ye getirildi. Bu aydın tarikatın gizemi dahilinde çok sayıda Onur Şövalyesi'ne müsaade edilmiş olduğundan, yüksek kalite insanların isteği üzerine Kaçış Sokağı'ndaki Taverna Kalesi'nde bir tarikatın bir Seksiyon'unun toplanması öngörülmüştür. Bu ilan, halka, kapıda hiçbir kılıç, içeride hiçbir karanlık merdiven olmayacağını ve hiçbir masonun önceki tarikatından ayrılmadığı sürece üye olarak kabul edilmeyeceğini bildirmek için verilmiştir. N.B. – Büyük Moğol, Moskova Çarı ve Prens Tochmas bu onurlu cemiyete girmiştir; isyancı Meriweys alçaklığı yüzünden reddedilmiştir. Mandarin kısa süre sonra Papa Cenapları'na bu yeni tarikata katmak için Roma'ya doğru yola koyulacak, Kutlu Kardinal Hazretleri'nin hemen Gormogon olacağı umuluyor. Seksiyon'un toplanacağı gün *Gazette*'de bildirilecek.

Bu grup, diğer başka gruplarla birlikte, şakacı, ileride İspanyol masonluğunu da kuracak olan Wharton Dükü tarafından kurulmuştu. Kumar borçları ve dengesiz yaşamı yüzünden locasından kovulan Wharton es-

ki kardeşlerine bir şaka yapmak istemişti. Masonluğun sadece güvensizlik ve nefret ile yorumlanmadığını, yeni kurulan birçok grup gibi dalgaya alındığını, şakalara konu olduğunu hatırlamak için hoş bir anekdot.

Her yeni fenomen gibi masonluk da zaman edebiyatında yansımasını gösterdi. Goethe 1774'te yayınlanan *Genç Werther'in Acıları* (Die leiden des jungen werthers) adlı kitabında Turmgesellschaft ya da Kule Cemiyeti'ni ortaya çıkarıyor. Kitapta kesin olarak kanıtlayacak kadar ayrıntı olmasa da kimileri bu cemiyette masonları görüyor. Papaz Richard Graves'in 1772 tarihli *Ruhani Kişot* (The Spiritual Quixote) adlı kitabında masonlara ve gizli tasdik işaretlerine zımni atıfta bulunuluyordu. Marquise de Sade, *Juliette*'nin son halinde karakterlerden birinin kardeşine İsveç kralını öldürmek için kurulan bir komployu anlattırıyor ve katilleri kaçak Tapınakçıların kurduğu mason localarından çıkarıyordu. Tarikatın kadimliği konusunda ısrarcı olan papaz Jean Terrasson daha da ileri gidip 1732'de *Sethos, Eski Mısır'ın antik anıtlarından çıkarılan hikaye ya da yaşam. Yunanca el yazmasından çeviri* (Sethos, histoire, ou Vie tirée des monumens, anecdotes de l'ancienne Égypte, traduite d'un manuscrit grec) adlı bir kitap yazıyor ve bir Mısır prensini mason rituelleriyle ilişkilendiriyordu.

Wharton ve Gormogonlarından daha ciddi ve adı geçen kitaplardan daha siyasi içerikli, açıkça mason karşıtı ilk kitaplar Devrim başlamadan kısa süre önce çıkacak ama siyasi polemiklere henüz doğrudan girmeyeceklerdi. Papaz Antoine Estève Baissie *Yeni Farmasonluğun Ruhu, Yeni Kapanan Konu ile İlişkisi* (L'esprit de la Franc-maçonnerie dévoilé, relativement au danger qu''elle renferme) adlı kitabında masonlara devrimci

yaftası yapıştırmıyor, sadece dini eleştiri çizgisinde kalıyordu. Papaz Baissie'ye göre devrimci İngiliz Oliver Cromwell'den etkilendiğini düşündüğü masonluğun varlığı dini bir polemikti.

Bu konuyla yüzleşmede yöntemi değiştiren başka bir papaz oldu. Masonlara Fransız Devrimi'nin sorumluluğunu yükleyen ilk kitap papaz François Lefranc'ın 1791'de basılan *Merak Edenler İçin Çarşafı Kaldırıyoruz Ya Da Farmasonluğun Yardımıyla Ortaya Çıkan Devrim Gerçekleri* (El velo alzado para los curiosos o los secretos de la Revolución revelados con la ayuda de la francmasonería) adlı kitabı oldu. Lefranc, masonluğun temellerinde Protestan etkisi de görüyor, onları İsa'nın kutsal boyutunu kabul etmeyen karanlık bir Fransız mezhebiyle ilişkilendiriyordu. Ama bu mezhebin localarla ve gizli cemiyetlerle bağlantısını kurmak çok zor. Baissie ve Lefranc'ın metinleri Fransız Devrimi'nden çok önce çıkmış, masonları muhtemel devrimciler olarak gösteren başka bir kitabı kaynak olarak kullanıyorlardı. *Ezilen Farmasonlar* (Les Franc-Maçons écrasés) ve ardından çıkan Latinceden çevrilen, Papaz Larudan'ın 1747 tarihli *Hain Farmason Tarikatı* (l'Ordre des Francs-Maçons trahi) kitaplarından bahsediyorum. Bu kitap da masonluğun oluşumunu Oliver Cromwell'e bağlıyordu: "Cromwell, tarikatına farmason tarikatı unvanını verdi, çünkü yeni bir bina inşa etme yani mütecavizlerinin kırbacına mahkum Kral ve Kudretlileri yok ederek yeni bir insan cinsi yaratma amacı güdüyordu."

Larudan ve Baissire şimdi çok az kişi tarafından hatırlanıyor ama papaz Lefranc başka bir Fransız rahip, eserleri çok daha fazla etki yaratıp yayılacak, Augustin Barruel ile sürekli yazışma halindeydi.

1797'de eski Cizvit, Papaz Barruel, mason komplosunu ifşa etmek için dört ciltlik bir kitap yazdı: *Jakobenizm Tarihine Yönelik Tarih Yazını*. 1798'de İskoçyalı bir yazar John Robison bu kitaptaki teorileri aldı ve masonları savunan, İlluminati mezhebinin farmasonluğa nüfuz etmesine karşı çıkan kitabına ekledi; teorileri asıl görevlerinden uzaklaştırıp farmasonluğun faydasına yöneltti. Robison'un kitabı 1798'de, biri ABD'de, New York'ta olmak üzere dört yeni basım yaptı. Robison'un masonlarla İlluminati arasında sonraki mason karşıtı polemiklerde unutulacak böyle bir farklılık yaratmak istemesinin sebebi, 1770 Mart ayında La Parfaite Intelligence de Lieja locasını kurmuş olmasıydı.

John Robison kendi çağında komploları ifşa edenler arasında başarılı görülüyordu: Matematikçiydi, bilim insanıydı, İngiliz Amiral Sör Charles Knowles'ın oğlunun akıl hocasıydı; ayrıca Amirallik tarafından John Harrison'ın icat ettiği yeni kronometre modelini denemek üzere açık denize gönderilenlerden biriydi; Rusya'daki diplomatik misyonunda Amiral Knowles'a eşlik etti ve burada Kraliyet Deniz Erleri'ne matematik dersleri verdi; İngiltere'ye dönünce hidrodinamik, astronomi, optik, elektrik ve manyetizma üzerine dersler verdi. Teleskop, optik, akışkanların direnci, elektrik ve müzik üzerine makaleleri ile *Encyclopaedia Britannica*'nın üçüncü basımına katıldı. Robison bir aydındı ve daha kötüsü de bir ansiklopedici ve masondu.

Farmason olmasına rağmen gençliğinde masonluğa büyük önem vermemişti. Dahil olduğu İngiliz localar üyelerinin beraber bir iki saat geçirmesini sağlamaktan başka bir işleve sahip değilmiş gibi görünüyordu. Fakat yıllar sonra yazdıklarında kıta localarını çok daha korku verici gösteriyor. Ona göre İngiliz masonluğu saftı

ama Avrupa'daki, özellikle – dillerini görmezden geldiği – karanlık Alman ve günahkar Fransız localarındaki faaliyetler tehlikeli boyutlara ulaşabilirdi. Eseri, zaman ve amaç olarak peder Barruel'inkine denk düşüyordu.

1795'te *Avrupa'daki Diğer Tüm Dinlere ve Devletler Karşı Kurulan Komplonun Kanıtları. Farmasonların, Illuminati'nin ve Okuma Cemiyetlerinin Gizli Toplantıları* adlı kitabını çıkarana kadar İngiliz bilgin için masonluk fazla önem taşımayan bir gençlik hevesinden öteye geçemedi. Bu kitapta Orleans Dükü'nü açık bir şekilde Fransız Devrimi'ni başlatmakla (ki bu fikir o zamanlar genel kabul görüyordu) ve bunu farmasonlar ve Illuminati hesabına yapmakla suçluyordu. Dükün farmason olduğu doğru ama Robison ondan ve civarındakilerden bahsederken itaatleri, rituelleri ve rütbeleri birbirine karıştırıyor ve dükü ülkesindeki tüm mason faaliyetlerini yönetir göstererek yanılıyor. Zira Fransa'da 1772'den beri birçok düzen locayla beraber, ayrık ve birbirine hasım iki ana grup bulunuyor. Robison kitabında dükün Fransa'daki mason localarını İlluminati ve Devrim taraftarı yapmak için üç milyon libre harcadığını iddia ediyor. Robison böylece, o sıralar Avrupa'da neredeyse tamamen unutulmuş olan bir grubu yeniden komplo tarihine sokmuş oldu.

Robison'un verdiği bilgilerin hepsi güvenilir değil ve birçoğu tarihsel gerçeklerle karşılaştırıldıkları zaman uyumsuzluk gösteriyorlar. Robison'un yaptığı bu hataların, kendine mason komplolarının büyük uzmanı adını takan papaz Augustin Barruel'den gelme olduğunu söylemek gerek. Barruel, Fransız olmasına rağmen Fransız masonları hakkında daha geniş bilgiye ulaşamamıştı.

Augustin Barruel özel yaşamında Robison'dan daha

az bahtlıydı. 1741'de doğdu ve on beş yaşındayken İsa Birliği'ne katıldı. İçinde öleceği topluluk olan Cizvitler tarafından yetiştirilen Barruel, masonluğa isteği dışında başladığını söylüyor ama bu onun Paris'teki localarla ilgili azıcık bilgisini, isimlerini, üyelerini, yetki alanlarını ve toplantı yerlerini birbirine karıştırmasına engel olmamış gibi. Papa tarikatını dağıtınca, 1773'te Fransa'daki tarikatıyla birlikte sürgüne gönderildi. Bir sene sonra ülkesine dönünce kendini birçok dini çatışma ile karşı karşıya buldu. İlk devrimciler bir Halk Anayasası çıkarıp kilise yetkililerine sadakat yemini etmeyi zorunlu kılınca çoğu kişi bu yeminin Papa'ya itaat ile uyuşmadığı sonucuna vardı ve Barruel buradan hayatının geri kalanını adayacağı şeyi buldu. Devrim'e yaptığı saldırılarda o kadar ileri gitti ki, kralın yargılanması ve Terör Dönemi'nin başlaması ile birlikte İngiltere'ye iltica edip 1794 yılında *Fransız Devrimi Sırasında Bir Rahibin Hayatı* (Historia del clero de Francia durante la Revolución francesca) adlı, unutulmuş ama gayet ilginç kitabını çıkardı. Ciddi ve değerli bir kitabı konu alıyor olsa da, Barruel o anda kitabını yazmayı bıraksaydı Fransız tarihinde küçük bir karakter bile olamazdı. Konu aldığı, *Jakobenizm Tarihine Yönelik Tarih Yazını* (Memoria para servir a la historia del jacobinismo) gibi birçok okura ulaşmış ve 20. yüzyıla kadar defalarca basılmış bir kitaptı.

Barruel bu kitabı yayınlamış olmasına rağmen Restorasyon'dan önce, Napolyon yönetimi sırasında Fransa'ya döndü. Bunu yapabilmek için, Cumhuriyet'e etmeyi reddettiği sadakat yeminini Napolyon'a etti. Bonapart Devrim sırasında açılan yaraları kapatmak istiyordu ve dönmek isteyen tüm mültecilere kapıları açtı. Barruel önce Konsül'e, hemen sonra imparatora yazdı

ve mektubunun yanına, piskopos atamalarıyla ilgili papalıkla Fransa arasındaki kavgada Fransa'nın tarafını tuttuğu 1803 tarihli *Papa ve Dini Hakları Üzerine* (Du Pape et de ses Droits Religieux) adlı kitabını iliştirdi. Fakat imparatorluğun sonlarına doğru Papa, Fransız piskoposlar ve imparator arasındaki ilişkiler bulutlanınca Barruel, eski sürgün rahip konumunda olduğu için kovuşturmaya tabi tutuldu ve monarşi geri gelir gelmez tutuklanıp İmparatorluk şehidi oldu. Düşmanların niteliği ve niceliği düşünülürse, imparatorluğun çok az kişiye kıydığı söylenebilir. Kovuşturuyor, hapse atıyordu ama bunu ne *eski rejimi* gibi önceden yargılamadan, ne de Cumhuriyet gibi kimi kimden ayırmadan yapıyordu. Barruel böylece yaşlanabildi, monarşi hüküm sürerken öldü ve ölmeden önce İsa Birliği'ne tekrar üye oldu. Bir Cizvit olarak pişmanlık duyabileceği çok şey vardı: 1774 yılında XVI. Luis döneminde geri dönebilmek için ülkesinden ayrılmış, sonra Konsül sırasında ülkeye tekrar girebilmek için imparatora bağlılık yemini etmişti. Fakat onun nesli o kadar çok taraf değiştirme ve ihanet görmüştü ki onun küçük kusurları kolayca affedildi. XVI. Luis'in abisi ve halefi XVIII. Luis ve yürüttüğü Restorasyon gayet ılımlıydı; görece az cumhuriyetçi kovuşturuldu, XVI. Luis'in idamına olumlu oy veren Talleyrand ve Fouché gibi Kongre üyeleri bakanlıklarını sürdürebildiler. Bu yaşlı Cizvit'i affetmek çok büyük bir şey olarak görülmemeliydi. Üstelik cumhuriyete karşı intikam isteyen ve X. Carlos ile bunu kazanacak olan kimi aşırı monarşi yanlılarının heyecanla okuduğu bir kitabın yazarıysa.

Barruel ve Robison arasındaki etkileşim, Barruel'in Fransa'ya dönüşünden önce karşılıklıydı. Robison Cizvit'in ilk kitaplarını okumuştu, kitabında bu kitaplar-

dan alıntı yaptı. Barruel'in kitabı dört ciltten oluşuyordu, Robison'un kitapları da 1797'de ilk iki cilt arasında ve 1798'de üçüncü ve dördüncü arasında çıkmıştı. Barruel son iki ciltte Robison'dan alıntı yapacaktı. Robison 1798'de kitabını yeniden basarken Barruel'in yaptığı alıntıların, kendi yazdıklarının gerçek olduğuna kanıt teşkil ettiğini yazıyordu.

Bu övgüler hemen ve karşılıklı olmadı. Barruel ilk kitabını İngiliz halkına yönelik yazmış olsa da, bir locaya bağlı bir Protestan'a tam güven duyamıyordu ve Robison'dan alıntı yapmaya devam etse de, kitabının kimi noktalarını eleştirdi. Kitabının ilk ciltlerinde Weishaput ve onun İlluminati'si hakkında çok az şey söylemiş olsa da, son iki ciltteki ilk önemli saldırıları bunlara karşı yaptı. Görünüşe göre Barruel bu Alman grubu, benzer isimli pietist başka bir grupla, Louis Claude de Saint-Martin'in ve Martines de Pasqually'nin müritleri oldukları için martinistler olarak da tanınan, Katolik bakış açısıyla aykırı görülen, öğreticiliğe ve doğaüstücülüğe, komplolardan daha yakın olan Fransız İlluminati ile karıştırıyor.

Louis Claude de Saint Martin 1775'te basılan *Hatalar ve Hakikat* (Des Erreurs et de la Vérité) adlı bir kitabın yazarı. Saint Martin, *Geri Dönüş Anlaşması* (Tratado de la reintegración) adlı kitabın yazarı olan Martines de Pasqually'nin müridiydi. Martinistler İsveçli Swedenborg çizgisinde bir gizemciliğe sahiplerdi. Büyüye ve simyaya inansalar da Hıristiyanlardı ve 1750 yıllarında Fransa'nın güneyinde İskoç Hâkimler olarak ortaya çıktılar ve 1760'ta Paris'de isimlerini Seçilmiş Kohenler olarak değiştirdiler. Martinist doktrinler masonluğu etkilediler, bu inanış içerisinde 'İlluminati' yani 'aydınlanmış' terimini popülerleştirdiler. Bu terim en

azından ertesi nesil değişik bir anlam kazanıp Barruel'in hatasını meşrulaştıracaktı.

Hayatını İlluminati'yi suçlamaya adayan Barruel aydınlanmış martinistler, İlluminati ile karıştıran tek kişi olmayacak. Bu hatanın ardından Alman İlluminati'yi gizli sanat icra eden kişilere çevirecek birçok teori üretilecek. Halbuki kurucu Weishaupt bu sanatları icra etmemekle kalmamış, bunları hep değersiz görmüştü. *Joseph Balsamo* adlı kitabında dolandırıcı Cagliostro ve bilim insanı Swedenborg'u aynı locaya sokan ve romanın ilk sayfalarında gizli buluşmalarını anlatan Dumas sağ olsun, bu hatalar popüler romanlara bile girecek. Bu yanılsama, gizli ritüellerden bahseden modern İlluminati düşmanlarına kadar ulaşacak. Hatta günümüzün uydurma İlluminati'leri atalarının asla icra etmediği bu ritüelleri onların anısına devam ettirecekler.

Bu birbirinden ayrılmaz müttefikin yarattığı mitolojiye göre Weishaput ve İlluminati'si, masonlar ve diğer cemiyetler gücü ele geçirmek istiyor ve bunu komplo, ihanet ve devrim yoluyla yapmak istiyordu. Bu komploların ortak temaları onların kitaplarından çıkıyor: Aydınlanma ve *Encyclopédie*, Eşitlik, Özgürlük ve Kardeşlik fikirleri özel mülke ve hiyerarşik topluma olan saygısı yok etmek için üretilmiş; Hıristiyanlık yerine deizm ya da ateizm getirilmek üzere saldırıya uğramış; kozmopolitlere ve özgür düşünürlere güvenmemek gerekirmiş, çünkü Hıristiyan karşıtı Büyük Komplo'ya destek veren insanların tüm özelliklerini taşıyorlarmış.

İlluminati'nin halka duyurduğu amacının 'aydınlanma yoluyla onları iyi kılarak insanlara mutlu olmayı öğretmek' olduğunu ne Robinson ne de Barruel reddediyordu. Kimsenin böyle sıradan bir sebeple gizli bir grup kurabileceğini kabul etmiyorlardı. Weishaupt özgür dü-

şünceyi savununca Barruel bunu kiliseye bir saldırı olarak görüyordu. Weishaupt ve ardından gelen Von Knigge cumhuriyetçiliği övünce, Robison ve Barruel Devlet'i yok etmek istediklerini söylüyordu. Weishaupt kadınlara eğitim vermek gerektiğini söyleyince, Barruel aileyi ve doğal düzeni yok etmek istediklerini düşünüyordu.

Barruel 'komplocuların taca ve minbere nefret yemini ettiklerini ve Tanrı'yı Hıristiyanlardan, Kral'ı topraktan ayırmak istediklerini' yazıyordu. Barruel'e göre, İlluminati, 'Eşitlik ve Özgürlük fikirlerinin takipçileri', mason localarına sızmış, onları Fransız Devrimi'ni ateşlemek ve her ulusta yakın zamanda bir 'Eşitlik, Özgürlük ve Millet Egemenliği' hareketi doğmasını sağlamak için kullanmıştı. Bu suçlamalar 18. yüzyılın muhafazakar ve dindar Avrupa'sında, Cizvitler tarafından ifşa edilen fikirlerin ürünü olan bugünün Avrupa'sından çok daha fazla ses getirmiş olmalı.

Robison da İlluminati'nin masonluktan ayrılmış, 'kozmopolitlik' dedikleri kendi felsefelerini türettiğini yazıyordu: 'İlk ve acil hedefleri hiç çalışmadan servete, güce ve nüfuza ulaşmak; bunu başarabilmek için Hıristiyanlığı yok etmek istiyorlar; sonra da, tükettikleri adetler ve evrensel zenginlikleri yoluyla kendilerine karşı olan tüm tarafları kontrol altına alıp, tüm Avrupa hükümetlerini devirmek istiyorlar; bunun ardından başka fetihler yapıp insanlığı kaotik bir kitleye dönüştürene kadar faaliyet alanlarını dünyanın başka taraflarına genişletecekler.' Bu suçlamalar, bugün küreselleşme yanlılarına yapılan suçlamalardan çok da farklı değil.

Barruel, kitabı basıldıktan sonra ünlü *Simonini Mektubu*'nu (Carta de Simonini) alınca komplo teorile-

rine yeni, bu sefer Yahudi karşıtı bir nitelik ekledi. Mektupta şu sözler ilk defa görülüyordu: "... sonra da bir yüzyıl içinde dünyanın efendileri olmaya, kendilerininki hüküm sürsün diye tüm mezhepleri yok etmeye, Hıristiyan kiliselerinden sinagog yapmaya ve diğer insanları köle konumuna düşürmeye yemin etmiş..." Dünyayı tek bir efendinin ya da bir grup efendinin ellerine teslim etmeyi hedefleyen küresel bir komplonun varlığına inanan ilk kişi böylelikle Barruel oldu. Hayatının son yıllarını bu komplo üzerine araştırma yapmaya adadı.

Fakat hem Barruel'in hem Robison'un kısa vadeli amacı Alman İlluminati ile Fransız masonları ve Devrim arasındaki ilişkiyi kanıtlamaktı. Bu kanıtı iki Alman mason Johan Joachim Cristopher Bode ve Baron Wilhm von Busche'nin Paris'teki Toplum Sözleşmesi locasına yaptığı ziyarette bulmak istediler. Yazarlar bu ziyaretin tarihi konusunda hemfikir değiller. Barruel 1787'de, Robison ise 1788 sonlarında olduğunu yazıyor. Ama ikisi de toplantıda bulunanların ya da toplantı yerlerinin isimlerini veremiyor. Yazarlar, bu iki tarihin de dikkate almaya değmeyeceğini unutuyor. Çünkü İlluminati 1786 itibariyle kovuşturma altındaydı.

Adı geçen yolculuğa gelince: Bu seyahat gerçekten yapıldı ama gizli falan değildi. Bode Alman masonluğunun önemli bir üyesiydi, *eski rejim* sırasında masonların her zaman yaptığı gibi bu toplantıya sessizce davet edilmişti. Ama toplantı ardında belgeler bırakmayacak kadar gizli değildi. Bode, arkadaşı Von Bucshe ile Paris'e 8 Temmuz 1787'de vardı ve burada simya ve doğaüstü araştırmalar ile kaybedilen zamana dair bir konferans verdi. İlluminati ile ilişkilendirilmiş olan Bode, yeni yok olmuş grubun Alman masonları arasında çok

yaygın olan bir nefretini paylaşıyordu: Mistik ve ezoterik konulara duyulan nefret. Fransız localarının sosyal içerikli konumlar alacağına inanıyordu. 29 Ağustos 1787'de Weimar'a döndüğünde arkadaşı şair Schiller ve diğer tanınmış masonlara, Paris'teki masonluğun düşüşte olduğunu, pratik olarak tükendiğini söyleyecekti. Bode ve Von Busche'nin kısacık bir ay içinde başaracağı şey değişik Fransız localarını uzlaştırıp, krallarına ihanet etmeye ikna etmek olacaktı. İki polemikçi yazar, bundan o kadar emindi ki, kanıtlamaya gerek bile duymuyorlardı.

Barruel ve Robison kitaplarında bazen beraber, bazen tek tek tarikatları ve locaları birbirine karıştırıyor ve 1770'te Mirabeu'yu 1778'e kadar kurulmayacak olan bir locada konuşturuyor; Almanca bilmeden Alman localarından metin çevirileri yapıyor; sayfalarına kattıkları değişik grupların doktrinleri hakkında bütüncül bir cehalet sergiliyor – bu özellikle Barruel gibi din üzerine formasyon almış bir yazarda çok belli oluyor; doğru tarihi vermeden, içeriğini aktarmadan, mektuplara ve raporlara atıflar yapıyor; martinistleri ve İlluminati'yi Swedenborg gibi ciddi filozof ve bilim insanları ile karıştırıyor; teorilerini onaylayan her tür hikayeyi mitleri gerçeklerden ayırmadan kabul ediyor; kendilerinden önceki kaynaklara ulaşmanın imkansızlığı karşısında birbirlerinin hatalarını kopyalıyor, (aslında kendileri olan) kaynakları doğrulamıyor; o halleriyle kendilerinden sonraki koca bir nesil için kaynak haline geliyorlar ve bu tarihçiler, azıcık dikkatle elenebilecek bu hataları tekrarlamaya devam ediyorlar.

Fakat bunları iki hevesli tarihçinin kötü niyetli hareketleri olarak görmemek lazım. Tarih henüz bilim haline gelmemişti ve bugün bu bilimin temelleri olarak

kabul ettiğimiz uygulamalar, bu yazarların eserlerinden çok sonrasına kadar ortaya çıkmayacaktı. Hataları sadece fanatikliklerinden değil, o zamanlar birçok tarihçide görülen yöntem yoksunluğundan kaynaklanıyor. Ama bunlar da hataların tekrarlanmasını ve abartılmasını o dönem için bile meşrulaştırmıyor: Robison Prens Fernando de Brunswick'in – ileride alt edilecek Valmy Dükü'nün amcası – Sofu Görenek locasına Büyük Üstat seçilmesini anlatırken, bu seçimin İlluminati gücünden korkan Avusturya İmparatoru'nu telaşlandırdığını söylüyor ama şöyle bir durup seçimin 1772'de, Weishaupt'un grubunu kurmasından dört sene önce yapıldığını düşünmüyor; Barruel ise La Rochefoucauld Dükü'nü, mason olması bir yana monarşi yanlısı ve hatta XVI. Luis taraftarı olan, 1792 Eylül katliamları sırasında öldürülen La Rochefoucauld Markizi ile karıştırıyor.

Barruel ve Robison'un bu hataları günümüzde sadece mason tarihi uzmanları tarafından değerli görülüyor ama kitaplarının başkarakterlerin çoğu henüz hayattayken ve birçok insanın ardında yazılı metinler bıraktığı, uzun yaşam öykülerinde dostlarının ve düşmanlarının Devrim'e katılımlarını anlattığı bir dönemde yazdıkları için, hataları inanılır ve eleştiriden uzak görünüyor. Yazdıklarının karşılık görmediğini ya da herkesin onlara inandığını düşünmek yanlış olur. Terör Dönemi'nin başlamasıyla İsviçre'ye kaçmış bir monarşi yanlısı, Kongre üyesi ve Devrim'in birçok olayının şahidi olan Jean-Joseph Mounier, 1801 yılında, Barruel henüz hayattayken *Fransız Devrimi'nde Filozoflara, Farmasonlara ve İlluminati'ye Verilen Önem* (Sobre la influencia atribuida a los filósofos, francmasones e iluminados sobre la Revolución de Francia) adlı bir kitap yaz-

dı. Tubinga'da yayımlanan kitabın büyük çoğunluğu Tubinga'ya cevap niteliğindeydi. Her ne kadar kitapta mason ya da martinist olmadığını belirtmiş olsa da – Barruel'in hatası daha o zaman diğer tarihçileri etkilemeye başlamış – kitabını Terör Dönemi sırasında Lyon'da şiddetin bastırılmasına katkıda bulunmuş olan Lyon masonlarını takdir etmek için fırsat olarak gördü. Kitabı zamanında Barruel'in metinleriyle popülerlikte yarışmış olsa da o kadar uzun süre baskı yapmadı ve günümüzde tamamen unutuldu.

Robison da bir Londra dergisinde, *Monthly Review*'de, Weimar Üniversitesi sorumlusu, kralcı edebiyatçı ve dönemin en az iki İlluminati'sinin – Herde ve Goethe – arkadaşı Karl August Böttiger'den cevap aldı. "1790 itibariyle İlluminati ile ilgili hiçbir endişe kalmadığını" temin ediyor ve Robison'un kitabı ile telaşa kapılan herhangi birine tarikatın yok olduğuna dair kanıtlar sunma sözü veriyordu.

Edmund Burke en itibarlı eleştirmenlerinden olduğu Fransız Devrimi sırasında tüm eserlerinde İlluminati'yi görmezden gelecek *Fransız Devrimi Üzerine Düşünceler* (Reflexiones sobre la Revolución francesca) adlı kitabı haricinde onlardan hiç bahsetmeyecekti. İrade gücü olan insanlara hayranlık duyuyor olmasına rağmen Thomas Carlyle ve François Auguste Mignet gibi çağdaşı diğer tarihçiler de aynı şeyi yapacaktı. Fakat Savoy monarşisinin San Petersburg Sarayı'ndaki büyükelçisi, Avrupa'da Devrim'e en büyük tepkileri verenlerden biri olan Joseph de Maistre metinlerinde tüm suçu mezheplere ve localara yükleyecekti.

De Maistre masonluğu çok iyi tanıyordu, Üç Havan locasının oluşumuna katılmış ve burada 'büyük hatip' görevi yapmıştı. *Brunswick Dükü Anısına* (Memorial al

duque de Brunswick) adlı eserinde masonluğun öneminin ne olması gerektiğini açıklıyordu: 'Masonluğun görevi gerçek dindir.' De Maistre Devrim sonrası yazılarına, sırf Roma'ya bağlılığı yüzünden, üzülerek bıraktığı bir kurum olan masonluğun Devrim'den sorumlu bir grup olmadığını söylüyordu. De Maistre'ye göre masonluk Devrim'e araç olduysa, bu yanlışlıkla olmuştu. De Maistre'nin ağırlığı o zamanlar zavallı papazı en gerici çevrelerde bile ezmeye yetmiş olmalıydı. Napolyon'dan Fransa'ya yerleşmeye daveti almış olan De Maistre, Barruel'in aksine, yeni türeyen hareketleri asla kabul etmemiş, sadakat andı içmemişti. De Maistre aşırı gerici olmasına rağmen gerçekle rüyayı birbirinden ayırmayı biliyordu. Diğer ünlü kitaplarından biri olan *San Petersburg Eğlenceleri*'nde (Las veladas de San Petersburgo) farmasonlara ve İlluminati'ye bireysel saldırılar yapmış ama bunların eylemlerini ve ilişkilerini birbirine karıştırmamıştı. De Maistre ayrıca o dönem, İlluminati'yi ve aydın Fransız martinistlerinden, 'tavırlarında iyilik, tatlılık ve merhametten başka bir şey görmediği' gruptan ayrı tutmayı bilen nadir yazarlardan biriydi.

Monarşinin yeniden kurulmasını açık bir şekilde masonluğa bağlayan; Jakobenlere, imparatorluk yanlılarına, cumhuriyetçilere ve hatta Protestanlara karşı kin besleyen ama masonları sadece mason oldukları için suçlamakla kalmayan; aralarında Polignac Dükü gibi kişilerin de olduğu akım da bize, Devrim'i atlatmış ilk Fransız neslinin bu kardeşlik cemiyetinin suçlamadığını gösteriyor. Diğer dâhi görünümlülerde olduğu gibi Barruel ve Robison'un fikirlerinin genel kabul görmesi için de bayağı bir süre geçmesi gerekti.

10

Adam Weishaupt ve Bavyera İlluminati'si

Doğanın lanet bir fenomeni, vicdansız bir ateist, iflah olmaz bir riyakar, hakikati aramada gerekli yeteneklerden yoksun bir adam; ve tüm komplocular gibi zulüm ve anarşi huyuna tüm enerjisi ve hararetiyle bağlı.

AUGUSTIN BARRUEL,
ADAM WEISHAUPT hakkında

Weishaupt despotların ve rahiplerin tiranlığı altında yaşadığı için bilgiyi ve saf ahlakçılığın ilkelerini yaymak için ihtiyata gerek olduğunu biliyordu. Ve bu, onun fikirlerine gizem havası verdi, maneviliğinin temeli oldu... Weishaupt burada [ABD'de], bilgin ve erdemli insanlar olmak için gizemliliğe ihtiyacımız olmayan yerde yazmış olsaydı amacı için gizli bir araç kullanmak zorunda kalmazdı.

THOMAS JEFFERSON,
ADAM WEISHAUPT hakkında

Kitabın başından beri andığım bu İlluminati kim? Google arama motorunda "illuminati" yazarsanız 1.290.000 sonuçla karşılaşıyorsunuz. Bir harfini yanlış yazıp arasanız (birkaç hecesindeki telaffuzların ses değiştirdiği yabancı bir kelimeyi yazarken yanılmak çok kolay) yine yüz binlerce sayfa çıkıyor. İngilizcesini aratınca yeni bir dünya düzeni olarak İlluminati 173.000 sayfada görülüyor. İspanyolcada bu terimi karşılayan kelimeleri aratınca 471 sonuca düşüyoruz ama İlluminati'ye atıfta bulunan 10.000 İspanyolca sayfa bulunabiliyor. Bu sonuçların bazıları bizi, İlluminati'nin dünyayı kontrol altına almaya çalışan iyi giyimli, toplumun yüksek sınıflarından kötü adamlar olduğu *Lara Croft: Tomb Raider* (2001) filmine götürüyor. Kısa bir değerlendirme yapıp, varlıklarının çok iyi belgelenmiş olduğunu görünce gerçek olduklarına inanan ve onlara hiç olmamış görevler ve başarılar atfeden insan sayısını görmek çok şaşırtıyor.

Efsaneleri olmasa, Weishaupt'un takipçileri ciddi bir tarih kitabında dipnot bile olamaz; çok çoğu Alman masonluk tarihine yoğunlaşmış bir metinde bir bölüm olurdu. Fakat komplolarla ilgili kitaplarda değinmesi kaçınılmaz bir konu olmayı başardılar.

Önceden gördüğümüz efsaneye göre Fransız Devrimi'nin ardında masonlar ve masonların ardında çok daha gizli bir örgüt, İlluminati, yani bugün bile var olan, üyeleri arasında Birinci Fransız Cumhuriyeti'nin, Kuzey Amerika Cumhuriyeti'nin kurucuları olan, yeni dünya düzenini kontrol etme amaçlı bir örgüt vardı. Bu İlluminati suçlayana göre, ya da suçlayanın elde etmek istediğine göre bazen Cizvit, bazen Yahudi, bazen satanist oluyordu ama en azından kabalacılardı, kimisi rasyonalistti. Her halükarda dünyayı gizlice yönetme he-

veslerinde gayet ketumlardı ve izlerini çağdaş dünyanın en büyük simgelerinden biri, tüm dünyada tanınan ve kullanılan bir dolarlık banknot üzerine bırakmışlardı. Tabii ki, banknotun arkasındaki bitmemiş piramidin üzerine süzülen, her şeyi gören gözü kastediyorum.

Yok olmalarından iki yüzyıl sonra, 20. yüzyılda onlarla ilgili yazılmış bir metinden alıntı yapmadan edemeyeceğim:

> 1776'da İlluminati adıyla kurulan satanist komplo Adam Weishaupt tarafından örgütlenmişti. Weishaupt 6 Şubat 1748'de Yahudi bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Sonra Cizvitliğe dönüp, Ingoldstadt Üniversitesi'nde din hukuku profesörü oldu, şeytan komplosuna katılmak için 1770'de Hıristiyanlığı ve farmasonluğu bıraktı. Ardından şeytan ideolojisini tüm dünyaya yayabilmeleri için dünyanın kontrolünü küçük bir uluslar arası mali gruba vermek üzere bir strateji uygulamaya başladı. Weishaupt 1830'da Gotha'da öldü. Gotha'nın Golgotha (kafatası) tepesiyle ve o vesileyle Skull and Bones yani Bush ailesinin dahil olduğu 'Kafatası ve Kemik' tarikatıyla bir bağlantısı olması mümkün mü?..

Bu uzun ve cahil alıntı ABD'den ülkücü Hıristiyan özellikli bir internet sitesinden. İçinde şimdiye kadar tekrar tekrar değindiğimiz tüm konuları görebiliyoruz.

Weishaupt gerçekten de hukuk hocası, mason ve kendi cemiyetinin kurucusuydu: Liberaldi ve hakikaten öldü; ama 1830'da değil, çünkü 1811'de gömüldü. Diğer konulara gelince: Efsanenin modern versiyonu, kimileri gerçekten cahilce, kötü yazılmış olsa da, çeşitten çeşide tekrarlayan bazı mitler taşıyor. Öncelikle şunu açıklığa kavuşturalım: Weishaupt 18. yüzyılda Yahudi

bir ailenin çocuğu olarak doğsaydı, hadi diyelim bir de Katolikliğe geçseydi; Cizvitliğe geçmesi çok zor olurdu – başka bir Katolik mezhebine geçmesi mümkündü tabii; ayrıca Cizvit olmuş olsaydı bile Ingoldstadt Üniversitesi'nde profesör olamazdı, çünkü bu bir Katolik üniversitesi olduğu ve İsa Birliği Papa XIV. Clemente tarafından, 1814 yılında VII. Pio'nun yeniden kurmasına kadar, 1773 yılında yasaklanmış olduğu için.

Şans o ya, efsane kadar geniş olmasa da, Weishaupt ve locası hakkında belgesel kanıtlar oldukça geniş; tarihi İlluminati hakkında yazılı kaynaklardan da mahrum değiliz. Ama ne yazık ki bu kanıtlar geniş olsa da inanılır nitelikte değil. Çünkü atıfta bulunan belgelerin büyük çoğunluğunun, kendisini kötüleyenlerin ya da yakın tarihte izinde gitmiş olanların elinden çıkanlar kadar Weishaupt ve yandaşları tarafından yazılmış olanların, sadece belirli kısmına inanılabiliyor.

Yarı efsane, yarı polisiye bir hikayeye göre 1785 yılında İlluminati'den Lanz soyadlı laik bir rahip – kötü çeviri yüzünden sık sık "isyankar rahip" diye anılır – yazdığı, cemiyetin örgütlenişi ve üyelerinden biri, zamanında Bavyera Prensi'nin konseyinde yer almış Franz Xavier von Zwack hakkında gizli talimatlar içeren bir mektup taşırken şimşek çakması sonucu öldü.

Bu hikaye yanlış ama günümüzdeki sözde İlluminati'ler de dahil olmak üzere, o kadar çok tekrar edildi ki, aynı günümüze kadar ulaşmış diğer efsaneler gibi kendini sürüklemeyi bildi. Barruel bu hikayeyi alıyor ve onun anlatısı üzerine takipçileri yaralanan rahibe Johann Jakob Lanz kimliğini veriyorlar. Johann Jakob Lanz, Weishaupt'un bir rahip arkadaşı ama hiçbir zaman İlluminati olmadı ve 1785 yılında muhtemelen bir fırtına sırasında öldü. Barruel'in takipçileri bazen ona

Weishaupt'un başka arkadaşlarının özelliklerini ve unvanlarını da veriyor: Mesela saray danışmanı, Von Zwack'ın arkadaşı, gerçekten İlluminati olan ve loca içinde Tamerlan ismini almış Franz Georg Lang. Johann Lanz isimli laik bir rahibin kötü çeviriler ve eksik bilgiler yüzünden nasıl Bavyera Prensi'nin danışmanı olan, Tamerlan lakaplı Lang ya da Lange isimli isyankar bir rahibe dönüştürüldüğünün hikayesi İlluminati üzerine yazılmış her kitapta tekrarlanacak.

Şimşek çakma hikayesi uydurma olsa da Bavyeralı yetkililerin danışman Franz Xavier von Zwack'ın Landshut'ta yaşamış olduğuna dair kayıtları (11 Ekim 1786) tarihsel bir gerçek. Bu kayıtlar dahilinde, ertesi sene Bavyera hükümeti tarafından *11-12 Ekim 1786 tarihlerindeki ev arama kararı sırasında hükümet danışmanı olan Zwack'ın evinde bulunan, İlluminati Tarikatı Üzerine Bazı Özgün Belgeler* (Algunos escritos originales de la orden de los iluminados, encontrados en casa del que consejero de gobierno Zwack durante el registro domiciliario Ilevado a cabo en Landshut el 11 y 12 de octubre de 1786) özgün ismiyle Münih'te basılmış birçok kayıt var.

Ele geçirilenler arasında, yazanları Katolik bir devlet ve Katolik bir saray karşısında oldukça zor duruma geçirecek olan belgeler vardı: Zwack'ın kaleme aldığı, intiharı savunan *İntihar Üzerine Düşünceler* (Reflexiones sobre el suicidio) adlı bir makale; Tarikatın üyelerinin yaşam ve ölümü üzerinde hak talep ettiği bir belge; ateizm savunması; o zamanlar gayet olağandışı olan bir kadın kolu oluşturma teklifi; gizli belgeleri saklamaya ve arama olduğu takdirde yok etmeye yarayan, hiç inşa edilmemiş bir makinenin planları; görünmez mürekkep ve zehirli parfüm formülleri ve bir kürtaj fa-

turası. Kürtaj meselesi Weishaupt ile yakından ilgiliydi, çünkü baldızıyla bir *ilişki* yaşamaya başlamış ve birkaç sene sonra onu hamile bırakmıştı.

Düşmanlarının iddia ettiğinin aksine kurucusu şeytan değil, insan; hatta ailevi ilişkilerinden fazlasıyla insan olan Bavyera İlluminatileri hakkında tam olarak ne biliyoruz?

Adam Weishaupt 6 Şubat 1748'de Ingolstadt'ta (Bavyera) doğdu, ailesi Vestfalya kökenliydi. Babasını genç yaşta kaybetti (1753'te); Cizvitler tarafından yetiştirildi ama çok küçük yaştan itibaren Ickstatt'taki bir lisenin müdürü, özgür düşünceli bir adam olan dedesinin etkisinde kaldı. Ingolstadt'ta profesörlük unvanı almasını kendisine borçludur. Weishaupt huyu olduğu üzere, kilise karşıtlığını kendisine borçlu olduğu dedesini sosyal yükselişi sırasında reddedecekti.

Başta Weishaupt'a, doksan yıl boyunca Cizvitlerin elinde olan ama bu tarikatın dağılmasıyla boşta kalan din hukuku profesörlüğü vaat edilmişti. Nihayet 1775 yılında bu görevi üstlenen ilk laik oldu ve öğrettiği rasyonalist ve deist tezler sebebiyle kendini merkezin Katolik idaresi, Bavyera hükümeti ve dağılmış olmalarına rağmen özellikle Bourbon ailesinin yönetiminde olmayan ülkelerde üniversite ve saray çevrelerinde etkilerini sürdüren Cizvitlerle karşı karşıya buldu.

İnatçı kişilik sahibi, diplomasiden anlamayan biri olan Weishaupt uzun süre ilişki içinde olduğu herkesle tartışmalar yaşadı. Ama sorunlarına sebep olarak gösterdiği kavgacı karakterinden çok, Cizvit karşıtı olması yarattı ve neticede akademik tartışmalarda kendisine arka çıkacak bir hizip kurmaya karar verdi. 1774 yılında ilk defa masonlarla ilişki kurdu. Ama masonlar o zamanlar kendilerini çevreleyen gizemi kaybetmekteydi,

bu yüzden Weishaupt hayal kırıklığına uğradı. Muhtemelen bunun ardından kendi örgütünü kurmaya karar verdi.

Tarihe çok farklı sebeplerle geçecek olan bir gün ve yılda, 1 Mayıs 1776'da (ki Weishaupt'un tarih seçimi çok değişik yorumlara sebep olacak) başta Mükemmeliyetçiler Tarikatı adını alan ama bugün İlluminati diye tanınan tarikatı kurdu. Grup sadece beş üyeyle başladı ama 1779'da dört Bavyera şehrinde koloniler (localar) kurulmuş, üye sayısı elli dörde çıkmıştı. Üyelerinin ideolojiler üzerine yoğunlaştığı metinlerde cumhuriyetçiliğe, doğa hukukuna ve o zamanlar Bavyera'da *İlluminati Tarikatı Üzerine Bazı Özgün Metinler*'e birçok Alman prensliğinde yasaklanmış olan Jean-Jacques Rousseau'nun eserlerine atıflara rastlanıyordu.

Şimdiki takipçilerinin çoğunun aksine, Weishaupt o zaman Alman masonları arasında çok yaygın olan doğaüstü güçlerle ilgilenmiyordu. Onun amacı, 'mümkün olan en yüksek ahlak ve erdem seviyesine ulaşmak ve kötülüğün ilerleyişine karşı çıkan iyi adamların birlikteliği ile dünya reformunun ilkeleri yaratmak' üzere üyeleri arasında karşılıklı yardımlaşmayı en yüksek seviyeye çıkarmaktı.

İlk beyanatına göre grubun temeli insan doğası olacaktı ve rütbeleri, seremonileri ve tüzükleri ilerici bir tavırla anın gerekliliklerine uyum sağlamak üzere gelişecekti. Ne yazık ki, bu beyanata rağmen Weishaupt kafayı Cizvitlerden çok, onlara istinaden yaratılmış ve onları daha o zaman korkunç komploculara çevirecek olan imgeye takmıştı. Aynı şekilde Cizvit karşıtlarının eleştirilerini temel aldı ve İsa Birliği örneğini takip edip, aynı düşmanlarının tarif ettiği gibi hiyerarşik bir örgüt kurmak için elinden geleni yaptı. Bu tavrını son-

radan çok kişi taklit edecekti. "Bu tarikatın kötülük amaçları için kullandığı tüm araçları iyi niyetler için kullanmaya" hazırdı. Cumhuriyete inanan ama şeflerin despotluğunun, kör itaatin olduğu; karanlığın ve gizliliğin içinde gördüğü seçkinleri aydınlığa ulaştırmayı hedefleyen; artık gizemli değil, gizli bir oyun oynayan rasyonalist bir grup kurdu. Bu çelişkiler, hayattayken olduğu kadar, öldükten sonra da ona sorun yaratacaktı.

1777 başlarında Weishaupt, Theodor zum guten Rath (İyi Konseyden Teodor) mason locasına katıldı ve tarikatın diğer üyeleriyle birlikte hazır kurulmuş masonluğu kontrolü altına almaya çalıştı. Tüm o komplocu duruşlarına ve varsayılan teorik derinliğine rağmen Weishaupt çevresi, parası ya da hanedanlık gücü olmayan bir kişiydi ve tarikatı başta pek gelişemedi. 1780 yılında tecrübeli ve varlıklı, Alman mason çevrelerinde tanınmış baron Adolph von Knigge'nin locasına girmesi örgütün önemli bir viraj dönmesini sağladı. Knigge, cemiyetin fikirlerini üreten Weishaupt ile beraber gerekli rütbelerin doldurulması, tüzüklerin hazırlanması ve tarikatın genişlemesi için çalışmaya başladı. Knigge önce rütbe sayısını katladı ve en yüksek rütbeleri sadece masonlara ayırdı, böylece gruba gizli bir cemiyetin ihtiyaç duyduğu havayı doldurmuş oldu. Henüz akademik çevrelerden açılmamış bu grubu soylu itibarını getirdi. Baron, buna rağmen, günümüzde komplocudan çok, Almanca yayınlanan ilk protokol manüellerinin – *İnsan ilişkileri üzerine* (Ueber den Umgang mit Menschen) – yazarı olarak hatırlanıyor.

Baron sayesinde grup iki sene sonra beş yüz üyeye kavuştu. Barruel altmış yedi İlluminati saymaya kadar varıyor: On profesör, on üç soylu, yedi ruhban, üç avukat ve gerisi devlet memuru ve resmi görevli. Önceden

var olan mason localarının katılımı ile ya da üyeler için yeni paralel yapılar kurulmasının sonucu olarak altı sene sonunda İlluminati 266 şube sahibi olmuştu. Mason localarında olduğu gibi İlluminati'ye de büyüme ve saygı görme şansını veren, bir soylu oldu.

Knigge ve Weishaupt Alman masonlarını doğaüstülükten ve kabalacıların ve kızıl haççıların gizlemli beklentilerinden uzaklaştırmaya ve "sosyal mutluluk" için çalışmaya başladılar. İlluminati projesi rasyonalistti ve herkes tarafından hoş karşılanmıyordu. Kimileri deizm yüzünden, kimileri Kilise'nin ve Bavyera'ya hükmeden hanedanın hiyerarşisine saygı duymadıkları için rahatsız oluyordu. Rasyonalizmi kabul ettirmek mason localarında bile kolay olmadı, localar çoğu zaman simyacılığı ve kabalacılığı sürdürmeyi tercih etti. İlluminati yine de mason çevrelerine sızmayı başardı ve 1782'de 16 Temmuz ve 29 Ağustos tarihleri arasında Wilhemsbad'da yapılan büyük uluslar arası masonlar toplantısında İlluminati masonları o kadar saygı kazanmış haldeydi ki Alman masonlarının neredeyse tamamı bu yeni gruba katılma başvurusu yaptı. Bu noktada – Amelius kod adlı – Johan Joachim Christopher Bode'nin katılımı önem arz ediyor. Bode'den yardım alan Knigge tüm Alman mason yapısını İlluminati masonluğuna çevirmeye çalıştı. Saygınlık sahibi birçok aydın ve mason İlluminati'ye katıldı. Bunların arasında – *Faust* adlı kitabında anlattıkları, Weishaupt ile ilişkilendirilebilecek şeytanla yaptığı anlaşma olduğu söylenen – Goethe ve İlluminati olarak geçirdiği dönem sırasında, hayatının ve eserlerinin başlangıcı olarak addettiği klasisizm ile bağlarını koparan Herder de vardı. Tarikat İsveç, Rusya, Polonya, Danimarka, Macaristan ve Avusturya'ya da yayıldı. Bu altın çağ aynı zamana tarikatın sonlarını teşkil etti.

Aniden ortaya çıkan birçok ritüelle karşı karşıya kalan Alman masonlarının 'gizli üstatlar' olduğunu düşünmeye başladığı zamanlardı. Bu kişiler, ne çok iyi tanıdıkları Knigge olabilirdi, ne de yakından çekilmesi zor bir ukala olduğu çok iyi anlaşılan Weishaupt olabilirdi. Voltaire, özgür düşünceciler ve masonların hepsi tarafından hayranlıkla görüldüğü, döneminin en önemli beyni sayıldığı ve Prusya kralı Frederick tarafından himaye edildiği için, çoğu kimse gizli üstatların bu ikisi olduğunu düşünmeye başladı. Fransa'da Martines de Pasqually de daha büyük önem kazanmaları için gizli üstatları fikirlerinin kaynağı olarak gösterecek; yıllar sonra Vatikan'da tutuklandığında itiraf belgesinde de onlara atıfta bulunacaktı. Yıllar içinde locadan locaya, cemiyetten cemiyete geçtikçe bu fikir iyice yerleşti ve dönüştü. Prusyalı Frederick ve Voltaire'in, Sans-Souci salonlarından birinde dünyanın sorunları üzerine yaptığı sohbetten çıkıp, önce – İsa'yı öldüren Sanedrin'i göreve çağıran – Napolyon'u deccal olarak gösterdi ve neticede, 20. yüzyılda Agartha ya da Shamballa diye adlandırılan mitolojik yeraltı şehrindeki tahtında oturan 'dünya kralı' fikrine büründü. Birçok modern ezoterik buna inanmaya devam ediyor.

1783'te Knigge ve Weishaupt arasında büyük bir kavga oldu ve Knigge 1 Temmuz 1784'te gruptan ayrıldı. Knigge Weishaupt'un ukala kontrolcülüğüne daha fazla dayanamadı, onu 'cizvitçilikle' suçladı. Bu, rasyonalistler arasında büyük bir hakaretti, resmi Katolik dünyada ise daha da beter. Knigge'ye göre Weishaupt gizli bir Cizvit'ti. Anılarında şunları yazdı: "Bayrakları altında çalışıp, dünyayı bu ukala tipin kontrolüne versem ne derlerdi bana?"

Bu problem ile tarikata yöneltilen suçlamalar Bav-

yera hükümeti önünde bir araya geldi ve tarikat 1784'te yasaklandı. Bu engellemenin ardından Bavyeralıların gizli örgütlere üye olmasını yasaklayan bir kanun çıkarıldı. Kimilerinin düşündüğünün aksine masonlara ya da İlluminati'ye karşı düşünülmüş bir kanun değildi bu ama bu grupların çoğunluğu faaliyetlerini durdurdu. Weishaupt bundan hemen sonra Bavyera Prensi Karl Theodor ile bağlantıya geçip kendisine koruma sağlamaya çalıştı.

Weishaupt'un fikirleri şimdi görüldüğü kadar aptalca değildi. Karl Theodor gizli cemiyetleri yasaklamış olsa da modern tarihin bize gösterdiği gibi gerici değildi; Maximiliano Jose gibi aydın bir yöneticinin halefi olarak gelmişti, Aşağı ve Yukarı Bavyera'nın dükü ilan edildiğinde liberal ve değişikliğe açık bir hükümdar itibarı taşıyordu başta. Fakat her halükarda eski bir Cizvit olan günah çıkarttığı papazın, annesinin etkisiyle 1785 yılında Weishaupt'un diyalog önerisini geri çevirmekle kalmadı, bu sefer doğrudan masonları ve İlluminati'yi hedef aldığı bir ferman yayınladı.

1786 yılında Franz Xavier von Zwack'ın evi arandı, yüzlerce belge ele geçirildi ve kısa süre sonra Bavyera polisinin bürolarında düzenlenen *İlluminati Tarikatı Üzerine Bazı Özgün Belgeler* (Algunos escritos originales de la orden de los iluminados) adıyla yayımlandı. 1786 Ocak ve Eylül ayları arasında İlluminati polemiği ve belgelerinin basılması olayları sırasında Mirabeau Markizi defalarca Berlin'i ziyaret etti ve onlara duyduğu sempatiyi gösterdi. Ama yaptığı yorumlarda tartışmanın derinliğini açıkça görebildiğini gösteriyordu: Mirabeau'ya göre yarı gizli Cizvitler ve rasyonalist masonlar arasında bölgedeki üniversitelerin kontrolü üzerine bir kavga vardı ve kendisi gibi bir dünyevi insan bu

kavgaya en ufak ilgi bile gösteremezdi, göstermemeliydi. Yıllar sonra bu aydın soylunun İlluminati'ye yönelik nadir olumlu yorumları Mirabeau'nun gruba katıldığı ve yanına Büyük Fransız Locası'nın Büyük Üstat'ını, Orleans Dükü'nü de aldığı suçlamaları ile sonuçlandı. Bu suçlamalar çok şüpheli. Sırf kanıt yokluğundan değil, aynı zamanda Mirabeau gibi politik bir hayvanın kaçış halinde olan İlluminati'ye katılmış olmasının mümkün görünmemesinden. Üstelik Orleans Dükü, Avrupa'nın en güçlü kralının emirlerini kabul etmezken, avamdan gelme bir profesörden emir almayı kabul etmiş olamazdı.

1786, Weishaupt'un profesörlüğünü kaybedip Ingolstadt'a kaçtığı yıldı. 1787'de Dük Ernest'in himayesinde Gotha'ya yerleşti ve burada grubu tekrar toplayamamış olsa da fikirlerini yazma şansı buldu. Ne tarikatın ne de kendisinin affedilmesine yarayacak, uzun bir pişmanlık metinleri serisi yapmaya başladı. Bu amaçla birçok kitap çıkardı: 1785'te, *Bavyera İlluminati'sinin Kovuşturma Tarihi* (Historia completa de la persecución de los Illuminati en Baviera); 1786'da *İlluminati'lerin Tarifi ve Pişmanlığı* (Descripción de los iluminados y Apología de los iluminados); ve 1787'de *İlluminati'lerin İyileştirilmiş Sistemi* (El sistema mejorado de los iluminados). Aynı şekilde Von Knigge de 1788'de olayları kendi ağzından anlattığı *Son Açıklama ve Philo'nun Cevabı* (Explicación final y respuesta de Philo) adlı kitabını çıkardı.

Sayısı gittikçe artan bir aileye bakma zorunluluğu olan Weishaupt'un fikirleri, yıllar geçtikçe ılımlılaştı ve 1787'de tüm gizli cemiyetlerle ilişkisini kestiğini ve Katolik kilisesine döndüğünü açıkladı. 1811 yılında öldü ama hayatının son yıllarını o kadar karanlık içinde ge-

çirdi ki çağdaşlarının bazıları onun merhum olduğunu 1822, hatta 1830 yılına kadar öğrenmediler. Bu tarihler çeşitli biyografilerde görülebiliyor. Barruel'in, kelimenin tam anlamıyla, şeytan olarak nitelediği adam Katolik kilisesine geri döndükten sonra öldü ve küçük bir semtin mezarlığında huzur içinde yatıyor.

Grubunun onun kontrolünden çıktığı hikayesi daha hayattayken anlatılıyordu. Mason Johann August Starck Alman localarının aralarında ettiği periyodik kavgalardan birinde hem Cizvit hem İlluminati olmakla suçladığı eleştirenlerine cevap olarak 1787'de *Kriptokatoliklik, proselizm, Cizvitlik ve Gizli Cemiyetler Üzerine* (Sobre el criptocatolicismo, el proselitismo, el jesuitismo, las sociedades secretas) adlı bin iki yüz sayfalık bir kitap çıkardı. Bu kitapta masonluğun diğer hizipleri hakkında hikayeler üretmekle kalmayıp, İlluminati'yi Cizvit komplosu olduğunu iddia ettiği Fransız Devrimi'nin ardında olmakla suçluyordu. Starck'a göre komplonun çıkış noktası, çok iyi tanıdığı Weishaupt değil, Von Knigge idi. 1803'te *On Sekizinci Yüzyılda Felsefenin Zaferi* (El triunfo de la filosofía en el siglo XVIII) adlı, Weishaupt grubunun komplosunu Yunan filozoflarına ve ortaçağ sapkınlarına dayandırdığı bir kitap daha çıkardı.

İlluminati'nin gizli cemiyetlerin tarihindeki önemi sadece dönemin Alman masonları, ya da Fransız Devrimi üzerindeki etkisinden değil, sadece düşmanlarının anlattıklarından tanıdığımız gizli yapısı etrafında şekillenen efsaneden de kaynaklı.

Tarikata karşı çıkanlara göre, Bavyera polisi başta olmak üzere, cemiyet büyük bir casus ve casustan korunma, gizli üstatlarına rapor veren üçlü organize provoke ekipler sistemine sahipti. Bu casus sisteminin gö-

revi tarikatın üyelerini kontrol etmek, şeflerine sadakatlerini sürdürmelerini sağlamaktı. Tarikatın üst seviyeleri geliştikçe iki elle yazmayı öğrenmek, yazışmalarda el yazısını belli etmemek, belgeleri tarikattan olmayan biri açmaya çalıştığında hepsini yok edecek özel bir kasada tutmak bile gerekiyordu. Tüm bunlar bir din hukuku profesöründen çok, bir polisin hayal gücü ürünüymüş gibi görünüyor; hatta belki bizzat *İlluminati Tarikatı Üzerine Bazı Özgün Belgeler* adlı, tarikata karşı yazılmış kitabı yazarı olan polisin.

Bu polis kaynaklarına göre tarikatın üyeleri, üst rütbelere ulaşabilmek için sadece kendilerine verilen görevler hakkında bilgi sahibiydiler ve faaliyetleriyle iç içe olduktan sonra kendilerini tehlikeye atmadan vazgeçmeleri mümkün değildi. Ama bu söylenen, Knigge'nin tarikattan ayrılması ve ardından gelen polemiklerle hiç uyuşmuyor.

Doğru görünen bir şey varsa, o da her üyenin toplantılarda kendilerini tanımlamak üzere tarihten bir isim seçtiğiydi: Baron Knigge *Philo* idi, Weishaupt *Spartaküs; Caton, Mario, Bruto, Pitagor, Sokrates ve Anibal* isimleriyle kayıt yaptıran üyeler vardı. Adı geçen Franz Georg Lang, *Tamerlan* idi özellikle seçilmiş aydın olmayan bir lakap. Yazışmalarda şehir ve ülke isimlerine binaen antik şehir ve ülke isimleri de kullanılıyordu: Münih, Atina'ydı; Avusturya, Mısır'dı; Fransa ise İlya'ydı.

İlluminati hâlâ var mı? Tabii ki var. Kanıt da sahip oldukları internet siteleri, tarikatlarının kutlu kitaplarını satmaları – hiçbiri Weishaupt tarafından yazılmış değil – ve ödeme şekli olarak Visa ve MasterCard kabul etmeleri. İnternette İlluminati olduklarını iddia eden birçok grup var ve asıl tarikatın devamı olduğunu söyleyen ilk topluluklar bunlar değil. Bu yeni tarikatların

birçoğu zamanında İlluminati'yi kötülemek için ortaya atılmış hikayeleri benimsediler ve tarikatın resmi tarihi olarak kullanmaya başladılar. Üyelerinden bazıları kendilerini seleflerine atfedilen eylemlerden sorumlu tuttukları röportajlar bile veriyorlar; böylece sadece hava atmış olmuyor, çağdaşları olan, diğer bir hazin megalomani vakasında karıştırıldığı üzere ABD Başkanı Bush gibi diğer İlluminati gruplarının üzerine çıkmış oluyorlar.

Tarikatı tekrar kurmaya çalışan ilk gruplar bunlar değil. Weishaupt'un ölümünden yüzyıl sonra Batı doğaüstü gruplarından birinin üyesi, ünlü mit düşkünü ve satanist Aleister Crowley, Weishaupt'un çalışmalarını, mektuplarını ve diğer yazılarını bir kenara bırakıp, Barruel ve Robison'un hatalarını ve Bavyera polisinin yarattığı efsaneleri temel alarak hem mistik, hem kabalacı hem de doğaüstücü olacak İlluminati'yi canlandırmaya çalıştı. Bir dolarlık banknotun ardındaki piramidin üzerindeki gözün İlluminati'nin işareti olduğu, hayatının büyük çoğunluğunu irrasyonellik ile savaşarak geçiren Weishaupt'un aslında gizemli bir düşünür olduğu ve kimsenin okumadığı eserinin gizli mesajlarla dolu olduğu fikirleri o zaman doğdu.

1880 yılında Crowley'in tarihi izi kalmamış olmasına rağmen, gazeteci Theodor Reuss Münih tarikatını canlandırdı. Mason Leopold Angel de aynı şeyi 1893'te Berlin'de yaptı. Bu iki grubun birleşmesiyle Ordo İlluminatorum doğdu ve faalliğini 20. yüzyıla kadar sürdürdü.

Daha ciddi bir oluşum olarak, Alman Birliği yanlısı, Cumhuriyetçi, Fransız Devrimi sırasında ortaya çıkmış, Napolyon'a karşı mücadeleye katılmış – ama buna rağmen parçalı Almanya'nın prensleri tarafından ko-

vuşturulmaya tabi tutulmuş – bir gençlik grubu olan Tugendverein'in (Erdem Birliği), İlluminati etkisinde kalmış olması ya da saflarında öğrenci İlluminati üyeleri bulundurmuş olması mümkün. En azından Metternich bu olasılığa inanıyordu ve teşkilatı kovuşturmak için sebep olarak kullandı. O zamanın birçok Alman öğrenci grubunun romantik ulusçuluk ve mistiklik özelliklerinden farklı olarak bu örgütün rasyonel ve liberal mizaca sahip olması, bu teoriyi destekliyordu. Ama bu durumda bile birliğin beyan ettiğinden farklı bir eğilimi olduğunu gösterecek yeterli kanıt yok.

Bir yandan da İlluminati'nin yorumlanmış ya da düşmanları tarafından uydurulmuş idealleri, Üçlü Komisyon, Bilderberg Kulübü ve hatta Nasyonel Sosyalist Parti gibi gruplara atfedilen komplolarla ve komplo tezleriyle ilişkilendirilecekti. Kimi komplo teorisyenlerine göre bu eğilimler çelişkili değil, Hollanda'nın merhum prensi Bernard Bilderberg'in kurucularındandı ve zamanında SS'e hizmet vermişti. Ama Bavyera İlluminati'sini Üçlü Komisyonu, *yuvarlak masaları*, Cecil Rhodes'i ya da Bilderberg Kulübü'nün toplantıları ile bağlantılandıran tezlerin yandaşlarının hiçbiri şu ya da bu örgütün bağlantısını belgeyle kanıtlama başarısını maalesef gösteremiyor.

Yakın tarihte komplolar üzerine uzman İngiliz bir araştırmacı Antony C. Sutton, Yale Üniversitesi'nden Kurukafa ve Kemikler (Skull and Bones) ya da rakibi Parşömen ve Anahtar (Scroll and Key) gibi kimi üniversite cemiyetlerinin Weishaupt locasını kaynak aldığını yazan ilk kişi oldu. En azından bu suçlamanın bir mantığı olduğunu düşünüyorum. Sırf George W. Bush'un (ya da John Kerry'nin) konuşmalarını dinlemek, Weishaupt ve ansiklopediciler tarafından başlatılmış iki yüz

yıllık liberal, laik ve rasyonalist bir komplo ile karşı karşıya olduğumuzu göstermeye yetiyor.

Weishaupt ve tarikatı hakkındaki son sözü, kendisinin en büyük düşman olarak gördüğü Katolik Kilisesi'ne bırakıyorum. Yıllar geçtikten sonra, arada sadece iki yüz yıl zaman olmasına rağmen *Katolik Ansiklopedi*'de İlluminati cemiyetinin nasıl olduğuna dair gayet doğru ve objektif bir bakış açısı görülebilir: "1786'dan sonra Weishaupt'un hususiyetleri kaybolduktan sonra, İlluminati taraftarlığı sadece Aydınlanma'nın ilkelerinin takip edilmesi, başka bir deyişle farmasonluk ve liberalizmin pratiğinin zamanının gereklerine uyarlanmış hali olarak belirdi."

11

Ortaçağ: Tapınakçılar gizli bir cemiyet değillerdi, öyle olmaya çalışmadılar bile

> Tapınakçılarınki öyle gizemlere düşkün bir tarikat değildi, en azından zamanın diğer dini tarikatları ve aşikar olduğu üzere en önemli askeri tarikatlar Hastaneciler ya da Tötonikler kadar değil.
>
> HELEN NICHOLSON, *Tapınak Şövalyeleri, Yeni Bir Tarih*

Sayısız romansı komplonun temel konusu olan Tapınakçılar, çağdaş bir yakın dönem tarihi kitabına küçük bir dipnot dışında giremezler. Ama şu anda İspanya'da Tapınak Tarikatı üzerine yazılmış yüz kırk kitap var. Bunları çoğunluğu *Tapınağın Gizli Yüzü* (La cara oculta del Temple) ya da *Tapınakçıların Ölümcül Sırrı* (El secreto mortal de los templarios) tarzı, tarikata sert yaklaşan kitaplar. Onları masonluğun ve Fransız Devrimi'nin temeli olarak gösteren efsane, bu bölümü onlara ayırmaya mecbur bırakıyor beni.

2004 yılında Disney stüdyoları *Arayış* (La búsqueda) adlı, Tapınakçıların hazinelerinden, farmasonlarla iliş-

kilerinden, bu farmasonların ABD'yi nasıl kurduğundan bahseden bir film çıkardı. Walt Disney gençliğinde Molay'ın Oğulları isimli bir mason tarikatına mensuptu. Burada bir rastlantı var, tabii bu rastlantı Tapınakçıların mason, masonların tapınakçı olduğuna inanan, daha doğrusu bunu bilenler için geçerli değil.

Her halükarda masonlarla Tapınakçıların ilişkisine dair efsane görmezden gelinemeyecek kadar yayılmış. Gizli tarih meraklılarının çoğu Tapınakçıların, masonların atası olduğunu, büyülü ve simyalı ritüelleri olduğunu, inanılmaz derecede zengin olduklarını, İsmailîlerin bir mezhebiyle (ya da en azından Müslümanlarla) bağlantı halinde olduklarını; Baphomet isimli bir idole ya da kesik bir kafaya hayranlık duyduklarını, Santo Grial'i koruduklarını; oğlancılık ve faizcilik yaptıklarını, bu yüzden ve inanılmaz-efsanevi zenginlikleri sebebiyle Fransa Kralı tarafından kovuşturulduklarını; bizim seçtiğimiz versiyona göre Hıristiyanlığa başka bir bakış olan Santo Grial'i canlandırdıkları için ve tarikatın hazinesini ele geçirebilmek için Roma Papası tarafından takip edildiklerini bilir. Kilise ve kral tarafından kovuşturulan Tapınakçılar, dağılmalarının ardından, sürekli irtibat halinde oldukları 'usta inşaatçılar' arasına karıştılar. Filistin'deki en etkileyici kalelerden birine sahip olan Tapınakçıların kelimenin ilk anlamıyla, maharetli 'usta inşaatçılar' oldukları aşikardı zaten. Bundan yıllar sonra, düşman hanedanlıktan ve Kilise'den intikam almak için aydınlanmacılar ya da farmasonlar olarak tekrar ortaya çıktılar. Bu efsanede bir şeyler atlamış olabilirim, çünkü Tapınakçıların, belki hiç var olmamış, sırları üzerine yeni bir şey yayınlanmayan bir ay bile geçse, şaşırırsınız.

Neden Tapınakçılar? Birçok kişi Tapınakçıların, ma-

sonların ataları olduğunu düşünüyor, çünkü içlerinden bazılarının bu yönde açıklamaları var. Komplolara meraklı bazı insanlar için bu yeterli bir kanıt. Masonlar da zamanında Süleyman'ın tapınağını inşa edenlerden geldiklerini açıkladılar ama kimse bu beyanatı ciddiye alıyormuş gibi görünmüyor. Neden bir hikaye efsane olarak kabul ediliyor da, diğeri kanıt olmamasına rağmen tarihsel bir gerçek olarak görülüyor? Bu durum beni hep şaşırtacak.

Tapınakçıların masonluğun atası olduğunu söyleyenlerin dayandığı ilk bilgi bu tarikat ve varlığı ile dağılma süreci konusunda çok az kesin kaynak olması, ama bu doğru değil. Son büyük üstadının yakılmasıyla ve tarikatın dağılmasıyla sonuçlanan yargı kararı kaydedilmişti. Roma Kilisesi dünyanın en eski idari ve bürokratik sistemine sahip. Dağılmanın ardından tarikatın arşivlerinin kaybolduğu da doğru değil. Aksine, bu arşivler Kudüs'ten Akka'ya, oradan da Kıbrıs'a geçtiler. Tarikatın V. Clementine tarafından 1312'de dağıtılmasından sonra askeri tarikat Hastaneci Şövalyelerin idaresine geçtiler. Kıbrıs'ın Türklerin eline geçmesinden sonra dağılmış olsalar da tarikatın tarihi hakkında yeterince doküman var.

Tapınağın gerçek tarihini takip etmek kolay, özetlemek ise çok daha kolay. Kudüs'ün 1119'da Godofred de Bouillon tarafından fethedilmesinden sonra iyi ailelerden gelme, inancı bütün, Haçlı Seferlerinin bitmesinden sonra dönecek yeri olmayan bir grup şövalye, Kutlu Topraklara gelecek hacıları koruma amaçlı askeri bir tarikat kurmaya karar verir. Bu yeni tarikata verilen isim Pauperes Commilitones Christi Templi Salomonici'dir, bugün tapınak şövalyeleri olarak biliyoruz. Düzenlemeleri, Bernardo de Clavaral'ın Cister Tarikatı

için yazdıklarıyla aynıdır. Tarikatın ömrü kısa olmasına rağmen çok iyi asker, idareci ve tüccar olduklarını gösterirler, ilk silahlı denizciler ve Avrupa'nın ilk Hıristiyan bankacıları olurlar.

Üyelerinin bireysel fakirliklerine rağmen tarikat zengindi. Varlığı süresince birçok para, toprak, kale bağışı aldılar ve Savaşçı I. Alfonso'nun vasiyeti üzerine neredeyse Aragon krallığının sahibi olacaklardı. 1300 yılının sonlarına doğru büyük zafer dönemleri bitti, Kutsal Topraklar kaybedildi, tarikat işlevsiz kaldı ve ilk senelerin hayranlığı yerini kıskançlığa bıraktı.

IV. Felipe ve Papa VIII. Bonifacio'nun karşı karşıya gelmesi bunun üzerine oldu. IV. Felipe'nin, diğer birçok Avrupa monarşisi gibi acil nakit ihtiyacı vardı ve ruhban sınıfından vergi tahsil etmeye çalıştı. VIII. Bonifacio buna 1302'de, Papalığın dünyevi gücün üzerinde olduğunu vurguladığı ve bu verginin ödenmesini yasakladığı *Unam Sancta* ferman mektubuyla tepki verdi. Bunun üzerine IV. Felipe ve danışmanı Guillamume de Nogaret Papa'yı suçlamaya başladılar: Sapkın olduğunu, dinsel ticaret yaptığını (unvan ve ruhban görevi sattığını), adil olmayan bir yoldan seçildiğini, şeytandan tavsiye aldığını, oğlancı olduğunu ve Fransızların ruhlarının olmadığına inandığını iddia ettiler.

Bu suçlamaların hepsi doğru olmasa da, önemli bir kısmı öyleydi ve yenilerinin ortaya çıkmasını sağladılar. VIII. Bonifacio ölünce, Felipe halefin, V. Clemente ismiyle kendi yandaşlarından biri olmasını hatta yeni Papa'nın Fransa'ya taşınmasını sağladı. Papalık kontrolü altına geçince Felipe, Tapınak Şövalyelerinin hazinesini ele geçirmeye karar verdi ve bu tarikatın, aralarında Fransa'daki mallarına ve varlıklarına el koyacağı büyük üstat Jacques de Molay'ın da olduğu birçok

önemli liderini mahkum ve idam edeceği bir süreç başlattı. İngiliz kralı da kendi ülkesinde aynı şeyi yaptı ama diğer birçok ülkede şövalyelere dokunulmadı, başka isimler altında yeniden örgütlenebildiler. İskoçya'da tapınak şövalyeleri, İngiltere'ye karşı ülkesinin bağımsızlığını korumada kral Robert Bruce'a yardım etmeye birkaç nesil daha devam ettiler. Şövalyelerin İskoçya'daki sürekliliği, masonluğun tapınakçı kökenleriyle ilgili birçok efsane doğmasına sebep olacaktı.

Tapınakçılara karşı yapılan suçlamalar, Montfaucon manastırı başkeşişi Esquiu de Floyran tarafından ortaya atılacak ve zamanında VIII. Bonifacio'ya yapılan suçlamaların devamı niteliğinde olacaktı, şeytana tapma dahil. Bu suçlamalar tapınak şövalyelerinin kötü itibarı olmasından falan temellenmiyordu, tüm devlet düşmanlarına atılan çamurlarla aynıydılar. Peki, o zaman halk nasıl oluyordu da hepsine inanıyordu? Cevap, Fransa dışında kimsenin inanmadığı. Tarikat, Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda suçlamaya maruz kalmadı. Hatta Kıbrıs'ta Fransız kralının baskısı ya da işkence olmadan yapılan bir olağan dini bir muhakemenin sonunda tarikat tüm suçlamalardan aklandı. Tarikatın kilise tarafından mahkum edildiği iddiası da belirsiz. 1312'de Papa V. Clemente Tapınak Tarikatı'nın masumiyetini ilan etti ama buna rağmen tarikatı dağıttı, çünkü şanı o kadar lekelenmişti ki eski işlevlerini yerine getirmesi imkansız hale gelmişti.

Tarikatın tarihi, Jacques de Molay'ın mahkum ve idam edilmesi ile son buluyor. Bu ölüm 'tapınak intikamı' diye anılacak, temelsiz bir efsanenin başlamasına yol açacak. 1314-1328 yılları arasında Capeto ailesinin tahta çıkan son üç kralı – IV. Felipe'nin tahta çıktıktan sonra ölen üç oğlu – bu tapınak laneti efsanesinin yayıl-

masına çok yardımcı oldu. Bu noktada genç yaşta ve bir akrabanın ellerinde vahşi bir şekilde ölmenin, ortaçağ soylu aileleri arasında oldukça yaygın olduğunu belirtmek gerek.

Tapınakçıları günahkar olarak gösteren o zamanların katı doktrinciliğinin müsaade ettiği ölçüye göre oldukça özgür olan dönem edebiyatında bu konuyla ilgili yorum yok. Bu sebeple, Fransiskenlerde olduğu gibi, kadın düşkünü tapınakçı hikayeleri; fakir olmasına rağmen dilenci tarikatlara karşı metinler çıkaran ortaçağ yazarı Rutebeuf'un yazdığı *Kardeş Denis Cordelero Fabl'ı* (La fábula de fray Denis Cordelero) veya *Zangoç ve Şövalyenin Hanımı* (El sacristán y la mujer del caballero) gibi ruhban karşıtı *fabliaux* benzeri öyküler; ya da Baltık ülkelerin Tötonik şövalyelerinde sıkça yapıldığı gibi, şiddet suçlamaları vardı. Tarikatta eşcinselliğe dair atıflar sadece kendi fermanlarında görülüyor, o da atılma sebebi olarak. Düzenlemelerin ve yasaklamaların, düzenlenen grubun eğilimlerini yansıttığı bir gerçek olsa da, Tapınakçılar arasında eşcinselliği kanıtlayan belgesel kanıt yok; üstelik diğer manastır tarikatlarında olanlar üzerine birçok kanıt bulunduğu bir dönemden bahsediyoruz. İşkenceye maruz kaldıklarında bile tarikat mensuplarının çok azı bu tarz ilişkileri itiraf etti. Bu itirafların da gayet şüpheli olduğunu belirtmek gerek.

Tapınakçıların Müslümanlarla yakınlığı da çok açık değil, üstelik alicenaplığıyla bilinen Selahattin'in birden fazla kere, savaş tutsağı Tapınakçıları ve Hastanecileri, kafalarını uçurmak üzere satın aldığı söyleniyor: Fazla yoruma gerek duymayan bir eylem.

Modern mistikler ve ezoterikler olan New Age yazarlarının çoğunun onaylamasına rağmen Tapınakçılar ya

da zamanın diğer sapkınları arasındaki ilişkiye yönelik de yeterli kanıt yok. Olsaydı, süreç içinde ortaya çıkardı.

Tarikatın büyüyle ve Aziz Grial ile ilişkisi söz konusu olunca dönemin kültürüne dikkat etmek gerek. Kilise büyüyü 11. yüzyıla kadar fazla ciddiye almadı, sistematik bir şekilde baskı altına almaya çalışmadı. Büyüyü, Hıristiyan cemaatine tehlike yaratmayan, sertçe ya da hafifçe bastırılması her bir bölge rahipliğine dayanan bir pratikler bütünü olarak görüyordu. VI. Alfonso 1085'te Toledo'yu ve kütüphanelerini ele geçirdikten sonra Arapça ve Yunanca metinlerin Batı'ya ulaşması Kilise'nin kurumsal tavrını değiştirdi. O zaman Batı'ya ulaşan, Yunanca olmanın itibarına sahip büyü kitaplarının büyük bölümü gezegen ve yıldız; taş, hayvan ve bitki âlemleri ya da astroloji üzerine eserler olarak görülüyordu. Astroloji çalışmaları tüm Avrupa'ya, özellikle de ruhban sınıfına ve saraylılara yayıldı. Ortaçağda büyü olarak kabul edilen ve kovuşturulan çalışmalar Latince ve Yunancadan temelli, yazılı çalışmalardı ama tıp üzerine olanlar genelde hoşgörü ile karşılanıyordu. Tapınak Şövalyeleri, diğer askeri tarikatların çoğunda olduğu gibi, genelde okuryazar değildi; çoğu, özellikle de alt kademelerde olanlar soylu sınıfından gelmiyordu; üst kademelerde olup da tarikatı idare edenler de aristokrasinin alt kademelerinden geliyordu. Okuma yazma bilen fazla şövalye yoktu, Latince'yi ise sadece ayinlerde kullanılanlardan biliyorlardı.

Aziz Grial'a gelince: Karakteri New Age'in ezoterik ve mistikleri tarafından dönüştürülmüş, yeni bir şekle sokulmuş olsa da, Hıristiyan ve tabii ortaçağ kültürünün bir parçası olmasına ve akla getirdiği inançlara rağmen, din hukuku metinlerinde görünmediğini, Kili-

se'den çıkma, onaylanmış, teolojik hiçbir yazıda varlığının kabul edilmediğini hatırlamak gerek. Aziz Grial köken olarak, kilise otoritesinin Batı'da sınırsız hareket edebildiği, pek rakibinin olmadığı bir dönemde kendi çizgileri içinde yarattığı bir Hıristiyanlık ikonu – sadece Batı Hıristiyanlığında. Aynı zamanda Avrupalı ilk romancılardan olan Chrétien de Troyes'in takipçileri tarafından tamamlanmış, Cermen ve Kelt kültürünün kesişmesinden doğmuş, İngiltere'nin Normanlar tarafından fethedilmesinden sonra Galler, İskoçya ve İrlanda'da yazılmış bir romanının konusu. Özet olarak zaman olduğu gibi yani bir roman olarak kabul edilen bir kültür ürünü. Tapınakçılar roman okumuyordu, Tapınakçılar üzerine çalışanlar da roman yazmayı çok seviyormuş gibi görünüyor.

Usta inşaatçılar ve tapınak inşaatçıları arasındaki, diğer tüm dallar arasında en mantıklı olabilecek ilişki, Tapınakçıları kendi binalarının inşaatçıları olarak gösteren mite dayanıyor. Ama bu binalar, ya yerel stilde inşa edilmişti ya da önceki sahiplerinden miras kalmıştı. Bu binalarda gizli bir kod varsa – ki zamanın geleneğine göre pek şaşırtıcı olmazdı – Tapınakçıların öncesinden, hatta çok çok öncesinden kalmış olmalıydı. Ayrıca bu binalar sıfırdan yapılmış olsa bile, Tapınakçılar yanlarında mimar ve inşaatçı gezdirmiyor, gittikleri yerde buluyorlardı. Kalelerin ve şatoların planları garip kutsal bir geometri taşımıyordu: O zamanlar inşa edilen tüm surlar ve kulelerde olduğu gibi dekoratif olmaktan ziyade, savunma amaçlı kuruluyorlardı, savunma gereksinimlerini karşılıyorlardı.

Tapınak efsanesinden bahsedince Baphomet'i ele almamak olmaz. Günümüze kadar ulaşmış, orijinal İlluminati geleneğinde bulunmamasına rağmen bugünkü

sözde takipçilerinin kullandığı bir terim. Baphomet nedir? Konu üzerine tüm yazılanların aksine, Paris tapınağının kutsal bir emanetmiş gibi görünüyor. Tarih varlığından bile söz etmiyor, efsaneden farklı olarak. Paris'te sorguya çekilen 231 şövalyeden sadece 12'si Baphomet hakkında bir şeyler bildiğini söylüyor. 14 Eylül 1307'te hazırlanan suçlamalarda, 12 Ağustos 1308'deki 127 maddelik suçlamada ve V. Clemente'nin hiçbir ferman mektubunda adının geçmediğini de belirtmek gerek. Suçlamalar içinde putperestlik, kedi hayranlığı – Doğu'dan gelme evcil kedi o zamanlar sadece Tapınakçıların kalelerinde vardı – tasviri beyanattan beyanata, işkenceden işkenceye değişen iki ya da üç yüzlü bir kafaya duyulan hayranlık vardı.

O zamanlar gümüş kutsal emanetler çok yaygındı, dini bir tarikatın da sahip olması çok şaşırtıcı değil o yüzden. Aslında Tapınakçıların bu çeşit birçok mahfazası vardı ve değişik bölgelerde iki şehidin büstlerini kutsal sayıyorlardı – ama bunlara tapınmıyorlardı: Doğu'da Azize Eufemia; Paris'te Azize Ursula'ya eşlik eden on bir bin bakireden biri. Tanınmış iki kutsal emanetten bahsediliyordu. Kıbrıs tarikatının yargılanması sırasında tarikat yöneticileri hiçbir puttan haberleri olmadığını söylemesine rağmen, Azize Eufemia'nın kafasının tarikat olduğu biliniyordu. Paris'te yargılanan ve mahkum edilen Tapınakçılardan biri olan Guillaume de Arbley de Paris Tapınağı'nda birkaç kere gümüş bir kafa gördüğünü, şeflerinin bunu sadece kutsal görmekle kalmadığını, içinde Colonia'da şehit edilen Azize Ursula'ya eşlik etmiş bakirelerden birinin kafasını olduğunu söylediklerini iddia ediyordu. Yasal kayıtların gösterdiği gerçek, romanların ortaya koyduğu kült sırların çok uzağında görünüyor.

Son olarak, özellikle 19. yüzyıl sonrası kimi modern yazarların, ortaçağa dönük herhangi bir belgeye dayanmadan Tapınakçıların mühürlerinde pentagram yani beş köşeli yıldız kullandığını söylediğini belirtmek gerek. Hiçbir kesin örnek veremiyorlar, belki olmadığından, olsa da tarikatın resmi tarihiyle örtüşmediğinden. Kitaplarını kafa karıştırıcı Eliphas Levi ismiyle imzalamayı tercih eden Alphonse Louis Constant bu olasılığı ilk ortaya atan kişi oldu ama kanıtlayamadı. Aslında Tapınak Tarikatı'nın resmi mührünün iki yüzü vardı: Bir tarafı Santo Sepulcro kilisesi diğer tarafta tarikatın arması ve fakirliği hatırlatmak üzere aynı atı paylaşan iki şövalye vardı. Kişisel mühürlerde de, ortaçağ Hıristiyanlığından çok farklı olmamak üzere haçlar, kaleler, koyunlar, aslanlar vardı.

Eliphas Levi Tapınakçıları yazılarına eklemeye karar verdiğinde, Tapınakçılar zaten birçok kitaba konu edilmişlerdi. Mitin ilk ortaya çıkışı, Fransa'da İskoç Rituel'inin kurucularından olan Şövalye Andrew Michael Ramsay'ın 21 Mart 1737'de Büyük Loca konferansında yaptığı konuşma olmuştu.

Andrew Michael Ramsay Fransa'nın Katolik sürgünleri arasında en ilginç kişiliklerden biriydi. Bir fırıncının oğluydu ama buna rağmen Edinburg Üniversitesi'nden mezun olmuştu. Hollanda'da İngiliz ordusuyla beraberdi, burada sofu Pierre Poiret ile arkadaş oldu, orduyu bıraktı ve zamanın en önemli vaizi başpiskopos François Fenelon'un gözetimi altında Katolikliğe geçti. Ondan önce hiç kimse masonlukla tapınakçılık arasında herhangi bir ilişkiden bahsetmemişti. Yeni bir oluşum olan masonluk için – ilk İskoç locaların şimdiki görünümü 1717'ye dayanır – kadimlik unvanları kazanmak ve ortaçağın askeri bir tarikatla ilişkilendirilmek

çok çekici gelmiş olmalı. Özellikle de localar zengin burjuvalarla dolmaya başladıktan sonra. Aslında Barruel, Robison ve masonluğun diğer düşmanları ya da yandaşları neticede bizzat masonların yazılı bıraktıklarını kabullenmekten başka bir şey yapmadı.

Tapınak efsanesine bugün bile dünyanın dört bir yanından Tapınak Tarikatı'ndan gelme olduğunu iddia eden dört yüz kuruluş destek veriyor. Hepsi kanıtlayacak belgeleri olduğunu iddia ediyor ama bu belgeler mistik, gizli, kayıp ya da laik birisi için yeterli olamamaktan öteye geçemiyor. Vatikan'a bu topluluklardan, Tapınak Tarikatı'nın yeniden kurulması için iki yüzden fazla talep geldi, üstelik bu gruplar en tehlikeli ve en kötü olanlar değil. Daha birkaç yıl önce kendine yeni tapınakçı diyen, Güneş Tapınağı Tarikatı isimli bir grup topluca intihar etti. On dört üyesi İsviçre'nin kuzeyinde, Cheiry'de tapınaklarının – yıkık dökük bir çiftlik evi – içinde, Deccal'i, daha doğrusu birkaç aylık bir bebeği öldürdükten sonra intihar etti.

Bugün ABD'de, zararsız, De Molay adını kullanan ve on dokuz yaşından itibaren gençleri toplamaya başlayan bir mason kardeşliği var. Filmlerinde arattığı gizli kodlarla komplo tezlerine hayranlıktan öte bir bağı olduğuna şüphe olmayan Walt Disney'in de üyeleri arasında olduğunu biliyoruz. Yoksa masonların iyi taraf olduğu *La Busqueda* gibi bir filmi niye yapsın ki?

12

Farmasonluk: Jakobitlerden Jakobenlere

> 18. yüzyıl localarında görülen, Kilise'nin 19. ve 20. yüzyılda masonlarla karşı karşıya geldiği savaşın geçmişe yansıması gibi. Mason tarihçiler, bu savaşı rakipleri kadar büyük bir keyifle aktarıyorlar. Üstelik bunu öyle iyi yapıyorlar ki tüm dünya Devrim'in sorumluluğunu – neredeyse tamamen – masonluğa yüklüyor.
>
> MAURICE COLINON,
> *Kilise Farmasonluğa Karşı*

1791'de XVI. Luis'in topladığı Zümreler Meclisi kendini Ulusal Yasama Meclisi'ne çevirdiğinde, 1165 vekilin, 320'sinin mason olduğu söyleniyor. Fakat bu bilgi hiçbir istatistiğe ya da tarihsel kanıta dayanmıyor. Cemiyetinin, daha cumhuriyet kurulmadan önce cumhuriyetçi olduğunu göstermeye çalışan bir mason tarafından 19. yüzyılda ileri sürülmüş. Bu bilgiyi kabul etmek, teoriyi de kabul etmek ve X. Carlos ve Mareşal Petain hariç tüm yöneticilerin ve kabinesinde, iki ağabeyinin idamına yönelik oy vermiş on mason bakan bulunduran, XVIII. Luis'e ve Orleans ailesine, iki imparatorluğa ve tüm cumhuriyetlere kadar tüm Fransız rejimleri-

nin mason bakanları olduğu gerçeğini unutmak anlamına gelir. Halbuki Pétain bile gençliğinde mason olan, bu rahatsız geçmişini telafi etmek için Vichy'nin Yahudi karşıtı kanunlarına imza atan Marcel Peyrouton'ı bakan görevlendirmişti. Tarih ve istatistikler X. Carlos'un, mason bakansız tek Fransız kralı olduğunu gösteriyor. Ama onun da oğlu, Carlos Fernando de Borbon, Berry Dükü, La Trinité locasına üyeydi. Zaten kralın kendisi de gençliğinde birçok loca gezmişti. Her halükarda masonluğun 1789 Fransız Devrimi'ni tamamlanmasından bir asır sonra, tam olarak da, mason vekil ve bakan sayısı sebebiyle mason bir Cumhuriyet diyebileceğimiz Üçüncü Cumhuriyet ile desteklemeye başladığı söylenebilir. 1895 ve 1905 tarihleri arasında bakanlar kurulunun yedisi – Üçüncü Cumhuriyet pek istikrarlı ve güvenilir değildi – çoğunluk olarak masonlardan oluşuyordu.

1789 devrimci masonlar vardı ama tüm devrimciler mason değildi; masonların hepsi de devrimci değildi. Tüm gruplarda ve hiziplerde masonlar vardı. Jakoben Robespierre aristokratların kaçış yeri olduğunu söylediği locaları aşağılarken, Jakoben Fouché Büyük Loca'ya dahildi. Üyeler arasındaki dayanışma da çok abartılıyor. Mason Fouché başka iki mason olan, Neuf Soeurs üyesi Danton ve Desmoulins'in ölümünü; Terör Dönemi'nde kendininki dahil tüm locaların kapatılmasını onaylamayı pek öyle uygunsuz görmedi. Zaten masondan çok devrimi hayatta bitiren biri olarak hatırlanacaktı.

Kaos ve dehşet ve hatta Terör Dönemi içindeyken sadakat yeminlerini tarih yazıtları içine – her zaman olumlu olmasa da – girecek kadar sıkı tutan başka masonlar da mevcuttu. Devrimci, radikal, *Le Père Duches-*

ne gazetesinin editörü Hébert aynı zamanda farmasondu ve 1792'de prensesi, kadın localarının Büyük Üstat'ı Lamballe'den kurtarmak için elinden gelen her şeyi yaptı ama başarılı olamadı. Prenses Eylül katliamlarında öldürüldü, kalbi yerinden söküldü, kafası koparıldı ve bir mızrağa saplanıp malikanesinin etrafında dolaştırıldı. Hébert çok radikaldi ama zamanla kendinden daha radikal insanlarla karşılaştı ve bunlar giyotinde onun da kafasını kestiler, dolaştırmadılar ama. 1793'te Kralcılar Mans'ı Cumhuriyetçilerden alınca generallerinden biri, Le Perfecte Union askeri locasının üyesi Charles de Autichamp mason kardeşleri olduğunu bildiği cumhuriyetçilerin idamını engelledi.

1750-1789 dönemi arasında olduğu kadar loca bir daha hiç olmadı. Masonluk tüm hizipleri ve çeşitleriyle mevcuttu. Bugün masonluğun tek bir hareket olduğunu düşünüyoruz ama aslında değişik birçok masonluk vardı ve bazen amaçları birbirine ters düşüyordu. Kimi localar kendilerini doğaüstü işlere adarken, kimisi Katolik, kimi deistti. Pek ateist loca varmış gibi görünmüyor. Her zaman bir araya gelmeyen iki görüş ile Kralcı ve Katolik olanlar da dahil, tüm bu localar zamanın ruh halini paylaşıyor ve o günlere kadar dogmalar yüzünden kapalı olan yollar keşfediyorlardı.

Basitleştirmek gerekirse, ki fikirlerden bahsederken her zaman riskli bir şeydir bu, 18. yüzyıl localarında üç açık etki öğesi mevcuttu: Aydınlanma, aydın despotluk ve irrasyonellik. Aydınlanma ve aydın despotluğu açıklamak kolay olsa da, çok değişik, zaman zaman birbiriyle çelişen şekiller almış irrasyonellik pek öyle değil. İrrasyoneller, büyücüler kadar büyük bir kolaylıkla aşırı dindar olabiliyorlardı; tıpkı birçok yeni bilimin görülmeye başladığı bir dönemde hipnoz ve mıknatısiyetin,

optik ve kimya kadar saygın görüldüğü bir dönemin ideolojisi Cagliostro gibi. Değişik fikirlerin bir arada yaşaması *eski rejim* sırasında locaların bir süreliğine soyluların ve ruhbanın, burjuvaların ve özgür düşüncecilerin, simyacılarla pratik bilim severlerin buluştuğu yer olmasını sağladı; biriyle öbürünün arasındaki sınır bazen o kadar belirsizdi ki bazen ayırt etmek imkansız oluyordu.

Her durumda masonluk Hıristiyanlığın hatta en savaşçı Katolikliğin göbeğinde doğdu. Sevilmeyen Katolik İngiltere Kralı II. Jacobo 1688'de damadı Protestan Guillermo de Orange tarafından tahttan indirildi. Jacobo, isminin Latince halini – Jacobus – isim olarak alan Jakobit partisini ardında bırakıp Fransa'ya kaçtı. Önce II. Jacobo, ardından onun oğlu Britanya adalarında romantik folklor kahramanlarına dönüştüler – efsanevi İskoç hırsız Rob Roy bir Jakobit idi – ve parti İskoçya ve Galler'de taraftar kazanmaya devam etti. Jacobo XIV. Luis tarafından kabul edildiği Fransa'da sürgündeyken kendi hanedanının İskoçya'da Fransa'ya getirdiği masonluğun kökenlerinden birini buldu. 1746 son Jakobit taht adayı Charles Edward Stuart, Culloden savaşında yenilince Fransa'ya kaçtı. Bir yıl sonra Arras'ta Kızıl Haç Egemen İlkeci Mason locasını kurdu. Bu loca Fransa topraklarından görülen ilk loca değildi tabii.

Masonluğu Fransa'ya ilk getirenler Katolik İngilizler oldu. Charles Radclyffe, Derwentwater lordu Fransa'da tanınan ilk masondu. İlk Fransız locasını 1721 civarlarında Dunkerque'de, Fransa'ya göçmüş bir grup İngiliz ve İrlandalı soylu ile birlikte kurdu. O zamanlardan kalan belgelerde Şövalye MAsleyne, Dominique O'Haguerty ve tabii ki Andrew Michael Ramsay'ın isimleri görülüyor. 1725'te Paris'te, Stewart yanlılarını bir

araya getirme amaçlı başka localar daha ortaya çıktı. Bu sürgün topluluğu localara inançlarını da taşıyacak Katolik insanlardı. Bu sebeple Fransa'da Büyük Loca kurulurken tüzük dahilinde gayet açık bir madde vardı: "Tarikat sadece Hıristiyanlara açıktır. İsa Kilisesi'nden olmayanların kabul edilmesi mümkün değildir. Yahudiler, Muhammediler, Paganlar Hıristiyan olmadıkları için dışlanmışlardır." Açıktan olmasa da başlarda Protestanlar da birçok Fransız locasından hariç tutulmuştu.

Derwentwater yeni hanedana karşı savaşmak için ülkesine dönünce Fransa masonluğu Gondrin Markizi ve prens soyu, Antin dükü unvanlı, zamanında kimi masonların dokuz yaşındayken saçını rahip kesimi yapıp hiçbir zaman katılmayacağı dini bir yaşama yöneltilmiş olmasından dolayı İsa Birliği casusu olmakla, masonluğu yok etmek için bu göreve gelmiş olmakla suçladığı Louis Antoine de Pardaillan'a geçti. 1743'te tek Fransız masonluğunun yeni Büyük Üstat'ı Clermont Kontu Louis Bourbon-Conde oldu ama 1761 yılına doğru ilk bölünmeler başladı ve 1765'te kış gündönümü eğlenceleri birçok değişik locanın ve tarikatın karşı karşıya gelmesine sebep olunca, kendisi de mason olan Paris polisi komutanı Gabriel Sartine tüm eğlenceleri yasaklamak zorunda kaldı. 1771'de, o zaman sadece Chartres Dükü olan müstakbel Orleans Dükü Fransız Büyük Locası'nın kontrolünü ele geçirdi. Herkes ona boyun eğmedi, Devrim geldiğinde loca bölünmüş, hatta gruplar birbirleriyle çatışmıştı. Fransız localarının bu kadar bölünmesinin sebeplerini açıklamak bu kitabın amaçlarını çok aşıyor: Ritüel, kadimlik ve itaat sebepleriyle açıklanıyor; günümüze kadar varmış masonların bile çok canını sıkan bir konu.

Soyluların kurduğu 18. yüzyıl Fransız masonluğu başlarda kapalı ve soylu ve ruhbanın aşırı temsil edildiği gruplardan oluşuyordu. Hatta Claraval'daki La Vertu gibi sadece rahiplerden oluşan localar bile vardı. Zaman geçtikçe üyelerin büyük çoğunluğunu burjuvalar oluşturmaya başladı, ki bu sınıfın kardeşlik ve eşitlik içindeki bir toplum mu, yoksa soylularla eşit olabilecekleri bir toplum mu istediğini anlamak çok güç. Her halükarda büyük burjuva La Rochefoucauld, Noailles, Montmorency ve Ségur gibi itibarlı ailelerin üyeleriyle beraber olduğu bir ortama girmekten çok memnun oldu. Fakat buna rağmen, Joseph de Maistre yapılan suçlamalara karşı masonluğu savundu; masonluğun hiçbir zaman eşitlikçi bir cemiyet olmadığını – kendi sözleriyle – 'üyelerinin en yüksek terbiyeden' olduğunu ve 'kardeş baron ya da kardeş markiz' gibi doğru hitaplar kullanıldığını söyledi. Böyle anlamak mümkün, çünkü 1789'da Joseph de Maistre gibi karşıdevrim cephesine katılanların bazıları zamanında kendilerini localarda çok rahat hissetmişlerdi. Bu tavırlara rağmen, eşitliğin localarda yerleşmeye başlamasıyla üye sayısı arttı ve soylu sınıfından olanlar da dahil, bunların arasında eşitlik fikirlerinin iyice yayılmasını sağladı. Tabii bu tüm masonların değişimi onayladığı ya da bu değişimi gerekli gördüğü, hele ki buna istinaden bir devrim hazırlığına girdiği, kendilerini siyasi çizgide tutmaya çalışan loca sayısı çok olduğundan bu devrim gelince destek verdiği anlamına gelmez.

Zümreler Meclisi kurulunca, Cumhuriyet ya da anayasal monarşi döneminde reformlara destek veren masonların listesi uzun ama bu masonların mason dayanışması için birlikte hareket ettiğine dair kanıt yok. Masonlukla bağlantıları olduğunu söyleyen organizas-

yonların sayısı ve aralarında pek bir anlaşma olmadığı düşünüldüğü zaman bugün ağız birliği etmişçesine mason olduğunu düşündüğümüz, belki gerçekten öyle olan kişilerin çevrelerini saran masonluk anlayışını görmezden gelmiş olması mümkün. Kabul etmiş olsalar da birlikte hareket etmiş olmaları çok zor. Her halükarda Zümreler Meclisi'ne rehberlik eden ve üçüncü zümrenin önceliğini mümkün kılan kurallar, diğer sebeplerle beraber Protestan da olduğu için hiçbir locaya dahil olmayan Necker tarafından yazılmıştı.

Masonlar ve Devrim üzerine fikirleri Millet Meclisi'nin ilk kararlarında, insani, eşitlikçi ve ilerici fikirlerinde görülebilir. Daha sonra yine masonlar tarafından kurulacak Kızıl Haç, Olimpiyat, Yavru Kurt ve Unicef gibi kuruluşlarda görülen ruh burada seçilebiliyordu. Bu fikirler çok önce, 26 Ağustos 1789'da Zümreler Meclisi tarafından okunan İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nde açıklanmıştı: "Madde 1. Her insan eşit ve özgür doğar...". Bugün bile 18. yüzyıl mason ideolojisinden günümüze kalan bir fikir olarak gözümüze çarpıyor.

Başlarda, organize olmamalarına rağmen Paris'teki tek bir locadan – Les Neuf Soeurs – iki devrim yapacak kadar lider çıkmıştı: Kuzey Amerikalı Benjamin Franklin, Jeronden Jacques Pierre Brissot, Camille Desmoulins, George-Jacques Danton, Andrea Chénier, doktor Joseph-Ignace Guillotin, rahip Sièyes ve Saint Étienne'den Jean-Paul Rabaud. Sonradan giyotine gidecek ve unutulacak olan Rabaud'u, İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi'nin 10. maddesinin yazarı olduğu için burada anmak gerek: "Dini de olsa kimse fikirleri yüzünden rahatsız edilmemelidir..."

Sonradan gelen bir mason komplosu idi ise bile, tek

söyleyebileceğimiz, Orleans Dükü meselesinde olduğu gibi, bu komplonun başarısız olup kendisini başlatanların ölümüyle sonuçlandığıdır. Her durumda, Devrim başladıktan sonra 1788-1792 yılları arasında Büyük Loca tarafından broşürler Devrimi yöneten değil, her zaman başarılı olmasa da takip etmeye çalışan bir grup ortaya koyuyordu.

Monarşinin sona ermesi ile dış göç birçok locayı üyesiz bıraktı ve masonlukla Devrim arasındaki tüm bağlantılar yok oldu. 1792'de Fransa'da devrimcilerin kontrolünde olan hiçbir loca kalmadı. Masonlar, 1791 Anayasası'nı savunanlarla beraber gerici ve soylu olmakla, vatansever olmamakla suçlandılar.

1792'de bir locanın Büyük Üstat'ı, Cossé-Brissac dükü, Versay'da linç edildi ve 1793'te birçok loca devrimciler tarafından yok edildi ya da kapatıldı. O zamanlar devrimin masoncu ya da tapınakçı olmadığının bir kanıtı da Louis-Hercule Timoleon'un, Tapınak Tarikatı'nın devam ettiğine inananlar tarafından 1776-1792 yılları arasında bu tarikatın gizli Büyük Üstat'ı olarak görülmesi. Fransız Devrimi sırasında kaç tapınakçının öldüğünü bilmiyoruz ama birçok masonun giyotine gittiğini, Terör Dönemi öncesi ya da sırasındaki katliamlarda hayatını kaybettiğini biliyoruz. Terör Dönemi'nden Direktuvar'a kadar Fransa'da örgütlü masoncu faaliyet olmadı.

Orleans Dükü *montagnard* ve devrimci dönemi sırasında, soylu unvanından vazgeçince yeni sisteme sadakatini göstermek için yüksek mason görevini de bıraktı. Cumhuriyet'in gizli cemiyetlere ihtiyacı yoktu, onlara hoşgörü göstermesi de gerekmiyordu; daha doğrusu, kardeşlik cemiyetinden ayrıldıktan sonra böyle dedi Orleans Dükü. Ama buna rağmen kafası uçuruldu.

Komplo teorilerini sevenler dükün Fransız Büyük Locası'nda kullanılan sembolik kılıcının kardeşleri tarafından kırılmasından sonra öldüğünü fark edecekler. Bu da, ölümünün sebebinin gizli cemiyeti reddetmiş olması olduğunu görmemizi sağlıyor. Yine de, localarına sadık kalmış birçok mason aynı şekilde öldüler ve dük XVI. Luis'in ölümüne olumlu oy vermiş olsa da, Devrimci Mahkemenin önünde kralı savunan avukat Romains de Sèze de masondu. Kral ve ailesinin Fransa'dan kaçmasını sağlamaya çalışan Axel de Fersen de masondu, Paris locası L'Olympique de la Parfaite Estime'nin önemli bir üyesiydi.

Fransız masonları Devrim'in başında bölündüler. Neticede devrimi desteklemeye başlamış burjuva kökenli masonlar bile, hem Napolyon döneminde hem de krallık döneminde Jakobenleri desteklemeye başlayıp karşıdevrim saflarına geçtiler. Napolyon savaşlarının bitmesi ve monarşinin yeniden kurulması, kral yanlısı, mason olsun ya da olmasın cumhuriyet taraftarı mason kardeşlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktı. 1810'dan itibaren aşırı kralcı, X. Carlos dönemi sırasında mutlak olmasa da büyük bir güce kavuşacak Chavaliers de la Foi örgütünü idare eden kişi La Parfaite Estime locasından Ferdinand de Bertier idi. Monarşi ve masonluğun birbirlerini hariç tutmadığının kanıtı, Chevaliers'te Montmorency Dükü, Sosthène de La Rochefoucauld, Cars Dükü Adrien de Ronjé, Puyvert Markizi Mathieu de Noailles ve monarşinin geri dönüşü sırasında polis müdürü olacak olan Franchet-Desperey gibi isimlerin tanınmış masonlar olması.

Her durumda, Jakoben Terör'ün bitmesiyle monarşinin yeniden kurulmasına daha vardı. Ondan önce Fransız masonluğu, üyesi olmayan bir kişi tarafından canlandırılacaktı: Napolyon Bonapart tarafından.

Napolyon'un etrafı, neslinden herkesin olduğu gibi, masonlarla çevriliydi, onlarla ve diğer gizli cemiyetlerle sürekli ama bazen zorlu bir ilişki sürdürdü. Devrim'in başarısına tüm çağdaşları gibi çok şaşıran Napolyon komplo teorilerine inanıyordu ama locaları yok etmeye yetecek kadar gücü olduğuna inanmadığı için onları desteklemeye karar verdi. Terör Dönemi sırasında üyelerinden çok kişi kaybeden masonlar Fransa'nın en güçlü adamı olacak kişinin liderliğini memnuniyetle kabul ettiler. Eşitlik niyetlerine rağmen, localar hâlâ monarşi içinde büyümüş, tekrar güçlü birinin kontrolü altına girmekten memnun insanlardan oluşuyordu.

Napolyon hiçbir zaman mason olmadı ama bu, kardeşlerinde üçünü tarikatın üst düzey görevlerine getirmesine mani değildi. Luis Napolyon 1805'de bir locanın Büyük Üstat'ı oldu; Jeronimo Büyük Westfalia Doğusu'nun Büyük Üstat'ı ilan edildi; kardeşlerin en büyüğü Jose, 1805 gibi geç bir tarihte Tullerias'ta masonluğu başlattı ve kısa süre sonra Büyük Fransız Locası'nın Büyük Üstat'ı oldu; Luciano da Büyük Fransız Locası'nın üyesiydi. Napolyon'un Luciano'ya üst düzey görev vermemesini, en azından Luciano'nun bu kardeşlik cemiyetindeki üyeliğini ciddiye aldığını düşünmemizi sağlıyor.

Konsül masonlarla doluydu: Cambacérès – Napolyon ilkelerinin asıl yazarı – Adalet Bakanlığı'nda; Luciano Bonaparte, İçişleri Bakanlığı'nda; eski Orleans yanlısı Talleyrand Dışişleri Bakanlığı'nda ve Carnot Savaş Bakanlığı'nda. İmparatorlukta bakan olarak görev yapanlar arasında Polis Bakanı ve geçici İçişleri Bakanı Joseph Fouché; Hazine Bakanı Mollien Kontu; ve İmparatorluk sırasındaki hoşgörü politikalarının en büyük kaynağı İnanç İşleri Bakanı Jean-Étienne Portalis gibi masonlar da vardı.

Özetle masonların tarih tarafından sürüklendiğini söyleyebiliriz: 1789'da reformist, 1790'da Jeronden yanlısı oldular; en azından imparatorun ölümüne kadar Bonapartist olup sonra 1793'de Jakobenler tarafından ezildiler. Mason locaları ancak 19. yüzyılın son otuz yılında politika olarak tamamen liberal ve kilise karşıtı oldular. Aslında Fransız Devrimi'nden söz ederken taca ve tahta karşı bir mason komplosundan çok, masonların bize her zaman liberal olduklarını ve devrimin örgütlenmesiyle bağlantıları olduğunu göstermeye çalıştıkları bir komployu konu etmek gerek. Sözü, masonlara karşı sempatisi pek şüphe götürmeyen Katolik bir yazara, Maurice Colinon'a veriyorum, *Kilise Farmasonluğa Karşı* (La Iglesia frente a la francmasonería) adlı kitabından: "Mason tarihçiler gelecekte kendi itibarları için efsanevi öğeleri görünüre çıkaracaklar. En iyi ihtimalle küçük bir etmeni oldukları bu devrimin sorumluluğunu üzerlerine almaya çalışacaklar. Atalarının hak etmedikleri halde ateist olarak kovuşturulmuş olması gerçeğini kendi ateistliklerini meşrulaştırmak için kullanacaklar.'

13

Napolyon ve Yahudiler. İmparator dini barışı sağlıyor ve Deccal olmakla suçlanıyor

Papa'ya Direktuvar'ın kendisine önerdiği anlaşmaya ve özellikle de görüşülme tarzına her zaman karşı olduğumu temin edebilirsiniz. Vatikan'ın yok edicisi değil, koruyucusu olarak anılmak isterim.

General BOUNAPARTE'den, Roma Fransız Büyükelçisi FRANÇOIS CACAULT'a mektup.

Tüm Yahudiler Napolyon'u Mesih olarak görüyorlar.

KLEMENS VON METTERNICH,
Paris Avusturya Konsolosu;
Avusturya Dışişleri Bakanı
STANDION'a 1806'da yazdığı
özel bir mektuptan.

Stalin'in bir gün dalga geçerek Papa'nın kaç bölük ordusu olduğunu sorduğunu söylüyorlar. Bir nesil sonra General Jaruzelski bu soruyu cevaplayabilir ve Mihail Gorbaçov da bu cevabı onaylayabilirdi. I. Napolyon,

Papa'nın kaç bölük ordusu olduğunu gayet iyi biliyor ve ona göre davranıyordu.

Hikayeye göre General Pierre Augereau 1801'de o zaman hâlâ Cumhuriyet olan Fransa ile Papa VII. Pio arasında Konkordato imzalanması şerefine düzenlenen ayinden çıkıncı seremoniyi Napolyon'a şu sözlerle aktarmış: "Yurttaş konsül, çok güzel bir karmaşa oldu, bugün yeniden kurduğunuzu yıkmak için canını veren yarım milyon insan eksikti bir tek." Bu pek saygısız sözler onun İmparatorluğun mareşali olmasını engellemedi. Napolyon XVI. Luis değildi, sadık ve cesur bir adamı, aptalca ve safça davranmış olsa da el üstünde tutmayı biliyordu. Augereau tüm bu özelliklere sahip olduğu gibi, haklıydı da: Napolyon, Konkordato ile Devrim'in en kanlı kavga sebeplerinden birini kapatmış oluyordu.

Napolyon, savaş alanı dışında – ki burada birçok insan tarafından Deccal olarak nitelendirilecekti – kendini ucuz vahşete kaptırmadı, sadece yaşaması için gerekli olduğu zaman öldürdü. Napolyon'un tiranlık dönemi, 20. yüzyıldakilerle karşılaştırıldığı zaman gayet hafif kalıyor. Ama Hitler, Stalin, John Lennon, birçok Papa, ABD Başkanı – hatta şimdi AB başkanları – Usame Bin Ladin, Saddam Hüseyin, George W. Bush ve tabii ki satanistliği genellikle İngilizce olan yüzlerce siteye konu olan Javier Solana gibi Deccal adayları arasında yerini aldı yine de.

Deccallik suçlamalarına rağmen, Fransız Katolik Kilisesi Napolyon çok övüyordu. En büyük düşmanları, Prusya ve İngiltere, Protestan ülkelerdi ve daha kısa süre önce çok daha zorlu durumların üstesinden gelmişlerdi. İşte Barruel'in, atama meselesi konusunda Papa ile kavgasında imparatoru destekleyen bir kitap yazması bu döneme rastlar.

Napolyon'un Deccal olduğunun düşünülmesinin sebebi Kilise'ye dönük ılımlı kontrolü, locaları açması veyahut tüm inançlara tolerans göstermesi değil – ki bugün erdem farz edilen dini hoşgörü o zamanlar Avrupa'nın büyük kısmında inançsızlık ve Tanrı'yı saymazlık olarak kabul ediliyordu – Yahudi dinini Katoliklik ve Protestanlıkla beraber üç Fransız dininden biri olarak kabul etmesi idi.

9 Kasım 1799'da, General Bonapart Fransız Cumhuriyeti'nin ilk konsülü oldu ve Devrim'in sonunu getirdi. Yaptığı darbeyi neredeyse herkes onayladı. Fransa katliamlardan, iç savaştan, dini kovuşturmalardan bıkmıştı. Napolyon bu sonuncusu çok iyi anlayan ve hemen harekete geçen ilk kişilerden biri oldu: Fransa'da ruhban sınıfı kovuşturma altındayken, İtalya'yı işgal eden Devrim ordularının komutanı Napolyon ülkenin ruhbanıyla ve Papa ile anlaşma yaparak bu konuda ne kadar özenli olduğunu gösterdi.

İtalya Cumhuriyet'in devrimci orduları tarafından işgal edilince o sıra yönetimde olan Direktuvar'ın emirleri çok açıktı: "Roma dini her zaman Cumhuriyet'in düşmanı olacaktır; öncelikle esası, ve ayrıca ona hizmet edenler Cumhuriyet'in kimilerinin servet ve konumlarına, kimilerinin de önyargılarına ve geleneklerine yaptığı saldırıları unutmayacağından. Direktuvar fanatiklik fenerine yakmadan, papalık hakimiyetini, Roma'yı başka bir gücün eline vererek ya da ruhbanlara nefret duyacak bir otonomi kurarak olsun, yok etmek için elinden geleni yapacak." Napolyon'un ülkesinin hükümetine verdiği cevap da gayet açıktı: Emirleri duymazdan geldi. Bonapart kişisel mektuplaşmaları vasıtasıyla Fransa'nın yeniden Katolik olduğunu, dini yok etme çabasının başarısız olduğunu, insanların Kilise'ye dönme-

ye başladığını biliyordu. Milan'ı aldıktan sonra şehrin ruhbanına hitap ederken şöyle dedi: "Dini olmayan bir toplum, pusulasız bir gemi gibidir; din olmadan ahlak olmaz." 1797'de Vatikan'a girerken Kilise'ye karşı her türlü hakareti yasakladı, keşişlere, rahiplere hatta Fransa'dan göçmüş, kendilerine karşı kesin emirler taşıdığı ruhbanlara sempati gösterdi.

Siyasi içgüdü ya da vatanseverlik Napolyon'un daha fazla Fransız kanı akmasını istememesine sebep oldu. Yetkisi sırasında bir bütünleştiriciydi: Af dileyen tüm sürgünleri affetti; soyluların ve ruhbanın ülkeye dönmesine izin verdi. Eski krallarınki kadar üstün bir güce kavuşmuştu ama bu gücü abartmadan kullandı.

Din sorunu, Fransız toplumunu bölen sorunlar arasında en kötüsüydü. Devrim, başta verdikleri desteğe rağmen ruhban sınıfına çok sert çıkmıştı. Napolyon ilk konsül olarak Rahip Bernier'i Vendée'deki Katolikten çok kralcı olan ayaklanmayı bitirmekle görevlendirdi ve Cumhuriyet'e lanet etmemiş rahiplerin ülkeye dönüşüne izin verdi, tabii Cumhuriyet kanunlarına bağlılık yemini ettirerek. Cumhuriyet'in kapattığı Katolik kiliselerini, kanunların bile çok az hoşgörü gösterdiği Protestan kiliselerini ve Terör Dönemi sırasında kapatılan mason localarını yeniden açtı.

Napolyon'un arzusu, Devrim ile doğan toplumda, Kilise'nin yerini edinebilmesiydi. Bunu başarmak için 1801'de Konkordato imzaladı ve 1802'de Fransız Kilisesi'ni bir kanuna bağladı. Kendi söylediğine göre Konkordato ile "yıkılmış minberleri kaldırdı, itaatsizlikleri bastırdı, sadıkları Cumhuriyet için dua etmeye mecbur bıraktı, iyi milliyetçilerin talep ettiklerini görmezden geldi ve eski hanedanlığı ülkesine bağlayan son bağı kopardı."

Bunlar bir dindarın hareketleri değildi. Konkordato'yu imzalamadan önce Napolyon Fransa'yı neredeyse Protestan bir ülkeye çeviriyordu, Mısır'a yaptığı seyahatte aklından Müslüman olmak geçti hatta.

Papa ile yaptığı Konkordato, Madam Stäel gibi Huguenotların, Protestan Fransa hayallerini yıktı. Ama Protestanların da Napolyon'dan yana sevindiği şeyler vardı tabii. Katolikliği resmi din olarak kabul etmeden, diğer kiliseler devlet tarafından denk görülmeye ve din adamları, aynı Katolik rahipler gibi, devletten maaş almaya başladı.

İslam konusuna gelince: Kimse Napolyon'un bu dinle ilgili söylediklerini ciddiye almadı: Mısırlılar, her zamanki gibi yeni bir fatihin süslü konuşmaları olarak gördü, Fransızlar ise bir siyasetçinin vaatleri olar k. Yıllar sonra İslam'a yaklaşmakla suçlanınca, dinleri tanımak zorunda olduğunu; bunun İtalya'daki ruhban ve Mısır'daki ulemanın saygısını kazanmasını sağladığını söyledi.

Napolyon tüm inançlara, hele ki hâlâ inananlardan oluşan bir ülkeyi yönetmesine yardımcı olacaksa, tolerans göstermeye hazır bir tanrıtanımazdı. Bununla beraber, gücü elinden kaçırmamaya çok dikkat etti ve Consulado'da da, İmparatorluk'ta da hükümetleri boyunca Papa VII. Pio ile çok kez ters düştü, hatta başpiskoposların atanması konusunda çıkan tartışma sonucu onu tutuklattı. İmparator olunca, toleransına rağmen Vincennes, Fenestrelles ve Santa Margarita adasındaki hapishaneleri, emirlerine itaatsizlik eden rahiplere ayırdı. Fakat bu hapishanelerin çok acımasız olduğu söylenemez.

Napolyon Fransa'daki daha önce görülmemiş sınırlara ulaşan dini çatışmaları çözmek için gerekli her şeyi

yaptı. Tüm Hıristiyanlara hoşgörü ile yaklaşıyordu, hatta bu hoşgörüsü Hıristiyan olmayan gruplara kadar yayıldı. Bu tavırları o zaman tüm Avrupa ulusları için yepyeniydi ama kendisine fazla güvenilmemesine sebep oldular.

27 Eylül 1791 tarihli bir ferman ile Yahudiler, diğer tüm Fransızlarla aynı haklara sahip oldu. Fakat benzer haklar sağlayan İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesi, Fransa tarihinin en büyük din karşıtı saldırılarını başlatmıştı ve sinagoglar da kiliseler ve localar ile aynı kaderi paylaşmıştı. Jakoben hakimiyeti sırasında İbranice ve Yidcenin kullanılması yasaklanmıştı. Bu hareket Yahudi düşmanlığından değil, yerel lehçelerin merkezileştirilmesi için alınan önlemlerden biriydi; çünkü devrimciler herkesi özgürleştirmekle kalmıyor, onları zorunlu olarak eşit kılmaya çalışıyordu. Fakat Fransa Yahudi cemaati homojen değildi, 40.000 Yahudi Fransız'dan 25.000'inin ana dili Almanca'nın bir lehçesi olan Yidce idi. Devrimin bu noktasında birçok devrim yanlısı geçmişi boş bir levhaya çevirmek, ayrıcalıklarla birlikte kimi özel inançları ve yerel diyalektleri bitirmek istiyordu. Konvansiyon üyesi Barrère, Halk Sağlığı Komitesi'ne verdiği bir raporda şöyle dedi: "Aşağı Breton, Baskça, Fransız Almancası ve İtalyancası krallığı fanatikliğe, batıl inançlara sürükledi ve ruhban sınıfının, soyluların, asilzadelerin hükmünü sağlamlaştırdı, Devrim'in dokuz önemli bölgeye girmesini engelledi." Rahip Grégoire de günümüzde unutulmaya yüz tutmuş *Diyalektleri Yok Edip Fransız Dilinin Kullanımını Evrenselleştirmenin Gerekliliği ve Araçları Üzerine Rapor* (Informe sobre la necesidad y los medios de aniquilar los

dialectos y universalizar el uso de la lengua freancesca) adlı eserini yayımladı.

Sinagogların din hizmetine geri verilmesi ve Yidce değil, Fransızca konuşmak kaydıyla kimi Yahudilerin politikaya girmesi ancak Direktuvar ile mümkün oldu. Napolyon yönetimi sırasında Yahudilerin durumu gayet düzeldi. İnançların özgürlüğü üzerine 1802 yılında çıkan kanunun hazırlanması sırasında Jean-Étienne Portalis, projenin yazarı, şöyle dedi: "Kanunlarımızın verdiği özgürlükten Yahudiler de diğer herkes gibi yararlanacak."

Yeni kanun Fransa'da muhalefetle karşılaştı. Napolyon'un amcası, Kardinal Fesh ona şunları yazdı: "Kutsal Yazıtlarda dünyanın sonunun Yahudilerin kurulu bir ulusun parçası olarak tanınması ile geleceğini yazdığını biliyor musunuz?" Piskoposun Yahudilere saldırısının modern öncesi düşünce ile ilgisi varsa, Katolik Chateaubriand'ın eleştirileri çağdaş Yahudi karşıtlığının kalıplarına girer. Monarşi yeniden kurulunca bakan olacak olan Chateaubriand özgürleştirici uygulamalara yönelik şunları söyledi: "... bu uygulamalar dünya maliyesinin Yahudilerin pençelerine düşmesine sebep olacak ve her yerde büyük bir ifsada yok açacak..." Valmy muzaffer Mason Kellermann da Yahudilere medeni haklar verilmesine karşı çıktı.

Bu Yahudi karşıtı hareketler sürerken, Yahudi olduğu XVI. Luis zamanından beri çok iyi bilinen Isaac Cerf-Beer, İnanç İşleri Bakanlığı'na Yahudilerin topluma entegre edilmesi üzerine bir plan sundu. Bu plan 1805 yılında Napolyon tarafından kabul edildi. 1806'da medyada Yahudi karşıtı bir hareket başlayınca Carf-Beer imparatorun bizzat müdahale etmesini sağladı. Bu harekete Bonapartist *Mercure de France* gazetesi,

Kont Henri de Molé, Kont Arthur Beugnot ve Büyük Fransız Locası'nın onursal başkanı Kont Louis Phillippe de Ségur da dahildi. De Ségur Yahudi mason komplosunun varlığını görmezden geliyordu ya da iki veya üç nesil sonra localar ve sinagoglar Yahudi karşıtlarının büyük çoğunluğu için suç ortağı gibi görünecekti.

Napolyon 30 Mayıs 1806'da Paris'te ülkenin en seçkin hahamları ve Yahudilerinden oluşan bir kurul topladı. Toplantının amacı Yahudilerin Fransız politika ve toplum gerçeklikleri içine bütünleşmesini tartışmaktı. Kurulda yer almak üzere seçilen 111 kişi imparatorun şu beyanatıyla karşılandılar: "Arzum, Fransız Yahudilerini yararlı yurttaşlara, inançlarını Fransa'ya hizmet etmeye çevirmek ve edilegelmiş tehditleri savuşturmaktır. Fransa'da yaşayan tüm insanların eşit olmasını ve kanunlarımızın tamamından yararlanmasını istiyorum."

Napolyon'un Yahudileri özgürleştirme kararı fethettiği tüm ülkelere yayıldı. 1811'de Portekizli Yahudilerin medeni hakları kabul edildi. Almanya ve İtalya'da da aynı şey oldu, daha doğrusu olabilirdi. Napolyon'un kardeşi Jeronimo Bonaparte Hollanda kralı ilan edilince burada pek baskı altında kalmamış olan Yahudilere haklarını verdi.

Napolyon'un Yahudilere yönelik politikasının, onun dini gruplarla ilişkisinin karakteri olan tereddütlerden yoksun olduğunu düşünmek hata olur. 1808'de Tilsit'te Çar ile buluştuktan sonra Yahudilere tanınan özgürlüklerin bir bölümünü geri aldı ama sene 1811 olduğunda hepsini yavaş yavaş geri vermişti bile; önce Güney Fransa bölgelerinde, Midi'de, sonra güneybatıda ve Vosgos'ta. Yahudilere yönelik son kısıtlamalar Alsaice bölgesinde kalmıştı. Ama 1811 yılıyla beraber Fransa'nın

Yahudi ve Yahudi olmayan yurttaşları arasındaki tüm ayrımlar kalkmıştı.

Aslında Napolyon Yahudiler için fazla bir şey yapmadı: Medeni kanunda onlara diğer tüm Fransızlarla aynı hakları verdi. Özel bir karar olarak görünmesine sebep olan, Napolyon'un diğer kararları aksine oportünist bir jest olarak görülmemesi, çünkü iktidara erdiğinde Fransa'da kırk binden fazla Yahudi yoktu. Yahudilerin kıtanın geri kalanında felaket bir durumda olmaları ve Napolyon ordularının bu uygulamayı silah zoruyla Avrupa'nın tamamına yaymaları bu jestin abartılmasına sebep oldu. Napolyon'un karakteri ve gösterişliliği de kararın abartılmasının sebeplerinden. Jestler ve şahane cümlelerle dolu bir dönemden tarihi bir kişilik olan Napolyon, bu ikilinin en az birbiri kadar gerekli olduğunu anladı. Napolyon Birinci Konsül ve hatta kral olabilirdi ama daha fazlasını olmak istedi; Fransa'nın generallerini ve mareşallerini basit askerlere çevirdi ve eyaletlerde eski aristokrasinin yeniden doğuşunu sağlayarak kendi aristokrasisini oluşturdu. Şunları söylüyordu: "İnsanlar, askerler, oyuncaklara, madalyalara ihtiyaç duyar." Henüz generalken Mısır'a yaptığı sefer sırasında Filistin Yahudilerini yönetebilirdi, en basit tabirle, ama o zaman kendisine ihanet etmiş olurdu. Onun yerine, bugün kimilerinin modern siyonizmin ilk belgelerinden biri olarak dahi gördüğü bir beyanname çıkardı: "İsrailliler, fetihlerin ve tiranlığın yüzyıllar boyunca ata topraklarından ettiği ama adlarından ve ulus varlığında edemediği tek ulus. Ulusların kaderlerine dikkat çeken tarafsız gözlemciler, hatta kehanet becerisinden yoksun olanlar bile, Siyon'un harap edilmesinden önce Tanrı'nın çocuklarının vatanlarına ilahilerle, neşeyle döneceğini; hüznün ve iç çekmenin sonsuza kadar yok

olacağını haber veren büyük peygamberlerin kehanetlerinin kesinliğini fark etmişlerdir. [...] Ayağa kalkın, size baskı yapan güçlerin, Isparta ve Roma'yı onurlandırmış atalarınızın değerini yok edemediğini gösterin. [...] Koşun, vakit geldi, bin yıla kadar tekrarlanmayacak bir an bu, medeni haklarınızın yeniden kurulma anı; dünyanın diğer halkları arasında yerinizi alma anı." Yıllar sonra, iktidara gelmişken, saygın Yahudilerle toplantı yaptığında çağdaş isimler kullanmak yerine İncil'den gelme kelimeler kullandı.

1806'da bu saygın Yahudiler Napolyon'un daveti üzerine bir araya gelince ilk yaptıkları Burdeos'tan bir banker olan Abraham Furtado'yu temsilci seçmek oldu. Furtado açılış konuşmasında Napolyon'a övgüler yağdırdı, imparatorun 'kanlı anarşi dönemini ve yüzyıllar süren kovuşturmaları sonlandıran kişi' olduğu söyledi.

Toplantıda tartışmalar hukuk konularına odaklandı, yüzyıllar boyu halk yaşamından ayrı kalınmış olduğu için kolay çözüme ulaşılamadı. Faizcilik ve karışık evlilikler zorlu münazaralara sebep oldu. Yahudilerle hiçbir kişisel temasta bulunmamış olan Napolyon, en azından başlarda, Yahudilerin Eski Antlaşma'daki kuralları uyguladığını, çok eşli yaşadıklarını düşünüyormuş gibi görünüyor; bu yüzden kendi adını taşıyan yeni kanunlarda tek eşliliğe açık vurgu yapıyordu. Devirdiği onca çama rağmen Napolyon Yahudilerin yüzyıllardır sahip olduğu en iyi yönetici idi, o yüzden kendisiyle polemiğe girmek istemediler. Napolyon'un Büyük Sanedrin dediği kurulu toplaması hemen ertesi sene oldu. Büyük Sanedrin dini bir terim: Yahudi ulusunun M.S. 70 yılında dağılmasına kadarki üst düzey konseyi.

Napolyon'un icraatlarına ilk cevap Rus Çarı Alejandro'dan geldi: Yahudilerin özgür kalmasına karşı çıkıyor,

hatta Rus Ortodoks Kilisesi'nin buna yönelik bir beyanat çıkarmasını istiyordu. Moskova Kutsal Kilise Meclisi şu açıklamayı yaptı: "Fransızların imparatoru, yüzyıllar önce Yüce Efendimiz İsa'yı çarmıha germeye çalışan Sanedrin'i yeniden kurma tasarısı ve Hıristiyanlığın kiliselerini yok etmek amacıyla tüm Yahudi sinagoglarını başkentine davet etmiştir."

Batı ülkelerinin eleştirileri Ruslarınki kadar uç noktaya varmadı ama Katolik kiliseleri ona rağmen rahatsızlıklarını gösterdiler. Fransız monarşisinin sürgünde 1803-1819 arasında uzun süre çıkardığı dergilerden biri olan *L'ambigu*'da şöyle yazıyordu: "Şu Yakup'un oğullarından bir zalimler lejyonu mu kurmak istiyor yoksa? Bunu zaman gösterecek... Bizim tek yapabildiğimiz bu Deccal'in Tanrı'nın fermanlarına karşı mücadele edişini seyretmek..." Simonini'nin o zaman Deccal ibaresi ve peygamberimsi üslubuyla beliren mektubu zamanın genel ruhani tarzıyla uyuşuyordu. Büyük Sanedrin 9 Şubat 1807'de toplandı. Bu toplantı bir ay sürdü, iki bin yıl önceki Yahudilerden esinlenildiği söylenen seremoniler yapıldı, kıyafetler giyildi; işin çoğunluğu tiyatroydu.

Yaşlı haham Sinzheim konuşmasını şöyle bitirdi: "... sen, sevgili Napolyon, Fransa ve İtalya'nın idolü, küstahların korkusu, insan soyunun huzur kaynağı, acı çekenin dostu, Tanrı'nın tüm kutsal halklarının babası, İsrail kalbinde senin için bir tapınak kuruyor; tüm düşünceleri seni mutlu edecek tarafa yöneliyor. Hazırla kendini, evet, en sadık, en ayrıcalıklı tebaalarından biri kıldığın çocuklarının yaşamına ve hislerine hazırla." Bugün yağcı görünebilecek bir konuşma ama bağlamı içerisinde o zamanlar Avrupa Yahudilerinin çoğunun hissettiği o çaresizlik sezilebiliyor.

Napolyon Yahudilerin çoğu tarafından modern zamanın Ciro'su ilan edildi. Eski Pers kralı gibi o da Yahudileri Babil'deki esaretten kurtarmıştı. En azından Rusya'da da İncil terimleri ile düşünüldüğü ama orada Napolyon'dan kıyametvari bahsedildiği, bin yılcı Hıristiyanların beklemekte olduğu Deccal olarak görüldüğü çok açık. Rusya'ya kadar gitmeye gerek yoktu aslında, Devrim sırasında kiliselerin nasıl yok edildiğini, Katolik ruhban sınıfının nasıl kovuşturulduğunu görenler bunun sadece şeytanın değil, üstüne üstlük Yahudilerin elinden çıkma olduğunu düşünüyordu. Ama henüz azınlıktaydılar ve bu azınlık hali uzun süre devam edecekti.

Özellikle Waterloo'dan sonra karşıdevrim başlayınca Kutsal İttifak Avrupa'da Napolyon'un liberal kuralları-nı bastırdı. En ağır olaylar Katolik ülkelerde oldu, sanki VII. Pio hatırasını yok ederek Napolyon'un aşağılamalarının öcünü almak istiyormuş gibi buradaki Yahudiler gettolara geri gönderildi. Yahudiler konumlarının en az etki gördüğü ülkeler olan Hollanda ve Fransa'da 1830 yılına kadar bütüncül haklara sahip olmadılar; İsveç Yahudileri, Jakoben Kral Bernadotte'ye rağmen sadece 1834 yılına kadar beklemek zorunda kaldılar, Lionel Rothschild'ın kabineye ancak beş kere seçildikten sonra girebildiği İngiltere'de ise 1858 yılını beklediler. Yahudilerin konumlarını kaybetmediği sayılı ülkeden biri olan Fransa'da VIII. Luis, haklarını biraz kısıp, onlara Bonapartistlere ve cumhuriyetçilere davrandığından daha kötü davranmadı; X. Luis ise Yahudileri görmezden geldi. Yahudilik Fransa'da Katoliklik ve Protestanlıkla aynı haklara ancak Ocak 1831'de sahip oldu. Bu tarihte Metz'de bir Hahamlık Okulu açıldı, devlet kurumu sayıldı ve hahamlar devletten, diğer din görevlileriyle eşit maaş almaya başladı.

Böylece Yahudiler, ortadan kaybolmuş İlluminati, Haçlı seferleri sırasında kendilerine düşman olmuş Tapınakçılarla, onları localarına kabul etmeyen masonlarla, birçok masonla beraber giyotine gönderen Jakobenlerle birlikte büyük komplonun içine girmiş oldular. Ama Fransa'da başlarda kimse onlara büyük dikkat vermedi. Normaldir, çünkü sıkı bir yer edinecek olmalarına rağmen, kendi komplolarına çok geç girdiler.

Komplo teorileri tarafından işaret edilen bir grup varsa, Yahudilerdir. Yahudiler, belki masonlar onları, aynı aktörleri, fahişeleri, hizmetçileri, idamcıları ve alt sınıf işi gördükleri işleri yapanları etmedikleri gibi localarına kabul etmediği içindir, Yahudi-mason komploya çok geç girdiler. Tüm özellikleri ve eşitliği sadece üyeleri arasında uygulamaları ile locaların, günümüzün ABD golf kulüpleri gibi olduğunu söyleyebiliriz.

Devrim'e kadar Yahudilerin hiç hakkı olmadığını söylemek gerek. IV. Carlos 1394'te tüm Yahudileri krallığından ihraç etmişti. O zamandan beri de kabul edilmiyorlardı; tacın altına sonradan giren bölgeler hariç: Westfalia barışı ile 1648'de kazanılan Alsacia ve XV. Luis'in 1766'da fethettiği Lorena hariç. Fransa Katolik bir devletti ama Vatikan'a bağlı İspanya ve diğer devletlerden farklı olarak Katolik olmayan vatandaşlarını kontrol etmek üzere bir engizisyon sistemine sahip değildi. Üstelik Yahudiler, IV. Carlos'un yasaklamalarına rağmen ülke içine yerleşmiş, sadece Alsace ve Loraine'de değil, Paris ve Midi'de, Languedoc ve Provenza'da da cemiyetler oluşturmuştu. Paris, Portekiz kökenli Yahudilerle doluydu. Efsanenin dediği gibi çoğunluğu olmasa da, bunların bir bölümü daha 18. yüzyıl başlarından beri bankacılıkla meşguldü. Midi, Languedoc ve Provenza, İspanya'dan gelen ve asıl dinlerine dönen Hıristiyanlarla doluydu.

Yahudiler Devrim'den önce hiçbir hakka sahip değildi ve Devrim'e katılmalarının yegane sebebi de buydu. Zümreler Meclisi'nin vekilleri, devrimciler ya da Jakobenler arasında Yahudi yoktu. Zümreler Meclisi'ne yönelik tek yapabildikleri vekillere sayısız dilekçeler göndermek oldu. Ama XVI. Luis döneminde, orduya yaptığı yardımlarla krallığın saygısını kazanmış dindaşları Isaac Cerf-Beer vasıtasıyla bir deneme yapmışlardı.

Kimilerinin tahmin edeceği gibi, Yahudilere en çok yakınlık gösteren grup aydın filozoflar ve ansiklopediciler değildi: Marquise de Sade Yahudi düşmanıydı, Yahudilerden bahsederken Eski Antlaşma zamanındakilerle, o gün Avrupa'da bulunanları birbirinden pek ayırmıyormuş gibi görünen Voltaire de öyle: "... Size tek gösterecekleri barbar ve cahil bir halk oldukları, en lanet açgözlülüğü nefret dolu batıl inançlarla ve onlara hoşgörüyle yaklaşan, onları zenginleştiren halklara duydukları silinmez bir nefretle birleştirdikleri." Yahudilere ilk destek Protestanlardan, özellikle Kalvencilerden geldi. Yahudileri, kendilerinin de okuduğu ilk İncil'in mütevellisi ve aynı sorunları ve kovuşturmaları yaşadıkları başka bir azınlık dini olarak görüyorlardı. Yahudi davasını en çok savunanlar arasında kimi soylular da vardı. Mirabeau Devrim'in başından itibaren Yahudilerin siyasi özgürlüğe kavuşması gerektiğini savunacak, Prusya'ya yaptığı bir yolculukta Moises Mendelssohn ile tanışınca *Kudüs ya da Yahudiliğin ve dinin gücün üzerine* eserinden çıkışla *Moises Mendelssohn üzerine, Yahudilerin politik yeniden yapılanması üzerine* (Sobre Moisés Mendelsshon, sobre la reforma política de los judíos, Jerusalén o tratado sobre el poder religioso y el judaísmo) adlı bir risale çıkaracaktı. Millet Meclisi dönemi sırasında, Versay saldırılarında öldürü-

lecek olan Clermont-Tonnerre Kontu Yahudi-Hıristiyan eşitliği üzerine bir konuşma yapacak, Adrien du Port da 27 Eylül 1791'de Fransa'daki tüm Yahudilerin bir an önce özgür bırakılmasını isteyecekti. Bu tartışmalara rağmen, Alsace'lı vekil Francis Joseph Schwendt'in sözleriyle, Yahudilik Fransa'da "değişik bir din olmaktan öteye" geçmeyecekti.

Zümreler Meclisi ve Millet Meclisi ile birlikte Yahudiler diğer Fransızlarla birlikte özgür ve eşit olmaya başladılar. Özgürlük kısmı, eşitlik kısmına nazaran daha büyük bir heyecanla karşılanmıştı. İnsan ve Yurttaş Hakları Beyannamesinin 10. maddesi, Yahudilerin yasal varlığının kabulü fikri için oylandı, tartışıldı ve düzenlendi. Nihai metin şöyle: "Beyanları kanunla oluşmuş toplum düzenini bozmamak kaydıyla, dini de olsa kimse fikirleri yüzünden rahatsız edilmemelidir."

1791'de Yahudiler, en azından kanun önünde, diğer Fransızların arasına asimile edildi. Bunu onaylayan fermanda birçok sınırlama vardı: Yahudiler birey olarak tanınmıştı ama Yahudi cemaati ve ruhban sınıfı hiçbir yasal tanımaya konu değildi; tüm bireyleri kapsayan yurttaş yemini önceki tüm farklılıklardan ve kendi üyeleri tarafından kendi geleneklerine uyacak bir şekilde yönetilen cemaatlerden vazgeçilmesi olarak algılanıyordu.

Sonraki yıllar, yani monarşinin sonu, Jakoben hakimiyeti, hatta Direktuvar Fransa'nın geri kalanı kadar Yahudiler için de kötü geçti. Terör Dönemi diğer Fransızlardan daha korkunç olmadı. Burdeos'ta Jerondenlere yakın Yahudi bankerler hayatlarını kurtarmak için (rüşvete benzeyen) fahiş cezalar ödemek zorunda kaldılar; Alsacia'da kaynaklara sahip Yahudilerin büyük kısmı para cezasına çarptırıldı; Robespierreci Convenci-

on'un Katolik dinini bastırıp, ayinlerini yasaklayan ve yerine Mantık tanrıçasının inançlarını getiren fermanı diğer dinlere de uygulandı. Sinagoglar harap edildi, altın şamdanları savaşa kaynak sağlamak için satıldı, Şabat yasaklandı ve bazı hahamlar tutuklandı. Daha dar boyutta olsa da, sonuçları daha az görülse de Katolik kilisesine ve ona sadık kalanlara olduğu gibi bir muameleye maruz kalıyorlardı.

Robespierre'in iktidarı kaybetmesini, halef rejimlerin ve ardından Napolyon'un yönetime gelmesini Fransa'nın geri kalanı gibi Yahudiler de rahat bir nefes alarak karşıladılar, Büyük Sanedrin'e kavuşunca coşkuya kapıldılar.

Ancak bu açıklamanın haberini herkes aynı sevinçle karşılamadı. Papaz Barruel, daha toplantı yapılmadan önce İtalya'dan, Giovanni Batista Simonini imzalı bir mektup aldı. Simonini mektupta Barruel'i, masonları ve İlluminati'yi ifşa eden çok başarılı bir kitap çıkarmasına rağmen, Bourbonları tahttan eden komplodaki Yahudi varlığını gösteremediği için azarlıyordu. Mektup elden ele dolaşmasına ve çok kişi tarafından yorumlanmasına rağmen 1878 yılında *Papaz Grivel'den Papaz Barruel ve Feller'e dair anılar* (Recuerdos del padre Grivel sobre los padres Barruel y Feller) kitabına kadar yayımlanmayacaktı. Nicolas Deschamps'ın *Gizli Cemaatler ve Toplum* (Las sociedades secretas y la sociedad) kitabına da eklenecekti.

Barruel başlarda Yahudileri ve Büyük Komplo'ya muhtemel katılımlarını bir kenara bırakmıştı. Protestanlar gibi onlar da Devrim'den kârlı çıkmıştı ama onlardan ve masonlarda farklı olarak devrimin gelişiminde ya da öncesinde ortaya çıkan fikirlerin oluşumunda bulunmamışlardı.

Simonini'nin önemi neydi? Simonini, Fransız Devrimi'nden önceki, Yahudilere güvenmeyen ve onları İsa'nın ölümüyle suçlayan Yahudi düşmanlığı ile bu topluluğu dünyaya hâkim güç olma çabasıyla suçlayan modern Yahudi düşmanlığı arasındaki bağ. Mektubu, komplo teorilerinin gelişiminde bir bükülme noktası oldu, bu yüzden mektubu yazan kişi hakkında bu kadar az bilgiye sahip olunması tuhaf. Efsanelerden ve kendisine dair yazılanlardan, ki bunlar kitaptan kitaba değişerek geçmiş, yüzbaşı olduğunu anlıyoruz ama kitaplar hangi orduda olduğunu belirtmiyor. İtalyan olduğunu varsayıyoruz ama geç birliğinden önce İtalya'yı bölen eyaletlerin hangisinden olduğunu bilmiyoruz. Ama Bourbon Hanedanı'na bağlılığı Napolili olduğunu düşünmemizi sağlıyor. 18. yüzyıl katipler, dikteciler dönemiydi ama Barruel'den ziyade hiçbir yazar bu subayın varlığının üzerine inatla durmadı; kimse ondan bahsetmedi ve kimse onun yüzünü görmedi. Hangi orduya hizmet verdiğini de bilmiyoruz; Avusturya ordusu mu, Napolyon'un İtalya'da kurduğu ordu mu, İtalyan monarşilerinden birinde mi yoksa Papa'nın ordusunda mı? Simonini gökten zembille indi, mektubunu yazdı, Barruel'in doktrinlerini bu mektup üzerinden değiştirmesini sağladı ve hiçbir iz bırakmadan kayboldu. Joseph Fouché, ölümünden sonra bile, o kadar büyük bir nefret uyandırdı ki mektubu ona atfedenler oldu. Fouché meslek yaşamı boyunca provokasyon için ajanlar, casuslar, karşı-casuslar kullandı ama onun Yahudilere karşı özel bir nefret beslediğine, ya da planlarının Napolyon'u Büyük Sanedrin'e yönelik amaçlarından vazgeçirmeye meyilli olduğuna dair bir kanıt yok – birisini kovuşturup yok etmek için nefret etmesine gerek yoktu. Ayrıca mektubun ortaya çıktığı tarih, yani 1806'da saygın Ya-

hudilerin bir araya gelmesiyle, 1807'de Büyük Sanedrin'in toplanması arası, göz önüne alındığında amacın Büyük Sanedrin'e karşı durmak olduğu gayet açık. O zaman muhtemel suçluların listesi uzar, kıtanın tüm Katolik ve Ortodoks monarşilerini kapsar, hatta Protestan monarşileri de içine alır.

Mektupta ne yazıyordu? "Ah! Deccal'in yolunu açmaya çalışan şu lanet mezheplerin maskesini düşürmekle ne iyi ettiniz." Peder'i Deccal'in gelişini hazırlayan satanist mezheplerin maskesini düşürdüğü için kutladıktan sonra, krallık ve kilise düşmanları listesine "neredeyse tüm Avrupa ulusları içinde onca servet ve korumadan faydalanan" Yahudileri eklemeyi unuttuğunu söylüyordu. Bu başlangıçtan sonra Simonini, zekası olduğu kadar şansı sayesinde de ulaştığı olağandışı bilgiler sunuyordu: "... ve onlara, aramızda kalmasını rica ederek, Livorno'da doğduğumu, ailemin Yahudi olduğunu ama çok küçükken oradan uzaklaştırıldığımı söyledim; vaftiz edildiğimi bilmediğimi, dıştan bakınca Katolikler gibi yaşıyor ve davranıyor olsam da, içten içe kendimi her zaman bir sevgi ve şefkat beslediğim ulusumun parçası olarak hissettiğimi de söyledim." Alp Yahudileri, bu beyan sayesinde ona sadece para ve büyük miktarda altın vermekle kalmayıp, mason olması şartıyla onu general yapma sözü verdiler ve altından yapılma, mason işaretleriyle dolu üç silah teslim ettiler. Üstelik gizli planlarını açıkladılar. Bu plana göre masonlar ve İlluminati Yahudiler tarafından oluşturulmuş gruplardı. İtalya'da aslında Yahudi olan sekiz yüz rahip vardı: Bunlar arasında piskoposlar, kardinaller hatta bir papa bile bulunuyordu. İspanya'da da gizli Yahudi papazlar mevcuttu. Manihaizmi kuran Mani ve katiller mezhebinin kurucusu, dağların yaşlısı da Yahudi idiler. Ekonomik ifade-

ler de gayet ağırdı. Kimi Avrupa ülkeleri Yahudilerin medeni haklarını tanımıştı ve yakında diğer ülkeler de, ya korkudan ya da altın karşılığında, aynı şeyi yapacaklardı. Bu gerçekleştiği zaman Yahudiler, Hıristiyanları uzaklaştırana kadar tüm evleri ve arazileri satın alacaktı. Böylece güçlenip dünyanın efendileri olabilecekler, diğer mezhepleri ve dinleri yok edecekler, kiliseleri sinagoglara çevirecekler ve dünyanın geri kalanını köle olarak kullanacaklardı. Buna engel olabilecek tek ve en son engel Bourbon Hanedanı'ydı ve Yahudiler Fransız Devrimi ile bu hanedanı yok etmeye başlamıştı.

Mektup mantıksızlıklarla dolu. Hem Protestan hem de Katolik ülkelerde locaların büyük çoğunluğu Hıristiyanlığı sürdürüyordu. İlluminati'nin Yahudi üyesi hiç olmadı, devrimin çok sonrasına kadar localarda da durum aynıydı. Onlara düşman değillerdi ama aralarına almak da istemiyorlardı. Diğer başka grupları almak istemedikleri gibi. Buna rağmen günümüze kadar uzanacak, Fransız Devrimi'nin ardında bir Yahudi-mason komplosunun olduğuna dair malum kanaatler doğdu.

Yahudi-mason komplo fikri doğduğu dönemde çok popülerlik kazanmadı. Devrimin canlı şahitlerinin hayatta olduğu dönemde iddia pek ciddiye alınmadı. Birilerinin bu teoriyi ciddiye alması için Devrim'i bizzat yaşamı neslin geçmesi – ya da Yahudilerin ticarette rekabet edebilir hale gelmesi – gerekti. Yine de Simonini'ni mektubuna hemen inanan insanlardan biri Barruel oldu.

Barruel ölmeden önce Cizvit bir katip olan Peder Grivel'e teorilerini yazdırdı. Peder Grivel ve Rahip Barruel arasındaki konuşmalar, Yahudi-mason komplonun, daha sonraki metinlerde ve *Siyon Liderlerinin Proto-*

kolleri'nde görünecek olan olgun haline erişmiş versiyonuydu. Buna göre komplo düşünülenden çok öncesine dayanıyordu; Manihaizmin kurucusu Mani tarafından başlatılmış, Tapınakçılara geçmiş, onlardan da masonlara geçmişti. Yahudiler de komplonun parçası olmuşlar, Tapınakçılarla karşı karşıya gelmelerinden beri yönetmişlerdi. Bu teoriler sadece Simonini'nin mektubuna dayanmıyordu, Barruel ondan da öteye gidip Cagliostro'nun garip itiraflarına da uzanıyordu.

Cagliostro hakkında daha çok bilgiye sahibiz. Yeni ve zengin hareketlerin çevresindeki, kimilerinin tutkularını, kimilerinin aptallığını sömüren belirsiz öğelerden biriydi. Kurbanlarından birinin Maria Antonieta, diğerinin ise Kardinal Prensi Rohan olduğu büyük, karmaşık numarada Joseph Balsamo adını kullanan dolandırıcı ile aynı kişi olması mümkün. Cagliostro 1790'da Katolik ülkelerden birinde kilise emriyle tutuklandı ve işkence altında Balsamo olduğunu itiraf etti ve cemiyetin yeraltında kurulduğu Frankfurt yakınındaki Mitau'da İlluminati'nin iki şefiyle yaşadığı deneyimleri anlatarak engizisyoncuların dikkatini o tarafa yöneltti. Orada İlluminati ona sırlarını açıklamıştı: 1780 yılı civarlarında Avrupa'da ve Amerika'da yirmi bin locaları olduğunu ve tarikatın geniş kaynakları sayesinde tüm hanedanlar içinde faaliyetleri olduğunu, bir sonraki saldırının Fransız krallığına karşı olacağını anlatmışlardı. Bu son bilgi iki sene önce engizisyoncular için büyük bir ifşa olabilirdi ama Bastilla'nın alınmasının üzerinden iki sene geçmişken onları pek şaşırtmadı.

Barruel, Cagliostro'dan ve engizisyonculara ettiği, her tür masalla karışık, zaten bilinen itiraflardan Avrupa'nın gizli localarla dolu olduğu; Fransa'nın, İspanya'nın, İtalya'nın ve Almanya'nın en küçük köylerine

bile ulaşmış oldukları; bu devasa ağın gizli bir yöneticiler grubu tarafından kontrol edildiği; bunların tam olarak yirmi bir kişi olduğu; dokuzunun Yahudi olduğu fikirlerini aldı. Bu fikirleri içeren kitap hiçbir zaman basılmadı. Cizvit de olan Grivel'e göre, eseri yüzünden oluşabilecek öç duygularından ve katliamlardan çekinen Rahip Barruel, ölümünden kısa süre önce yazdığı kitabı basmaktan vazgeçti. Barruel öldüğü zamanlarda bu konudan vazgeçmiş, Immanuel Kant'a karşı bir tekzip yazmaya başlamıştı.

Edebi bir fikir olarak olsa bile, güçlü Yahudilerin Avrupa politikasını yönettiğine dair fikirleriyle ciddiye alınan Barruel'den ziyade kişilerden biri Yahudi Benjamin Disraeli idi. Gençliğinde yazdığı romanlardan birinde yaptığı şakanın iki nesil sonra Yahudi düşmanları tarafından ciddiye alınacağından habersizdi. "Sevgili Coningsby, gördüğün gibi, dünya tahmin edilenlerden, sahnenin arkasındakilerden farklı kişiler tarafından yönetiliyor," diyen biri Yahudi, üstelik İngiliz olduğu için, neticede bir itirafta bulunuyormuş gibi kabul edildi. Benjamin Disraeli bunları yazarken başbakan değildi, olmayı hayal bile etmiyordu. Aslında bu kitap, Disraeli henüz Avam Kamarası'na seçilme hakkına erişmediği zaman yazılmıştı. Çünkü politika yapmaları önündeki engel kaldırılmış olsa da Yahudiler 1858'e kadar İngiliz Parlamentosu'nda yer alamadılar. 1858, İngiliz vekillerin Hıristiyanlık yemini etme zorunluluklarının kaldırıldığı tarihti.

Bu alıntı 1844 tarihli *Coningsby* kitabından. Üçüncü kitabın on beşinci bölümünde soylu kişilik Sidonia, Rus hükümeti için borç bulmak üzere Avrupa'yı baştan sona dolaştığını ve her ekonomi bakanlığında bir Yahudi ile karşılaştığını söylüyor. Disraeli'nin saydığı isimler alın-

tıdan çıkarılıyor. Belki konuyu çok genişleteceklerinden, belki de anılan isimlerin, Napolyon'un bakanı Mareşal Soult'un, Prusya kralının bakanı Kont Arnim'in Yahudi olmaması, hatta bugün biz isimlerini bile unutmuş olsak da, Yahudi olmadıklarının o zaman herkes tarafından biliniyor olması sebebiyle.

14

Unutulan Komplocular: Protestan Fransızlar ve Kapitalist Anglosaksonlar

1789'da iki yüzyıl geçmiş olmasına rağmen San Bartolome'nin katli hâlâ unutulmamıştı. Her şeye ve baskı altında olmalarına rağmen Devrim'den önceki Protestan sayısı 680.000 kadardı. Bunların 480.000'i Fransa'da Huguenotlar olarak bilinen Kalvencilerden ve 200.000 Lutercilerden oluşuyordu. Protestanları devrimci olarak gösteren teorilerin çıkması normal. Fransız monarşisinin sona ermesiyle en çok kazanan gruplardan biri onlardı ve sırf bu bilgi onları şüpheli göstermeye yetiyordu. Napolyon'un onlara dönük tavrı Katoliklerin ve kralcıların şüphelerini güçlendirdi ve monarşinin yeniden kurulmasından sonra Fransa'yı devrim öncesi haline döndürmek isteyen kralcı gizli örgütler tarafından en çok kovuşturulan topluluklardan biri oldular.

Napolyon iktidara gelince bir ara Fransa'yı Protestan bir ülke yapmayı düşündü. Ama onun yerine Devlet ile Huguenotlar ve Kalvenciler arasında barış imzaladı. Protestan kilisesi ilk defa olarak Katolik kiliseleri ile aynı saygıyı gördü. İmparator tarafından başlatılan bu dini çoğulculuk bugünkü laik Fransız toplumunun te-

melini oluşturdu. Napolyon'un anlaşılmazlığı Protestanları Bonapartist yapmadıysa, Katolik oldukları çok iyi bilinen kralcıların Restorasyon'un ardından gelen baskısı, aşırıcı X. Carlos'un yerine ılımlı XVIII. Luis'in gelmesiyle onları cumhuriyetçi yaptı, en azından İkinci Cumhuriyet itibariyle.

Dedem ve babaannem Cevenas'ta, Katolik Fransa'nın Protestan güneyindeki bölgede doğmadılar, ama orada öldüler. Amcalarımdan biri hâlâ oraya yakın bir şehirde, Florac'ta, *camisards*'ın (Protestan isyancılar) eski topraklarında yaşıyor. Amcamın evi eski ve Protestan bir ev, bir Huguenot evi. Bu kiliseye bağlı kişilerin inşa ettiği evlerin izlerini taşıyor. Girişteki salonun altında, şöminenin aşağısında, üzerinde farklı tahta sesi çıkarmadan rahatça yürünebilecek, çok iyi saklanmış, bodruma inmeye yarayan, orada olduğu hiç tahmin edilmeyen çıkmaz bir geçit var. Ev ahalisi Nantes Fermanı'nın geri alınmasından sonra, ağır süvariler, hafif atlılar tarafından kovuşturuldukları zamanlarda saklanmak üzere yapmıştı bu mahzeni. Bu evde yaşayan, gizli odayı inşa eden Huguenotlara ne oldu? Din mi değiştirdiler, öldüler mi, direndiler mi yoksa gittiler mi? Din değiştirdiklerini sanmıyorum, bunu çok azı yaptı. Gittilerse Prusya'ya, Hesse'ye ya da İngiltere'ye gitmiş olmalılar. İngiltere mezhep savaşları sırasında oraya kaçmış olan Fransızların soyundan gelenlerin Fransızca soyadlarıyla dolu. Devrimci Protestanlar bir nesil önce Kuzey Amerika'nın bağımsızlık savaşları sırasında kendilerini gösterdiler: Paul Revere, Peter Fanueil ve Philip Freneau: Sırasıyla, önemli devrimci kişilik, Boston'daki halk meclislerini kuran hayırsever ve Amerika devriminin şairi. Bu üçünün ortak noktası Fransa'da kovuşturulmuş Huguenotların soyundan gelmeleri. Bu-

gün unuttuğumuz bir ayrıntı o zamanlar çok iyi hatırlanıyor ve XVI. Luis dönemi Protestanları tarafından gururla anlatılıyordu.

İnanç mücadelelerinin bazen tuz vergisi protestoları ile karıştırıldığı ve silahlı sona erdiği bu ağır süvari saldırılarının topraklarında, Lozere'nin bu bölgesinde Fransız Devrimi, Fransa'nın diğer bölgelerinden farklı bir karaktere sahipti. Bölgenin tüm Protestanları en başından beri cumhuriyetçiydi. Necker istisnası bir yana, Fransa'da yaşayan diğer Protestanlar için de aynı şey söyleniyor, hatta Devrim'i açıklamaya çalışan ilk kitaplarda Necker'in sadakati bile sorgulanıyor. Her ne olursa olsun, üçüncü zümrenin vekillerinin yarısını seçme yetkisini aldıktan sonra Zümreler Meclisi'nin toplanmasının en önemli sorumlusuydu.

Jacques Necker 1732'de Cenevre'de, zengin ve aydın bir ailenin çocuğu olarak doğdu; daha gençliğinde Theluson Bankası'nın ortağı, ileriki yaşlarında bağımsız bankacı oldu; otuz yaşına geldiğinde XVI. Luis'in dikkatini çekebilecek kadar zengin olmuştu. Necker, iki yüz yıl önceki Sully'den bu yana ilk Protestan başbakan oldu. Şartları, bakan unvanı almamak ve Kral Kurulu'na girmemekti. Bakan görevlerini üstlenmeyip, bir bakanın tüm ayrıcalıklarına sahip oldu ama bir yandan da Turgot'ya benzememesi uyarısını aldı. Bunu düşününce, Necker'in hoşnutsuz, hiçbir tavsiyeyi, en azından kendininkileri, kabul etmeyen bir krala bu kadar sadık olması şaşırtıcı.

Ekonomistten çok bankacı olan Necker, Devrim'in ilk iki ayı Fransa ekonomisinin batmasını engelledi. Fakat hepimizin bildiği gibi buna rağmen işinden edildi. 14 Temmuz 1789 olaylarından sonra görevine döndüğünde kralın bakanı oldu ve artık durumu kontrol

edemiyordu. O görevden ayrılınca ruhbanın mallarına el koyulması kararını alan kişi bir Katolikti, Talleyrand, iyi bir Katolik olmasa da. Malların satışıyla Cumhuriyet iflastan kurtuldu.

Necker bir devrimci değildi, mason da değildi ama her halükarda modern insan ile o kadar çok özellik paylaşıyordu ki, birey olarak değil, daha çok sınıf olarak devrimden faydalanacaktı. Nantes Fermanı'nın geri çekilmesinden sonra Fransa'da yasaklanmış olmasına rağmen Protestan bankacılığını İsviçre üzerinden sürdüren Kalvenci eğitimli Necker'in parayla bağı diğer Katolik bakanlarda olmayan bir boyuttaydı.

Diğerlerine göre, Fransız Protestanlar haklı olmalıydı, çünkü İngiliz Protestanlar da bir devrim başlatmış bir kralın kafasını uçurmuştu. İngiliz parlamentosunun I. Charles'a karşı yürüttüğü iç savaş ordusunun şefi, sonradan İngiltere'nin koruyucu lordu olacak olan, günümüzde İspanya'da hiç tanınmayan Cromwell geçtiğimiz yüzyıl Fransızların ve İngilizlerin akıllarındaki yerini hâlâ koruyordu. Kimileri için cumhuriyetçiliğin, kimileri için Jakoben dehşetin selefi olan Cromwell, aynı zamanda, komplolara inanan küçük bir gruba göre de olsa, Fransız Devrimi'nin ilhamını veren kişiydi.

Krallığa karşı yürütülen Protestan bir komployа inananlara göre Cromwell aynı zamanda masonluğa da ilham veren kişiydi. Cephesinde sayısız rahip ve piskopos bulunmasına rağmen, Kilise'nin daha başlarda bu tarikat aleyhine kararlar almış olması masonluğun kökeninin Protestanlık olduğunu düşündürüyor. Daha önce de bahsettiğimiz gibi masonluk üzerine, devrim sırasında ve sonrasında yazılan ilk kitaplardan üçü kardeşlik cemiyetine Protestan köken veriyor: Rahip Larudan'dan *Ezilen Farmasonlar* (Los francmasones aplas-

tados); Rahip Baissie'den *Farmasonluğun Ruhu Açığa Çıkıyor* (El espíritu de la francmasonería desvelado); Rahip Lefranc'tan *Merak Edenler İçin Çarşafı Kaldırıyoruz* (El velo alzado para los curiosos).

Devrim daha yeni başlamışken Maria Antonieta olaylarda İngiliz parmağı olduğuna inanıyordu, yaveri Madam Campan'a da böyle söylemiş, İngiliz bakan Pitt'i suçlamıştı. Devrim başlayınca Şövalye La Luzerne, Londra'daki Fransız Başkonsolosu, Danton'u İngiliz Hükümeti'nden maaş almakla suçladı. Birkaç yıl sonra tüm karşıdevrim mücadelelerinde ve Cumhuriyet'e, Konsül'e ve İmparatorluğa karşı kurulan ittifaklarda İngiliz altınlarını görme sırası Fransız devrimcilerine gelecekti.

Necker'in meslek hayatına adım attığı Theluson ailesinin şirketi, San Bartolome'nin öldürülmesinden sonra Lyon'dan kaçmış, Cenevre'den ve Londra'dan çalışan Protestan bir aile tarafından kurulmuş bir bankaydı. Necker, İngilizler ve Protestanlar bağlantılı komplolar bu banka üzerinden doğuyordu. Krala pek sadık olmayan Protestanlardan, bugün hatırlanmayan Cromwell tarafından kurulmuş masonlardan oluşan mit Devrim dönemi halk tasavvurunun bir parçasıydı. Fransa ile İngiltere arasındaki nefret o kadar yoğundu ki, 'Pitt'ten gelen altın' efsanesi gayet sorunsuz bir şekilde, aynı nesil içerisinde kralcılardan Jakoben devrimcilere geçti.

Bu şüphelerin kadim düşmana karşı beslenen nefretle bağlantısı, gerçeklikle olan bağlantısından daha az. İngilizler de sistemlerine karşı yürütülen gerçek ya da hayal ürünü birçok komploda Fransızların parmağı-

nın olduğunu düşündüler. Bunlara göre Papacı Fransızlar Protestan İngiltere'ye; mutlakıyetçiler parlamenter İngiltere'ye; Jakobit Guillermo de Orange'ın nesline karşı komplolar yürütüyordu. Bu komploların İngiliz karşılıkları da vardı: Fransızlara göre İngilizler La Rochelle gibi XVIII. Luis'e ve bakanı Richelieu'ya karşı ayaklanmış Protestan Fransız şehirlerine yardım etmiş, XVI. Luis'e karşı yürütülen mason komplosuna destek olmuştu. İngiliz ve İskoç Jakobitlerin XIV. Luis'e karşı korunması gibi, Marat Soho'da, Danton, Brissot ve Theroigne de Méricourt Londra'da yaşamıştı. Orleans Dükü'nün Londra'da birçok banka hesabı vardı, İngiliz veliaht prensinin yakın arkadaşıydı, Londra localarını çoğaltıyordu ve bu localarda XVI. Luis'in şehri o kadar çok ziyaret etmelerini yasakladığı muhtemel Fransa düşmanları ile toplantılar yapıyordu. Dahası, Londra'da Fransa'dakilerden daha liberal, en azından daha Protestan, parlamentarizm yanlısı, Katolik Kilise'ye ve mutlakıyetçi monarşiye saldıran yayınların yapılmasına hiçbir zorluk çıkarılmıyordu.

Yüzyıllardır İngiltere ile mücadele etmekte olan Fransa'da 1789 Devrim'i başta büyük sempati ile karşılandı. Kadim düşmanı zayıflatan bir devrim olarak görülüyordu, üstelik iki ülkenin sistemini birbirine yaklaştırıyordu. Devrim cumhuriyetçi dönemine henüz girmemişken, liberal kralcılar kontrolü elde tutmaktayken, adadan kurulan yeni düzene çok az itiraz sesi yükseldi. Hatta Edmund Burke Devrim karşıtı bir kitap yazdı. Bugün okuyunca kitabın Terör Dönemi'nden önce yazılmış olduğuna inanmak zor geliyor. İngiltere ancak Devrim cumhuriyetçi dönemine girdiği zaman Fransız mültecileri daha bir şefkatle kabul etmeye başladı. Pitt'ten gelen altınlar da, önceden denenmiş ola-

rak, yeni sisteme düşman olanların arasında dolaşmaya başladı.

Fakat tüm bu İngiliz ve Protestan manevraları hiçbir zaman net bir şekilde düzenlenmiş bir komplo tezi içinde birleşmedi. Bu da, teorilerin neden gelişmediğini, 19. yüzyılın ortalarına kadar mason ve Yahudi komplolarından daha çok inanılıyor olmalarına rağmen günümüzde neden unutulmuş olduklarını anlamamızı sağlıyor. Bugün kimse Pitt altınını, devrimci Protestanları hatırlamıyor. 19. yüzyılın ikinci yarısında Londra 1848'de İkinci Cumhuriyet tarafından alt edilmiş liberal kralcıların, 1871'de de III. Napolyon'un oğlunun ve dul eşinin iltica mekanı oldu. İngiliz ve Fransız sistemleri dost olamamalarına rağmen, 1830'da X. Carlos'u deviren devrimcilerden sonra birbirine çok benzemeye başladı. Gittikçe laikleşen Avrupa kültürü, en azından Batı kiliseleri arasındaki eski din temelli nefretleri elemeye başladı.

O zamanlar genç bir Fransız yazar olan André Maurois, Büyük Savaş sırasında (1914-1918) Flandes'teki bir İngiliz alayına tercümanlık yapıyordu. Tecrübelerini ilk başarılı kitaplarından ikisinde yazdı: *Albay Bramble'ın Sessizliği* (Los silencios del coronel Bramble) ve *Doktor O'Grady'nin Konuşmaları* (Los Discursos del doctor O'Grady). İttifakları henüz belirsiz iki ülkenin dostluğuna, birbirlerini tanımalarına katkıda bulundu. O zamanlar, İngiltere yüzyıldır Fransa'ya karşı bir savaşa girmemiş olmasına rağmen iki ülke birbirlerine güvensizlikle bakıyordu. Aslında, 1914'e kadar Fransa ve İngiltere arasında olduğundan çok, İngiltere ve Almanya'nın sistemleri arasında yakınlık vardı. Çünkü bugün kimse hatırlamıyor ama, Afrika'nın kontrolü konusunda rakip olan İngiliz ve Fransız kolonicili-

ği Fashoda (Sudan) gibi yerlerde iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmişti. Savaştan kısa süre sonra Cecil Rhodes Afrika'daki emperyalist gayeleri için Kıta Avrupası'nda müttefik aramaya başladı. Ama Fransa'dan ziyade, "kuzeylileri" ve Almanları tercih etti. Burada, diğer birçok kişiyle birlikte, gelecekte mareşal olacak olan Hermann Göring'in babası Heinrich Göring ile yakın arkadaş oldu.

20. yüzyıl boyunca çıkacak iki savaşta İngilizler, kaç nesildir Katolik Fransızlara ve Avusturyalılara karşı mücadelelerinde Hannoverlilerle, Prusyalılarla ve diğer Protestan Almanlarla ittifak yürütmüş olduklarını unutacaklardı. Fransızlar için ise, yetmiş yıldan fazladır olduğu gibi, İngilizler ve Protestanlarla aralarındaki farklar eriyip giderken Yahudiler ve masonlar 'ötekiler' olmayı sürdürecekti. Protestanları – ya da İngilizleri – bölücü unsurlar olarak hatırlayıp, Fransa-karşıtı kuvvetler arasına ekleyen kişiler, belki de bu yüzden geç kalmış kralcı bir örgüt kurdu: Action Française.

15

Maurras ve Action Française: Orleans Hanedanı Yanlıları Mason Komplosuna Karşı

Monarşi karşıtı, Katoliklik karşıtı ve Fransız karşıtı devrimin kökeni olarak Protestanların hatta masonların bir komplosunu gösteren tarih paradoksları Fransa'da neticede kralcı Orleans yanlılarının elinde kaldı.

Luis Felipe *Eşitlik*'in oğlu, babasının ölümünden yaklaşık elli yıl sonra kral oldu ama iş o kadarla kalmadı. Bugün Orleans Hanedanı Fransa'da meşru olarak kabul edilen tek hanedan. Onları tahttan eden 1848 Devrimi'nden sonra Orleans yanlıları kral adaylarını yani Luis Felipe Alberto de Orleans'ın murisi Fernando Luis Felip de Orleans'ı değiştirmediler. Ama bu aday 1873'te taht hakkını kalan son meşru adaya, Chambord kontu Henri de Borbón'a bıraktı. Çocuğu olmayan Henri de Borbón ölünce hemen tüm kralcılar tarafından Orleans yanlısı aday kabul edildi. Orleans Hanedanı'na karşı meşruiyetçi itiraz, şimdiki Paris kontu ile iktidar arasındaki tek engel olsaydı, Paris kontu Fransız tahtına erişebilirdi. Ama tek engelin bu olmadığı çok açık.

Her durumda, isimleri tekrarlanan, can sıkan, kral dahi olmamış bu prenslerin hikayeleri, en azından komplo teorilerinden bahseden bir kitapta görmezden

gelinebilirdi. Ama Action Française denen, Orleans yanlısı olduğu söylenen, 20. yüzyılın başlarında, Orleans Hanedanı'nın tek kralına hizmet etmiş on beş – altısı kabine üyesi – masona rağmen Fransa'ya karşı yürütülen mason komplosu iddialarını canlandıran bir grup bu prenslere olan ilgiyi arttırıyor.

Action Française 1898'de, ilerici aydınları Fransız askeri adaletine karşı hareketlendiren Dreyfus *affaire*'i sırasında, vatana ihanetle suçlanan Yahudi kökenli bir subayın savunması için kuruldu. Genel kanının aksine, Action Française kralcı bir hareket olarak değil, cumhuriyetçi, muhafazakar, Maurice Barrès gibi hiçbir zaman kralcı olmamış birçok milliyetçinin katıldığı bir düşünce dergisi olarak doğdu. Kurucuları arasında Maurice Pujo, Henry Vaugeois ve harekete son eğilimini kazandıran, kralcı bir dergiye, daha sonra siyasi bir harekete dönüştüren Charles Maurras vardı. Hareket, faşist ya da erken-faşist olmasa da, bu fikirlerle birçok benzerlik gösteriyordu.

İyi bir yazar olduğu kadar, görece başarılı bir yönetici olan Maurras kolay tanımlanamayacak bir adam. Siyaset alanında onunla uyumlu olmak, kişisel olarak alınmasına sebep olabilecek bir durum. Dreyfus yanlılarına karşı olsa da, onun suçlu olduğuna inanmıyordu; modernliğe karşı olsa da, bireye yaptığı vurgu ile siyasete, edebiyata ve felsefeye yaklaşımı aydın, bilimsel ve moderndi. Klasisizme âşık olsa da, 20. yüzyıl başlarındaki monarşi tutkusu hor gördüğü romantizmden birçok özellik almıştı; Katolik kilisesini kurum olarak savunuyordu ama bir bilinemezciydi, Roma ve Yunan paganlarına hayrandı; hanedanı olmayan monarşi neye yarar, Fransa kralı olarak Orleans yanlısı adayı kabul etti. İkinci dünya savaşı sırasında Petain yanlısı olan

Maurras tahta aday gördüğü kişinin Gaulle direnişine nasıl destek verdiğini, mareşale ve Vichy rejiminden desteğini çektiğini ve üstelik entelektüel ve siyasi planlarından vazgeçtiğini gördü.

Petain yanlılığı Maurras'ın önceden tahmin ettiği, pek heves ettiği bir şey değildi ama buna rağmen kabullendi. Yaşlı cumhuriyetçi mareşal ve işbirlikçi rejimi, Maurras'ın kozmopolit Paris üzerinden yenilemek istediği 1789 öncesi taşra Fransa'sını Paris kontundan daha iyi temsil ediyordu.

Daha iyisi yoktu ya, Maurras en azından, siyasi meslek yaşamının başından itibaren, 6 Eylül 1898'de yazdığı makaleden beri Fransa-karşıtları olarak tanımladığı Katolik ve kralcı Fransa'nın düşmanlarının kim olduğunu her zaman iyi bildi. Konfedere halde dört gruptan bahsediyordu: Yahudiler, Protestanlar, yabancılar – klasik kültür adamı olarak Maurros Yunanca *meteque* terimini gömüldüğü yerden çıkardı – ve tabii ki farmasonlar. Fransız *eski rejimin* düşmanlarının listesi Charles Maurras ve Jean-Marie Le Pen arasında geçen zamanda büyümemişti: Yahudiler, Protestanlar, masonlar ve *meteques*. Komplocuların listesi de öyle: Masonlar, Yahudiler, Tapınakçılar, Protestanlar, bankacılar. Fakat Maurras ve Action Française, Fransız Devrimi'nin döngüsü monarşinin yeniden kurulmasıyla kapandığında henüz ortaya çıkmamıştı.

Üçüncü Bölüm

KOMPLO TEORİLERİNİN EVRİMİ

16

19. Yüzyıl: Gizemler ve Gizli Cemiyetler Asrı

1815'te tüm meşru krallar tahtlarına dönmüşlerdi. Daha yakın tarihte Napolyon tarafından birleştirilen İtalya tekrar yarım düzine krallığa bölünecek, Venedik tekrar Avusturya'ya geçecek, Papa gücünü İtalya'nın büyük bölümü üzerinde tekrar kazanacak, Napoli tekrar Bourbon olacak ve Bourbon Hanedanı'nın diğer üyeleri Fransa'nın ve İspanya'nın başına geçecekti. Sadece İsveç'te, eski bir devrimci olan General Bernadotte, göğsündeki Jakoben gençliğinden hatıra 'tüm monarklara ölüm' dövmesine rağmen iktidarını sürdürecekti. Devrimci döngü tamamlanmıştı.

Fransız Devrimi gibi bir olayın tekrar gerçekleşmesini engellemek için tahtlar ve minberler, Katolikler, Luterciler ve Ortodokslar arasında – bu sefer tüm isimleri bir araya toplayarak – Kutsal İttifak kuruldu. Birinin ağzından yine kralları giyotine göndermek, kiliseleri yerle bir etmek gibi sözler çıkarsa müttefik Avrupa'nın geri kalanı tarafından boğulacaktı. 'Ulusların Baharı' geldiği zaman, 1848'in liberal ve ulusçu devrimleri sırasında böyle bir ittifak mevcut değildi ama ilk defa liberal olmuş İspanya San Luis'in Bin Oğlu grubunun işgaline maruz kalmış, Avusturya ordusu tahta

Carbonarios gizli cemiyetinin ayaklanmalarının tehdidi altında olan küçük İtalyan despotları getirmişti.

Devrim'den canlı çıkanların büyük bölümü, Tapınakçıların, Yahudilerin, İlluminati'nin ve Protestanların *eski rejimin* çökmesinde rol almadığını; sonuçlar arasında görünseler de devrimin kökeninin masonlar olmadığını biliyordu. Bu yüzden, komplolara en çok inananlar Devrim'den en az zarar görmüş olanlar. Çar, komploya XVIII. Luis'den; Avusturya başbakanı X. Carlos'tan daha çok inanıyordu. Ama komplolara en fazla inanan kişi Prens Klemens Wenzel Nepomuk Lothar Fürst von Metternich-Winneburg-Beilstein, ya da ileride kısaca Metternich diyeceğim, zamanın en zeki diplomatı olarak anılan, değişik vakalarda Napolyon'u, Prusya Kralı'nı ve Çar Alexander'ı kandırmayı başarmış – hatta sonuncudan bir sevgili çalmış –, anlaşma bozmadan çekingen Talleyrand ile ittifak kurmuş, normalde savaşı kaybetmiş ülkesi Avusturya'nın çıkarlarını en iyi şekilde savunmuş tarihi kişilikti. Ayrıca iktidarının zirvesindeyken, Avrupa'nın tüm krallarını ve imparatorlarını karşısına almışken, yüzden fazla takipçisi olmamış eski Jakoben Filippo Buonarroti'nin 'Papa ve tüm Avrupa kralları için' tehlike oluşturduğuna inanıyordu. Bunu düşünen tek kişi değildi üstelik. Komplolar söz konusu olunca reklamın, hayal gücünün, aptallığın ve korkunun gücünü asla unutmamak gerek.

20. yüzyılın başlarında gizli cemiyetler eski güçlerinde olmasalar da birçok insan dünya komplosunun varlığına inanıyordu. Devrimden canlı çıkanlar ve 20. yüzyılın başlarının karşıdevrimcileri tüm komplo teorilerinin yeniden formüle edildiği bir geçiş dönemine denk gelmişti.

Lefranc'ın, Barruel'in, Robison'un ve haleflerinin ki-

tapları işe yaramaz değildiler. Var olmamalarına rağmen zafer kazanmış komploları ifşa ederek, 19. yüzyılda başarısız olacak birçok gerçek komployа esin kaynağı oldular. Bu dönemde herkes gizli cemiyetler kurdu. Neticede devrimci olanlar değil, kısa süreli ve parçalı da olsa, karşıdevrimci cemiyetler başarılı oldu: Fransa'da Foi Şövalyeleri ve bir nebze de olsa Kuzey Amerika'da Klan. İşin garip tarafı ne Foi Şövalyeleri ne de Klan Büyük Komplo'ya ve gizli cemiyetlere yönelik kitaplarda hiç yer almıyor.

19. yüzyıl boyunca farklı siyasi görüşten insanlar gizli cemiyetler kurdu; örgütleyenlerin çoğunluğu bu grupları sadece Devrim öncesi var olan gerçek modellere dayanarak değil, komplo edebiyatı tarafından ifşa edilen hayali modele göre şekillendirdi. Rusya'da Aralık devrimcileri Weishaupt'un metinlerini aradılar ama korkunç bir komplonun işleyişlerini tarif ettiği yazıları bile bulamadıkları için şeflerinden biri – Albay Pavel İvanoviç Petsel – Rahip Barruel tarafından basılan saldırıları tercüme etmeye karar verdi. Fransa'da, Foi Şövalyeleri masonları taklit etti, aralarında birçok mason olduğu için zor olmadı bunu yapmaları. İtalya'da masonluğu pek yararlı bulmayan devrimciler takipçi sayısı itibariyle gizli cemiyetten çok kitle partisi görünümüne sahip Carbonarios örgütünü oluşturdular. Onların nüfuzundan korkan Kral Fernando de Borbón, Napoli'de, onları taklit etmek, küçük düşürmek ve onlara karşı savaşmak için gizli kralcı bir cemiyet kurdu. Avrupa'nın diğer ülkelerinde hükümetler, liberallerle bağlantısı bile olmayan locaları, devrimci olduklarına inanıldığı için kapattı ve masonların, özellikle Katolik ülkelerde 18. yüzyıldaki orijinal masonlara gitgide daha az benzemesine, mason düşmanları tarafından yazılmış

deist ya da ateist masonlara dönüşmelerine sebep oldular.

Bugün siyasi nitelikli gizli cemiyetlere atfettiğimiz temel özellikler Batı'da 19. yüzyıl sırasında ortaya çıktılar: İktidara karşı silahlanan terörist grup, bu gruba hizmet eden provokatör grubu, partilerin yasak olduğu yerlerde devrimci bir parti, modern partilerin zaten mevcut olduğu devletlere sızmaya ve nüfuz etmeye hazır grup. Ayrıca, bir asır sonra bile siyasi ve sosyal açıdan marjinal kalan hareketlerde prototip olmayı sürdüren kişilik de bu yüzyılda ortaya çıktı: Kendinden emin, provokatör, çifte casus ve mit düşkünü. Benzeri bir daha görülmeyecek başka bir kişilik daha belirecekti. Kimi zaman şahane işler yapan, masonlara ve yardımcılarına yönelik efsanelerin onları sadece hiçbir zaman olmadıkları korkunç komplocular olarak göstermekle kalmayıp, şeytana tapan bir gruba dönüştürmesini çapraşık ve tartışmaya açık mizah anlayışına borçlu olduğumuz sinir bozucu şakacı: Adı ise Leo Taxil. Şimdi neredeyse unutulmuş komplo ortaklarının, Cizvitlerin ve Satanas'ın ve komplocu bankacıların komplocu kulübe katılması da bu yüzyılda olacak. Fransız bir yazar, Gougenot des Mousseaux sağ olsun, Yahudilerin hayali öneminin dönüşmeye başlaması da bu yıllara denk düşüyor.

Cizvitleri komploya, şeytanın saflarına cumhuriyetçi düşmanları ya da Restorasyon Fransa'sının, İkinci Cumhuriyet'in, İkinci İmparatorluğun içindeki, çoğu iyi yazarlar olan düşmanları değil, Leo Taxil ekleyecekti. Bankacı komploculuk ise bunun aksine, 20. yüzyıla vardığımızda büyük komplolara inanan kişilerin dikkatini çekecek yeni bir toplum oluşturan liberal mantığın, özgür değişimciliğin meyvesi olacaktı: *Think tank, yuvar-*

lak masa, bankacı komplocuların locası, nadiren yasa dışı görülecekti ama diğer birçok şeyde olduğu gibi ticaretlerinde ve yüksek banka işlerinde sessiz olacaktı. Cecil Rhodes'ın 19. yüzyıl Londra'sında örgütlediği *yuvarlak masalardan*, aynı belge sorunlarını yaşamayacak olsalar da, Üçlü Kurul'a ya da Bilderberg Kulübü'ne geçebiliriz. 19. yüzyıl, gücünü Tanrı'dan ya da onun kiliselerinin birinden alan eski kraliyet ailelerinin yerine sadece *eski rejim* yanlılarından değil, laik ve cumhuriyetçi yeni düzenin birçok yanlısından nefret edecek ticaret hanedanları, hatta ABD'de siyasi-ticaret hanedanları doğduğuna şahit olacaktı. Rothschild ve Rockefeller daha servetlerine ilk kavuştuklarında birçok komplo teorisine dahil edileceklerdi, çünkü milyoner oldukları için ekonomik güçleri yoluyla siyasi gücü de aramaya başlamışlardı.

Her durumda, 19. yüzyıl başlarında, o İngiliz monarşisi hariç mutlakıyetçi olan Avrupa monarşilerinin içişleri bakanları ve polis şefleri başta olmak üzere birçok insanın gizli cemiyetleri ciddiye almaya başladığını görüyoruz.

İngiltere her zaman Avrupa'dan farklı yollar izlemiştir. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başlarında İngiltere'nin gizli gruplardan korkmaktan ve onları bastırmaktan daha öncelikli işleri vardı. Yasaklanacak gruplar listesi çıkarıldı. Gizlilik Komitesi'nin hazırlayıp 15 Mart 1799'da Avam Kamarası'na sunduğu raporda, Parlamento, gizli cemiyetler tarafından oluşturulan komploların tehlike olabileceğini bildiriyordu ama İlluminati ya da masonlar gibi isimlere yer vermiyordu. Bu gruplar 1799'da çıkan, Kanunsuz Cemiyetler Yasası'nda ve-

rilen listede de yer almadı. Aynı listede sendikacılık ile İrlandalı bahriyeciler arasından doğan devrimcilik arasında bir fikre sahip Birleşik İrlandalılar grubu görülebiliyordu.

Yıllar sonra İngiliz siyasetçileri arasında gizli cemiyetleri dikkate alacak çok az siyasetçiden biri Benjamin Disraeli olacaktı. Halkının (Yahudiler olduğu kadar İngilizlerin de) ve sınıfının (ipek şapkalı azınlık yöneticileri), yarım nesil bile geçmeden komplo mitolojisi içine dahil olacağından habersiz muhafazakar politikacı, büyük komplolara inanan kişiler arasında katıldı ve gençliğinde çıkardığı kitaptakinden ve olgunluğundaki konuşmalardan çok farklı şekilde de olsa, bu komplolardan bahsetti. Komplo fikri *Coningsby*'nin genç yazarına eğlenceli görünüyordu; ama Carbonarios üyelerinin ve anarşistlerin eylemleri yaşlı Lord'a, Kraliçe Viktoria'nın bakanını çok korkutuyordu. Politikacı Disraeli, arkadaşı muhafazakar vekilin hatırasına yazdığı *Lord George Bentink, Siyasi Bir Biyografi* (Lord George Bentink, A Political Biography) kitabında komplolardan bahsetti. Avam Kamarası önünde defalarca uyarılarda bulundu: Önce Fransa'daki ve İtalya'daki – Carbonarios – gizli cemiyetlerle ilgili, çok sonra, 1876'da da Sırp gizli cemiyetleriyle ilgili. Disraeli milliyetçi Sırpların terörizmi Avrupa'da barış ve güvenlik için bir tehdit oluşturabilirdi. Bu komik iddiaya 1914'e kadar kimse özel dikkat vermedi. Her durumda, Disraeli'nin şüpheleri ve uyarıları siyasi boyuttaydı, derin metafizik öneriler içermiyordu. 19. yüzyılda Avrupa'nın geri kalan her yerinde dolaşan şeytan, ABD komplolarında bile kimi zaman görülmesine rağmen, İngiliz komplolarında yer almıyordu.

Onun aksine, Kıta Avrupası'nda gizli cemiyetlere ve kardeşlik örgütlerine baskı erken başladı, hatta bu baskı karşı devrim yanlısı olmuş mason localarına bile uygulandı. Fransız Devrimi'nden bir nesil sonra komplo teorilerine inananlar çoğalmıştı; kimi suçluyor, kimi övüyor, kimi de taklit ediyordu. Monarşinin yeniden kurulması sırasında komploları suçlayan kitaplar, bu sefer en iyi reklam aracı olmuşlardı. Birçok liberal gizli cemiyetler, geçici bir yenilgiye uğramış bir devrimin takdir edilesi, görmezden gelinen, yeterince dikkat verilmemiş takipçisi olarak algılamaya başladı. Başta locaların tahta ve minbere karşı herhangi bir mücadeleye dahil olmasını reddetmiş olan birçok mason, bu iki kurumun geri gelişi halkın zihninde gittikçe daha çok yer ediyor olmasına rağmen bu mücadele ile yakınlaşmaya başladı. 19. yüzyıl boyunca birçok ruhban karşıtı ve cumhuriyetçinin, ruhban karşıtı ve cumhuriyetçi olduğuna inandıkları localara katıldıkları ve kısa süre sonra locaları gerçekten o hale getirdikleri önemli bir gerçek. Gizli cemiyetlerin bir nesil önceki önemi yavaş yavaş dönüştü. Ve bu dönüşüm yanlılarının zihninde olduğu kadar, düşmanlarının da zihninde yer etti.

X. Carlos'un krallığı sürerken Fransa'da hâlâ kralcı, muhafazakar mason locaları mevcuttu ama İkinci İmparatorluğun sonlarına doğru Fransız ve Avrupa masonluğu, locaların Katolik temelinden aynı kendilerine saldıran Katolikler gibi habersiz, bilinemezcilerin, deistlerin ve ruhban karşıtlarının kontrolündeydi.

Tarihçi John Roberts *Gizli Cemiyetler Mitolojisi* (Mitología de las sociedades secretas) adlı kitabında 19. yüzyıl tarihinde gizli cemiyetlerin gerçekten var olup olmadığından çok, faaliyetlerine olan inancın önemli olduğunu söylüyor. Bu fikrin bir yansıması olarak, komp-

lo o yılların Fransız yazınından önemli parçalar içeriyordu. İhanetler, gizli mahkemeler, üyeliğe kabul törenleri ve büyük komplolar Restorasyon, İkinci İmparatorluk ve Üçüncü Cumhuriyet romanlarını dolduruyordu. Fakat Fransız yazarların en büyüğü Victor Hugo, masonluğa dahil olmasına rağmen, *Sefiller ve Doksan Üç* kitaplarında büyük kitle hareketlerini ve büyük kahramanları, komplolara tercih etti. Ama tarih yazmak gerektiğinde bir istisna olarak kaldığını söyleyebiliriz. Sue ya da Dumas gibi popüler romancılar, komplo sevgisini ve komploculara dönük kötücül sevgiyi en çok sömüren yazarlar oldu. En ılımlı Stendhal'da bile X. Carlos'un gerici siyasetini destekleyen yarı gizli hizip *Dini Heyet* ve yeni kurulmuş İsa Birliği'nin suçlandığını görüyoruz. Üçüncü Cumhuriyetten ideolojiden çok komplo modelleri kaldı: *Rocambole, Fantomas ve Arsène Lupin* siyasete değinmeden, ihanetlerle, komplolarla ve zehirlerle dolu, başta Peder Rodin gibi kötü olmayan insanlar için kurulmuş bir dünyayı paylaşıyorlardı. Bütün bu romanlar, *Arsène Lupin*'ler dahil, ciddi olduğunu iddia eden kitaplardan bile daha az yaratıcı idiler.

O dönemde basılan tüm belgelerin mezhepçi olması hatalarla dolu olduğu anlamına gelmez. İtalyan Giuseppe Bertoldi (1779-1825), 1821'de gizli cemiyetler üzerine ilk objektif çalışmalardan birini yayımladı. *Güney İtalya Gizli Cemiyetleri* (Memoria de las sociedades secretas del sur de Italia). (İngilizce basılan kitabın yazarın ana dilindeki baskısı ancak 1904'te çıkacaktı.) Okurlar bu kitabı mantıklı çıkarımlarından çok, romantik dönem yontmalardan ve sansasyon yaratan ayrıntılarından hatırlayacaktır. Bertoldi eserini, bu gizli cemiyetlerin büyük çoğunluğunun – özellikle Carbonarios üyelerinden bahsediyordu – kaybolmakta olduğunu

garanti ederek tamamlıyordu. Peki, tek bir kitap, üstelik tek bir konu üzerine yoğunlaşmışken, Barruel'in tadını çıkardığı popülerliğe karşı ne yapabilirdi? Hele ki rahibin mesajları yeni bir yazar nesli tarafından kaynak olarak kullanılmaya devam ederken. Mesela *Devrim'de, Jakobenlikte ve Aydınlanma'da Gizli Cemiyetler ve Gizli Cemiyetler Tarihi* (Las sociedades secretas bajo la Revolución, jacobinismo e iluminismo, Historia de las sociedades secretas) kitaplarının yazarı Vincent Lombard de Langres.

1820'de Fransa'da yarım düzine, ağır sayılan cumhuriyetçi ya da Bonapartist komplo keşfedildi. Birçoğu çözen polislerin hayal gücünden başka yerde görülmedi. O dönemde Kara İğne, Bonaparte Akbabaları ve Özgürlük Efendileri gibi, temel hedefleri, varlıklarıyla polisin komplo teorilerini haklı çıkarmak olan değişik gruplar bulunuyordu. Almanya'daki oluşumlara benzer çekilde, Napolyon karşıtı bir hareket olarak kurulan Tugendbund savaş sonunda ortadan kayboldu ama bu, Metternich'in örgütü yıllar sonra bile kovuşturmaya devam etmesine engel olmadı. 1819'da Metternich bu grubu muhafazakar tiyatro yazarı August von Kotzebue'nin, öğrenci Karl Sand tarafından öldürülmesi olayından sorumlu tuttu. Metternich bu cinayeti, öğrencilere, öğretmenlere, yazarlara ve yayın yönetmenlerine karşı kullanılabilecek *Demagogenverfolgung*'un (demagoji karşıtı kanun) onaylanması için kullandı.

Gizli cemiyetleri kovuşturan polisin başarıları bu cemiyetlerin varlığını doğruluyor ve polisin varlığını meşrulaştırıyorlardı. Yıkıcı grupların başarısızlığı ise, işlevsellikten yoksun olduklarını kanıtlamak ve ortaya

koydukları tehlikenin çok az olduğunu göstermektense, bunların tam tersini gösteriyordu. Gerçek şu ki, efsane bir kere yaratıldıktan ve insanlar inanmaya başladıktan sonra polis için keşfedecek suçlular ve komplolar yaratmak, onları keşfetmekten çok daha kolay bir hal aldı. Gizli cemiyetler asrı aynı zamanda kışkırtıcılar, kimi zaman çifte casus olan polis muhbirleri – Wit von Dörring ya da Valtancoli gibi kişiler – ve mitomanyaklar asrıydı. Son grubun içinde çılgınlık döneminin ortasında Metternich'i gizli gruplarla çevrili olduğuna, Kutsal İttifak Avrupa'da kaybetmekteyken kendisinin de devlet düşmanlarına karşı savaşı kaybetmekte olduğuna inandıran Buonarroti de vardı.

Toskanalı Giuseppe Valtancoli siyasi olarak marjinal kalmış grupların çevresinde sıkça görülen, onların polisle olan ilişkisinden pay çıkaran (İtalya'nın büyük kısmını işgal etmiş Avusturyalılara ve Papalık polisine muhbirlik yapıyordu), bir konuda uzmanmış gibi davranan ve uzmanlıklarını sadece öyle olduklarını kendilerinden daha cahil insanlar önünde ilan ederek kazanan fırsatçılardan biriydi. Valtancoli Carbonarios üyeleri, güelfizmo'nun yeniden doğuşu, masonluk ve İlluminati hakkında, diğer birçok polis muhbiri gibi başka tarafından yayımlanmış metinleri kopyaladığı, yalanları ve müşterileri tarafından kabul edildiğini bildiği mitleri tekrarladığı raporlar yazdı.

Johannes Wit von Dörring çok daha önemliydi, ama pek orijinal değildi. Yıkıcı faaliyetleri yüzünden polis tarafından tutuklanınca bildiği her şeyi itiraf etti ve bir noktadan sonra – itiraf edecek bir şeyi kalmayınca – yeni bilgiler türetmeye başladı. Yıllar sonra hiçbir gizli cemiyet kurmadığını, mason olmak istediğini söyleyerek onlarla bağlantıya geçtiğini yazdığı anı kitapları çıkar-

dı. Wit'in anıları bir mason devrimi mitolojisini 19. yüzyıl laik, ulus birliği, daha doğrusu Carbonarios yanlısı gizli İtalyan hareketleri ile ilişkilendiriyordu.

Wit ve Valtancoli'nin – ve hatırlanmayan diğer muhbirlerin – tek yaptığı daha önce savrulmuş suçlamaları çok az değiştirip itiraf şekline sokarak tekrarlamaktı. Bunun bir mantığı vardı: Locaların ve gizli cemiyetlerin merkezinde olan ve faaliyetlerine katılmış insanlar bile, grupların düşmanlarının suçlamalarıyla aynı şeyleri söylüyorsa, bu suçlamaların doğru olması gerekirdi. Bu metinleri ve itirafları okuyanları ayıplamamak lazım: Nitekim mitomanyak anlayışı 20. yüzyıla kadar son bulmayacaktı.

Çünkü kışkırtıcıların hemen yanında mitomanyaklar duruyordu, iki olgu her zaman olmasa da sık sık birbirine denk düşüyordu. Mesela Buonarroti Avrupa polislerinin büyük çoğunluğunu, hatta bizzat kendisini, büyük bir komplo ağının merkezi olduğuna ikna etti.

Selefi gibi Buonarroti de kendisinden sonraki birçok devrimci tarafından kaynak olarak kullanıldı. Ama kendisini karşılaştırabileceğimiz biri varsa, o da Rusya'dan ayrıldıktan sonraki Leon Troçki'dir: Yalnız, parasız, arkadaşsız, haklı olduğundan, gücü tekrar ele geçirip bunu gösterebileceğinden emin, kendisinden daha güçlü biri tarafından kovuşturulan, her adımı izlenen, kendisi de güçlü olmasından rağmen bu takipten korkan biri. Buonarroti'yi kovuşturan Metternich ile, Troçki'yi kovuşturan Stalin arasındaki fark, Avusturya prensinin siyasi düşmanlarını öldürmeyen eski bir beyefendi oluşu. Gerçekten de Buonarroti eceli gelince öldü.

Filippo Buonarroti (1761-1837) Pisa'da doğdu; Rönesans sanatçısı Mikelanjelo'nun soyundan olduğunu söy-

lüyordu. Devrim sırasında Fransız yurttaşı oldu, Korsika'da ve İtalya'da Cumhuriyet davası için çalıştı ve Fransız Devrimi'nin küçük anekdotlarından biri olan, kitaplara ve makalelere girmemiş "eşitler komplosu"unda (1796) Graco Babeuf'a eşlik edenlerden biri oldu. Korsika'da, Devrim'i destekleyen ilk İtalyanca gazete olan *Giornale Patriottico di Corsica*'nın editörlüğünü yaptı. Ama buna rağmen 1791'de, Kilise'ye bahşedilmiş mülklerin yönetimi konusunda aşırı ruhban karşıtı davrandığı için adadan kovuldu. Ondan sonra kısa süre Toskana'da hapis yattı, Korsika'ya küçük bir ziyaret yaptıktan sonra Paris'e gitti. 1793'te Paris'te Konvansiyon önünde Korsikalı bağımsızlık yanlısı Paoli'yi ifşa etti ve Devrim'e katkılarına ödül olarak 25 Mayıs 1793'te Fransız vatandaşı oldu.

Fransa'da Jakoben, Robespierci oldu ve zenginliğin yeniden dağıtımı ile ilgili en uç fikirleri benimsemeye başladı. 1795'te Fransa dışında Cumhuriyet'i temsil ederken Paris'e geri çağrıldı ve Terör Dönemi'nin sonu dolayısıyla diğer Jakobenlerle birlikte hapse atıldı. Plessis'te hapisteyken, Fransız cumhuriyetçileri arasında Roma isimleri moda olduğundan kendine Graco diyen François Noël Babeuf ile tanıştı. 1795 Mart ve Ekim ayları arasında hapiste kaldılar. Buonarroti Robespierre'in hatırasına sadık kalsa da Babeuf onu çok eleştiriyordu ama buna rağmen arkadaş oldular.

1795'te Devrim'in en ağır dönemi geride kalmıştı. Terör Dönemi'nden korkan burjuva sınıfı ilk defa bir Avrupa ülkesinin kontrolünü ele geçirmişti ve tüm dünya rahat bir nefes almıştı. Babeuf ancak Robespierre ölüp de, eleştirilere cevap veremeyeceği zaman onu karşısına almaya başladı.

Babeuf mason değildi, asla olamadı, – localara girişi

iki kere reddedildi – ama bu kardeşlik cemiyetine takıntısı vardı. Devrimden önce gazeteciydi, devrim sırasında hep radikaller arasında oldu ama yöneticilerin hiçbiri ile anlaşamadı. Mirabeau'ya cumhuriyetçi olmadığı için, Robespierre'e yeteri kadar cumhuriyetçi olmadığı için sürekli saldırdı.

Hapisten çıkar çıkmaz kendi kulübünü, Panteon olarak da bilinen Eşitler Kulübü'nü oluşturdu. Bu kulüp Devrim'in muhafazakarlar tarafından yıkılmasından hoşnutsuz Jakobenlerin toplanma yeri oldu. Babeuf burada son gazetesi olan *Tribuno del* Pueblo'yu (Halk Tribünü) çıkardı. 1796 Şubat ayında Direktuvar'ın polisi bu gazeteyi kapattı ve kulüp toplanmaz oldu. Babeuf da aralarında Buonarroti'nin de bulunduğu küçük bir yandaş grubu ile bir yeniden doğuş komitesi oluşturdu ve buradan ateist şair, laik takvim yazmış Sylvain Marechal'in hazırladığı siyasi bir manifesto çıkardı. Yeniden doğuş komitesi ordunun, polisin ve halk idaresinin içine sızıp 1793 Anayasası'nın yeniden yürürlüğe koymayı düşünüyordu ama bu plan uygulanamadı. Bir muhbir tarafından Direktuvar'a ifşa edildiler – Stefan Zweig'ın *Fouché, Karanlık Dahi* kitabında yazdığına göre bu muhbir Jakoben terörist geçmişini affettirmeye çalışan ve polis geleceğini hazırlayan Fouché idi. 8 Mayıs 1796'da Babeuf ve diğer iki yüz komplocu tutuklandı, bunlardan kimisi komplocu olduklarını ancak tutuklanınca öğrendiler. Fransa onca kandan bıkmıştı, bu yüzden sadece Babeuf ve yardımcılarından biri giyotine gönderildi. Babeuf'u intihar etmesini engellemeye çalıştılar, ama o yargıçları önünde kendini bıçaklamaya kadar vardı. Marks, yıllar sonra Babeuf'tan ilk faal komünistlerden biri, diye bahsedecekti.

Buonarroti 1797 Şubat ayında yargılanıp hapse gön-

derildi. Sınır dışı edilme cezası aldıktan sonra Napolyon tarafından affedildi ve önce Cenevre'ye, 1824'te Brüksel'e, 1830'da Paris'e yerleşti. Burada öldü. Jakobenliğin en eşitlikçi şekillerinin taraftarı olan Buonarroti kalan günlerini Robespierre'in Millet Meclisi'ne ve Konvansiyon'a karşı duran yapamadıklarına, yapmak bile istemediklerine sadık, değişken bir grup oluşturmaya adadı.

Kendisini Brüksel'deki döneminden hatırlayanlar onu bütün gün kafelerde komplo kurar şekilde tarif ediyorlar, aslında küçük sonuçlarını ele alırsak bunun sürgün dönemi süresince en önemli işi olduğunu söyleyebiliriz. Buonarroti'nin Jakobenlerin, devrimcilerin bile olmadığı ülkelerde Jakoben devrimi koordine etmedeki başarısı çok sınırlıydı. Ama onu kovuşturan ve gözleyen sayısız polisin maaşlarını meşru kılmayacak; Metternich'in ve diğer Avrupa bakanlarının Avrupa'da çok sayıda devrimci olduğunu söyleyen Buonarroti'yi ciddiye almasına yetmeyecek kadar sınırlı değil.

Buonarroti gizli cemiyetler mitini, 1828'de bastığı, arkadaşı Babeuf'u akladığı, *Eşitlik İçin Komplo* (Conspiración por la igualdad) adlı kitabında o tarihi yılların gördüğü en önemsiz komplolardan birine büyüteç tutuyordu. Bu kitap 1830 ve 1840 yıllarında kendilerini komünist ilan edecek ilk devrimcilerin başucu kitabı olacaktı. Daha önceki kitaplar masonların ve gizli cemiyetlerin Fransız Devrimi'ne katıldığını gösterdiyse, Buonarroti'ninki ünlü bir Jakobenin itirafları üzerinden, monarşinin yıkılmasıyla 1793 devrimcilerinin tüm sosyal düzenleri, özel mülkü ve aileyi bitirmeyi planladığını ortaya koyacaktı. Buonarroti, aynı arkadaşı ve üstadı Babeuf'un başına geldiği gibi mason ritüellerine takıntılıydı ve yazıları ile devrim öncesi locaların faaliyetlerini yeniden doğuruyordu.

Buonarroti, başarısızlıklarla dolu bir meslek yaşamı olmasına rağmen yıllar geçtikçe Avrupa devrimcilerinin muhteremi ve İtalyan devrimcilerin akıl hocası olabildi. Etkisi, birbirinden çok farklı görüşlerde, milliyetçi Giusseppe Mazzini'ye ve komünist Louis-Auguste Blanqui gibi insanlara kadar vardı. Blanqui onun fikirlerine ömür boyu sadık kaldı. Mazzini 1831 itibariyle gizli cemiyetlerden bıktığını açıkladı, carbonarismo'yu bıraktı ve kendini daha normal politikaya verdi, Giovane Italia isimli yeni, milliyetçi bir grup oluşturdu.

19. yüzyıl boyunca Buonarrati'nin bağlantı kurduğu ve sınırlı da olsa başarı kazanmış tek gizli örgüt Carbonarios'tu. Carbonario hareketi Yeniden Doğuş'ta önemli etkiye sahipti ve 1821, 1848–59, 1859–60 ve 1866 İtalyan devrimlerine nüfuz etti, bunların zeminini hazırladı. Tüm ayaklanmalar çatışmalar sonunda bastırılmış olsa da Carbonario'nun sırf var olması İtalya içinde ve dışında, kimi zaman gerçek olmayan küçük grupların ağırlık kazanmasını sağladı.

Fransız işgali sırasında doğan Carbonario, milliyetçi döneme denk düşen, Fransız ordularının getirdiği devrimci fikirlerin yanlısı bir cemiyetti; gizliydi, kitleye hitap ediyordu; Napolyon'a karşıydı ama onun kardeşleriyle bağlantı halindeydi; kimi zaman Mareşal Murat'ın İtalya'da bağımsız monarşi olma girişimlerine destek verdiler, tıpkı daha sonra Sicilya'da önce Murat'a, sonra da Napoli tacını tekrar kazanan Bourbon kralına karşı İngilizlere destek verecekleri gibi.

Kendilerinden önceki gizli cemiyetlerden farklı olarak, amaçları her zaman siyasi oldu: Parlamenter ve anayasal monarşi yanlısı oldukları gibi cumhuriyet ta-

raftarlıkları ile mutlakıyete karşı idiler. Carbonarios Napoli'deki Bourbonlar ile bağlantısı süren İspanyol Bourbonlar vasıtasıyla İspanya'da olduğu kadar, yeniden bölünen İtalya'da kral ve Papa güçlerini tekrar kazanınca kaçan birçok liberal İtalyanın bulunduğu Fransa'da da taklit edildi.

Tüm büyük Carbonario ayaklanmaları bastırıldı ama bu gizli cemiyet çeperinde yükselen mit o kadar büyüktü ki, düşmanları dahi onları taklit etmeye karar verdi. 1815'te Napoli tacını tekrar kazanan IV. Fernando Carbonario tehlikesini sona erdirmeye karar verdi ve bunu başarmak için polis bakanını, Canosa prensini karşılık olarak Calderai örgütünü kurmakla görevlendirdi. Vatikan'da da aynı amaçla Sanfedisti ya da Bande della Santa Fede isimli bir grup oluşturdular. Devrim'in yöntemlerini, karşıdevrim cephesine taşıyabilecekleri aşikar ama bunu ilk ve en iyi yapanlar İtalyanlar değil, Fransızlar oldu.

17

Gericiliğe Hizmet Olarak Yıkıcılık Yöntemleri: Foi Şövalyeleri

> Halk kilisede ya da silah altında olmadığı sürece bir araya gelmemeli, çünkü oralarda tartışmazlar, sadece itaat ederler.
>
> LOUIS DE BONALD, kralcı politikacı

Bugün hatırlanan komplocuların büyük çoğunluğu liberaller. O zamanlar kovuşturulan liberaller bugün gayet sempati ile hatırlanıyorlar, hatta kabiliyetsiz Babeuf ve Buonarroti'yi bile savunanlar var. Fakat liberaller pek etkili olamadılar, savunduklarını söyledikleri fikirlerin ilerlemesine engel oldular ve kendilerinden önce gelen onca radikal grup gibi yıkmak istedikleri devletin güçlenmesine sebep oldular. Karşıdevrimci gizli cemiyetler liberallerden çok daha az hatırlanıyorlar. Halbuki onlardan çok daha fazla etki gösterdiler.

19. yüzyıl Fransa'sının en güçlü gizli cemiyet neredeyse herkes tarafından unutuldu. Sorun şu ki, bu grup komplocu olmasına rağmen bunu çok iyi yaptı ve kısmi de olsa iktidar da bulundu. Zaferi, fikirlerinin yok olmasına sebep oldu ve başarıları, grubu kuranların ömrü

kadar bile sürmedi. Fakat masonlara karşı yapılmış onca suçlamaya rağmen bunların bir kabine başkanı çıkarmadığını ama Foi Şövalyelerinin X. Carlos döneminde bunu başardığını söylemek gerek.

Foi Şövalyeleri akla gelecek en son yerde kuruldu: Bir akıl hastanesinde. Ama kuruculardan hiçbiri deli değildi. Bonapartist imparatorluk 1810'dan itibaren, bir kısım tarihçinin 'idari despotluk' dediği eski yöntemlere dönmeye başlamış, monarşinin *lettre de cachet*'ini yeniden doğurmuş, imparatora karşı yapılan propagandaları sertleştirmiş, yapılan hicivleri kovuşturmuş ve Kilise gibi bir miktar bağımsızlığı olan kurumların belgeleri üzerinde denetim kurmaya başlamıştı. Monarşinin ve kısa Cumhuriyet'in çöküşü ile karşılaştırıldığında cezalar çok da acımasız değildi. Napolyon'a yönelik isyankar çığlıklar ve aleni aşağılamalar patolojik vakalar olarak gösteriliyor, halkın haberdar olması engelleniyordu – önceki sistemlerden kalma yaşlı yargıçlar olduğu için sonuç pek başarılı olmasa da – ve tutukevi olarak ruh ve sinir hastalıkları hastanelerinin önceli olan sağlık ocakları kullanılıyordu. Bu sistemi 20. yüzyılda psikiyatrinin polisiye bir yöntem olarak kullanılmasıyla karşılaştırabiliriz ama Napolyon döneminde bile adaletsiz olduğunu söylemek gerek: İmparatorluğun tutukluları ortadan kaybolmuyordu ve Napolyon Ceza Kanunu'nun 64. maddesi gereği özel konseylerle denetlemeler yapıyor, her sene çok sayıda tutukluyu serbest bırakıyordu.

İşte Maria Antonieta'nın en sevdiği iki oğlu, Cadoudal komplosuna katıldıkları için 1804'te idam cezasına çarptırılmış Armand ve Jules Polignac kardeşlerin; 1808'de tutuklanan Puyvert Markizi Alexis Noailles'in; Papa VII. Pio yanlısı komplocu Rahip Lafon'un; 1789'de

giyotine gönderilen Paris valisi Bertier de Sauvigny'nin iki oğlunun ve Hippolyte de Solages'in, Doktor Dubuisson'un sağlık evinde (Rue du Faubourg Saint-Antoine, 333) karşılaşması bu şekilde oldu. Tımarhanede tutuluyor olmalarına rağmen deli değil, hapishanelerinin duvarları içinde belirli bir özgürlük ve ayrıcalığa sahip beyefendiler idiler. Kimisinin gelirleri kesilmemişti hatta ve çok boş zamanları vardı. Böylece Foi Şövalyeleri cemiyetini oluşturabildiler.

Aynı tutukevindeki Polignac kardeşler Malet komplosuna katıldı. Malet imparator tarafından ihanete uğradığını hisseden ve halk iradesini yerleştirmek üzere onu devirmek isteyen yaşlı bir cumhuriyetçiydi. Yeni kurulan Şövalyelerin desteğini, halk monarşinin geri getirilmesini iradesini gösterirse karşı çıkmamayı kabul ederek kazandı. İmparator Rusya'yı fethederken Malet onun öldüğü haberlerini yaymaya başladı ve Paris garnizonunun başına geçmeye çalıştı, bu sırada yandaşları polis bakanı ve başkentin en yüksek rütbeli polisi Savary'yi alıkoymaya çalışıyordu.

Komplo başarısız oldu. Ama devrim tüm hatalarına ve cinayetlerine rağmen Fransız polis ve adalet teşkilatlarında bir değişiklik yapmıştı: İşkence. Ne Napolyon, ne Fouché asla işkence emri vermedi ve Malet, on dört yandaşıyla birlikte, yardakçılarını ele vermeden hemen kurşuna dizildi.

Bir akıl hastanesinde doğan şövalyeler, onların Kilise'ye mi, Bourbon ailesine mi yardım ettiğini anlayamayan Chateaubriand gibi liberal kral yanlılarında güvensizlik hissi uyandırdılar. VII. Pio'nun Savone'de tutuklanması sırasında Papa'nın, imparatoru aforoz ettiği resmi mektubunu dağıtanlar Foi Şövalyeleri olmuştu. İmparatora ve onun ruhbanlarına tam itaat etme-

yen piskoposların emirlerini, Kilise'yi kontrol etmek için kurulmuş resmi kuruma karşı durmak için yayanlar ve gizli dergilerin ve imparatora yönelik hicivlerin dağıtılmasında uzman olanlar da onlardı.

Grup 1810'da, masonluk dahilinde kurulmuş Ferdinand de Berthier cemiyetinin yönetimini üstlendi ve Barruel'in popüler olan metinleri ile locaların tarzına büründü. Masonlar için söylenenler en başından beri Şövalyeler için de söyleniyordu: Özel selamlama şekilleri vardı, amaçları idare içine sızmak – zamanla Posta Müdürlüğü'nü ve Polis Şefliği'ni kontrollerine aldılar –, casusluk yapmak ve suçlamalarda bulunmaktı.

"Vive le roi quand même!" "Her şeye rağmen, yaşasın kral!" XVIII. Luis, ağabeyinin kabul etmediği parlamenter monarşiyi onaylayacak ılımlı bir kraldı. İdari gücü çok fazlaydı ama seçimle belirlenen danışma kabineleri bulunuyordu; Protestanlara ya da Yahudilere saldırmadı ve 1789 devrimi sırasında köylülerin ve burjuva sınıfının ele geçirdiği mülklere saygı duydu. Ama XVIII. Luis ve aristokratik liberalizm teorisi ve *Anayasa Fermanı'na göre Monarşi* (La monarquia según la Carta) kitabıyla Chateaubriand'ın temsil ettiği kral taraftarlarının yanı başında, Protestanlara, Bonapartistlere ve Jakobenlere karşı şiddet uygulayarak kendini dışavuran, Terör Dönemi'nden en çok zarar gören bölgelerde – Vendeé, Bretonya ve Delfinado – doğmuş sert ve halkçı bir aşırılık vardı. Foi Şövalyeleri grubu da bu dışavurumların en örgütlü olanlarından biri olsa da, yegane değildi. Küçük dindar köylülerin ve Paris'te çıkan her yeni ayaklanmanın ülkenin geri kalanında iç savaş ve kaos yaratmasından bıkmış bölge sakinlerinin aşırılığından bahsediyoruz.

X. Carlos henüz Artois Dükü iken yandaşlarına Dini

Heyet adını veriyordu. XVIII. Luis hayattayken Temsilciler Kabinesi'ni bu grup ile doldurdu ve kanun teklifleri yaptı, böylelikle sistemi liberallerin Terör Dönemi'ne dönüştürdü. Dini Heyet'in 48.000 üyesi vardı ama gerçekçi – kelimenin her anlamıyla – kimi üyelerinin verdiği sayısı 1.373. Tüm alanlara, özellikle de liberallerin dikkat vermediği bölgelere giren bir örgüt. Kimi sosyal faaliyetlere ve din karşıtı edebiyata karşı mücadele eden İyi Kitaplar Katolik Cemiyeti ile; 800.000 bedava kitap dağıtan İyi Eğitim Cemiyeti ile; Katolik Dininin Korunması Cemiyeti ve Misyonlar Cemiyeti ile siyasi faaliyetlere katıldılar. Bir yandan da yetimhaneler, fakirler için aşevleri ve kör gençlerin yetiştirilmesi için bir dernek kurdular. İlk masonlardan ve Şövalyelerden farklı olarak işçi sınıfı ile ilgilendiler ve San Jose Cemiyeti vasıtası ile Katolik ve dayanışmacı bir sendikacılığın nüvelerini attılar. Bu hareket 1776'da Turgot'nun reformları ile geri çekilen işçi kurumlarını yeniden kurmayı amaçlıyordu.

X. Carlos'un hizbi daha XVIII. Luis henüz hayattayken Temsilciler Kabinesi'nde çoğunluğa erişti. Hizip, Jacques-Joseph de Corbière ya da Louis de Bonald gibi karşıdevrimci liderlerin, XVIII. Luis'in yumuşak tahta çıkışıyla tatmin olmamış aşırı kralcıların ve hatta düzenin sağlanmasını isteyen bölgelerin, pişman olmuş eski Bonapartistlerin ve tabii ki Foi Şövalyelerinin kralın kardeşi ve veliahdının etrafında toplanmasını sağladı.

X. Carlos Polignac kardeşlere her zaman büyük ilgi gösterdi. Bu kişisel bir ilgiydi: XVI. Luis döneminde X. Carlos'un adı Maria Antonieta'ya yönelik pornografik broşürlerde çok kere onların annesi Polignac kontesi ile anılmıştı; ayrıca Polignac ailesi en zor anlarda bile sadık kalmışlardı ve Fransa'yı ülkeden göçen X. Car-

los'tan daha iyi tanıyorlardı. Bu yüzden X. Carlos Jules de Polignac'ı önce Milli Savunma'ya general yaptı, sonra da parlamentodan ve krallığı sırasında ağabeyi XVIII. Luis'den habersiz gizlice organize ettiği Polis Bakanlığı'nın başına getirdi. Taca kavuşunca daha da ileri gidip 1829'da onu prens, veliaht dük ve başbakan ilan etti. Bu sonuncusu tahtı kaybetmesinin sebeplerinden biri oldu.

Maria Antonieta'nın favorisine gösterdiği büyük cömertliğin XVI. Luis'in çöküşüne sebep olan söylentilerin çıkmasını tetiklemişti; X. Carlos'un da Maria Antonieta'nın favorisinin oğluna, en aşırı kralcıların bile aşırı bulduğu bir güç vermesi başka bir Bourbon'un düşüşüne sebep oldu. Paris'te liberaller ayaklandı ve 1830'da, 'Üç Zafer' diye bilinen ve üç gece süren olaylardan sonra tahta bir Orleans çıktı. X. Carlos son kez sürgüne gönderildi. Önce İngiltere'ye, sonra Almanya'ya gitti, burada öldü. Polignac ailesi dağıldı ve bir tanesi, Armand, Kuzey Amerika'nın Ayrılık Savaşı'nda ve III. Napolyon'un 1870'de Prusyalılara karşı yaptığı savaşta tugay generali oldu. Bugün, monarşilerin çoğunun güçlerinin büyük bölümünü kaybetmiş olmasına rağmen, adı geçen tüm bu soylular arasında hükümdarlığı sürdüren tek ailenin, Monaco'da ve değişik bir soyadla da olsa, Polignac'lar olması ilginç. Yakın tarihte ölen III. Rainiero de Monaco'nun baba tarafından Polignac olduğunu ama kayınvalidesinin Grimaldi soyadını aldığını biliyoruz.

Şövalyeler komploların ve gizli cemiyetlerin önemine yönelik inancı güçlendirdi. Mesela İspanya'da Havariler Birliği ve 1827'de, Osma piskoposu tarafından olmak üzere İmhacı Melek gibi aşırıcı gruplar kuruldu.

O sırada Prusya'da da gerici örgüt Trevebun mit

Gott für Koenig und Vaterland (Kral ve Vatan için Tanrı ile Sadık İttifak) mason sistemini taklit edecek saflarına birçok mason katacaktı.

18

İspanya ve Amerika Kıtası: Wharton Dükü'nden Francisco de Miranda'ya

"Bolívar da Riego kadar masondu ve hepsi ve takipçileri kadri mutlak bir otoriteye, yüce, gizli, İspanya'nın laikleriyle müttefik olan mason gücüne itaat ediyorlardı: Anglosakson halklarına." Bu satırların yazarı Mauricio Carlavilla kendinden çok emindi. Macon, komünist ve eşcinsel avcısı, 'şer sodomlar' dediği şeyi komünist, İspanyol karşıtı komplo ile ilişkilendiren en azından bir tane kitap yazmış (*Sodomlar*, 1959) Carlavilla, Lantenac ile aynı ekoldendi. Tek fark Carlavilla'nın gerçekten var olması ve İspanya'da Primo de Rivera'nın Direktuvar'ı sırasında gizli polislik, İkinci Cumhuriyet ve Franco rejimi sırasında mason karşıtı yazarlık yapmış olması idi.

Carlavilla'ya ve aralarında Güney Amerikalıların ve İspanyolların da olduğu birçok tarihçiye göre anayasacı mason General Rafael de Riego y Núñez, İspanya'da VII. Fernando'ya karşı ayaklanırsa Güney Amerika'nın bağımsızlığını garanti edeceğini biliyordu. Tüm bu yazarlar, bu hareketi takdirle karşılıyordu. Başka tarihçiler durumu o kadar da açık görmüyor. O zaman şu soruyu sormak lazım: Mason Riego'nun İspanyol ordusu deniz ötesi bölgelere ulaşsaydı, yine mason Esparte-

ro'nun ordularına yardım edebilir ve mason Bolivar'ın ordularını alt edebilir miydi? Böylece imparatorluğun, sırf önceki saldırılar yüzünden değil, on yıllardır süren idari boşluk ve terk edilmişlik yüzünden de bozulmuş birliğini garanti etmeye yetecek bir zafer kazanılmış olurdu.

İspanya, devrimden sonra masonluğa yıkıcı bir kimlik yüklenen yerlerden biriydi. Napolyon savaşlarına kadar masonluğun İspanya'da, Fransa'daki ve İngiltere'deki gibi var olmadığını; hatta ancak Fransız ve İngiliz ordularının arkasından gelebildiğini söylemek gerek. Bu ordular zıtlıklarına rağmen, İspanya'da III. Carlos ve yardımcılarının çabalarına rağmen hep reddedilen modernliğin taşıyıcısı oldular.

İngiltere ve Fransa'da olduğu gibi, İspanya'da da devrim yanlısı, krala sadık üst tabakadan, soylulardan ve aydın büyük burjuvaziden oluşuyordu. Fransa'da olduğu gibi ilk farmason İspanyol bir İngilizdi. Yine Katolik ve yine Jakoben bir İngiliz hatta. On dokuz yaşında daha sonra ihanet edeceği bir İngiliz kralının verdiği unvanının ilk ve son taşıyıcısı Wharton Dükü'nden bahsediyoruz.

Phillip Wharton skandallarla dolu kısa bir yaşam sürdü. İlk evliliğini on dokuz yaşında yaptı ve kısa süre sonra boşandı. Komplolardan çok kadınlara düşkün aristokrat gençlerin oluşturduğu, 'kafirlik ve saygısızlıkla' suçlanıp yasaklanan Hellfire Kulübü'ne üyeydi. Kumar düşkünlüğü ile ün yaptı, kötü bir oyuncuydu ama ödemeleri çok daha kötüydü. Ne olduğu pek anlaşılmayan birçok işte bir sürü para kaybetti, masonluktan kovuldu. (İnandığımız hikayelere göre ya grup içinde güçlenmeye çalıştığı için ya da borçlarını ödemediği için). İntikam almak için de kısa süreliğine Kadim Gormogon Tarikatı'nı kurdu.

Borç içindeyken, kendisine İngiltere'de kimsenin tanımadığı Northumberland dükü unvanını ve Jarretera Tarikatı'nı veren Jakobit veliaht James Francis Edward Stuart'a hizmet etmeye başladı. Veliahdın izinde Roma'ya ve Madrid'e gitti, İspanyol ordusuna katılıp Cebelitarık'ta savaştı, bu yüzden ihanetle suçlandı ve İngiltere'ye dönüşü yasaklandı. Zaten daha sonra tüm unvanları ve hacizleri malları İngiliz Parlamentosu tarafından iptal edilecekti. Kendisini mahkum edemeyen İngiliz Kraliyeti, onun yerine İngiliz editör Samuel Richardson'ı mahkum etti. Wharton İspanya'da, kraliçenin manevi kızı, İspanyol Kraliyeti'ne hizmet eden İrlandalılardan oluşan Hivernia Alayı'nın komutanının kızı Maria Teresa O'Byrne ile ikinci evliliğini yaptı. Wharton otuz üç yaşında sefalet içinde, muris bırakmadan öldü ve 31 Mayıs 1731'de Tarragona, Poblet'te bir manastıra gömüldü. İspanya İç Savaşı'ndan sonra Franco onu bu Katolik mezarlığından aldırmak istedi ama ne olursa olsun, asıl kralına ihanet etmiş ve masonluğu İspanya'ya getirmiş bile olsa onun İspanya tacına sadık bir asker olduğunu ve III. Carlos'un Katolik bir askeri gibi öldüğünü söyleyen keşişler onun mezarının kazılmasına engel oldular. Hayatı *Phillip'in hayatı ve yazılar, Wharton Dükü ve Phillip, Wharton Dükü* (Vida y escritos de Phillip, duque de Wharton y Phillip, duque de Wharton) adlı kitaplara konu oldu.

1728'de Tres Flores de Lis tavernasında Madrid'in ilk locasını – La Matritense – kuran Wharton'du. Locayı, ilişkilerini düzeltmiş olduğu anlaşılan Büyük Londra Locası'nın gözetiminde, İngiliz Büyük Üstat Lord Colerane'den gelen, Londra locasına bağlı localar arasında 50 numarayı veren kurucu mektup ile oluşturdu. La Matritense 1739'a kadar İspanya'daki tek loca olacaktı.

1751'de İspanya'da bu kardeşlik cemiyetinden zarar gören ilk kişi olan VI. Fernando'nun verdiği cezaya rağmen, bu kralın ve halefi III. Carlos'un dönemlerinde çıkan aydınlanma hareketleri arasında masonluk pek kendini göstermedi.

Masonlar III. Carlos ve IV. Carlos dönemlerinde krallığa sadık kaldılar. III. Carlos daha kral olmadan önce aydınlanma hevesini paylaşıyordu masonlarla. İspanyol locaların İngiliz bağını koparıp Fransız locaları ile bağ kurması onun dönemi sırasında oldu. Fransız localarında olduğu gibi, İspanyol localarında da Voltaire ve Benjamin Franklin ile yazışan, Büyük İspanyol Locası'nı kuran Aranda Kontu Pedro Pablo Abarca de Bolea gibi ruhbanlar, soylular mevcuttu. III. Carlos'un krallığı döneminde, kimi bakanların masonlara katıldığından ve bu masonların, özellikle Aranda kontunun etkisiyle Cizvitlerin İspanya'da kovulduğundan, kralcı görüşün İspanya'ya getirildiğinden ve bunun da etkisiyle kralın XIV. Luis gibi Papalığa değil taca bağlı, hem Katolik hem ulusal bir kilise kurmak istediğinden şüpheleniliyor. Cizvitlerin İspanya'dan ihraç edilmesinin sorumlusunun bir mason, Aranda, olması gerçeği o dönemde Katoliklik karşıtı bir komplonun varlığını kanıtlamıyor ama İspanya'da uzun yıllar sürecek tarikatlar arası düşmanlığın başlangıcını işaret ediyor.

Her durumda masonluk Napolyon'un işgaline kadar İspanya'da çok tanınmadı. Daha sonra Fransız işgalcinin alay locaları, müttefik İngiltere'nin locaları geldi ve I. Jose Bonarparte'ın liberal rejimini destekleyen aydınlar arasında ve Cadiz'de, İngiliz Cebelitarık'ının çok yakınında yoğunlaşmış liberaller arasında loca üyesi olmak moda oldu.

Aralarında birçok benzerlik olan ilk iki İspanyol

anayasası, destekçileri arasındaki savaşa rağmen, mason anayasaları idi. Fransızlaşmış masonlar Bayona'da Bonapartist İspanya için bir anayasa hazırlarken, Cadiz'de toplanmış İspanyol kongresi 1812'de öbür İspanya'ya başka bir anayasa hazırlıyordu. İki anayasada da Engizisyon'a son veriliyor ve dünyevi ve sıradan ruhban sınıfına Fransa'dakine benzer düzenlemeler getiriliyordu. Fakat Fransa'da Devrim'i hayatta bitirmiş ruhban sınıfına güvenlik sağlayan bu düzenlemeler, İspanya'da o zamana kadar kimi bölgelerde kraliyetinki kadar büyük bir nüfuza sınırlamalar şeklideydi.

İspanya'da Bourbon Hanedanı, VII. Fernando ile geri gelince 1812 Anayasası'nın meşruluğu reddedildi ve mutlak monarşi geri getirilmeye çalıştı. VII. Fernando'nun dönüşü, XVIII. Luis ile ya da X. Carlos ile karşılaştırılamaz, çünkü İspanyol mutlakıyetçilerin Fransızlar kadar gelişmiş olmaması bir yana, İspanya kralı XVIII. Luis'in affetme ve uyum sağlama özelliğine, X. Carlos'un idari gücüne sahip değildi.

Masonlar İspanya içinde ve dışında VII. Fernando'ya karşı yürütülen ayaklanmaların büyük çoğunluğunda bulundu. Sırf mason ideolojisi sebebiyle değil, aynı zamanda Bağımsızlık savaşının başından beri localar liberallerin ve reformcuların buluşma yeri niteliği göstermiş olduğundan. VII. Fernando Cadiz Anayasası'na bağlılık yemini etseydi, hiçbir kuvvet bu İspanyol masonların aynı dedesinin krallığını ya da aynı yıllarda XVIII. Luis'i desteklemiş oldukları gibi VII. Fernando'yu desteklemesine engel olamazdı. Belki de bir nesil önce Kuzey Amerika'daki olayların bir tekrarı olur, krallığa bağlı masonlarla, bağımsızlık yanlısı masonlar karşı karşıya gelirdi.

Fakat masonların eylemleri, Güney Amerika'daki

bölgelerin savaşını, krala karşı bir bağımsızlık savaşına dönüştürmede, kralın beceriksizliği kadar etkili olmadı. Sonradan bağımsızlık savaşına dönüşecek ilk ayaklanmalar ne monarşi ne de ruhban karşıtı idi. Meksika'da ilk haykırışlardan biri, ki dahilinde ruhbanlar da vardı, VII. Fernando ve 'kutlu din' yanlısıydı. En başından beri isyankar olanlar İberya yarımadası düşmanlarıydı, çünkü kısa süre sonra kralın idaresinde görev almak için yarımadadan gelenlerin avantajlarını kaldırmak isteyen İspanya kökenlileri aralarına katacaklardı. Bu genellemenin garip istisnası Valmy'de ve Fransız Devrimi'nde bulunmuş, en başından beri Bourbon ailesini İspanya tacından etmek isteyen deneyimli asker Francisco de Miranda idi.

Kitaplarını Cornelio Hispano olarak imzalayan Kolombiyalı yazar Ismael López, *Bolivar'ın Gizli Hayatı* (La vida secreta de Bolívar) isimli kitabında bağımsızlık yanlıları arasındaki ilk büyük mason temsilciye dikkat çekiyor: "Öncü Francisco de Miranda (mason kardeşliğinden) sadece Bolivar'a, San Martin'e ve O'Higgins'e başlasaydı, bugün Güney Amerikalıların birçok kişiye verdiği Bağımsızlığın Babası unvanını tek başına meşru olarak almış olabilirdi..."

Venezuelalı Francisco de Miranda bugün en çok Simon Bolivar'ın öncüsü, fakat daha sonra onu İspanyol Kraliyeti'ne teslim edip ölüme gönderen kişi olarak hatırlanıyor ama aslında bunlardan çok daha fazlasına sahip. Kuzey Amerika'nın bağımsızlık savaşı sırasında Florida ve Mississippi'de Washington'ın yanında savaşan III. Carlos ordusunda subaylık yapan Miranda, yıllar sonra İspanya krallığına karşı savaşı için İngiliz parası kullanacaktı. Bu iki çatışma arasında Büyük Catalina'nın sevgilisi olmayı, Kellermann ve Dumouriez ile

Valmy Savaşı'nda bulunmayı başardı. Pitt'in arkadaşı olmasına rağmen Paris'te Zafer Takı'nda ismi birçok İmparatorluk generali ile birlikte yazılı. Üstelik Thomas Payne ve George Washington'ın arkadaşı olmasına rağmen Pitt ile arkadaşlığı vardı.

Miranda, diğer şeyler bir yana, bağımsızlık istiyordu ama cumhuriyet istemiyordu. Arjantin'deki San Martin gibi o da yandaşlarının monarşi dışında bir rejim altında yaşayabileceğine inanmıyordu. Rüyası, Mississipi'den Hornos'a uzanan, yerli halkların devamı olarak adına 'inka' denilen bir kralın yönettiği, çok kabineli bir parlamentosu olan bir krallıktı. Bu büyük hayal 1815 yılında Cadiz'de, VII. Fernando'ya karşı yürüttüğü komploculuk kariyerinin en önemli şehrinde, kurulmasına yardım ettiği bir sürü loca bulunan hapishanede son bulacaktı.

Fransız devrim döngüsünün başlamasından, Miranda'nın belirmesinden önce masonluk henüz denizaşırı İspanyol bölgelerde, merkezdekinden daha az tanınıyordu. Fakat Fransız rasyonel ve aydın locaların görevini III. Carlos döneminden beri taşıyan, Ülke Dostlarının Ekonomik Cemiyetleri isimli halk kuruluşları mevcuttu. Ara sıra kiliseye muhalefet etseler de, krallık tarafından destekleniyorlardı. Bu cemiyetler teknik-tarımsal atölyelerden, edebiyat gruplarına kadar birçok konuda öncülük yaptılar. O sırada akla bile gelemeyen politik bağımsızlık fikrini harekete geçirmeye gerek olmadan düşünce bağımsızlığı fikrini oluşturdular. Bu cemiyetler sayesinde İspanyol krallığının ve kilisenin düşünce ve ruh üzerindeki tekeli son bulmuş oldu. Granada'nın Yeni Kralının İlahiyatı, Edebiyat Grubu, Ağız Tadı Grubu, Eutrapelica Akademisi, Uyum Okulu, Arınma için Hayırseverlik gibi cemiyetlerde bir araya gelen

Avrupa kökenliler, İnkalara ilgi olarak yansıyan, sonradan İspanya'ya karşı zaten ayaklanmış olan Miranda'nın düşüncesinde ve Alonso de Ercilla'nın "*La Araucana*" isimli şiirindeki Araukan şef Lautaro'nun şerefine kendilerine "lautar locaları" diyen kimi Güney Amerika localarının bu ismi almalarında da yansımalarını gösterecek olan bir Amerika fikri doğurdular.

Latin Amerika'da locaların ilk – ve en küçük – nüfuzu ana kıtalardan değil İngiliz, Fransız ve Hollanda kolonilerinden geldi. Karayiplerin ilk İngiliz locası Jamaika'da 1739 yılında kuruldu. Fransız masonluğu aynı yıl Martinika'da, La Parfaite Union locasıyla ortaya çıktı, bu sırada Trinidad'da, George Washington'un onur üstadı olduğu Pensilvania locasına bağlı Les Frères Unis locası kuruldu. O sıralar Karayipler locaları tanıyan hatta bazılarına katılmış olan kimi aydın Avrupa kökenlilerin sürgün yeri haline gelmişti. Ama bunu açıkça kanıtlayan bir bulgu yok.

Bir yandan da, kimi locaların daha Güney Amerika bağımsızlık savaşından önce belirdiğini gösteren efsaneler var. Ama öyle bile olsa hiçbir anlam yüklenemeden, faaliyetlerinden hiç iz bırakmadan ortadan kaybolmuşlar. Bağımsızlık locası (1795) ve Kudüslü San Juan (1804) locası için bunları söylemek mümkün. İkisi de Gümüş Nehri'nde kuruldu, bırakın nüfuz güçlerini, var olduklarını kanıtlayabilecek tek bir belge bile bırakmadan kayboldular. Her halükarda, yeterli bilgi olmasa bile, bir tanesinin adının Bağımsızlık olması, bu kavram bir nesil sonrasına kadar yaygınlaşmayacağı için var olan anlatıların ciddiyetinden şüphe duyulmasına ya da Arjantin masonluğunun, Fransız masonluğunun Üçüncü Cumhuriyetten sonra yaptığı gibi, eski bir loca uydurarak kendide bir kadimlik yaftası almaya çalıştığının düşünülmesine sebep oluyor.

Önemli ilk Latin Amerika locaları hakkındaki en kesin bilgi, bu ülkelerde ya da İngiliz Karayip'inde değil, Avrupa'da doğmuş oldukları. Artlarında belge bırakmış olan ilk Latin Amerika locaları Karayipler'de, Buenos Aires'te ya da Mexico City'de değil, Londra'da, Madrid'te, özellikle de Cadiz'de ortaya çıktı.

İlk kurulan loca Büyük Amerika Birliği (Londra, 1798) Francisco Miranda tarafından kuruldu ve üyeleri arasıda Simon Bolivar, Bernardo O'Higgins ve Jose de San Martin vardı. Miranda'nın temsilcileri ve dostları 1800 yılında Cadiz'de 7 Numaralı Rasyonel Beyefendiler locasını kurdular. Andres Bello ve Manuel Belgrano ile birlikte, Jose de San Martin bu locaya da üyeydi. Kısa süre sonra, yine Cadiz'de Lautaro Cemiyeti adını taşıyan ilk loca kuruldu. Cadiz, ana kıta ile deniz aşırı topraklar arasında seyahat edenlerin en çok gelip geçtiği liman şehri, ayrıca İspanyol liberalizminin merkezi olduğu, kaçmak zorunda kalınması durumunda İngiliz Cebelitarık'ına kısa mesafede bulunduğu için masonlar tarafından çok sık kullanılan bir şehir konumundaydı.

Orta ve Güney Amerika devrimlerinde masonluk önemli bir etkiye sahip miydi? İlk cumhuriyetlerin bayrakları bu soruya açık bir cevap veriyorlar; çünkü masonluğun kardeşlik cemiyetlerinden ve ayrıca Fransız Devrimi'nin Miranda'nın devriminden sonraki devrimlere olan etkisinden gelme semboller taşıyorlar. Ama belki de farklı Latin Amerika bağımsızlık savaşlarında masonların yönetici konumunda olduğunu sorgulamamız gerek. Sonraki nesilden bir mason olan, kardeşlik cemiyetinin tüm taleplerini kabullenmiş Bartolomé Mitre *Belgrano ve Arjantin Bağımsızlığı Tarihi* (Historia de Belgrano y de la independencia argentina) kitabında, kendisinden önceki neslin masonluk ruhundan

en azından kendisinin şüphe duyduğunu gösteren satırlar yazıyor: "Amerikalıların gizli cemiyetleri masonları taklit ediyorlardı; ama sadece simgeleri, rütbeleri ve yeminleri kullanıyorlardı." Orijinal masonluğun, o zamanlar oldukça kafa karıştırıcı olan ruhundan çok, gizlilik sağlayan özelliklerinin taklit edildiğine bir kere daha şahit oluyoruz.

Hiç olmamış olayların tarihinin tekrarlandığı belirsiz ve hayali dünyada, Londra'da ya da Cadiz'de kurulan düşünce cemiyetlerinin ya da locaların etkisi olmasaydı VII. Fernando'nun tahtı yeniden kazanmasıyla Orta ve Güney Amerika İspanya'ya geri bağlanırdı. Yeni fikirleri asırlarca kapalı kalmış olan Güney Amerika yönetici sınıfının, liberalizmi özellikle de özgür ticareti bir kere denedikten sonra VII. Fernando'nun Restorasyon'unu tekrar kabul etmesi de çok zordu. Gizli olduklarını söyleyen cemiyetlerin siyasi tepkisinin, büyük harflerle yazılacak bir tarihin içinde küçük bir anekdot olarak kalmış olması ihtimali yine beliriyor. Tarih, daha çok büyük sosyal güçler ile anılarak yazılıyor.

XIX. asır boyunca yıllar geçtikçe İspanyol masonluğu, aynı Latin Amerika masonluğu gibi, Fransız masonluğunun izinden gidip, kurucularının ilkinin Katolik bir İngiliz olduğunu, daha on dokuz yaşına gelmeden iki soylu unvanı aldığını, Bourbon Hanedanlığı krallarına sadık hizmette bulunduğu unutarak cumhuriyetçi, özgür düşünceci ve Katolik karşıtı olacaktı.

19

Cizvitler: Kara Adamlar, Gerici Komplocular

> Oğlum, sana gizlice, Roma Katolikleri gibi davranarak hareket etmeyi, kardeşlerimiz arasında nasıl casus olacağını, kimseye inanmamayı, kimseye güvenmemeyi öğrettik. Reformcular arasında reformcu gibi olmaya, Huguenotlar (Fransız Protestanlar) arasında Huguenot gibi olmaya, Kalvenci arasında Kalvenci gibi olmaya, Protestanlar arasında (protesto edenler ve Roma Katolik Kurumunu reddedenler) Protestan gibi olmaya, iktidar noktalarına kadar ulaşıp oradan zarar vermeye başlama amacıyla, onların güvenini kazanacak şekilde davranmaya, bunların tümünü Kutlu Dinimizi yerleştirmek, Papa'nın gücünü azaltmak için yapmaya söz ver. Bu amaç uğruna her yol mübahtır.
>
> Cizvitlerin *Gizli Talimat*'ı olduğu söylenen metinden.

Foi Şövalyeleri Fransa'da, monarşinin geri gelişi sırasında, varması umulan hedefler söz konusu olduğun-

da örgüt tipinin önemsiz olduğunu, yıkımı getiren yöntemlerin gericiliğe yol açabileceğini göstermiş, böylece gerici komploculuk efsanesinin başlamasını sağlamışlardı. X. Carlos da "dini heyet" terimi ile komplocu ve hain Cizvit görüntüsünün tekrar ortaya çıkmasını sağladı.

Cizvitlik, Fransız Devrimi'nden sonra ortaya çıkan liberal teorilerde ara sıra beliren bir öğe. İngiliz Protestanlar arasındaki önemleri çok daha önce oluşmuştu, çünkü Papa'nın ve Katolik kralların casusu ve yardımcısı olarak görülüyorlardı. Ama adada İngiliz Parlamentosu'nu havaya uçurmayı hedefleyen 'barut komplosu' gibi komplolara ilham verdikleri düşünülse de, o dönemin tüm tarihini açıklamak üzere kullanılmadılar.

Buna rağmen bugün bile – İlluminati, Yahudiler ve Komünistler ile birleşmiş halleriyle – Cizvitlik Amerika komplolarında ve komplo tezlerinde tekrar belirdikleri zaman "kara adamlar" olarak anılıyor, yabancı bir monarşinin – Papa'nın – hizmetinde oldukları düşünülüyor, modern komplo tezlerine atıfta bulunmadan, bu lakabı Kraliçe İsabel zamanında aldıkları söyleniyor. Yahudiler gibi, Cizvitler de Fransız Devrimi öncesinden itibaren, Katolik Karşı-Reformu ile ortaya çıkmalarından beri saldırıya uğramaktaydı. Cizvitlere yapılan saldırılar 19. yüzyıl itibariyle şekilde değiştirdiler.

Katolik Karşı-Reformu sırasında, Protestanların ilerleyişini durdurma amaçlı iki yeni dini tarikat ortaya çıktı: Cizvitler ve Kapüsenler. Cizvitlerin aksine, Kapüsenler hiçbir zaman devrimlerden, karşıdevrimlerden, hükümdar suikastlarinden ve darbelerden sorumlu tutulmuyorlar. Neden? Almanya'nın yarısını ve Orta Avrupa'nın büyük bölümünün Katolikliğe dönmesinde Cizvitler kadar Kapüsenler de etkili oldu.

Çağdaşı oldukları mistik İspanyollardan farklı olarak, Cizvitler pratik ve dünyevilikten kaçmaktan çok, o yöne doğru hareket etmeye kararlı bir gruptu. Cizvitlerin, çağdaşı oldukları San Juan de la Cruz, Santa Teresa de Jesus tarikatları kadar zamanları yoktu. Ortaya çıkmalarıyla birlikte, yeni üyelere, eskilere yetişebilecekleri kadar mistisizm öğrettikleri kısa süreli (30 gün), bugün uluslar arası şirketlerin yöneticilerine verdiği profesyonel eğitime benzer ruhani bazı ibadetler yarattılar. Yönteme, disipline ve örgüte yapılan vurgu, o zamanlar ortaya çıkmaya başlamış ticari kuruluşlar ve gelişmeye başlamış doğa bilimleri ile aynıydı. Belki de bu yüzden günümüze kadar erişen Cizvitlerin ilk üyeleri arasında bilim adamları, doğacılar, astronomlar ve kaşifler bulunuyordu. Francisco Javier Japonya'da, Roberto de Nobili Hindistan'da vaaz verdi. Matteo Ricci Çin'de yüksek memurluğa erişti ve Athanasius Kirchner doğa bilimleri çalışmasını kolayca bırakıp, unutulmuş diller üzerine çalışmaya başladı. Diplomatlar, dilbilimciler, kaşifler ve siyasi liderler... 1773'te dağılmalarına kadarki Cizvitler zamanlarından bir asır önde idi. Hem kralları hem de aydın filozofları rahatsız eden de buydu, tabii hırçınlıkları ile birlikte. İnanç konusunda Katolik bağnazlıkları onları Protestanların ve Yahudilerin düşmanı yaptı.

İsa Birliği Fransa'da daha devrimden önce yok olmuştu. 1767'de Bourbon Hanedanı'nın tüm mülklerinden atılmış, 1773'de Papa tarafından dağıtılmış olan Cizvitler, 1815'te Bourbonlar tekrar iktidara geldiğinde Fransa'ya dönebilmek için başka tarikatların arasına karışmıştı bile. Monarşinin yeniden kurulması sırasında Fransa'da Cizvitlik, kralcılıkla eş anlamlı kullanılır oldu ve dini kimliklerinden çok, özellikle eğitim alanın-

daki önemleri dolayısıyla sıkı bir mücadele göstermeyi başaran, liberal düşmanlarına karşı gerçek bir tehlike oluşturabilen tek grup oldular.

İsa Birliği hakkındaki, dağılmalarına sebep olmuş ön yargıların çoğunun ters yönde olması ilginç. Cizvitler uzun süre mutlakıyetçi düzenin düşmanı oldular ve bu yüzden aydın despotluk sırasında, III. Carlos gibi Katolik krallara varana kadar yasaklandılar. İsa Birliği'ne en çok saldıranların Voltaire başta olmak üzere, filozoflar olduğu doğru ama dağılmalarını sağlayan, Portekiz ile ittifak kurdukları anda Bourbon ailesidir.

Filozofların fikirleri, halkın düşüncelerini doğurmuştu: Cizvitler hükümdar suikastlerinden sorumluydular, Fransa Kralı IV. Enrique'yi öldüren Ravaillac'ı silahlandırmışlardı, diğer bir Fransız Kralı III. Enrique'yi ve İspanya kralı II. Felipe'nin oğlu Don Carlos'u öldürmüşlerdi; ama krallar için Paraguay'da sahip oldukları kimi "fetihleri" krallığa bırakmayı reddetmeleri de çok önemliydi. Voltaire *İyimserlik* isimli romanında bir Cizvit ordusunun Paraguay'da krala karşı ayaklandığını yazmaya kadar vardı. Filozof, onları otoritesini meşru kabul ediyormuş gibi görünüyordu.

İsa Birliği Papa'nın yasaklamasına rağmen varlığına sürdürebildi, çünkü Polonya'da çok destek alıyordu ve bu ülke o zamanlar, Vatikan'ın emirlerine boyun eğmeyi, biraz ulusal gurur, biraz da İsa Birliği'nin ülkenin sayısı azalmış, modernleşmeye çalışan seçkinlerini yetiştirebilmesi için reddeden Çariçe Büyük Katalina tarafından kontrol ediliyordu. Bakış açıları farklıydı, o yıllarda Prusya'da modernlik Cizvitlere karşı Voltaire'i desteklemekken, Rusya'da Voltaire'e karşı Cizvitlerle olmaktı.

İsa Birliği'ni mezardan çıkarırken aydınlığı koru-

nurken, isyankar kimliği unutulmuştu. Cizvitler yeniden bir Ravaillac silahlandırmadılar, ya da hükümdar suikastlerini meşrulaştırmadılar. Yeniden kurulan monarşinin bakanları buna rağmen, Papalığa karşı yumuşak başlı olmaları sebebiyle İsa Birliği'ne şüpheyle yaklaşıyordu. Hem Katoliklikten gelme bir grup oldukları hem de gerici tavırları olduğu için Avrupa'nın tüm liberallerine düşman olarak görülüyorlardı.

Restorasyon dönemi Fransız toplumunun İsa Birliği'ni *dini heyet* adı altında X. Carlos'un hizbi ve Foi Şövalyeleri ile karıştırdığı Stendhal'ın *Kırmızı ve Siyah* kitabında görülebilir. Stendhal'ın eserinde Cizvit rahip Castagnede kuzey sınırında dini heyetin polis şefi olarak gösteriliyor.

Bu karışıklık, İsa Birliği'nin o zamanlar dünyevi ruhbanın bir araya geldiği, Fransa topraklarındaki tek *dini heyet* olması sebebiyle daha da kolaylaşmıştır. Ama üyelerinin çoğunun Foi Şövalyeleri sempatizanı olduğu gerçeği de etkili olmuş olmalı. Bu karışıklığın kimi zaman zorlama eseri olduğu da söylenebilir, çünkü Şövalyeler arasında Cizvitlere saldıranlar ya da Cizvitler arasında Şövalyelere saldıranların çoğu yeterince kültürlüydü ve iki dini heyeti birbirinden ayırabilecek kadar bilgiliydi, bu karışıklığın kökenini biliyorlardı ve dahası karışıklığı propaganda amaçlı kullanıyorlardı. XIX. yüzyılda Cizvitlik gerçekten çok efsane boyutundaydı.

Stendhal'ı ele alalım. Stendhal'ın sokağının doğduğunda "rue des Vieux-Jésuites", öldüğünde "rue de Jean-Jacques Rousseau" olarak adlandırılıyor olması simgesel görülebilir. Stendhal çağının çocuğuydu, daha sonra eserlerinde de göstereceği gibi Cizvitlerden nefret ediyordu ama onun için ya da liberal ideoloji sahibi di-

ğer çağdaşları için Cizvitlik ne temsil ediyordu? Romanlarında görülen Cizvitler nezaketten paylarını hiç almamışlar. Ruh hallerinin ve nüansların büyük yazarının bunlara sahip olmayan en azından bir tane karakterinin olduğunu söyleyebiliriz. Stendhal'ı okurken, İsa Birliği'ne dahil olsun ya da olmasın, yazarın özgürlüğünü bir şekilde kısıtlayan tek öğenin Cizvitlik olduğunu görüyoruz. Eğitiminde rol almış Cizvitlerin ve eski Cizvitlerin sayısı düşünüldüğünde, basitçe de olsa Stendhal'ın Dini Heyet hakkında yazarken eski öğretmenlerinden intikam aldığı sonucuna varılıyor.

Bir yandan da, tarikat olarak yeniden oluşumlarından itibaren Cizvitlerin, Katolikliğin aşırı derinliğinin en büyük destekçisi haline geldiği gerçeği var: Papa'ya itaat eden Cizvitler, İtalyan birliği karşısında Metternich yanlısıydılar, *Syllabus ve Quanta cura –Papa'nın Dönemin Önemli Hataları Üzerine Genelgesi* (Syllabus ve Quanto cura –Carta encíclica sobre los principales errores de la época) belgelerini hazırlayıp, savundular. Vatikan bu iki belge ile Katolik bağnazlığı sabitledi ve 19. yüzyılın ortalarındaki tüm modernliği reddetti. Cizvitler, Papa'ya itaatsizlik mevzuunda Vatikan'a bağlandılar neticede.

Tüm bu anlatılanlar, o ana kadar maruz kalmadıkları saldırılarla karşılaşmalarına sebep oldu. Fransa'da neredeyse tüm aydın zihinlerin Cizvitlere saldırdığı söylenebilir: Polemikçi Monstlosier Kontu, Galyalı François-Dominiqe de Reinaud, *Danışma Raporu* (Memoria de consulta) eserinde; Cizvit karşıtı yazınları yüzünden Collège de France'den atılmış olan tarihçiler Jules Michelet ve Edgard Quinet *Fransa Tarihi* (Historia de France) eserinde; ucuz kitap yazarı Eugène Sue *Sürgün Yahudi* (El judío errante) kitabında ve Stendhal

romanlarında Cizvitlere saldırdı. Her şeye rağmen kralcı olan Balzac *Tours Keşişi* (El cura de Tours) adlı kitabında Dini Heyet'i "korkulacak bir örgüt" olarak tanımlıyordu. Montlossier de, Foi Şövalyeleri tarafından kurulmuş birçok örgütten birine atıfta bulunurken şunları yazdı: "San Jose denilen bir kurumun çabaları sayesinde bugün tüm işçiler düzenli ve disiplinli ilerliyorlar. Her mahallede bir çeşit Cizvit oluşumu var." Bu karışıklığın sebebini görmüştük ama yine de konta bu örgütlenmenin Cizvitler tarafından yapılmasının mı yoksa işçilerin örgütlü hale gelmesinin daha tehlikeli geldiğini ayırt etmek zor.

İsa Birliği'nin Fransız düşmanları yalnız değillerdi: Eski ruhban, cumhuriyetçi, İtalyan birliği yanlısı Vinzenzo Gioberti 1847'de İsa Birliği'nin politikalarına düşman bir kitap çıkardı: *Il Gesuita Moderno*. Otto von Bismarck da Cizvit karşıtıydı, Sue, Stendhal ve Gioberti'ye çok yakın olmasa da, 1871'de *Kulturkampf* adlı kitabını çıkardı.

Devrim sırasında var olmamaları, Voltaire'in açık ve sürekli düşmanlığı ve büyük devrim döngüsü sonunda kralcı olmaları Cizvitleri XVI. Luis'in ölümünde pay sahibi olmaktan ve Birinci Fransız Cumhuriyeti'nin yükselişinden aklayabilirdi ama bunlar için de suçlandılar. Sadece XVI. Luis'e karşı yürütülen komploda yer almakla kalmadılar, üstelik daha önceki tüm şüphelilerle – masonlar, İlluminati, Tapınakçılar – bir arada görüldüler: Charles Louis Cadet-Gassicour'un 1796 tarihli *Jacques de Molay'ın Mezarı ya da komplocuların sırrı, her şeyi bilmek isteyenler için* (La tumba de Jacques de Molay o el secreto de los conspiradores, para aquellos que quieren saberlo todo) kitabında. Bu kitap Capetolara karşı yürütülen komplonun Cizvit karşıtı versiyo-

nundan ibaret. Metinde, kovuşturulduğundan haberdar olan tapınakçı Jacques de Molay değişik localar kurar. Biri, masonluğun doğacağı Edinburg locası, diğer İspanya'da, yıllar sonra İsa Birliği'ne dönüşecek bir loca. Tapınakçılar bir kere daha dağların yaşlısının katillerini, Cromwell yanlıları ve İsa Birliği'nin İleri Gelenleri ile ilişkilendirilip Cagliostro ve Swedenborg'un ardındaki gizli güç, Bastilla'nın alınmasının sorumlusu olarak gösteriliyorlar.

Cadet-Gassicour, Cizvitler ve İlluminati arasında bağlantı gören tek yazar değil. Kontrolü üzerine polemik yaratıp tarikattan ayrıldıktan sonra baron Von Knigge, Weishaupt'u yıllardır savaştığı tarikatın casusu olmakla suçlamıştı. Cadet-Gassicour'un mantığı en azından bir noktada amansız, devrimin sebepleri konusunda: Bourbonlar İsa Birliği'ni yok etmeye çalışmış ama neticede İsa Birliği onları yok etmişti.

Cadet-Gassicour, Cizvitleri Devrim yanlısı komplocular arasında gören azınlık arasındaydı. Bir nesil sonra, 19. yüzyılda yeniden doğan Cizvitler yine komplocu olarak görülecekti, ama bu sefer gerici komplocu olarak. Cizvitlik, edebi bir karakter olarak 19. yüzyıl Fransız yazınında sıkça karşımıza çıkıyor, üstelik sadece siyasi edebiyatta değil, halk edebiyatında da.

19. yüzyıl romanın büyük dönemi. Fransa da romanın en üst seviyelere ulaştığı ülke. Ünlü yetenekli yazarlardan önemli Yahudi karşıtı, ya da mason karşıtı eserler çıkmamış ama 19. yüzyıl Fransa'sının romancıları çok çeşitli ve çok renkli bir Cizvit hikayesi bırakmış geriye. Öyle ki, 20. yüzyılın başrol oyuncuları, faşistler ve komünistler, tüm o özellikleri kendi komplocu gör-

düklerine atfedecekler: Hem muhteşem hem de tapılası olabilen, aşırı sadık, aynı zamanda tahrik edici, amansız düşman, değersiz aşağılık insanlar. Bu anlatıların kimisi çok eğlenceli.

— Şu bahsettiğimiz Richelieu, diye devam etti Aramis, krallığı kendisi yönetme hevesine girmek, daha rahat bir şekilde iki ayrı tahta oturtabilecek olmasına rağmen aynı tahta iki kralın, kendisi ve XIII. Luis'in, oturmasına göz yummak hatalarına düştü.

— İki ayrı taht mı? dedi Felipe.

— Evet, efendim, diye sürdürdü Aramis sakin bir sesle: Fransa'nın kardinal başkabanı, Hıristiyan ötesi bir kralın iyiliği ve yardımıyla; efendisinin hazinelerini, ordularını ve konseyini Fransa'da kullanmak için ödünç alabilen, görevini yerine getiremeyen bir kardinal. Diğer yandan, diye ekledi Aramis Felipe'ye neşeli bir bakış atarak. Siz babanız gibi, rahatsız, zor anlayan, narin bir kral değil, zeki ve savaşçı bir kral olacaksınız, hakimiyetinizi genişletmek isteyeceksiniz. Ama aramızdaki dostluk gizli bir oluşum yüzünden, değişmesin demeyeceğim, azıcık gölgelenmesin bile. Ben size Fransa tahtını vereceğim, siz bana San Pedro tahtını vereceksiniz. [...] Siz ve ben evreni paylaşacağız, siz maddi dünyada, ben manevi dünyada. Ben sizden daha önce öleceğim için, sizinki benim mirasım olacak. Planımı nasıl buldunuz, efendim?

ALEXANDRE DUMAS, *Bragelone Vikontu*

Jean du Preyer ve Marie Aramitz'in oğlu Henri d'Aramitz on beş yıl tüfekçi olarak Fransa kralına hizmet verdi. Bunu, ağabeyi Arnaud Sillègue d'Athos ile beraber ve onun birliği içinde yaptığını biliyoruz. Bu sebeple Isaac de Portau'yu tanıyor olması da mümkün. Bu üçünün tüfekçiliği, Kara Silahşorların yüzbaşısı,

Bakan Mazarino'nun katili ve XIV. Luis ile mareşal olacak olan, Paris'e vardığında Aramitz çoktan emekli olmuş olan Dartagnan kontu Charles de Batz-Castelmore'un emri altında yaptıklarını biliyoruz. Aramitz on beş yıl hizmet verdikten sonra evlendi ve ilham verdiği karakterinkine hiç benzemeyen uzun ve sıkıcı bir yaşam sonunda öldü. Ancak ne var ki René de Aramis üç silahşorlar arasında Hıristiyan isim taşıyan tek kişi olması yanında, *Üç Silahşorlar* (Los tres mosqueteros) içinde kadınların sevgilisi ve en büyük dedikodu kaynağı idi. Cizvitlerle birlik kurduğu *Yirmi Yıl Sonra* (Veinte años después) adlı kitabında D'Herblay'ın şövalyesiydi aynı zamanda. Ve son olarak *Bragelone Vizkontu* (El vizconde de Bragelone) adlı kitabında Rahip D'Herblay oldu, burada da XIV. Luis'i tacında etmeye çalışıyordu. Aramis, *Üç Silahşorlar*'daki ilk ortaya çıkışı itibariyle, yaratıcısıyla iki tutku paylaştı: Kadınlar ve komplolar.

Dumas'ın kadınlara düşkün olduğunu biliyoruz, servetinin tamamını onlar için harcadı. Komploları sevdiğini de biliyoruz, çünkü en ünlü romanlarını komplolar üzerine yazdı: San Bartolome Gecesi komplosuyla ilgisi olan *Kraliçe Margot* (La reina Margot); masonların ve İlluminati'nin katıldığı abartılmış komplolar üzerine *Kraliçe'nin Kolyesi* ve *Joseph Balsamo* (El collar de la reine ve Joseph Balsamo); temel konuları içinde güçlü ve acımasız ama büyük XIV. Luis'i tahttan indirip, tatlı ve iyi ama çok çok insancıl olan ikizini tahta çıkarma amaçlı komplonun bulunduğu, çoğu kimsenin *Demir Maskeli Adam* (El hombre de la máscara de hierro) olarak bildiği *Bragelone Vizkontu* kitabı. Bu komplonun ardında hain, Cizvit bir Aramis görünüyor. Artık o gerçek hayattaki sevimli Henri d'Aramitz'e hiç benzemiyor.

Aramis dönemin Fransız edebiyatının en kötü Cizviti değil. En azından kendine güvenen ve her zaman olmasa da iyi ve sadık bir arkadaş oluşuyla sempatikliğini koruyor. Aksine, Eugene Sue, peder Rodin S.J.'yi yaratırken hiçbir sempatiklik koymamış.

Sue (1804-1857) hayattayken "halk romanının kralı" idi, Balzac'tan, Dumas'tan ve Hugo'dan daha çok kitap sattı, çok yazdı, daha çok satış yaptı, öldüğü zaman kitlelerin sevdiği ve saygı duyduğu bir yazardı. Sağlıklı yaşlandığını söyleyemeyiz ve bugün kimi eleştirmenler onu kurtarmaya çalışsa da unutulma yolunda.

Sue sosyalistti, en azından radikaldi ama her halükarda cumhuriyetçi ve ruhban karşıtıydı. Ya da en azından, tevazu sahibi halktan gelme papazlara azıcık sempati gösterse de, Katolik hiyerarşisini sevmiyordu. Kitapları dünya tarihi, Fransa tarihi, Fransız halkının özgürlüğe aldığı yol, taht ve minberin kötücül ittifakı şeklinde beliren cehalet yanlısı güçlere karşı verdiği mücadele üzerine önemli kaynaklar. Edebiyatı, hem hedef seçtiği okuyucular hem de uyguladığı yöntemler sayesinde çok popüler olmuştu. Popüler edebiyatta her zaman karşımıza çıktığı gibi, kötü karakterler, çok kere aptal görünen iyilere göre daha çekici ve ilginç.

Peder Rodin *Serseri Yahudi* (1844-1845) (El judío errante) adlı kitabında ortaya çıkıyor. Beş sayfa boyunca kralın bir sevgilisi, İtalyan bir yurttaşın intiharı – Carbonarios –, kendi ülkesine karşı bir iftira kampanyası, tarikatı aleyhine değiştirilmiş bir vasiyet, güçlü insanlar aleyhine çalışan itirafçılar, Kilise'ye bağlı ama İsa Birliği'nin emirlerini uygulamayan bir prens ve diğer birçok konu üzerine yardımcısıyla konuştuğu 'Ulaklar' isimli bölümde tanıtılıyor. Anlattıklarının hepsini acımasızlıkla, ısrarla, riyakarlıkla ve parayla ama özellik-

le de iki modern erdem ile dolu: El çabukluğu ve marifet. Byron gibi hoş görülebilecek ya da hayran olunabilecek kötü bir romantikten bahsetmiyoruz, olumlu yönleri yok, hain biri, tip olarak korkak, çirkin, kambur, kötü giyimli "zeytuni, yırtık pırtık, yakası yağ olmuş eski bir ceket giyiyor, kravat diye bir mendil takıyor"; erdemli ama bu erdem harem ağalarınınki gibi; harekete geçene kadar hor görülen, değer verilmeyen düşmanın, insanlıktan yoksun tüm özelliklerinin bir karikatürü gibi. 'Gri saçları şakaklarına yapışıyor, kel alnını bir taç gibi sarıyorlardı; boş bakan, sürüngenlerin gözlerinde ışıldayan perde gibi görünen gözbebekleri canlı ve siyah irisini ancak kapatıyordu, kaşları zorlukla seçiliyordu, tamamen renksiz ince dudakları, küçük burunlu, sivri çeneli yüzünün solukluğu içinde kayboluyordu. Bu kül renkli maske, dudak yok diye maske diyorum, karanlık bir hareket kadar garip görünüyordu...' Fakat harekete geçince korkunç oluyor: Her çeşit hain planlar yapıyor, dulları ve yetimlerin bile izini aynı heyecanla sürüyor, kendi ülkesine ihanet ediyor, masum insanları miraslarından alıkoymaya, Papa olmaya çalışıyor, nefretlerinde amansız davranıyor. Ölüme mahkum olanların yüzüne gülen cinsten biri. Papaz cübbeli bir Şeytan ama genelde Şeytan'a atfedilen sempati ve insan ilişkilerinde beceriye sahip değil: O bir Cizvit. İkinci el kıyafet satıcısı tipli bu zavallı adam aynı zamanda James Bond romanlarındaki karakter, amaçlarına ulaşmak için karanlığa mahkum etmek istediği modern dünyanın araçlarını kullanan komplocu *Blofeld* gibi biri. Rodin tarafından yürütülen Cizvit komplosu Ian Fleming'in tüm James Bond romanlarında geçen *Spectra*'nın komplolarına çok benziyor. Sue'nin kitaplarında gördüğümüz, dünyanın her yerinde şubeleri ve ajanları bulunan,

merkezi de o zamanlar yazarın ve okurların dünyanın merkezi olduğunu düşündüğü Paris'te bulunan bir kurum var. Rodin gelen mesajları ve mektupları bu merkezde açıyor ve her bir vaka için ne yapılacağına karar veriyor: Hiyerarşik ve disiplinli bir toplumun otokratı olan Rodin'in tek eksiği bir eliyle okşayacağı beyaz tüylü bir kedi, diğer elinin her bir parmağı da bir ülke ile ilgilenmeli tabii: 'Dünya küresine eğilmiş, onu kolları arasına almış... Sürüngen bakışlarıyla iyice baktıktan sonra kemikli ellerini haritanın üzerinde gezdiriyor, pis ve sivri tırnaklarıyla üzerlerinde kırmızı çarpılar görünen üç yeri işaretliyor... Değişik yerlerdeki bu şehirleri işaret ederken isimlerini yüksek sesle, hain bir aksanla söylüyor: Leipzig, Charlestown, Batavia...' Bu inanılmaz kötülükten sonra, değiştirilmiş vasiyetler ve çalınan miraslarla ilgili saçma bir konu baş gösteriyor. Sue'dan daha kibar ve daha kabiliyetli bir yazar olan Maupassant bile hikayelerinden birinde bir Cizvit'ten bahsederken bu kişinin ölmekte olan bir insanın mirasına konmaya çalışmasının normal olduğunu söylüyorsa, Cizvit propagandadan daha ne bekleyebiliriz ki? Kötü namlı Rodin *Halkın Sırları* (Los misterios del pueblo) adlı kitabından tekrar ortaya çıkacak, bu sırada gittikçe politikleşen Sue III. Napolyon'u gizli Cizvit yapacak ve tahminen gerçek tarihe atıfta bulunup onu Rodin'den çok daha az erdemli biri olarak gösterecek.

Cizvit nefretinin dönemin ruhundan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Gogol da Rusya'da Cizvitlere karşı olacaktı, tıpkı Polonyalılara ve Yahudilere karşı olduğu gibi. Ama 20. yüzyılın birçok Amerikalı köktencisi gibi onları birbirine karıştırmayacaktı. Epik roman *Tarass Bulba*, aynı zamanda bir nefretler katalogu: Cizvit nefreti, Polonyalı nefreti, Yahudi nefreti, yurttaş nefreti.

Gogol, hiç olmazsa, nefretleri konusunda dürüst ve bahane aramıyor. *Tarass Bulba* modernliği her şekliyle reddeden ve barbarlığı tercih eden bir kişinin kitabı ve üslubuyla, nefretlerin aslını açıklayışıyla, komplo kelimesini hiç kullanmamış olsa da 19. yüzyıl süresince yazılmış, modernliğe duyulan nefreti müşrulaştıracak bahaneler arayan tüm diğer metinlerden çok daha açık olduğu ortada. Medeni bir şehirli olduğunu tahmin ettiğimiz Henry Seton Merriman'ın *Lambanın Kölesi* (The Slave of the Lamb) adlı kitabı ise, bunun aksine, beceriksiz Fransızlar arasında kaybolmuş bir 19. yüzyıl İngiliz kahramanın, Paris hükümetini devirmeye yönelik bir Cizvit komplosunu, İngiliz ordusundan çalınma silahların yardımıyla ortaya çıkardığı, aleadeliğini unutmuş mutlulukta bir macera kitabı. 'Cizvit partileri Paris ayaklanmalarıyla ve halkın kullandığı İngiliz tüfeklerinin ithalatıyla tembellik dolu bir bağlantı kurdu. Mutlu başkent o zamanlar akla gelebilecek en 'geçici' ve en belirsiz hükümetin kontrolündeydi, Fransa'nın iç politikası düzenini tamamen kaybetmişti. Kilise taraftarlarının kaybettikleri gücü yeniden kazanabilecekleri andı.' Ticari kaygılı macera romanları gibi aynı ama hem konu seçimi – bir hükümet darbesi hatta Fransa'da devrim – hem de komplo kanadının başındaki kişi – hain bir Cizvit –, daha önce bahsettiğimiz dönem ruhunu gayet iyi yansıtıyor. Bu romanda bahsedilen Cizvit merkezi, Gotik romanlarda görmeye alıştığımız yeraltı tünelleriyle, gizli çıkışlarla dolu bir oyuk.

Gotik roman öğeleri bu dönemde tamamı kurgu olmayan, komplo çalışması ve ifşasına yönelik birçok eserde tekrar ortaya çıkıyor. Merriman, Cizvitlerin merkezini tünellerle dolduruyor; aynı din değiştirmiş bir öğrenci olan Matias Marcet'in halka gerçek belge

olarak sunduğu, Cizvitlerin Fransa'daki merkezlerinden Tullerias Sarayı'na kadar giden bir tünel kazdığını belirttiği metinde olduğu gibi.

Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nin ilk yılları sırasında şiddetli atışmalara sebep olmuş olsa da, Cizvitfobinin İkinci Cumhuriyet'teki kadar, İkinci İmparatorluk sırasındaki kadar önemli görülmediğini ama buna rağmen bir komplolar çalışmasına eklenmeye değer olduğunu söylemek gerek. Yüzyıldır unutulmuş olan polemikler yüzünden olduğu kadar, Cizvitlerin dönem edebiyatındaki zuhurundan kaynaklı bu da.

20. yüzyılda *Siyon Liderlerinin Protokolleri*'nden daha az kişinin elinden geçen bir metnin değişik versiyonlarının ortaya çıkışı açısından da önemli bir konu. 19. yüzyılın ortalarına doğru yeniden ortaya çıktı ve Cizvitlerin *Gizli Talimat*'ının yayılmasını sağladı. Bu talimatların bir bölümü masonların rituellerine benziyordu, tabii Dumas'ın romanlarının filtresinden geçmiş halleriyle. Diğer bir bölümü, sırf içeriği sebebiyle değil, mitolojisi ve ortaya çıkarılıp yayılma şekliyle de birçok ortak noktasının olduğu *Protokoller* gibi yıkıcıydı.

20

Hor görmeden nefrete: Yahudi düşmanlığı şekil değiştiriyor

19. yüzyıl sonlarında Fransa yine, sadece iki nesil sonra Avrupa'nın geri kalanına yayılacak fikirleri yeniden yaratacaktı. Yahudi düşmanı bir listeden ülkesinin Parlamentosuna vekil seçilmiş bir Fransız, Drumont, nasyonel sosyalist terimini ilk kullanan kişi olacaktı. 1892 senesinde, *La Libre Parole* isimli gazetesinde.

Bugün Fransa'nın Yahudi düşmanlığı yapmış olduğuna dair suçlamaları haksız çıkaran gerçekler, Restorasyon ve İkinci İmparatorluk dönemleri sırasında Yahudilerin Fransız edebiyatında hiç yer almamış olması. Eugene Sue'nin *Serseri Yahudi* kitabına başlığını veren Samuel bile olumlu bir karakter olmasının yanında, romanda olumsuz karşıtı olan Peder Rodin'den çok daha az ağırlık sahibi. Orleans yanlısı monarşi sırasında Alphonse Toussenel tarafından 1844 yılında *Yahudiler, Dönemin Kralları* (Los judíos, reyes de la época) adlı kitabı basılmış olsa da Yahudi düşmanlığı Fransız siyasi tartışmaları içinde, İkinci İmparatorluğa kadar kenarda köşede kalıyor. İkinci İmparatorluk sırasında ise Katolik bir polemikçi olan, 1858 yılında Mortara *affaire*'i sırasında Vatikan tarafına geçen Louis Veuillot tarafından gündeme getiriliyor.

Katolik kilisesini savunmak için inanılmaz bir faaliyete girmiş olan, hem Luis Felipe de Orleans, hem de İkinci Cumhuriyet tarafından kovuşturulmuş Veuillot, III. Napolyon Kilise'yi destekliyor olmasına rağmen hükümdarlığı sırasında da bu faaliyetini sürdürdü. O dönemde yeni bir olgu olan Papalığa mutlak inanç yanlısı olan Veuillot, basın vasıtasıyla, ailesi tarafından gizlice vaftiz edilen Yahudi bir çocuğun Vatikan polisi tarafından alıkonmasını destekledi. Ufaklık, Edgardo Levi Mortara, VII. Pio'nun akıl hocalığında büyüyecek ve ruhban olacaktı. Bu mesele üzerine Fransa'da modern Yahudi düşmanlığının ilk polemiği ortaya çıkacaktı: Bir tarafta Veuillot, diğer tarafta çocuğun alıkonmasına karşı çıkan – illa ki ruhban karşıtı olmayan – liberal basın. Veuillot onları Yahudilerden maaş almakla suçlayacaktı.

Yıllar sonra, 1869'da, Henri Roger Gougenot de Mousseaux *Yahudiler, Yahudicilik ve Hıristiyan Halkların Yahudileştirilmesi* (El judíos, el judaísmo y la judaización de los pueblos cristianos) adlı bir kitap çıkaracak ve bu kitap 19. yüzyıl sonları Fransa'sının milliyetçi ve Yahudi düşmanı yazarlarında büyük etki bırakacaktı: Drumont, Barres ve Maurras. Fransız basınında Yahudi karşıtı polemik başlatan ilk kişi Veuillot ise, Gougenot des Mousseaux da, seleflerinin Katolikçi Yahudi düşmanlığından öteye gidip hepsini birbirine karıştırarak antropoloji, miras kanunları, bilim ve büyü alanlarına girdi. Katolikler ve Yahudi dindarlar arasında beliren Veuillot gibi polemikçiler tarafından ifade edilen, dönüşümü sırasında sorunsuz yok olabilecek olan muhalefet, Gougenot tarafından yeni bir boyuta taşındı: Aryanlar ve Samiler arasında ırk düşmanlığı. Bu boyut ile ortaçağın cin-şeytan bilimlerinden tutun da, Gobine-

au Kontu'nun *İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine bir Deneme* (Ensayno sobre la desigualded de las razas humanas) adlı, yakın tarihte (1854) basılmış, Fransa'da büyük etki yaratmış, "aryan" terimini ilk defa olarak dil bilimi alanın dışına çıkarmış kitaba kadar tüm eski ve yeni mitler bir araya geldi.

Gougenot des Mousseaux'un Yahudilere düşman olmasının sebebi, onların da Katolikliğe düşman olması. Ama din değiştirip Katolik olsalar bile onlara düşman olmaya devam edecek, çünkü iblis bir ırktan gelmeler. Diğer Katolik polemikçiler ırkçılığın bir şekilde Katolik inancına ters olduğunu ifade etseler de, Gougenot onları dikkate almayacaktı. Yahudi düşmanlığı ile Katolik kilisesine itaat etmek arasında seçim yapmak zorunda kalsa her zaman ilkini seçerdi. Yahudiler ve şeytan hakkındaki fikirlerinin çoğu Kilise doktrinine uymuyordu, daha çok doğaüstücülüğe ve bilime dayanıyordu.

Gougenot'un kitaplarında Yahudiler ilk defa ateist, Katolik dinine karşı olan bir dine mensup, şeytan hayranı olarak gösteriliyor. Satanistler ve masonlar da kimi törenlerindeki İbranice harfler kullandığı için Gougenot'a göre Yahudilerin hem Satanist hem de mason olduğu çok açıktı. Gougenot diğer yandan da kitaplarının ve düşüncelerinin büyük çoğunluğunu Tanrı'ya değil, Şeytan'a adamıştı. Sekiz kitabının dördü – *Şeytanların Alışkanlıkları ve Uygulamaları* (Costumes y prácticas de los demonios), 1854; *Büyünün Aracıları ve Araçları* (La magia en la siglo diecinueve, 1863; *Büyü Olguları* (Las fenómenos de la magia), 1864 – özellikle şeytanlara, büyüye ve Yahudilere yönelmişti. Yazar adı geçen ilk kitapta Katoliklerin ve Yahudilerin arasının düzelmesinin mümkün olmadığını yazıyordu; ikincisinde Yahudiler ahlak yıkıcıları olarak gösteriliyor ve kita-

bın yarısından fazlasında pek iyi ayırt edemediği incubus ile sucubus ve Yahudilerin cinsiyetini ve bunların halk üzerindeki moral bozucu etkisini tartışıyor. Eserlerinde beliren doğaüstücü ve karanlık öğeler Gougenot'un Yahudileri Cermenlerle karşılaştırmaktan, Pastör tarafından kaydedilen ilerlemeleri bilip, bilimsel terimler halinde kullanmaktan alıkoymuyor. Gougenot'un Yahudisi *Büyü Olguları* kitabında mason ve satanist olduğu kadar 'melez bir ırk yaratmak için dönüştürülmüş meni' taşıyan bir insan. Diğer suçlamalar ekonomik nitelikli: Toussenel'in hem Yahudi düşmanı hem de kapitalizm karşıtı Yahudiler, *Dönemin Kralları* kitabından etkilenmiş. Gougonet kendisi de 1846'da çıkardığı *Proleterler Üzerine* (Sobre los proletarios) adlı kitabında bu özelliklerini göstermişti. Kimi Fransız yorumcular Gougonet'in işçilere adadığı ender kitaplardan olan bu eserinde 20. yüzyılın Katolik sendikacılığının temellerini görüyorlar.

1878'de Simonini'nin Barruel'e gönderdiği mektup polemiği tekrar canlandırdı. Diğer bir rahip, Nicolas Deschamps bu mektubu *Les Sociétés Sècretes et la Société* kitabına ekleyecekti. Bu noktada dönemin, Gougenot ya da Taxil gibi yazarlarının metinleriyle karşılaştırılınca Simonini ve komplosu basit, mütevazı ve mantıklı bir görünüm kazanıyor. Simonini'nin mektubu Hıristiyanların Yahudi düşmanlığının doğasını değiştirdi ve Gougenot'un metinleri hor görülen Yahudileri, Büyük Komplo'nun parçası olan, korkulacak kişilere çevirmeden ikinci adım oldu. Geleneksel din temelli, Katolikçi Yahudi düşmanlığı – Lutherci de olsa – yüksek sınıf kozmopolit Yahudileri işçilere baskı yapmakla ve geleneksel ilkelerini terk etmekle; fakir Yahudileri ise Aydınlanma Avrupa'sının evrensel ilkelerine karşı çık-

makla suçluyordu. (Halbuki ilkeleri kabul eden Yahudiler yüksek sınıfa dahil olup işçilere baskı yapmaya başlıyordu.)

1892 yılında Yahudi düşmanlığı toplumdan destek almaya başladı, marjinallerin ve delilerin elinden çıkmaya başladı. Gazeteci Edouard Drumont birçok Yahudi bankacı ve finansçının Panama Kanalı skandalında parmağı olduğunu iddia etti, Yahudi düşmanlığını Gougenot'un ortaya koyduğundan daha belirli bir alana taşıdı. Cin-şeytan bilimleriyle uğraşmayan Drumont, siyasi kimliğinden de ayrılmadı, seleflerinin yarattığı alandan gayet iyi faydalandı. Yahudilerin Şeytan'a hizmet ettiğini kabul etmeye hazır bir topluma hitap ederken, yatırımlarını çalanların da Yahudiler olduğunu söylemek zor değildi.

Panama Skandalı'nı açıklaması kolay. Süveyş kanalını inşa eden Lesseps, Pasifik ve Atlantik okyanuslarını Panama kıstağından doğru birleştirecek ikinci bir kanal yapmak üzere görevlendirilir. Lesseps başarısız olur, tahmin edilenden daha çok para harcar, devletten kredi almak zorunda kalır ve bu parayı da kanal hakkında bilgi toplayan gazetecilere rüşvet vermekte, halkın projeye ve buraya akan paraya olan umudunu canlı tutmada kullanır. Nihayetinde kanalın inşası için tahmin edilenden çok para harcandığı, çalışanların tropikal hastalıklar yüzünden ilerleme kaydedemediği, Lesseps'in, arkadaşı Eiffel'in tavsiyesinin aksine öngörmüş olduğu gibi hepten mantıksız olduğu ortaya çıktı. Skandal, Üçüncü Cumhuriyetin Halk Yatırımları Eski Bakanı, mason Charles Baihaut'un beş yıl hapiste yatmasına sebep oldu. Mühendisler Ferdinand de Lesseps ve Gustave Eiffel'in hapse girmesine ramak kaldı ama neticede serbest bırakıldılar. Eiffel zimmete para geçir-

mediğini kanıtlayınca eski görevine getirildi. Seksen beş bin yatırımcı, özellikle rantçılar ve emekliler yatırımlarını, Lesseps de şanını kaybetti.

Daha önce de bir skandala, 1885'de Union Générale'nin çöküşüne şahitlik etmiş olan Edouard Drumont Yahudi karşıtı bir kampanya başlattı ve Cumhuriyet karşıtı birçok din adamından, batmış yatırımcıdan ve gazeteciden destek gördü.

Drumont gökten zembille inmedi, yarattığı etkiyi de sadece seleflerine borçlu değildi. Cumhuriyetin Fransa'da her zaman popüler olduğu fikri vardır ama gerçek şu ki Üçüncü Cumhuriyetin ilan edilmesi sırasında monarşi yanlıları ve imparatorluk yanlıları çoğunluktaydı, Bourbon Hanedanı'nın geri gelmesini engelleyen ilk grubun bir araya gelememesi oldu. Üçüncü Cumhuriyet tartışmaları ve büüyk sorunları bu parlamenter ve sosyal bağlamda ortaya çıktı: Dreyfus *affaire*'i, Panama Skandalı, unutulmuş rütbe skandalı, 20. yüzyılın aşırı sağ cumhuriyetçilerinin kökeni olan Boulangist hareket, laik ve ücretsiz okulların kurulması, Kilise'nin zorla eğitimden ayrılması ve ardından Fransa'da – ve Belçika'da – başlayan okullar savaşı... Popüler Yahudi düşmanlığı olgusu bu temel üzerine, Paris'i çok hareketli bölgesel bir Fransa'da ortaya çıkmış oldu işte.

Drumont, bu temelin üzerine, 1886'da *Yahudi Fransa* (La Francia judía) adlı kitabı çıkardı. Burada Baron Rothschild'in, Seligmann d'Eichtal'ın ve Achile Fould'un isimleri sürekli tekrarlanıyor, halkın Yahudi gücünün Fransız ve Avrupa kapitalist sistemlerinde çok önemli yer tuttuğuna inanması sağlanıyordu. Orleans yanlısı eski vekil, III. Napolyon'un Maliye Bakanı Fould'un Hıristiyanlığa dönmüş olması, bunu en azından Fransa'da sinagogların henüz saldırıya uğramadığı bir

dönemde yapmış olmasına rağmen bu kitapta yer almasına engel olmadı. Her durumda, Fould yanlış Kilise'ye geçiş yapmıştı, Protestan olmuştu; ve Protestanlar, Yahudiler ya da Cizvitler kadar olmasa da, Fransa'nın derinlerinde çoğu yerde Fransız sayılmıyordu. Kitap büyük satış başarısı elde etti; ilk baskısı kırk sekiz saat içerisinde tükendi ve 1943'e kadar basılmaya devam etti. Drumont bu başarıyı siyasi olarak kullandı, Yahudi düşmanı olduğunu belirten bir listeden, Argel eyaletinden vekil seçildi.

Fakat Drumont'un başarısına rağmen, yıllar sonra 20. yüzyılda Alfred Rosenberg Almanca'ya çevirecek metinler ararken, Fransa'da üretilmiş Yahudi karşıtı metinler arasındaki Gougenot des Mousseaux'unkileri tercih etti. Barres gibi yetenekli yazarlarınkileri ya da yeterince Yahudi düşmanı olamayan ve üstüne üstlük Alman düşmanı olan Maurras'ınkileri değil.

21

Şeytan Geliyor: Leo Taxil, 'Fumiste' edebiyat, General Pike ve Ku Klux Klan

Albert Pike, ABD'nin güneyinde yaşayan, saygınlık sahibi bir masondu ve mason yönetimi ve ahlakı üzerine birçok kitap yazmıştı. ABD masonlarının büyük çoğunluğu gibi Hıristiyan inancına sadıktı ve locada cübbe giyip, pazarları da kiliseye gitmekte hiçbir sakınca görmüyordu. Albert Pike, Homer Simpson'dan daha zeki ve kültürlüydü ama aynı onun gibi kiliseye ailesiyle, locaya arkadaşlarıyla gidiyordu. Abraham Lincoln'ün seçilmesiyle devam eden, Kuzey eyaletleri ile güney eyaletleri arasında çatışmalar sırasında doğum yeri sebebiyle Birlik karşıtı cepheye katıldı ve Konfederasyon ordusunda general oldu. Kuzey Amerika İç Savaşı'ndan sonra, güney toplumunun kuzeyden gelen cumhuriyetçilerle ve güneyin özgürleşen köleleriyle bütünleşmesine karşı çıkan makaleler çıkardı: 'Zenciler şahitlik ve jürilik yaparsa, adalet yönetimi büyük bir saygısızlığa maruz kalmış demektir [...] Güneyin savunmasız halkı... mülkü, özgürlüğü ya da yaşam hakkına dönük korumayı sadece gizli bir cemiyette bulabilir... Güneydeki her bir beyazı, siyahların oy hakkına karşı Büyük Güney Kardeşlik Tarikatı'nda, bütüncül, faal, güçlü; bir grubun herkesin iradesini uyguladığı, varlığı bizzat

üyeleri tarafından gizlenen bir örgütte birleştirelim." *The Daily Appeal*'in 16 Nisan 1868 günü çıkan sayısında Albert Pike bu baş makaleyi yayımlamıştı. Pike, bu makalelere rağmen Konfederasyon generalleri arasında heykeli dikilen tek kişi. Heykel iç savaştan sonra Washington'da açıldı. Bu heykelde mason metinlerinin yazarı olarak anılıyor.

Leo Taxil'e göre, eski General Pike ayrıca dünya çapında bir satanist komplonun gizli başı, masonluktan esinlenilmiş satanik bir ruhbanlığın, yine gizli, kurucusu idi. Bu iddia ailesini, köyünde aynı kilisenin sıralarına oturduğu arkadaşlarını, ülkesinin siyahi seçmenlerinden çok daha az şaşırtmış olmalı.

Pike'ın satanist kariyeri hiçbir zaman gitmediği, ölümünden çok sonrasına kadar ünlenmemiş bir yerde, Paris'in 18. *arrondisement'ı* (bölgesi) Le Chat Noir'de başladı. Bir kabareden bahsediyoruz, bu kabareyle bağlantısını hiç kurmamış olsak da kimi zaman Theophile-Alexandre Steinlein tarafından çizilmiş, üzerinde sarı zemin üzerinde doğrudan karşıya bakan bir kara kedi olan posteri hepimiz görmüşüzdür. Le Chat Noir'de birçok isme sahip, *Les Fumistes* arasında en az tanınanlardan olan bir edebiyat grubuna ait bir mizah anlayışı oluştu. Fumistes'e *hydropathes, hirsutes, jemenfouistes, incohérents* ve *zutistes* dendiği de oluyordu. Bu kara mizahı ve kurallara saygı göstermemeleriyle tanınan bir edebiyat okuluydu. Bu mizah sadece yazılı çalışmalar, 'Fransız neşesi' dolayısıyla değil, bir tiyatro oyununun içinde – Fransa'da *Canular* denen – ağır ama ustaca bir şakanın yaptığı provokasyonla ya da bazen şüpheli, dalgacı, müstehcen, sürrealizmin dine saygısızlığını yansıtan bir bakış ile de aktarılabiliyordu. *Canular*'ı Fransız gazetelerinde yaygınlaştırdılar ve Leo Taxil en sadık takipçilerini buldu.

Leo Taxil, Marie Joseph Gabriel Antoine Jogand-Pages'in takma adıydı. Taxil gençliğinde bir haftasonu kaçamakçısı, polemikçi, pornograf ve kilise karşıtıydı, locasından kovulmuş bir masondu. Masonluk üzerine konularda en ünlü yazarlardan biri, ilk Katolik Fransız gazetesi olan *La Croix*'in destekçisi, piskoposlarla yazışan, Papa tarafından makamda kabul edilmiş, masonluk konularında birçok uzmanın halefi olan bir kişiydi. Taxil'i fumiste ekolüne eklersek, onun *Canular*'ının tarihin en uzunu olduğunu söylemek gerek: On iki yıl. Ama sonrasında da ona inanıp ardından giden birçok insan oldu, metinleri bugün bile yayımlanmaya, masonluk ve doğaüstücülük üzerine kitaplara kaynak olmaya devam ediyor.

Taxil, batmış ya da yasaklanmış birçok dergide yöneticilik yaptı: *La Marotte, La Jeune République, La Fronde, Le Frondeur, L'Anti-Clerical* ve *L'Avant Garde Républicaine*. Bu dergilerin hiçbiri iki-üç seneden uzun ömürlü olmadı. Üye olmak için para verilmesi gereken, ama önceden var olmayan gruplar icat eden Taxil, 1878'de La Librairie Anti-Cléricale'yi ve daha sonra Ligue Anti-Cléricale'yi kurdu. Taxil'in ilk eserlerinin, en azından o döneme denk gelenlerin büyük çoğunluğu sırf ruhban karşıtı değil, aynı zamanda pornografikti de, *Papa'nın Sevgilileri, IX. Pio'nun Gizli Aşkları ve İtirafçının El Kitabı* (Las amentes del Papa, Los ameres secretos de Pio IX, El manual del confesor) gibi isimler taşıyorlardı.

1880-1882 yılları arasında Fransız masonluğuna geçti, Temple des Amis de L'Honneur Français ile başladı. Bir masonun oğlu olmasına rağmen tarikatta uzun süre kalamadı. 1881 Nisan ayında localardan uzaklaştırıldı ve 1882 Ocak ayında, onursuz bir şekilde, çocuk

severlik suçlamasıyla, edebiyat alanında olduğu kadar, masonluk alanında da büyük saygınlık sahibi masonlar Louis Blanc ve Victor Hugo tarafından savunulmasına rağmen tamamen ihraç edildi.

Bu ihraç onun kişisel olarak etkilediğinden çok, ekonomik olarak etkiledi. Katolik karşıtı metinlerin editörü olup da, Katolik ülkelerin tek ruhban karşıtı grubu olan masonlara dahil olması, müşterilerine yazdığı mektuplara etkili olan bir unsurdu. 1884 Temmuz ayında kitapçısının iflasını ilan etmek zorunda kaldı. Ya yıkılmış olması, ya da ihracı onu karşı cepheye yöneltti. Her halükarda Taxil, rahibe olan bir teyzesi vasıtasıyla ruhban kanatla ilişkiye geçti ve tavırlarını değiştirmeden taraf değiştirdi: Dönüşümünü basında ilan etti, *République Anti-Cléricale*'de (Temmuz 1885) hata ettiğini yazdı, Papa'yla randevu isteğinde bulundu, o da 1887'de Taxil'i kabul etti. Böylece Taxil, yeniden keşfettiği imanına Orleans gibi, Azize Juana de Arc gibi bir görünüm kazandırmış oldu. Bütün Katolik dünyası ona inanmak istedi ve inandılar da: Piskoposlar, rahipler, polemikçiler, propagandacılar, hatta gizemli – ileride Azize ilan edilecek – Teresa de Lisieux bile. Günlük gazete *La Croix* makaleleri için Taxil'e kapılarını açtı. Ama tüm makaleleri için değil, çünkü yeni Katolik'in altında hâlâ eski pornograf görülebiliyordu.

1885-1887 yılları arasında Taxil sadece mason karşıtı kitaplar çıkardı: *Üç Nokta Kardeşler, Büyük Mimar Kültü, Mason Kız Kardeşler* (El culto del Gran Arquitecto, Las hermanas masonas) 1885'de; *Farmasonluğun Perdesi Kalkıyor* (La francmasonería desvelada y explicada) 1886'da; *Farmasonluğun Sırları* (Los misterios de la francmasonería) 1887'de. *Mason Kız Kardeşler* kitabında pornografik eğilimlerini tekrar gösterdi ve

Paladizm'in büyük üstadı Sophia Sapho karakterini uydurdu. Sophia Sapho gizli ve satanist bir seks şenliği, kara ayin ve kurban ayini grubunu yöneten bir lezbiyendi. Bu grupta, ruhban ve bakire kurban edilerek önceden Eliphas Levi tarafından tanımlanmış Baphomet'e tapılıyordu. Taxil bu kitapta masonların büyük çoğunluğunun tanımadığı bir kült yarattı: Paladizm. Buna inanıldığını düşünmek güç, ama okurların inandığı diğer şeyler göz önüne alınırsa, biraz daha öteye gitmenin ne sakıncası olabilir ki? Mesela şeytanın piyano çalmak için timsah şekline girmesi, Cenevre gölünün altında gizli bir şehir olduğu, Marsilya limanının köpekbalıkları tarafından basıldığı, şeytanların Cebelitarık'ın altında Katolik Avrupa'yı yok etmek için Cermen üretmekte olduğu...

Fakat bunlar daha sonra çıkaracağı başyapıtın habercileriydi sadece. 1891-1897 yılları arasında satanist bir rahibe yarattı: Bayan Diana Vaughan, tehlikeli mason, dünya masonluğunun lideri Albert Pike'ın kızı. Taxil'in onca ünlü mason arasından neden Pike'ı seçtiğini kimse araştırmadı. Belki uzaklık ve dil farklılığı yüzünden. Belki Pike 1891'de öldükten sonra suçlamalara cevap vermesi pek kolay olmadığından. Belki de Pike'ın çıkardığı, birçok mason iletişim aracında yayınlanmış, bu şakaya ilham veren bildirgeden.

Bugünkü iletişim hızına alışmış olduğumuzdan, kısa süre öncesine kadar Kuzey Amerika'nın çok uzakta olduğunu unutuyor olabiliriz. Pike'ın yazıları o dönem için gayet ahlakçıydı ve başka bir dilde oldukları için Paris kitapçıları üzerinden o nesle ulaşması pek kolay değildi. Her halükarda Pike'ın temel eseri, felsefeye ve mason ritüellerine adanmış, konu üzerine yazılmış en uzun eser olan *Ahlak ve Dogma* (Morales y dogma), ya-

zarı Taxil vasıtasıyla tanımış olan kişilerde büyük hayal kırıklığı yaratabilirdi: Bu kitap hiç saldırgan olmadığı gibi, birçok kişi tarafından sıkıcı olarak nitelendiriliyordu, üstelik seks bölümleri yoktu.

Masonluğun doğumundan beri Kilise'de ve Katolik çevrelerde, onca Papa'nın cezalar verdiği bir örgütün sadece satanist olamayacağından şüpheleniliyordu, üyelerinden birinin itirafları da bunu destekliyordu. Taxil tamamen yeni gizli, masonluğun derinlerinde gizli bir kült yarattı, paladizm. Bu grubun tüm seremonilerini, kültlerini, cinsel ritüellerini uydurdu. Bu gizemleştirmeyi sürdürdükçe, daha fazla ayrıntı uyduruyor, uydurmaya mecbur görüyordu kendini. Ayrıntılar gittikçe daha kaba, daha abartılı oluyordu. 1889'da *Mason Katiller* (Los asesinatos masónicos) adlı kitabını çıkardı. 1891'de, 1894'e kadar, bu amaçla çıkarılmış bir dergide yazı dizisi gibi yayın yaptı: *On Dokuzuncu Yüzyılda Şeytan* (El diablo en el siglo XIX). Kitaplaşan dizi o zamana kadar doğaüstücülük üzerine yazdıklarının – ve çaldıklarının – bir özeti niteliğindeydi: Paladizm, teurji, manyetizma, hipnotizma, şeytan çıkartma ve gizemcilik. 960 sayfa, metin harici 120 şekil.

On Dokuzuncu Yüzyılda Şeytan, bu sefer satanist, Katolik Kilisesi'ni – ve Fransız toplumunu – anarşizm ve sosyalizm yoluyla yok etmeyi amaçlayan yeni bir komplo ortaya koyuyor. Bu hain planın suçlusu yine Albert Pike, aynı şekilde Yahudiler de kötü güçlerin arasında bulunuyor. Zira Taxil zamanla Katolik Birliği yanlılarının aynı zamanda Yahudi düşmanı olduğunu keşfetmişti, okurlarına istediklerini vermeyi de çok severdi: Şeytanlar, seks, lezbiyenlik, röntgencilik... Yahudi düşmanlığı neden olmasın? Gougenot'un eserlerini okumuş olan Taxil ortaya sürekli yeni bir şeyler çıkarıl-

masını bekleyen ve hemen her şeye inanmaya hazır bir pazara hitap ettiğini biliyordu.

Bu sırada Bayan Diana Vaughan, dirilme yollarındaki satanist, Katolik ve mason karşıtı basının ilgisini çekmeye devam ediyordu. 1891-1897 yılları arasında yeniden ortaya çıktı, tarikatını yeniden kurup, iyilik yoluna sokmaya çalıştı, çabalarının beyhude olduğunu görünce tarikattan ayrıldı ve Katolikliğe döndü ve tüm bunları mektuplarla, herkesin okuyabileceği şeyler bırakmadan yaptı. Taxil manevralarında o kadar maharetliydi ki kilisenin üst düzey hiyerarşisinin bile bu hikayeye inanmasını sağladı. Halbuki altı senedir kimse Albert Pike'ın gizli kızını görmemişti. Aslında Diana Vaughan ete kemiğe bürünüp, Taxil'in yardımı ile polemikçilere cevaplar yazmaya başladı. Her halükarda, Taxil tarafından yazılmamış mektuplar, bilgiler, karşıbilgiler ortalıkta dolaşmaya başladı. İtalyan bir gazeteci onunla tanıştığını söyledi, onun fikirlerini anladığını ima etti – gerçek bir beyefendi bunu ancak ima edebilirdi – ve Taxil'in mektuplarının uydurma olduğunu, Vaughan'ın satanist inancına sadık olduğunu belirtti. Bu *ilişki* uluslararası bir boyut kazandı: Bayan Diana – yazan yine Taxil'di – kendisi hakkında araştırma yapan, güvenliğine dair düzenlemeler sağlayan, her şeye rağmen kendisini tanımadıklarında ısrar eden New York ve Charleston piskoposları ile bağlantı kuran Vatikan ile mektuplaştı. Bu düzenlemeler sırasında Papa, Taxil'in iddialarının yanlış olduğunu söyleyen Charleston piskoposuna bir azar mektubu bile gönderdi.

Taxil daha da öteye gitti. Kilisedeki masonluk uzmanlarının bile kendisine akıl danışmasını sağladı ama yaptığı şakanın çok öteye gittiğini kendisi bile fark etmeye başlamıştı. 19 Nisan 1897'de, *Canular*'ın başla-

masının on ikinci yılında Paris'te Société Géographique'nin salonunda bir konferans düzenledi. Masonluğun bildik düşmanları, yeni ifşalar olacağını umarak oraya toplandılar. Fakat Taxil bunun yerine her şeyi uydurduğunu iddia etti. Bu şaka pek iyi karşılanmadı, yazar salondan polis eşliğinde çıkmak zorunda kaldı. Bu şakayı iki taraf da hiçbir zaman affetmedi. *On Dokuzuncu Yüzyılda Şeytan* ve *Farmasonluğun Perdesi Kalkıyor* kardeşlik cemiyetini çok kötü bir şana sürüklemişti, üstelik Kilise'yi komik duruma düşürmüştü. Kısa süre önce *Humanum Genus* adlı bir tamim yayınlanmış ve masonluğu Şeytan krallığı ile ilişkilendirilmişti. Tamim ve Taxil'in kitapları sadece konu olarak örtüşüyordu, ama halkın gözünde ikisini birbirinden ayırmak zordu. Üstelik şaka sona erince ardında Taxil'in Papa'yı kandırdığı fikrini bırakmıştı.

Neticede kurgu kazandı. Taxil'in masonluk karşıtı kitapları elden ele dolaşmaya devam ediyor, ABD'ye kadar gittiler, burada Pike'ın fikirlerinden çok farklı fikirlere sahip birçok Hıristiyan onun satanist olduğuna inanıyor. Taxil'in itirafı ise neredeyse herkes tarafından unutuldu.

Halkın cinselliğe ve Kilise'ye bakışının değişmesinin bir meyvesi olarak bugün Taxil'in kitaplarını okuyup kendini paladist ilan eden, yüzyıllık (hatta bazen bin yıllık), 19. yüzyılın ikinci yarısında, bir Paris kabaresinde doğmuş satanist geleneği devam ettirdiğine inanan insanlar var.

ABD'deki ırk konularına yönelik tavır değişiklikleri de Albert Pike'ın konumunu etkiledi. Önceden Klan'a dair kitapların yazarlarından birinin ilk Klan'ın kurucusu olarak gösterilmesini önemsemeyen masonlar, şimdi Albert Pike'ın bu gruba hiçbir zaman katılmadı-

ğını, asla ırkçı olmadığını kanıtlamaya çalışıyor. Halbuki Pike, kardeşlik örgütünde siyahların olmasıyla ilgili görüşlerini açık bir şekilde ifade etmişti: 'Beyazlara yönelik zorunluluklarımı kabul ediyorum, ama siyahlara değil. Siyahları kardeş olarak kabul etmekle, masonluğu bırakmak arasında seçim yapmak zorunda kalırsam, bırakırım.'

Klan topluluğu komplolar listesine katılmasa da, ilk Ku Klux Klan iç savaşı takip eden yıllarda yeni özgürlüğe kavuşmuş siyahların gücünü kesmeyi başardı. 1877'de federal hükümetin askerlerinin işgali bitince beyaz nüfus ve Demokrat Parti adına Amerika konfedere devletlerini kabul etmiş eyaletleri yeniden kontrol altına aldılar. En azından bu hareketleri komplolar listesine katılmalarına sebeptir. Çünkü güney eyaletlerinde üç nesil boyunca ve ondan sonra en az iki nesil daha, 60'lı yılların sonuna kadar zaferler kazandılar.

22

Kuzey Amerika İstisnası: Şüpheliler Katolik

19. yüzyılın ikinci otuz yılında ABD'deki komplo teorileri Avrupa'dakilerden gittikçe uzaklaşmaya başladı ve neticede bunların tam tersi haline geldi. ABD, Prens Metternich'in şüpheli, Katolik Kilisesi'nin işgalci görüldüğü; popülizmin batıya doğru büyüme döneminde masonları olmadık bir noktaya getirdiği bir ülke. Katolik Avrupa'da *eski rejimin* yıkıcısı olarak görülen masonlar, ABD'de tam tersine, yeni cumhuriyetin eşitlikçi ruhuna aykırı elitist politikaları devam ettiren, soyluların ayrıcalıklarının devamını isteyen bir grup olarak görülüyordu.

ABD komplo teorilerini, devletin kurulmasından itibaren şu temel unsurlara sahipti: Birçok ABD'linin kafasında ABD'yi yeniden işgal etmek için komplo hazırlayan İngiliz Kraliyeti – ki 1812'deki İngiliz işgali ve ABD-İngiltere savaşı bunu gösteriyordu –, Roma kralı Papa ve gizli ordusu İsa Birliği. Kuzey Amerika komplo teorilerinin büyük kısmında Cizvitler, Avrupa'da masonların üstlendiği rolü üstleniyor. Masonlar, ABD tarihinin belirli dönemlerinde kovuşturulmuş olsalar, diğer dönemlerde şüpheyle izlenmiş olsalar da, ABD'nin düşmanları listesine girmediler. Belki de en ünlü başkanla-

rı – George Washington, Andrew Jackson, Theodor Roosevelt, Franklin D. Roosevelt ve Harry Truman – mason olduğundan, belki de 20. yüzyıla gelindiğinde komünist düşmanı John Birch Cemiyeti'ni kuranlar mason olduğundan. Grubun başkanı Robert Welch birçok locada komünizm karşıtı konuşmalar yapmış ve şu açıklamada bulunmuştu: 'Masonları, diğer herhangi bir ABD'li kadar vatansever görüyorum.'

Fakat bir ara, 1840-1850 yılları arasında ve büyük Bölünme savaşının sonunda, Katolik dış göçün yaşandığı dönemde, endüstrileşmiş kuzey ABD eyaletlerindeki komplo teorilerindeki şüphelilerin Avrupalı Katolikler olduğu dönemde, Metternich'in bu komplonun ilham vericisi olduğu, Amerika kıtasının ortasında Romalı Papa için bir devlet kurma niyetinde olduğu düşüncesi vardı.

Katoliklere yönelik suçlamalar bağımsızlığın hemen ertesinde ortaya çıkmadılar. Kuzey Amerika bağımsızlığının ilk yıllarında Katoliklik, Maryland civarında birkaç zengin çiftlik sahibinin diniydi. Onlar da 19. yüzyılın ortalarında İrlanda'dan, sonradan Almanya, Polonya'yı ve diğer orta Avrupa ülkelerini oluşturacak prensliklerden göçenlerin dinini kabul edecekti. İşte Katoliklik ancak bundan sonra rahatsız edici ve daha sonra da tehlikeli görülmeye başlayacaktı.

1835'te Katoliklik karşıtı ruhu ortaya koyan kitap, *ABD'nin Özgürlüklerine Karşı Yabancı Komplolar* (Conspiraciones extranjeras contra las libertades de los Estados Unidos) adlı bir kitap çıktı. Kitap, kendi ismini taşıyan haberleşme kodunu icat eden Samuel Morse tarafından yazılmıştı. Morse bu komploların kökeni olarak Metternich'ten ve Avusturya İmparatorluğu'ndan başkasını görmüyordu: 'Avusturya ülkemizde

hareket halinde. Büyük bir komplo hazırlamış durumda. Burada bir şeyler yapabilmek için büyük bir plan örgütlemiş... Ülke boyunca seyahat eden Cizvit misyonerleri var...' Cizvit-Avusturya komplosunun sonunda Kuzey Amerika İmparatorluğu'nun tacını Habsburg ailesinden biri takacaktı. Bu işgali gerçekleştirecek orduyu, İtalya'da, Misyonerlere Yardım için Leopoldina Cemiyeti'ne yardım ederek Avusturya davasına katılmış olan İsa Birliği sağlayacaktı. Leopoldina Cemiyeti, merkezi Viyana'da olan, hiçbir komplo teorisine katılmamış garip bir yardım kuruluşuydu. Gerçek şu ki, ABD'ye varan Alman, Polonyalı, Çek, Macar ve Avusturyalı göçmenler, Katolik olsun ya da olmasınlar, Metternich ve haleflerinin politikalarından kaçmışlardı.

1840-1850 yılları arasında Alman hasadının kötülüğü, 'ulusların baharının' yarattığı baskı ve İrlanda'daki kıtlık sonucu ABD, mevcut yerleşiklerle oranlandığında rekor sayıda göçmen aldı. (1.427.337). Bu göçmenlerin çokluğu, kendilerinden önceki protestan Hollandalı, İsveçli ve İskoçlar kadar kolay entegre olamamaları, ABD tarihinin en büyük gizli cemiyetlerinin, Knownothing grubunun kurulmasına sebep oldu. Yerli yanlısı ve protestan olan bu cemiyet çok değişik isimler kullandı, on binlerce üye sahibi oldu, dağıldığı tarihe kadar Massachusetts gibi birçok eyaleti kontrol etti.

Knownothing ve diğer protestan grupların çeşitli komplo teorilerine inanması çok zor olmadı. Çünkü İngiliz temelli protestan geleneğinden geliyorlardı ve bu gelenek İspanya kralı II. Felipe ile İngiltere Kraliçesi I. Isabel zamanında ortaya çıkmıştı. Monarşiden Cromwell'in ve haleflerinin kısa püriten cumhuriyetine geçiş, Protestan İngilizlerin Katoliklere bakışını değiştirmedi, aksine üzerine vurgu yaptı. Bu tavır, İngiliz koloni-

liğinin sonuna kadar Yeni Dünya'da da görüldü ve ABD'nin büyük bölümünde Katolikler din özgürlüğüne kavuşamadı. Yeni cumhuriyet kurulunca din özgürlüğü geldi ve tüm Katolik karşıtı kanunlar kaldırıldı. Aralarında Knownothing'in kurmuş olduğu American Party'nin de bulunduğu birçok parti Protestanlığı resmi din olarak kabul ettirmeyi programlarına koymuş olsa da ABD Kongresi Katolikleri dini bir grup olarak görüp, onlara karşı duran bir kanun geçirmedi. Ama 19. yüzyılda Avrupa'dan gelen göçlerle ilgili düzenlemelerde militer protestan ruhun var olduğunu görebiliriz.

Kölelik karşıtı yazar ve aktivist Harriet Beecher Stowe'un babası Peder Lyman Beecher, 1835'te *Plea for the West* adlı kitabını yazdı. Milenarist bir metin olan kitapta, İsa'nın dönüş mekanı olarak ABD'nin seçildiği, ülkede Katoliklerin bulunmasının buna bir engel olduğu yazıyordu. Komik uçlara kadar varan kitabın başlığındaki *West*'in tüm Batı dünyasını değil, Mississipi nehrinin henüz gelişmemiş batı yakasını kastettiğini belirtmek gerek. Lyman Beecher'ın birçok oğlundan biri olan Edward Beecher 1855'te *Papalığın Komplosu Ortaya Çıktı* (Papal Conspiracy Exposed) adlı kitabıyla babasının çalışmalarını devam ettirdi. Kitapta Knownothing grubunun birçok şubesinin yazınlarına başvuruluyordu. Yine de Katolik karşıtı kitapların en popüleri olmadığını söyleyebiliriz: Beecher'da eksik olan şeyi, bugün daha az hatırlanan bir yazar olan Maria Monk ekleyecekti: Seks.

Knownothing'in büyük çoğunluğu 19. yüzyıl boyunca Papa'nın Idaho'da güçlenmeye çalıştığını, buraya bir krallık kurmak istediğini, Cizvitlerin Papa'nın gücünü arttırabilecekleri durumlarda öldürmelerini, yalan söylemelerini ve hırsızlık yapmalarını mümkün kılan bir

yemin etmiş olduklarını, Katolik kökenli İrlandalıların ve Almanların ABD'nin büyük bölgelerinde güçlenmeyi umduklarını, bu bölgeleri Papa'ya vereceklerini, ayrıca rahibe manastırlarının aslında rahiplerin haremleri olduğunu düşünüyordu.

Gougenot ve Leo Taxil'de pornografinin Avrupa'daki Yahudi ve Mason düşmanı propagandanın içine girmesi durumu, ABD'deki Katolik karşıtı propagandada da mevcuttu. Roma kilisesinin düşmanları, bir asır önce Marquise de Sade'ın tarif ettiği hovarda ruhban sınıfının, günah çıkartma rezaletlerinin, günah mekanlarının, kanunsuz manastırların varlığına inanıyordu. *Tom Amcanın Kulübesi* çıkana kadar ABD'nin en çok satan romanlarından biri *Korkunç İfşalar* (Awful Disclosures) idi. Kitap 1836 yılında, beş yıllık acemilik ve rahibelikten sonra Montreal'deki Hôtel de Dieu Manastırı'ndan kaçtığını iddia eden Maria Monk tarafından basılmıştı.

Maria Monk'un düzensiz, anlaşılmaz ve uydurma kitabı bir rahibe manastırındaki hayatı, acemilik dönemi sırasında üstlerinden, rahiplerin her dediğini yapması emri geldiğini, bu her şeyin içine günahın da girdiğini, bu günahların meyvesi çocukların, her şeye rağmen, cennete gidebilmeleri için vaftiz edilip gizlice öldürüldüğünü yazdı. Kitapta, dine adanmış kitaplarınkinden çok, 19. yüzyılın ilk yarısında çok popüler olan gotik romanların tarzı sürdürülüyordu. O cinsin tüm özelliklerini taşıyordu: Kaçmadan önce tüm karanlık sırlarını ortaya koyan, uzak ve fesat bir yerde hapsedilmiş genç bir bakire. Kitap büyük bir ihtilaf yarattı, Maria'nın annesi kızının hiçbir zaman manastırda kalmadığını, Protestan olarak yetiştirildiğini, üstelik çocukken kafasına bir kalem saplanmış olduğu için doğru ile yanlışı ayırt etme becerisinin olmadığını açıklamak zorunda kaldı.

Kitap buna rağmen 1836 yılında yirmi bin adet sattı, ilerleyen yıllarda üç yüz bin adedi buldu. Maria Monk bir genelev müşterisinin çantasını çalarak yakalandığı için kapatıldığı hapishanede unutulmuş, fakir bir halde öldü. Kitabın ilk tepkileri Yeni İngiltere rahibe manastırlarına saldırılar düzenlenmesine sebep oldu, güneyde kiliselerin yakılmasına kadar vardı. Bugün unutulmuş başka bir gerçek de, Maria Monk'un Kuzey Amerika sigorta şirketlerinin Yeni İngiltere'deki Katolik kurumlarla yangın sigortası sözleşmesi yapmama kararı almış olması.

Anekdot bir yana, ABD'deki Katolik işgali korkusu, Knownothing isimli, 1850'li yılların en etkili örgütü olacak bir hareketin kurulmasına sebep oldu. Klan'dan daha az tanınan Knownothing, halk temelli, nativist bir hareketti; güney eyaletlerinde köleliğe, kuzeyde de göçmenlerin sağladığı ucuz iş gücüne karşı çıkıyordu. Yıllar geçtikçe köleliğe karşı yaptıkları muhalefet unutuldu ama Katolik düşmanlıkları unutulmadı. Knownothing grubu 1850'li yıllar boyunca değişik partilerden adaylara destek verdiler ve ancak dağılmalarına yakın bir tarihte kendi organizasyonlarını, American Party'yi kurdular ve 1854'te Massacusetts eyaletinin hükümetini kazandılar. Kısa süreli eyalet yönetimi deneyimleri, sokak kavgaları başlatmakta, rahibelere saldırmakta idari yönetime göre çok daha başarılı olduklarını gösterdi.

American Party'nin üyeleri 1854'te Papa'nın Washington'da George Washington onuruna yapılacak anıtta kullanılmak üzere gönderdiği taşı çalıp, yok ettiler. 1856'da kölelik karşıtı, daha önce de başkanlık yapmış Millard Fillmore'a destek verdiler. 1860 seçimlerinde örgüt olarak varlıkları sona ermişti, kölelik karşıtı aday

Abraham Lincoln'e verdikleri destek sonucu pek değiştirmedi.

Kuzey Amerika İç Savaşı Knownothing hareketinin sonu oldu ve yeni göçmenlerin, yeni ulusları için ölmeye hazır olduklarını ortaya koydu. Bu ihtilaftan sonra Katolik dini de kabul görmeye başladı. Kuzey Amerika hayatında Katolik kilisesinin kabul edilmesinin tam bir tarihi var: Gettyburg Savaşı'nın ikinci günü, Potomac ordusunun Katolik papazı, Peder William Corby'nin, Irish Brigade'e girmelerinden önce düşman ateşi altında verdiği vaaz. Bu birliğin, vaazdan on dakika sonra verdiği iki yüzden fazla ölü, Katoliklerin ABD hayatına girmesini sağladı ve henüz doğmamış John Fitzgerald Kennedy'nin yüzyıl başkan olmasını sağlayacak ilk adımı gerçek kıldı.

Gettyburg ile ilk Katolik başkanın seçilmesi arasında yüzyıllık bir süre var, bu süre dahilinde tüm mitler kayboldu. 1890'lı yıllarda Katolik işgali efsanesi yeniden doğdu, XIII. Leon'dan gelme olduğu iddia edilen uydurma bir mektup elden ele dolaşmaya başladı. Söylenene göre bu mektupta Katolik ABD'lilerin, 1893'te belirlenecek bir tarihte tüm Protestan komşularını öldürmesi emredilmesi isteniyordu. Bu katliam bir ayaklanma sırasında gerçekleşecekti, tıpkı 1605'te İngiltere'de görülen 'barut komplosu' gibi. 1949'da bile, Paul Blanshard'ın *Amerikan Özgürlüğü ve Katolik Gücü* (American Freedom of Catholic Power) adlı kitabında Katolik Kilisesi özgürlük karşıtı gösterilecekti. ABD toplumu Katolik korkusunu en son Kennedy'nin seçilmesinde gösterdi, ki o da bu dini tam olarak uygulamayan biriydi. Kennedy her şeye rağmen seçildi. Ve bugün birkaç aşırıcı Katolik internet sitesinden başka kimse Papa'nın Deccal, Cizvitlerin de Şeytan'ın ordusu olduğunu söylemiyor.

'Kennedy'yi öldürdükleri gün neredeydin?' ABD'de gayet yaygınca sorulan bir sorudur. Bir neslin kaderinin değiştiği o günü herkes hatırlar. Kennedy'nin ölümünün tüm bir neslin masumiyetini sona erdirdiği söyleniyor. Aynı neslin hemen Büyük Bunalım'ın ardından doğduğu, Pearl Harbor, İkinci Dünya Savaşı, atom bombası ve Kore Savaşı ile büyüdüğünü düşününce, bu nesle atfedilen masumiyeti, tek bir ölüme bu kadar önem verilmesini anlamak kolay değil.

'Kennedy'yi öldürdükleri gün neredeydin?'

Miami'deki kitapçıda çok uzun süre çalıştım. Müşterilerimizin büyük çoğunluğu Kübalıydı, diğerlerinin çoğu da İspanyol dili ve edebiyatı çalışmaları yapan akademisyenlerdi. *Protokoller* dışında, Georgetown Üniversitesi'nde Borges üzerine, Chicago'da Garcia Marquez üzerine kitaplar satıyorduk. Geri kalan müşterilerimizi sınıflandırmak pek kolay değil. Bir tanesi, komplo teorileri takipçisiydi, Kennedy'nin ölümünde Kübalıların parmağı olduğu fikriyle ilgileniyordu. Dil sorunlarına rağmen, güvenilir bir müşteriydi. Konuştuğu İspanyolca belirsiz ile gayrı-mükemmel arası bir şeydi. Bizden aldığı kitapları da okuyor muydu, çevirtiyor muydu, emin değilim. Güvenilirliğinin bir sebebi de, diğerlerinin yanında, bizimkinin Kennedy suikati üzerine hazırlanan Warren Raporu'nda adı geçen tek kitapçı olmamızdı.

ABD tarihinin suikaste kurban giden ilk başkanı mason ve cumhuriyetçi Abraham Lincoln'dü, sonuncusu ise John Fitzgerald Kennedy. Katledilen diğer başkanların – Garfield ve McKinley, cumhuriyetçi ve farmason – aksine iyi ölü adam efsanesini paylaşıyorlardı. Fakat aynı olmayan bir efsanede bahsediyoruz: Lincoln siyasi programını gerçekleştirdikten, Birliği kurtardık-

tan ve köleleri özgürleştirdikten sonra öldü; Kennedy ise ülkeyi tarihinin en büyük krizine sürükleyecek savaşa, Vietnam Savaşı'na soktuktan sonra öldü. Lincoln köleleri özgürleştirdi, Kennedy ise siyahi oy verenlere sempatik davranmakla yetindi, kongre üyesi iken onların haklarını savunma konusunda dengesiz görülmüştü. Bugünkü ABD liberalleri tarafından yüceltilen Kennedy ABD başkanlığına, Franklin Delano Roosevelt'in dulu ve Demokrat Parti'nin gerçekten liberal olan kanadının adayı karşısında seçildi. Babası Joseph Kennedy'nin etkisini de unutmamak gerek.

'Kennedy'yi öldürdükleri gün neredeydin?' sorusu, kimi müşterilerimin cevap vermeyi pek sevmediği türden bir soruydu. Yıllar sonra başka bir ölüm, Şilili politikacı Armando Letelier'in – Pinoche yanlısı Milli İstihbarat Yönetimi (DINA) üst düzey görevlilerinden – ölümü yüzünden hapse girecek olan karışık soyadlı bir tanesi başkanın öldürülmesinden bir hafta önce Dallas'ta çok güçlü bir tüfek ile görülmüştü. Ama silahlı haliyle rahat bırakıldığı için, onun büyük felaketle ilgisi olmadığına ömrümün sonuna kadar inanacağım, ismi komplo teorisyenleri tarafından kitaplarda tekrarlanıp duruyor olsa da.

Lincoln öldüğünde de Booth'un sorumluluğunu reddeden değişik komplo tezleri türemişti. Halbuki Oswald'ın aksine, kimse Booth'un sorumluluğunu reddetmemişti. İkinci ya da üçüncü bir nişancının olduğuna dair tezler üretebilecek kadar çok şahit var. Tüm hayatını sahne üzerinde geçirmiş olan Booth, bir katlin tiyatro sahnesinden daha iyi bir yerde gerçekleşebileceğine inanmıyordu. Neticede en inandırıcı rolü Bruto olan – Marco Antonio rolü çok fazla eleştiri almıştı – Shakespeareci aktör, bu önemiyle bugün hâlâ hatırlanıyor. Di-

ğer erdemlerden yoksun olmasına rağmen, drama becerisi olduğunu kabul etmek gerek. Buna rağmen suikast üzerine teoriler yok değil.

Birinci teori: Lincoln suikasti, ikinci başkan Andrew Johnson tarafından emredilmişti, bunun da eski sevgililerinden biri aynı zamanda John Wikes Booth'a sevgili olmuştu. Bu teori kongrenin bir komisyonu tarafından ayrıntısına kadar incelenmesine rağmen herhangi bir kanıt bulunamadı. Booth'un, suikastten hemen önce ikinci başkanla bir bağlantıya geçtiği ve ona şimdi kaybolmuş bir not gönderdiği; bu sırada Devlet Sekreterini ve başkanı öldürmek isteyenlerin girişimlerini yaptığı ve ikinci başkanı öldürmekle görevli kişinin girişimde bile bulunmadığı bir gerçek.

İkinci teori: Lincoln'ün katli Konfedere Devlet tarafından, Konfedere Devlet'in genel sekreteri, hatta Jefferson Davies tarafından, Richmond'a kurulan birliğin güneyli başkanı ve kabinesini öldürme amacı olduğunu öğrendikten sonra emredildi. Dönemin militer yaftasına uymayan bir teori. Federal saldırı başarısız oldu ama Jefferson Davies'in öldürülmesini emreden bir belge bıraktı geriye, bu belgenin kopyası hâlâ mevcut. Bu emrin bir kopyası da Albay Ulrich Dahlgren, yani muhtemel cellatının cesedi üzerinde bulundu. Ayrıntısına kadar incelenmeyen tek yazışma Konfederasyon Devlet Sekreterinin, Judah Benjamin'in yazışması. Benjamin savaş sonunda tüm mektuplarını yakıp İngiltere'ye kaçtı. Konfederasyon yanlısı bir Yahudi olarak kuzeyde çifte şüphe olarak görülüyordu, en azından savaş boyunca Yahudi düşmanlığını gösteren birçok hareket yapan General Grant tarafından.

Üçüncü teori: Lincoln bankacılar tarafından, açıkça söylemek gerekirse Rothschild ailesi tarafından öldü-

rüldü. Güneyin yeniden kurulmasıyla daha çok para kazanmayı umuyorlardı. Rothschild savaş sonunda öncekinden daha zengin olduğu için – ki büyük kapitalistler dinlerine rağmen hep böyle yaparlar – ispat edilmesi kolay bir tez değil bu.

Dördüncü teori: Lincoln Edwin Stanton, yani kendi Savaş Bakanı tarafından öldürüldü, çünkü kuzeyin yeniden kurulmasına dair, Cumhuriyetçi Parti'nin radikalleri tarafından oluşturulmuş planlara katılmıyordu. Gerçek şu ki, güney yeniden yapılandırılması görevini daha Lincoln'ün ölümünden çok daha önce, onun verdiği tam yetkili izinle radikaller üstlenmişti, hem Stanton başkanın katillerini canlı yakalamak için en çok çalışanlardan biriydi.

Beşinci teori: Belki de Lincoln Cizvitler tarafından, körü körüne bağlı oldukları Papa'nın Roma'dan verdiği emir üzerine, Aziz Baba'nın yararına işleyen köle ticaretinin önüne geçildiği için öldürülmüştü. Bu teori ancak 19. yüzyıl ABD'sinde ciddi bir şekilde duyulabilirdi. Cizvitlerin bu suikasti gerçekleştirmesi için kilise üyesi Booth'u seçmeleri, o meşhur kurnazlıklarının, iki yüzlüklerinin bir ürünüydü. Baştaki histerik baskıdan kaçabilen ve asılmaktan kurtulan tek komplocunun John Surrat olduğu da bir gerçek. Suikaste karışmış tek Katolikti, neticede Vatikan'da Papa'nın ordusuna katıldı. Surrat'ın Yeni Baltimore Katedrali'nde gömülmüş olması gerçeği dışında, onun Katolik komploya dahil olduğuna dair hiçbir kanıt yok. Yakalanan, yargılanan ve saılverilen Surrat, Lincoln'ün ölümüyle ortaya çıkan histeriden kurtuldu, 1916 yılına kadar hayatta kaldı. Belki de Cizvitler yandaşlarına bakmayı biliyorlardı.

Daha öteye gidip, eski dünyanın tüm şüphelilerini saymaya gerek yok: Cizvitler, bir Yahudi ve Rothschild,

bunlar için Atlantik'i geçmeye değmez. Lincoln'ün ölümünde şüpheli olanların arasında masonlar da vardı tabii. 19. yüzyılın ilk yarısında mason karşıtı bir parti bulunmasına rağmen masonlar hiçbir zaman, kimi azınlık gruplar komplocu ya da ABD'ye ihanet eden bir grup olarak görülmedi. Çünkü ülkeyi kuranlar arasında birçok mason vardı.

Fransız Devrimi'nin başlarında mason Layafette Markizi mason George Washington'a bir seremoni cüppesi armağan etti – mason ritüellerinde kullanılanlardan – ve ona Bastilla'nın anahtarlarını gönderdi. ABD başkanı bunları kabul etse de, Jakoben Fransa'ya elçi göndermedi. Fransız Devrimi'nden farklı olarak, Amerikan Devrimi mevcut sosyal statükodan memnun olan kişilerin devrimiydi. Çevrelerini saran dünyada yasalarda var olmasına rağmen, gerçekte var olmayan uzaktaki krallığı, aristokrasiyi, ilk-doğanın haklarını yok ettiler. Diğer her şeyi yerinde tutmak istiyorlardı, yani mülkiyet ve din. Kuzey Amerikalılar isyancılar ile sadıklar arasında çizginin dini bölünmelerin iziyle dolu olduğu bir devrim yaptı. Pensilvania Meclisi üyesi Joseph Galloway diğer birçok monarşi yanlısı Kuzey Amerikalı gibi devrimin Presbiteryenler ve Kongregasyoncular tarafından taca hâlâ bağlı İngilizlere karşı başlatılan dini bir savaş olduğuna inanıyordu. Daha sonra Kuzey Amerika devriminde Cromwell zamanında Parlamento ile Krallık arasında çıkan savaşa dönük benzerlikler görenler de var. Ancak Fransa'dakinin aksine, İngiltere'de kimse Cromwell'i masonluğun kurucusu olarak görmüyor, zaten masonluğa tehlike gözüyle bakmıyordu.

Mason Jefferson'ın hazırladığı Deklarasyonu imzalayan elli altı kişi arasında sadece dokuz mason vardı:

William Ellery, Benjamin Franklin, John Hancock, Joseph Hewes, William Hooper, John Penn, Richard Stockton, George Walton ve William Whipple. Diğer on imzacının daha mason olma ihtimali var ama isimleri belgeden belgeye değişiyor. Masonların sayısı Katoliklerden daha fazlaydı: Thomas Fitzsimons ve Charles Carrol de Carrolton. Ama Kongregasyoncu ve Presbiteryen sayısından daha az mason vardı.

Fakat George Washington'ın Kıta Ordusu mason kaynıyordu: Altmış dört generalin otuz üçü masondu. Bunun anlamı masonların bağımsızlık yanlısı olduğu değil, aslında tüm bağımsızlık savaşı boyunca İngilizlerin tarafına geçen tek general olan Benedict Arlond bir masondu.

Askeri tarihçi Stephen Bullock'un *Devrimci Kardeşlik* (Revolutionary Brotherhood) isimli kitabı da George Washington'un kıta ordusundaki mason varlığını ele alıyor. Masonluk en azından, fikir yokluğunda başka hiçbir ortak yanları olmayan askerlerin arasında bir dayanışma sağlamıştı. General George Washington ve Harry Lighthouse Lee gibi Virginia'lı çiftlik sahipleri, Connecticut'lı çiftçi ve demirci General Nathanael Greene ile çok az ortak nokta sahibiydi. Hele ki bu sonuncunun Avrupalı aristokratlarla, Lafayette Markiz ile ya da şimdi unutulmuş, Kuzey Amerika ordusunun asıl kurucusu olan Prusyalı tüccar Baron Friedrich von Stueben ile ortak noktası hiç yok gibiydi. Bu noktayı bir kenara bırakıp, Amerikan ordusundaki mason varlığının başlı başına şüpheli bir durum olmadığını belirtmek gerek. Washington'un bazı generalleri masondu, doğru ama monarşi yanlısı tarafta da birçok mason vardı, hatta İngiliz subayların bir subaylar locası olmaması garip karşılanmalı.

Kuzey Amerika'nın bağımsızlığının gerçekleştiği an-

da localar görece bir geçmiş sahibiydi. İlk loca 1731'de Philedelphia'da kuruldu. 1733'te Boston'da en az bir loca olduğuna dair belgeler var, 1736'da Charleston'da. O zamanlar, elli yıl sonra Avrupa'da olacağı gibi, masonluk şeytanla ilişkilendirilmemişti. Üstelik Amerikan masonluğu hiçbir zaman ruhban karşıtı ya da din karşıtı olmamıştı. Amerika bağımsız olunca belki de bu yüzden dini ve muhafazakar bir cemiyet çıkmadı ortaya.

Fakat bağımsızlık savaşındaki mason mevcudiyetine rağmen masonluk 1826'dan itibaren sorgulanmaya başlayacaktı. İlluminati ile ilgili ilk söylenceler John Robison'un *Bir Komplonun Kanıtları* (Pruebas de una conspiración) adlı kitabının New York baskısı ile ortaya çıkacaktı. Kitap, ulusun federalciler, Jeffersoncular, Fransızcılar ve İngilizciler olarak bölündüğü bir dönemde çıktı. Bu bağlamda Jakoben Fransız ateist komplo teorisi muhafazakar federaller tarafından liberallere, Jefferson yanlılarına atfedildi. Massachusettsli kongresyoncu Peder Jedidiah Morse – Samuel Morse'un babası – Robison'u okuduktan sonra Jakoben tehlikeye karşı uyarı niteliğinde birçok vaaz verdi. İllimuniti'yi Jefferson ile ilişkilendirdi, kovuşturma altında olan Weishaupt'a gösterdiği sempati bunun en önemli kanıtıydı. Yale Üniversitesi'nin başkanı Timothy Dwight, İlluminati'nin olmadığı bir ülkede İllimunati karşı kampanyayı destekledi ve kısa süre sonra kongresyoncu pederler ve presbiteryenler bu komploya karşı birleştiler. Yıkması kolay bir komploydu, çünkü tüm Yeni İngiltere'de tek bir İlluminati bile yoktu.

Masonluğa yönelik bu ilk eleştirilere rağmen, siyasi saldırı 1828 yılına kadar başlamadı. 1828-1840 yılları arasında Mason Karşıtı Parti isimli siyasi bir parti fa-

aliyet gösterdi, ABD'deki masonluğu neredeyse yok edeceklerdi.

Grup, tarikatının sırlarını açığa çıkardığını iddia ettiği bir kitap basan William Morgan'ın 1826'da kaybolması ertesine, New York'ta kuruldu. Masonlar daha en başından itibaren Morgan'ın kaybolmasından sorumlu tutuldu. Bugün unutulmuş olan Mason Karşıtı Parti ABD'de siyaset yapma tarzını etkisi günümüze kadar görülecek şekilde değiştirdi. Adayını belirlemek için kongre düzenleyen (Baltimore, 1831) ve seçim programı hazırlayan ilk parti oldular. Üyeleri 1834'te Whig Party'nin kurulmasına yardımcı oldu, yani bir nesil sonra Cumhuriyetçi Parti'nin kuruluşunda bulunacak gruplardan biri.

William Morgan New York, Batavia'da yaşıyordu, buraya 1824 yılında gelmişti. Büyük tartışma yaşayıp atılacağı bir locaya mensuptu. Atıldıktan sonra, zamanında aksine ant içmiş olmasına rağmen, masonluğun sırlarını açıklayan bir kitap yazma niyeti olduğunu açıkladı. Hatta yerel bir editörün, David Miller'ın kendisini bu eser için teşvik ettiğini iddia etti. Eski locası tepki olarak basına para yedirdi ve Morgan'ı bir sahtekar ve dolandırıcı olarak gösteren bir kampanya başlattı. Üstelik borçlarını ödemediği için dava açtılar, o zamanlar tutuklama için yeterli sebepti bu. İlk tutuklandığında editörü onu hapisten çıkarmayı başardı. Özgür kaldıktan hemen sonra gömlek çaldığı iddiasıyla yeniden tutuklandı. Hapisteyken, borçları onun dostu olduklarını iddia eden, serbest kalması için ısrar eden kişiler tarafından ödendi. Neticede kefaletini ödeyip onu hapisten çıkarmayı başardılar. Çıktığı anda onu zorla bir arabaya bindirdiler. 17-21 Eylül 1826 tarihlerinde olduğunu tahmin ettiğimiz bir gün Morgan kayboldu.

Haftalar sonra Kanada'nın Erie gölünde boğulmuş bir ceset bulundu ve Morgan'ın eşi bunun kocasının cesedi olduğunu söyledi fakat yerel hakim bu teşhisi kabul etmedi.

Miller Morgan'ın kitabını basınca kitap çok fazla sattı ve yerel masonlar tüm bunların kitabın çok satması için bir oyun olduğunu iddia etti. Kitap pek saldırgan değildi, masonluğun ilk üç seviyesinin törenlerini açıklamakla yetiniyordu.

New York valisi, mason De Witt Clinton, skandal sırasında Morgan'ı ölü ya da diri bulan kişiye iki bin dolar ödül vereceğini açıkladı ama ödülü kimse alamadı. Üç mason onu kaçırmakla suçlandı ama o zamanlar adam kaçırma sadece bir kabahat olarak görüldüğü için bir sene hapse mahkum oldular.

Morgan'ın kaybolması ve kaçıranlara verilen kısa cezalar New York eyaletinde büyük hareketliliğe sebep oldu. Bu hareket, sonradan başkan olacak Andrew Jackson'ın itibarını zedeleyen Thurlow Weed tarafından masonluğa saldırmak için bir fırsat olarak kullanıldı.

Masonluk düşmanları Morgan'ın, masonlar tarafından öldürüldüğünü, sebebin de masonluğun sırlarını açıklayanların ölüme mahkum edildiği eski mason yeminleri olduğunu iddia ediyordu. Kaçıranlara verilen kısa cezalar, halkın masonların kanunun üzerinde görüldüğünü, derin devlet konumunda olduklarını düşünmesine yol açtı. Mason sırları içerisindeki yasa dışı ve ahlak dışı unsurların açıklanması, mason sadakat yeminlerinin yasa dışı ilan edilmesi gerekliliği fikri oluştu. Mason karşıtı harekete birçok kadın katıldı, kocalarına localardan ayrılma baskısı yaptılar. Kuzey Amerika locaları, Fransız localarının aksine, faaliyetlerine kadınları almıyordu zaten.

1790'lardaki İlluminati telaşının aksine, 1820-30 yıllarına denk gelen mason karşıtı hareket, İngiliz Kongregasyon kilisesinin hakimiyet alanı olan New England'dan taştı, özellikle sınırdaki taşra bölgelerde popüler oldu. 19. yüzyıl mason karşıtı hareketleri bugün muhafazakar görülüyor ama bunun öyle olmadığını kabul etmek gerek. Aksine, bugün liberal görülen diğer siyasi-sosyal hareketlerle bağdaştı: Köleliğin kaldırılması; hastanelerin, kutsal mekanların ve hapishanelerinin şartlarının düzeltilmesi; kadın hakları yanlısı hareketler. Cumhuriyetin ilk yıllarında demokratlara okul gibi hizmet eden masonluk, birçok yurttaş tarafından aşırı kapalı bir grup olarak görülüyordu. Yeni soyluluk kurumu gibi hatta.

Kuzey Amerika masonluğunu neredeyse bitirecek olan bu popülizmin Andrew Jackson gibi, Büyük Tennessee Locası'na iki kere Büyük Üstatlık yapmış biri tarafından başlatılmış olması tam bir paradoks. Üstelik kendisine karşı duran siyasi düşmanlarının çoğu önermesini ve Doğu yakasının yeni elitine karşı duydukları güvensizliği paylaşıyordu.

1834'te Mason Karşıtı Parti, asıl hedefi olan Andrew Jackson'ı Beyaz Saray'dan indirmeyi başaramadan dağıldı; ama her açıdan başarısız olduğunu söyleyemeyiz, çünkü 1820-1832 yılları arasında 100.000'den 40.000'e düştü. Kimi taşra eyaletlerde locaların toplantıları kesildi, kimi büyük üstatlar tarikattan ayrıldı ve kimi şehirlerde on yıl içinde yeni toplantı yapılmadı. New York'ta 480 loca, 20.000 mason sayısı; 82 loca ve 3.000 üyeye düştü. Masonluk 1840-50'li yıllara kadar gücünü toparlayamadı, o zaman da çok sessiz davranmak zorunda kaldı.

Bu sırada Kuzey Amerika'daki masonluk düşmanla-

rı efsane ve dini mezhepçilik alanlarından çıkıp demokratik toplumlarda temel bir sorun ortaya attılar: Açık bir toplumun siyasi tavrında gizliliğin yeri. Maryland'de ya da batının yeni eyaletlerinde Mason Karşıtı Parti'yi desteklemiş olan Kuzey Amerikalı taşralılar doğaüstücülükle masonluk arasındaki ilişkiden çok, bu durumun halka ibraz edilmesi gereken şeylerin gizli kalmasına sebep olabileceği konusunda endişeleniyordu.

1848'de ilk defa Wisconsin'de yasal tüm toplantıların halka açık olmasını şart koyan bir kanun çıktı. 19. ve 20. yüzyıl boyunca ABD'de benzer başka birçok yasa çıktı, amaç siyasi süreçlere şeffaflık kazandırmaktı.rı efsane ve dini mezhepçilik alanlarından çıkıp demokratik toplumlarda temel bir sorun ortaya attılar: Açık bir toplumun siyasi tavrında gizliliğin yeri. Maryland'de ya da batının yeni eyaletlerinde Mason Karşıtı Parti'yi desteklemiş olan Kuzey Amerikalı taşralılar doğaüstücülükle masonluk arasındaki ilişkiden çok, bu durumun halka ibraz edilmesi gereken şeylerin gizli kalmasına sebep olabileceği konusunda endişeleniyordu.

23

Komplocu bankacılar: Rothchild, Rockefeller, Cecil Rhodes ve Kurukafa ve Kemikler. ABD'li beyaz bir zengin olunca, zafere ulaşmak için illa gizli bir cemiyetten mi geçmiş olmak gerek?

Thomas Jefferson'un, Adam Weishaupt'un hareketlerindeki gizliliğin gerekliliğini anlatırken atıfta bulunduğu özgür dünya nihayet gerçek olmuştu. Tabii uzun bir süre sadece Anglosakson ülkelerde. Despotların ve keşişlerin tiranlığı Avrupa'nın neredeyse tamamında yok oluyordu. 19. yüzyıl sonlarında bilimkurgu yazarı, aynı zamanda sosyal demokrasi yanlısı, Fabiana Cemiyeti üyesi H. G. Wells *Açık Komplo* adlı bir kitap çıkardı. Kitapta grubunun işlerini ve yöntemlerini açıklıyordu ve Weishaupt'un zamanında yapmış olması gereken beyanatı yazıya döküyordu: 'Dünyayı iyileştirmeye çalışan bir hareket gizli yöntemlerden ve samimiyetsiz taktiklerden kaçınmalı. Amaçlarımızı açıkça belirtmeli ve ilerleyişimize dair yanlış anlaşmalar oluşmasını engellemeliyiz.' Fabiancı sosyalist ve sosyal reformcu Wells en azından bu alanda başarısız oldu. Wells'in ve kapitalist rakipleri Lord Milner ve Cecil Rhodes'in projelerinin yorumlandığı dünyanın geri kalanında onun projelerine, Weishaupt'unkilere gösterilmiş güvensizliğin ay-

nısı gösterildi. Açık komploları ifşa edenler de vardı.

"Aşırı sağın komünistlerin işleyiş şekli gibi işlediği düşünülen dünya çapında İngilizci bir ağ var ve bir nesilden fazladır mevcut. Aslında *yuvarlak masa grupları* olarak tanımlayabileceğimiz bu ağ hiçbir şekilde komünistlerle ya da başka bir grupla işbirliği kurmak istemiyor ama bunu sık sık yapıyor." Bu satırların yazarı normalde komplo tezleriyle bağlantısı kurulan biri değil, Georgetown Üniversitesi Dış Hizmet Okulu'nun tarih hocası Doktor Carroll Quigley, aynı zamanda ABD başkanlarından Bill Clinton'ın eski hocalarından biri. Clinton ilk başkanlık konuşmasında onu öğrencilik hayatında kendisini en çok etkileyen hoca olarak niteledi. Quigley'in 1966'da basılan *Trajedi ve Umut: Bizim zamanımızda bir dünya tarihi* (Tragedy and Hope: A History of the World in our Time) kitabında yazarın oligarşik karakterli olarak tanımladığı, Cecil Rhodes'in murisleri tarafından finanse edilen, Lord Alfred Milner tarafından yönetilen gizli bir cemiyetin varlığından söz ediliyor. Bu grup söylenene göre *yuvarlak masa* olarak bilinen grupları ve Londra Kraliyet Dışişleri Enstitüsü gibi grupları kontrol ediyordu. İlginçtir ki hem öğrenci hem de eşi olarak kendisini öven Hillary Rodham Clinton Cecil Rhodes tarafından açılan kuruluşun verdiği burslardan faydalanmıştı.

19. yüzyılda kendini gizlemeyen yeni bir komplocu karakter, nüfuzlu zengin ortaya çıktı. Ayrıca yeni bir komplocu loca, büyük tüccarın komisyonu, yetenekli milyonerleri aynı çatı altında, eşitlik esasıyla toplayan özel kulüp *yuvarlak masa* belirdi.

Yuvarlak masa 19. yüzyılda Londra'da beliren bir terim; Bilderberg lafı ise İkinci Dünya Savaşı ertesinde ilk defa Hollanda'da kullanılıyor, Üçlü Komisyon ve Dış İlişkiler Komisyonu da modern komplolarla sıkça ilişki-

lendirilen isimler. Bugün kozmopolit olan, eskiden Kuzey Amerikalı, 19. yüzyıl sonlarında İngiliz olan banker komplocu Anglosakson ülkelerinin Büyük Komplo mitlerine tek büyük katkısı. Maria Antonieta, Robespierre ve Napolyon tarafından tüm kötülüklerin kaynağı olarak gösterilen Pitt altını mitinin mantıklı bir devam fikri.

Yuvarlak masaların görevi daha en başından beri modern kapitalist gruplarınkine çok benziyor. Gizli değil açık bir komplodan bahsediyoruz, paranın yeni soylularının önemli üyelerinin uygulamaya koyduğu Wells'in önermesinden pek farklı değil.

Liberal toplum ve kapitalist sistem 19. yüzyıl itibariyle gücünü dinden ya da miras kalan siyasi güçten değil paradan ve ekonomik güçten alan yeni hanedanlıkların oluşmasına imkan tanıdı ve bu oluşum kimi dargınlıklara sebep oldu. Yeni sistemin cumhuriyetçi ve laik, eşitlikçi bir sistem olmayacağını düşünenlerin; *eski rejim* yanlılarının; altının gücünün soyluluğun yerini almasından rahatsız olanların dargınlığı. Orleans Dükü ve kimi Fransız prensleri gibi büyük beyefendiler altın meselesini iyi anlamışlardı. İspanya'da III. Carlos Amerika kıtasındaki köle ticaretini, kişisel kârının arttırılması kaydıyla bir Fransız ve diğer bir İngiliz özel şirketine geçirmekte şüphe etmedi; Hesse prensi gibi Alman prensler daha da öteye gidip kendi adamlarını asker olarak başka prensliklere sattılar; Fransız prensleri temel tüketim malları üzerinde tekel kurmakta şüphe etmediler, kötü hasat yıllarında tahılın fiyatını arttırdılar, güçlerini kullanarak işlerine engel olan Ekonomi bakanlarını işlerinden uzaklaştırdılar. 18. yüzyılın en büyük şüpheli Orleans Dükü tahıl fiyatlarında sürekli spekülasyon yapmıştı. Burjuva sınıfından

gelme insanlardan çıkma bu manevralar tüm gerici karşı sınıfların harekete geçmesine sebep oldu.

Burjuvanın iktidarı ele geçirmesiyle sadece yeni bir sosyal sınıf politik gücü ele geçirmiş olmadı, üstelik bunu ekonomik gücüyle yapmış oldu. Önceden bir grubun ekonomik gücü, siyasi gücünün bir sonucuydu, siyasi güç de askeri güçten ya da dini otorite olmaktan geliyordu. Önceden hor görülen kimi faaliyetlerin – ticaret ve spekülasyon – sosyal statü sağlamasının Avrupa toplumunda kabul edilmesi gayet zaman aldı. Kimi yeni milyonerin Napolyon işgalleri ve Fransız Devrimi sonucu özgürleşen Yahudilerden olması, 19. yüzyılda nihayet popüler olmaya başlayan Simonini'nin ve ardından gelenlerin suçlamalarının önem kazanmasına sebep oldu. Kapitalizme yapılan ilk muhafazakar eleştiri (aynı zamanda sosyalistlerin ve anarşistlerin eleştirileri) Yahudi karşıtlığında hiç geri kalmadı. Zengin bir Yahudi, halkın aklında modern olan her şeyin vücut bulmuş haliydi.

Önceki olaylardan farklı olarak, komploları ortaya çıkaranlar düşmanlarının ad ve soyadlarını açıkça ifade edebiliyorlardı. Bunu yapabilmelerinin sebeplerinden biri iktidardaki burjuvanın eleştiriye eski monarşilerden daha çok hoşgörü göstermesiydi. Drumont *Yahudi Fransa* (La Francia judía) adlı eserinde Avrupa'da hepsi banker ve Yahudi olan Baron Rothschild'i, Seligmann D'Eichtal'i ve Achile Fould'u işaret etti. Gougenot'un *Les Hauts phénomènes de la magie* kitabında sunduğu Yahudi modeli Rothschild ailesi için de geçerliydi. Toussenel'in *Les Juifs, rois de l'époque* kitabı da Yahudi düşmanı, kapitalizm karşıtıydı. Diğerlerine gelince: Chateaubriand, daha I. Napolyon onları tüm Fransızlarla eşit kılmaktan bahsettiğinde Yahudilerin

ekonomik gücü konusunda uyarıda bulunmuştu. 19. yüzyılın diğer bir modern toplumu olan ABD toplumunda Rothschild ismi, Lincoln suikasti suçluları listesinde bulunuyordu, halbuki ABD, tarihi boyunca Yahudileri grup halinde yargılamamış olan tek ülke idi.

Tüm kapitalist – ya da Yahudi – hanedanlar arasında, Rothschild Hanedanı en uzun soluklu ve en çok nefret uyandırmış olan hanedandı. 19. yüzyılın son otuz yılının Fransız halkının aklındaki Rothschild, tüm modern şeylerin vücut bulmasıydı: Vatanı yoktu – Rothschild evini kuran kişinin beş oğlu farklı ülkelere yerleşmişti; kendi ülkesiyle çatışma halinde olan ülkelerle bile ticaret yapmaya hazırlardı – bu hareketin yeni olduğu ve Avrupa güçleri arasında birçok savaşın olduğu bir dönemde, bu tarz ticareti ilk yapan bir Rotschild oldu; güçleri soyluluğa değil, altına dayanıyordu. Taşranın; gelenekten, düzenden ve tasarruftan gelen alışkanlıkların ama özellikle de bir toplumun, önemini kaybetmekte olan, acılı bir dönem olarak hatırlanacak olan *eski rejim* toplumunun karşısında Rothschild şehirliliğin, Aydınlanma'nın ve Devrim'in bir görüntüsüydü. Modernlik öncesi taşra hayatı, endüstri öncesi toplum ve mutlakıyetçi monarşi uzaktan bakınca farklı görünüyor.

Zenginleşmiş Yahudilerin kökleşmeye ve soyluların önemli topraklarını, üzüm bağlarını, işlenmiş toprakları ve şatoları elde etmeye çalışmaları gerçeğinin, her zaman taşrada olmayan, sıklıkla genele yayılan bir Yahudi düşmanlığını engellemediğini, bu düşmanlığın muhafazakar gruplarda sınırlanmadığını, ilerici görünen gruplarda da sorunlar çıktığını söylemek gerek. Jean Renoir'in halkçı Fransız sinemanın en büyük filmi olarak görülen *Büyük Sanrı* (La gran ilusión) adlı eserinde

Barres ya da Maurras'ın romanından Yahudi karşıtlığı ile ilgili diyaloglar var.

> İkinci kişilik: Bu mu? Kudüs'te doğdu.
>
> Rosenthal: Ah, pardon! Viyana'da, Avusturya'nın başkentinde, annesi Danimarkalı, babası Polonyalı, Fransız vatandaşlığı var.
>
> Gabin: Ah, tabii ya, eski Briton soylularından.
>
> Rosenthal: Olabilir ama siz, eski kast Fransızları kendi ülkenizde yüz metrekare toprağa bile sahip değilsiniz. Rosenthal ailesi otuz beş senede bir şekilde av sahalı, göletli, ekilir topraklı, meyve bahçeli, köpek sürülü, kalenin atalarının portreleriyle dolu üç tarihi kale sahibi oldu. Tüm bunları korumak ülkeye kaçmaya değmez mi sizce?
>
> Fresnay: Vatanseverliği hiç bu özel açıdan doğru değerlendirmemiştim.
>
> JEAN RENOIR, *Büyük Sanrı* (1937)

Bu Rosenthal bir Rotschild değilse bile, karikatürüne benziyor. Rothschild yegane Yahudi hanedan ailesi değil, kapitalistler arasında en başarılı olan aile de değil ama en çok göze çarpanlardan biri. Panama kanalı skandalındaki diğer şüpheliler bugün kim ortaya çıkabilir ki?

Rothschild ailesinin arması kırmızı fon üzerine, bir demette birleşmiş beş çalıdan ibaret. Çalılar Hanedanı'nın kurucusu Mayer Rotschild'ın beş oğlunu temsil ediyor. Rothschild'ın bu armayı kullanıp kullanmadığı sorusunu es geçiyorum ama çoğu 19. yüzyıldan beri unvan sahibi olduğu için garip kaçmazdı kullanmaları. Nathan Rothschild 1818'de Avusturya İmparatorluğu'nda barondu. 2. Nathan Mayer Rothschild 1885'de

İngiliz İmparatorluğu'nda baron oldu. Her şey Frankfurt'ta doğan, Napolyon savaşlarından önce bile bankerlik yapmış, Napolyon tarafından getirilen yeni kanunlardan yararlanmaya karar verip, beş oğlunu Avrupa'nın değişik şehirlerine yerleştirmeye karar veren Mayer Amschel Rothschild (1744-1812) ile başladı. Amschel Rothschild Frankfurt'a, Salomon Rothschild Viyana'ya, Nathan Rothschild Londra'ya, Kalmann Rothschild Napoli'ye ve James Rothschild Paris'e yerleşti. Paris'te o kadar nüfuz sahibi olacaklardı ki Cumhuriyetin baş harflerinden oluşan, bütün devlet dairelerinin kapısında görülen kısaltmanın (Republique Française) yani RF'nin aslında Rothschild Frères'in kısaltması olduğunu söyleyeceklerdi.

Döneminin diğer birçok taciri gibi, Mayer Rotshchild'ın da ailesinin zenginliğini koruma yöntemi gayet muhafazakardı: Ticaret yapılan mallarda ailenin kontrolünü korumak, asıl servetin harcanmaması, akrabalar arası evlilikler yapılmasını sağlayarak aile mülklerinin dağılmasını engellemek. Tabii ki öncelikle koruyacak bir servet kazanılması gerekiyordu. Aile işlerinde çok tutucu olan Rothschild ailesi dönemlerinden öteydiler, gittikçe endüstrileşen Avrupa'da iletişimin önemini anlıyor, demiryollarına, Süveyş kanalı projesine yatırım yapıyorlardı. Avrupa güçleri arasındaki savaşlar göz önüne alındığında riskli yatırımlardı bunlar, ama olumlu sonuçlar verdiler. 19. yüzyıl sonları Avrupa için çok iyi geçti, çatışmalar kolonilere taşındı ve Rothschild'ın aşırı zengin olmasını sağladı.

Ailenin tüm üyelerinin aynı servete kavuştuğunu söyleyemeyiz. İtalya birleşince Napoli kanadı kepenkleri kapattı; Frankfurt'takiler de veliaht erkek olmayınca 1901'de işlerine son verdi; Viyana kanadı 1929 krizinde

büyük zarar gördü ve *Anchluss* ve nasyonel-sosyalist Almanya ve Avusturya'nın birleşmesinin ardından göç etti. Evlilik bağıyla bağlı ama her zaman beraber hareket etmeyen iki Fransız Rotschild kanadı ise İkinci İmparatorluğun sonuna kadar faaliyet gösterdi sonra Üçüncü Cumhuriyetin ilk yıllarında büyük bir nüfuz sahibi oldu. Prusya tarafından 1871 Fransa-Prusya savaşı dolayısıyla talep edilen tazminatın organize edilmesine katıldıkları bu dönemde ünlü oldular. Savaş tazminatlarının ödenmesinde Paris Rothschild'ı ile, Frankfurt Rotschild'ı arasındaki işbirliği çok önemliydi, bugün unutulmuş olsa da komplocu olarak görülmelerinin ilk sebeplerinden biri buydu.

Rothschild'ın modern teorilere katılmasının sebebi Üçüncü Fransız Cumhuriyetindeki ya da Wilhelm ya da Victoria İmparatorlukları'ndaki mevcudiyetlerinden çok, İngiliz kanadının bir üyesi olan Edmond Rothschild'ın Filistin'deki ilk Siyonist yerleşimi yani Rishon-LeZion'u kurmuş olması, ya da Walter Rotschild'ın, İngiliz hükümetinin Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yurt vaat ettiği Balfour Deklarasyonu'nu yöneten kişi olmasından geliyordu.

İsrail Devleti'nin kurulmasında en az iki Rothschild'ın yer almış olması yıllar içinde birçok komplo teorisinin üretilmesine sebep oldu. Bunlardan biri, Avusturya Rothschild kanadından, Avusturya Almanya sınırında yaz dönemini geçiren birinin Hitler'in annesi ile bir *ilişki* yaşamış olduğu ve Hitler'in, büyük bir planın parçası olarak, Avrupa uluslarının Yahudilere olan nefretini sağlamak için doğduğu, bu sürecin de İsrail Devleti'nin kurulmasıyla sonuçlanmasının planlandığı şeklinde. Bu acayip komplo teorisi, kimin hayal ettiğinden çok büyük bir hayal gücünün varlığını ortaya koyuyor.

Kuzen Adolf'u listeden çıkarsak bile, Avrupa'da zenginleşen ve nüfuz sahibi olan Rotschild ailesi ABD borsasında o kadar etki sahibi değildi. Oradaki ağırlığa başka bir aile sahipti, bu sefer Hıristiyan olan bu aile de neredeyse bütün komplo teorilerine dahil ediliyordu: Rockefeller ailesi.

Rockefeller'lar hayırsever bir aileydi. ABD kendilerini 1911'de petrol üzerindeki tröstlerini kaldırmaya mecbur kıldığından beri öyle olmuşlardı. Daha önce Ulusal Mahkeme'ye başvurarak grevleri lağvetmişlerdi; 1914'teki açlık grevinde aralarından on üçü çocuk, altısı kadın yirmi kişi ölmüştü, diğer petrol firmaları ile haksız rekabete girişmiş, rakiplerini yok etmiş, ABD'de basılmış ilk büyük araştırmacı gazetecilik kitabı Ida Tarbell'in *The History of the Standard Oil Company* eserinde suçlanmışlardı.

Şirketini dörde bölmek zorunda kalmadan önce John Rockefeller'ın serveti bir milyar doları bulmuştu. Ondan yüzyıl sonra, oğlu David Rockefeller, 1973'te Japonya'dan, Avrupa'dan ve Kuzey Amerika'dan üç yüz kişinin, üç ekonomik ve kültürel bölge arasındaki işbirliğini arttırmak için katıldığı Üçlü Komisyon'un düzenleyicilerinden biri oldu. David Rockefeller aynı zamanda 'Kuzey Amerika dünya görüşünün yayılması ve ABD dış politikasında yer alması' amaçlı 1921'de dört bin üye ile kurulmuş, aralarında akademisyenlerin, eski yüksek memurların ve siyasetçilerin bulunduğu Dış İlişkiler Konseyi'nin de üyesi. İngiliz İşçi Partisi üyelerinden Denis Healey, Avrupa hareketinin kurucusu Polonyalı Joseph Retinger ve Hollanda Prensi Bernard ile birlikte Bilderberg Kulübü'nün kurucularından.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çıkan komplo teorilerinin merkezinde bulunan Bilderberg grubu yeteneğe

ya da paraya dayalı ama aynı zaman özel, Üçlü Komisyon ve Dış İlişkiler Komisyonu'ndaki isimlerin tekrarlandığı bir oluşum. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce henüz şekil almamış, tanımlaması zor bir görüntü sahibiydi. Savaştan sonra, şu kulüpler sayesinde zenginerki anlayışı ile isimler kazanmaya ve eleştirilere rağmen insan şekilli olduğunu söyleyebileceğimiz bir vücut kazanmaya başladı.

Görüntü değişmişti: Artık kimse bu komplocuların tarihte İlluminati'de, masonlarda ve Cizvitlerde görüldüğü gibi bodrumlarda, yeraltında toplanmasını beklemiyordu. Yeni komplocular önce Londra'daki kulüplerde toplandılar, şimdi ise lüks otellerde toplanıyorlar.

Bilderberg toplantılarını organize etmekle yükümlü olmak pahalı ve kimsenin kabul etmek istemediği bir onur ama verildikten sonra da reddedilmiyor. Sadece davetliler ve çalışanları tarafından kullanılması gerek otelin; yolculukların, yemeklerin, güvenliğin ve gizliliğin sağlanası gerek.

Gerçeği söylemek gerekirse, gizlilik pek büyük sorun olmuyor: Basın dünyanın en güçlü ve en nüfuz sahibi adamlarının toplantılarıyla pek ilgilenmiyor. En önemsiz insanların bile evlerinden çıkarken fotoğraflarının çekildiği şu dünyada Bill Gates, Donald Rumsfeld, Henry Kissinger ile, ve kendisi kadar önemli sermaye sahibi insanlarla buluşup günler boyunca siyaset ve para üzerine konuşabiliyor ve bunu hiçbir gazete yayınlamıyor. Büyük komplolara inanmıyorum ama tarihte şüphe duyulacak bir grup bulunduysa, işte bu gruptur. Son yirmi yılın komplo teorileri hep aynı şüpheye sahip.

Bilderberg Kulübü'nün amaçları çok farklı şekillerde kaleme alındı: Siyasetçiler, kitle iletişim araçları patronları, akademisyenler ve önde gelen iş adamları için

bir tartışma ortamı; Avrupa ve ABD seçkin sınıflarının bir araya geldiği, uluslar arası politikaya dönük baskı yaptığı bir organ; kendi çıkarına çalışan gizli kapitalist bir örgüt. Bu tanımlardan birini kabul etmek, diğerlerini kabul etmemizi engellememeli.

Her halükarda, Bilderberg Kulübü'nün dışa açıklanan amacı, diplomasi, banka dünyası, soylular ve iş adamları arasından seçilen güçlü üyeleri arasındaki gayrı resmi ve sessiz toplantılar ile Avrupa ve Kuzey Amerika'daki karşılıklı anlayışı güçlendirmek. İtalya, Stresa'da yapılan 2004 toplantısına diğerleriyle beraber Senatör John Edwards, Dünya Bankası'ndan James Wolfensohn, Tony Blair, George W. Bush ve Bill Gates'in eşi Melinda Gates katıldı. Bunların hiçbirinin basında fotoğrafı ya da haberi çıkmadı.

Neden gizli yapılıyor? Resmi cevaba göre bu gizli değil, özel ve sessiz bir toplantı. Katılanlar listesi ve toplantı yeri halka açıklanıyor ama toplantı programı ve sonuçlar, üyelerin daha rahat, basın manipülasyonu kaygısı olmadan konuşabilmesi için halka açıklanmıyor.

Bilderberg üyelerinin konuşmadığı söyleniyor. Bu o kadar çok tekrarlanıyor ki, kimse onları sorgulamaya yeltenmiyor. *Aşırıcılar: Radikallerle Maceralarım* (Extremistas: mis aventuras con los radicales) adlı kitabın yazarı Ron Jonson ise organizatörlerden biriyle konuşmayı başarıyor.

Jonson kitabında Bilderberg grubunun bir üyesi olan Lord Healey ile röportajını kaleme almış. Lord Healey kimi toplantıları, bu toplantıların politika üzerindeki etkilerini, mesela Margaret Thatcher'in davet edildiği ilk toplantılardan birini anlatırken hiç de utangaç görünmemiş. Thatcher'in gruba tanıtılmasına nasıl yar-

dımcı anlatırken büyük bir cüret göstermiş. Lord Healey kimi noktalarda sosyeteye ilk kez tanıtılan, onun dans etmeyi öğrendiğine kanaat getiren bir kızın annesi gibi görünürken, kimi noktalarda da eski, altın dönemlerle ilgili nostaljik tavır sergilemiş. Sonra şikayet etmiş: Yeni süper milyoner oligarşiler gruba katılmada eskisi gibi heves göstermiyor, hatta kimileri gruba katılmayı reddediyormuş.

Diğer yandan şunu söylemek gerek: Bilderberg grubu gizli bir cemiyetse, tüm gezegende en çok reklam yapan gizli cemiyet olmalı. 2005 toplantısının üzerinden henüz bir hafta bile geçmedi ama katılanların listesini internette bulmak mümkün. Buna göre 5-8 Mayıs 2005 tarihinde Bavyera'da yapılan toplantıya İspanya Kraliçesi, Joaquin Almunia, Juan Luis Cebrian, Rodrigo Rato ve Loyola de Palacio katılmış. Bu isimlerin bazılarının toplantıya sadece katılmış olması korkunç bir komplo ile karşı karşıya olmadığımızı göstermeye yetiyor. Hatta diğer bir katılımcılar alanlarında ağırlık sahibi kişiler olmasına rağmen: Deutsche Bank'tan Josef Ackermann; Nokia'dan Jorma Ollila; Reagan'ın Savunma Bakanlığı Sekreteri Richard Perle; American Express, Dow Jones ve Xerox gibi şirketlerde üst düzey yöneticilik yapmış Vernon Jordan; Daimler-Chrysler'den Jürgen Schrempp; Goldman Sachs Group'tan Peter Sutherland; Novartis ilaç firmasından Daniel Vasella ve Dünya Bankası'ndan James Wolfensohn.

Farkında olsalar da olmasalar da, kapitalist tartışma grupları çok eski örneklerini takip etmeyi sürdürüyorlar. *Yuvarlak masa* 19. yüzyıl sonlarında Londra'da elmas tekeli sayesinde multimilyoner olmuş Güney Afrikalı Cecil Rhodes ve Güney Afrika'da 1897-1905 yılları arasında İngiliz Kraliyet Ailesi'nin temsilciliğini yap-

mış, ülkeyi 1925'e kadar yönetmiş Alfred Milner tarafından kurulmuştu.

O zamanlar kapitalist gruplar daha az kozmopolitlerdi ve yardımseverliğe daha az önem veriyorlardı. Belki çıkarlarını tanımlamada daha dürüstlerdi. Milner ve Rhodes gruplarını oluşturdukları zaman güç ve nüfuz istediklerinden gayet eminlerdi. Rhodes Afrika'yı Cape Town'dan Kaire'ye kadar İngiliz hakimiyetine sokmak istiyordu. Teorilerine göre Büyük Britanya bir Avrupa gücü değil, Atlantik gücüydü ve geleceği diğer Anglosakson ülkelerin ortak çıkarlarında yatıyordu: Yani Güney Afrika, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, (hâlâ İngiliz sömürgesi olan) Hindistan ve Amerika Birleşik Devletleri. Milyoner Rhodes'in yanında Alman finansçı Alfred Beit, Sör Abe Bailey ve İngiliz basınının büyük patronları Astor ailesinin üyeleri bulunuyordu. Atlantik'in iki ucundaki Anglosaksonların dayanışması sonucu olarak 1925'ten beri J. P. Morgan'dan, Rockefeller ve Whitney ailelerinden yardım alıyorlardı.

Rhodes ve Milner kapitalizm kanadında, Wells sol kanatta açık toplumun çocuklarıydılar ve niyetlerini açıkça söylemekte bir sakınca görmüyorlardı. Rhodes, Anglosakson ırkın hükümranlığının ve *Pax Britannica*'nın dünyanın geri kalan halkları için de yararlı olacağına inanıyordu; onun sosyalizm benzeri olan, daha sonra fikirlerinden Franklin D. Roosevelt'in ya da İngiliz İşçi Partisi'nin Yeni Düzen'inin doğacağı Wells de bunun sadece Anglosaksonlar için değil tüm halklar için yararlı olacağını düşünüyordu. Ne biri, ne öbürü gizli cemiyetlerin sırlarına inanmıyorlardı, ama *yuvarlak masalarda* iş anlaşmaları da yapılmasına rağmen bu toplantılar her zaman sessizce yapıldı.

Hepsi aynı sınıfa mensuptu, aynı dili konuşuyorlar-

dı. Paranın dili değil, İngiliz dili ve bu dili yüksek, eğitimli sınıflar gibi telaffuz ediyorlardı, birbirlerini tanıyorlardı, aynı kulüplere katılmışlardı, aynı üniversitelerde yetişmişler, aynı öğrenci cemiyetlerine dahil olmuşlardı.

Harry S. Truman Japonya'ya iki atom bombası attığından beri ABD başkanı seçilen kişi dünyanın en güçlü adamı oldu. Diğer güçlerle – özellikle Rusya ile – silah çekişmeleri, kimi zaman ekonominin ve askeri gücün zayıflaması önemli değildi, Amerika Birleşik Devletleri mümkün tüm diğer rakiplerden her zaman daha güçlü göründü. 2004 Kasım ayında yapılan son ABD başkanlık seçimlerinde dünyanın en güçlü adamı olma yarışı, kötücül bir ismi olan gizli bir cemiyetin iki üyesi arasında geçti: Kurukafa ve Kemikler Cemiyeti.

Kurukafa ve Kemikler komplosu, bu grup 19. yüzyılda William H. Taft isimli bir başkan sahibi olmuş olsa da, komplo teorisi kitaplarına yeni girmiştir. Yirmi yıl önce kimse bu örgütün varlığından haberdar değildi ama şimdi, iki üyesinin talihi sağ olsun, 40'lı yıllarda diğer iki üyesinin kontrol ettiği ABD Atom Programı'nın, nasyonel-sosyalizmin iktidara gelişinin sorumlusu olarak gösteriliyor. Çünkü Kurukafa ve Kemikler üyesi bir ABD'li, (şimdiki başkanın dedesi) Hitler Almanya'sının bankalarında büyük miktar paraya sahipti.

Büyük Anglosakson kapitalistlerin karıştığı komplolarla ilgili kitaplar ve makaleler okumak beni hep şaşırtmıştır. Sanki kapitalist ailelerden doğma, ülkenin en pahalı ve en güçlü üniversitelerinde okumuş bir grup multimilyoner yaşamlarını sürdürmek için daha

üst güç noktalarına varmak istiyormuş gibi. Çünkü onlar Kurukafa ve Kemikler üyeleri: mutlak ayrıcalığın çocukları, ülkelerinin en pahalı üniversitelerinde eğitim almışlar. Yale'de eğitim almış bir milyonerin – milyonerlerin oğlu, torunu, küçük torunu – dünyanın en güçlü adamı olmak için bir komploya ihtiyaç duymak zorunda olduğunu düşünenler, Kuzey Amerika Cumhuriyeti'nin eşitlikçi yapısına çok inanan insanlar olmalılar.

Bir zamanlar ABD'de herkesin başkan olabileceği söyleniyordu. Eskiden öyleydi belki ama artık doğru değil. Bu vaadin verildiği ülkede milyon dolarlık seçim kampanyaları yoktu. Bugün Amerika Birleşik Devletleri zayıf siyasi partilerin olduğu ve kampanyalarını bağımsız siyasi hareket komiteleri dolayıyla kendileri finanse etmeye alışmış önemli siyasi liderlerin büyük bir bağımsızlığa sahip olduğu bir ülke. ABD'de seçilecek görevin büyüklüğüyle, görevi alan kişinin ekonomik gücünün denk olması alışılagelmiş bir durum. Zenginlerin aşırı temsil edildiği oligarşik kanat ve sürekli yeni kan kabul edecek kadar açık bir Yetenek Elitizmi ile Kuzey Amerika Cumhuriyeti'nde başkanın milyoner olması, kan bağının güçlü olması ve diğer milyonerlerle evlenmiş, onlarla eğitim almış olması için bir komploya gerek yok. Kuzey Amerika'nın en fakir başkanlarından olan Lincoln bile Beyaz Saray'a giden yolda İllionis'in en çok para kazanan ve en zengin avukatı olmuş, zengin bir muris ile evlenmişti. Amerika Birleşik Devletleri'nde, dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi, para para ile evlenir.

Sistemin sahip olduğu varsayılan genişliğe rağmen on kadar ABD başkanı birbirleriyle akraba idi. Baba ve oğul Bush başkanlığa o kadar benzer yollardan gelmiş-

ti ki danışmanları bile aynıydı. John Adams ve John Quincy Adams da baba oğuldu; 1841'de bir ay kadar başkanlık yapan William Henry Harrison, Benjamin Harrison'ın dedesiydi; Theodore Roosevelt ve Franklin D. Roosevelt de uzaktan akraba idiler ama Franklin'in eşi Eleanor Roosevelt daha evlenmeden önce bu soy isme sahipti ve Theodore'un yeğeniydi. İki Roosevelt, Martin Van Buren ve Zachary Taylor'un uzaktan akrabaları idiler.

Harry S. Truman ABD'de üniversite mezunu olmayan son başkan olabilir ve gençliği sırasında para problemleri çekmiş olabilir, ama son altı başkan – İki Bush, William Jefferson Clinton ve Gerald Ford – hep aynı üniversiteden, Yale'den mezundu. Clinton da eğitiminin büyük bölümünü Cizvit Georgetown ve Oxford üniversitelerinde almıştı. Ayrıca, onları Beyaz Saray'a taşıyan seçimlerin sonucu ne olursa olsun, en önemli nokta diğer adayın da hep Yale'den olmasıydı. 1972'de Barış Gönüllüleri'nin (Peace Corps) kurucusu Sargent Shriver demokrat aday ile ikinci başkanlığa göz dikmiş olsa da, ABD başkanlık seçimleri dahilinde hep bir Yale mezunu bulunmuştu. 2004 seçimlerinde Bush ile ikinci başkanlığa aday olmuş Richard Cheney de Yale mezunuydu, tıpkı birkaç ay öncesinde demokrat aday John Kerry ile ikinci başkanlığa göz dikmiş Joe Lieberman ve Howard Dean gibi. ABD'nin yedinci ikinci başkanı John Calhoun ve William Howard Taft da (1909-1913 arası başkan) Yale'de geçmişlerdi. Komplo teorilerinden bahseden kitaplara konu olabilecek CIA İnsan Kaynakları Müdürü James Jesus Angleton; Ulusal İstihbarat Müdürü ve Saddam Hüseyin'in düşüşünden sonraki ilk Irak konsolosu John Negroponte; bir ara CIA'in İnsan Kaynakları Müdürü olmuş Trubee Davison (aynı za-

manda Kurukafa ve Kemikler üyesi); Allende karşıtı *putsch* sırasında Şili CIA temsilcisi Dino Pionzio (Kurukafa ve Kemikler) ve *X-Files* dizisinin başrol oyuncusu David Duchovny gibi isimler de Yale ile bağlantılıydı. Her halükarda Yale'in ABD'nin gizli servisleri ile bağlantısı gerçek ve kadim, soğuk savaşın ve OSS'nin öncesine dayanıyor. 1776 bağımsızlık savaşı sırasında asılan, CIA karargahının girişinde heykeli bulunan Nathan Hale de Yale mezunuydu zira.

1701'de kurulan Yale ABD'deki en eski ve en zengin ikinci üniversite, Ivy Birliği'ni oluşturan ilk sekiz üniversiteden biri. *U.S. News and World Report*'un 2005 yıllığında Yale yüzlerce eğitim merkezi arasında üçüncü sırada yer alıyor. Akademik çalışmalara ayırdığı on üç milyar dolarlık bütçesi ile aynı zamanda dünyanın en zengin ikinci üniversitesi. Bu para ve bu etki sağ olsun Yale tarih boyunca beş ABD başkanı, bir Almanya Cumhurbaşkanı – Federal Cumhuriyet'ten Karl Cartens – bir Meksika Başkanı – Ernesto Zedillo –, beş Nobel ödülü, üç Yüksek Mahkeme üyesi, otuz altı senatör, yedi Devlet Sekreteri ve bir de Cole Porter çıkardı.

Ivy Birliği üniversiteleri sadece öğrencilerine iyi eğitim verdikleri için değil, spor faaliyetleri ve kardeşlik cemiyetleri dolayısıyla oluşturduğu, hayat boyu sürecek ve genelde nesilden nesle geçen sosyal bağlantıları sayesinde de güçlüler. Kurukafa ve Kemikler gibi grupların kontrol işleyişi ABD başkanlık sürecine benziyor: Başta, herkesin başkan olabileceğinin ya da yönetim grubunun bir parçası olmaya davet edilebileceğinin söylendiği yetenek elitisti bir sistem varmış gibi görünüyor ama Bush vakasında olduğu gibi kardeşlik cemiyetinde önceden yer almış ya da nesiller öncesinden Beyaz Saray'a erişebilmiş bir aileden geliyor olmak her zaman yardımcı oluyor.

Yale'de üç kardeşlik cemiyeti var ve her zaman mezun olmak üzere olan öğrencileri üye alıyorlar: Kurukafa ve Kemikler (Skull and Bones), Parşömen ve Anahtar (Scroll and Key) ve Kurt Kafası (Wolf's Head). En eski olan Kurukafa ve Kemikler, bu üniversitenin kardeşlik cemiyetlerinin karanlık havasını belirlemiş.

Kurukafa ve Kemikler 1832'de diğer bir kardeşlik cemiyeti olan Phi Beta Kappa'ya kabul edilmeyen iki öğrenci tarafından kurulmuş. Kuruluşundan itibaren birçok değişik isim almış: The Order of Death, The Order, The Eulogian Club ve Lodge 322. Resmi ve en zararsız ismi ise The Russell Trust Association. Bu isim altında 4.133.246 dolarlık sosyal sermaye ile Connecticut eyaletinde kayıtlı. Üyeleri Bonesman (Kemikliler, İskeletler) şeklinde adlandırılıyor.

Grubun kurucuları Alphonso Taft ve William Huntington Russell. İkincinin Avrupa'da çok gezdiğini, Almanca bildiğini ve 19. yüzyılda Çin'deki en büyük afyon tacirinin üvey kardeşi olduğunu biliyoruz. Hayatının büyük kısmı, ailesinin servetinin yasadışı – o dönemde yasadışı olması şart değil – kaynağı hakkında bilginin eksikliği, komplo teorileri söz konusu olduğunda en çok ele alının kişi olmasına sebep oluyor. Almanya'daki başıboş gezgin dönemleri Kurukafa ve Kemikler ya da Loca 322 kardeşlik cemiyetinin temellerinin Almanya'da, Bavyera'da atıldığı efsanesini doğuruyor. Davalarına nasıl etki edeceğini farkında olan kimi Kemikliler bu miti yüz yıldır sömürmüş ve büyük ve eski bir şeyin parçası olduğunu iddia etmişler. 18. yüzyıl masonlarının kendilerini Tapınak Şövalyeleri ile ilişkilendirmesi gibi, Kurukafa ve Kemikler de sosyal kulüplerine verdikleri Mezar ismiyle, kurukafa dolu süslemeleri ve ilk üye yemeklerinde kullandıkları Hitler'e benzer desen-

ler taşıyan tabaklarla çevrelerinde karanlık bir aura yaratmaya çalışmışlar. Tabak meselesi muhtemelen sadece efsane, çünkü diğer anlatılarda çatal bıçak da Hitler deseni olduğu söyleniyor.

Bu karanlık hava cemiyetin kimi belgelerine de yansımış. Kuruluşun otuzuncu yılı 'Amerika Davamızın Otuzuncu Yılı' ismiyle kutlanmış ve 1933 yılına kadar 'Yale Davası' tabiri kullanılmış.

Russell Kurukafa ve Kemikler efsanesinde pay sahibi olabilir ama cemiyeti Yale'in en hırslı öğrencileri üzerinde kullanmış olmalarını anlamaya yarayan diğer kurucu Taft'ın konumu. Alphonso Taft, Ulysses S. Grant'ın başkanlığı sırasında Cumhuriyet Başsavcılığı yapmış, 1875 ve 1879'da Ohio'da valilik adayı olmuş, 1882'de Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nda, 1884-1885 yılları arasında da Rusya Çarlığı'nda ABD Elçiliği görevinde bulunmuş. Oğlu William Howard Taft ABD başkanlığına erişti; torunu ve küçük torunu, Robert A. Taft ve Robert Taft Jr. senatörlük yaptı; küçük küçük torunu III. Robert A. Taft Ohio'nun şu anki valisi. Torunlarından biri olan III. William Howard Taft Irlanda'da ABD Elçiliği yaptı; diğer bir torunu IV. William Howard Taft devlet danışmanı. Türeme zengin Kennedy ailesinden, hatta Bush ailesinden çok daha eski bir hanedan. Yale'de ve ABD'nin doğu kıyısının büyük bölümünde soyadlar çok önemli ve birçok çocuk babasının izinden gittiği için Kurukafa ve Kemikler'de Bush, Cheney, Bundy, Ford, Dodge, Goodyear, Heinz, Harriman, Kellogg, Pillsbury, Rockefeller, Phelps, Weyerhauser, Taft, Vanderbilt ya da Whitney gibi isimlerin tekrarlanması şaşırtıcı değil. Kimisi otomobil firmalarının (Dodge ve Ford), kimi lastik firmalarının (Goodyear), kimi de konserve firmalarının (Heinz, Kellogg ve Pillsbury) sahipleri, ama daha çok banka sahipleri var.

Alphonso Taft ve William H. Russell cemiyeti kurduğundan beri, kısa süre öncesine kadar hepsi beyaz, erkek ve neredeyse hepsi New England'ın köklü ailelerinden gelme, senede on beş olmak üzere, iki bin beş yüz üye geçmiş. Oligarşik ama cemiyetin yarattığı karışım ABD'nin neredeyse bütün büyük ticaretinde bir Bonesman bulunmasına sebep olmuş. Eskiden sadece beyazların katıldığı kulübe 1950'li yıllar itibariyle etnik azınlıklar alınmaya başlamış. Kabul edilen ilk kadın, zorlu bir süreç sonunda, 1991 yılında cemiyete girmiş.

Bu yeni üyelerin gruba ve birbirlerine karşı sadakati, diğer tüm ABD üniversite kardeşlik örgütlerinde olduğu gibi, başlarda acımasız olabilen, hevessiz çömezlerin elenmesini sağlayan giriş ritüelleriyle, ağır şakalarla daha sonra da ortak holigan eylemlerle sağlanıyor. 19. ve 20. yüzyıl başlarındaki holiganlık eylemleri mezar hırsızlığına kadar varmış. Bu faaliyet diğer faydalarının yanında, efsaneye inanırsak tabii, kafatası koleksiyonları arasında – ki Connecticut yasaları bunu yasaklar – Şef Ceronimo'nun kafatasının da bulunduğunu anlamamızı sağlıyor.

Komplo var mı? Üniversite kardeşlik cemiyetlerinin büyük kısmı zorlu bir başlangıç sürecinden geçiyor, çünkü katılan insanlar cemiyetlerin aynı Fred Çakmaktaş ve Ralph Krandem'in aradığı gibi ömür boyu sürecek arkadaşlıklar, gizli el sıkışmalarla yapılacak iş anlaşmaları arıyor. Hatta Bonesman vakasında bu anlaşmalar milyar dolarlık olabiliyor, Irak'ın yeniden yapılandırılmasını kapsayabiliyor.

24

19. yüzyıl gizli cemiyetlerle ilgili bilmemiz gereken her şeyi bıraktı... "Herkes orada"

1815 yılı geldiğinde Avrupa'daki tüm monarşiler tekrar iktidara gelmişti. 1871'de Fransa Cumhuriyet oldu, İtalya Saboya monarşisi altında, Almanya ise Hohenzollern monarşisi altında birleşmişti bile. Hatta Alman monarşisi, bürokrasinin ve Prusya Kraliyeti'nin otoritesine ve katılığına rağmen parlamenter bir monarşiydi. Bunlar, bu üç ülkede yarım yüzyıl boyunca radikal reformcuların hedefleri olmuştu. Avrupa'nın kalbi geri dönülemez bir şekilde modernleşme sürecine girmişti ve bu sürecin gizli cemiyetlerle hiçbir ilgisi yoktu. İtalya istisnasında da Carbonarios üyelerinin başlattığı hareketin devamını ordu ve Saboyacılar getirdi. Fakat bu faaliyetsizlikleri ve hatta başarısızlıkları içinde, gizli cemiyetlerin ve dolayısıyla komplo teorilerinin önemi tarih gözünde olmasa da, halk gözünde kanıtlanmıştı.

Mit hayranlarının ve casusların, sürekli aşırı kıskanç içişleri bakanlarından ve istihbarat şeflerinden bahseden kötü tarihçilerin çabaları sağ olsun, tüm komplo teorilerinin birleştirildiğini görüyoruz. Mit hayranı, masonluk düşkünü Buonarroti, ortadan kaybolmuş İlluminati'yi, Marks'ı bile okumamış ilk ütopyacı

komünistlerle; Taxil, masonluğu satanistlik ve sosyalizmle; muhbir De Wit, Carbonarios'u ve liberal cumhuriyetçileri masonlarla; takıntılı Geugenot, Yahudileri tabii ki satanistlerle ve neticede masonlarla, Rotschild ailesiyle, üstelik bu aileyi Lord Milner ve Cecil Rhodes ile bağdaştırmıştı. Bu sonuncu, ilk defa olarak yeraltındaki hayali gizli mahzenlerde değil, yüksek sosyete toplantılarında yer alıyordu.

Bir asır önce Maria Antonieta masonluk hakkında, olumsuz sayılamayacak bir yorumda bulunmuştu: "Herkes orada." Gerçekten de herkes oradaydı: Ansiklopediciler, filozoflar, Voltaire, Benjamin Franklin, Prusya'dan Frederik, George Washington, Lafayette Markizi, Mozar, Fizyokratlar, kraliçenin kayınbiraderleri, muhtemelen Turgot, soylular, Fransa'nın en iyi eğitimli, en açık zihinli ruhbanları ve Avrupa aristokrasisi. 19. yüzyıl sonlarında, bu sefer sadece halkın hayal gücünde olsa da, yine herkes orada oluvermişti. Ama bu sefer 'herkes' anlayışı sosyalistlerin, anarşistlerin, devrimcilerin, Yahudilerin, Cizvitlerin, satanistlerin ve yeni zenginlerin dahil olduğu tuhaf bir karışımdı. 'Herkes orada' ifadesi sadece büyük ölçüde yanlış olmakla kalmıyordu, üstelik olumsuz bir anlam da edinmişti.

19. yüzyıl sonlarında tüm komploları, bahsedilen grupları birbirlerine bir şekilde temas haline sokarak, böylece okuyucunun, özellikle de inanmaya hazır okuyucunun kökenleri tamamen saçma olan herhangi bir komplo hakkında genel olarak mantıklı bir anlatı görmesinin sağlanması mümkün kılınmıştı. *Siyon Liderlerinin Protokolleri*'ni düzenleyen anonim kişi şunları yazdığı zaman bu gerçeğin farkındaydı, onu kullanıyordu: "Her görüşten, her inançtan insanlar emrimiz altında çalışıyor; monarşi yanlıları, demagoglar, sosyalistler,

komünistler ve her tür ütopya yanlıları; şirketimizin çatısı altında herkesi birleştirdik ve her bir kişi gücün altını kazmakla meşgul ve ayakta kalmış şeyleri bir an önce yıkmak için telaş halinde.' (*Siyon Liderlerinin Protokolleri*, Dokuzuncu Protokol).

Rothschild'ın banker ve Yahudi olduğunu düşününce, mason da olabileceği, masonsa da İlluminati ile bağlantıda olması gerektiği, İlluminati ise de komünist komplonun parçası olması gerektiği gayet ortada. Hatta soyadı 'kızıl kalkan' anlamına gelen Rotschild, Rhodes tarafından organize edilmiş *yuvarlak masalarda* sık sık yer aldığı, Bilderberg grubunun gizli tapınakçı Cecil Rhodes'den etkilenmiş bir İlluminati grubu olduğu, amaçlarının Kilise'nin sonunu getirip komünist ve satanist bir diktatörlük kurmak olduğu, bunun da sembolünün Rotschild'ın kırmızı kalkanı olacağı, Sovyetler Birliği'nin bayrağının o yüzden kırmızı olduğu, El Salvador'daki Orta Amerika Üniversitesi'ndeki Cizvitlerin bu yüzden sol görüşlü olduğu gayet ortada. 'Ortada' ibaresi tam olarak doğru değil belki ama dünyada binlerce, belki yüz binlerce insan bu anlatılanlara inanıyor. Bu teoriyi abarttığımı düşünenler varsa internette, her ülkede ufak değişikliklere uğramış benzer komploları, milyar tane internet sitesinde görebilirler. Basitleştirerek anlatıyorum, çünkü basitleştirmek komplo teorisyenlerine özgü; onların yöntemlerinden bahsetmek için önce tezlerini yazmam gerek.

Her halükarda, 20. yüzyıla gelindiğinde her şey hazırdı. Bu kısa dönem, 1914'te Saraybosna'da Avusturya veliaht prensinin vurulmasından, 1989 Noel'inde Berlin Duvarı'nın yıkılmasına ya da iki sene sonra Sovyetler Birliği'nin çökmesine ve yine Saraybosna'da kimi perdeler oluşmasına sebep olmasına kadar sürdü. Bu

yüzyıl boyunca komplo teorileri azınlıklardan kitlelere geçti, efsane olmaktan çıkıp devletlerin ve yöneticilerinin politikalarına girdi. Bu yüzyıldan bahsederken, çılgınlıkları belli noktada başımı döndürebileceği için kitlelerden bahsetmeyeceğim; ama devletlerin çılgınlıklarını anlayabilirim, açıklayabilirim.

Dördüncü Bölüm

ŞÜPHE MEKANİZMALARI

25

21. Yüzyıl: Küreselleşme Yüzyılı

Okuyorum. Benim işim bu. Eğlenmek için, iş için okuyorum. Okuyarak para kazanıyorum. Ve nihayet artık yazdığım için de kazanıyorum. Neredeyse tüm hayatım boyunca okudum ve her zaman şüpheci ve güç inanan bir okur oldum. Komplo teorilerine inananların arasından çıkmış biri olarak daha genç yaşta rastlantılara inanmamayı ve başkalarının tesadüf gördüğü yerlerde karışıklık görmeyi öğrendim. Yıllar beni daha liberal kıldı; içimdeki şüpheyi sökmüş olsa da, birbirine tamamen zıt, hiçbir ortak noktası yokmuş gibi görünen metinler içindeki benzerlikleri, bağlantı noktalarını arama beni bu huyumdan vazgeçirmedi.

Son aylarda bu huyum keskinleşti. İlk defa yazı yazarak para kazanıyor, bunu meslek olarak yapıyordum. Hal böyle olunca çok daha dikkatli, bilgileri karşılaştırarak, metnin içindeki kadar dışındakileri de görmeye çalışarak okudum. İngilizce metinlere ve sosyal bilimlere ve tarihe yönelince kitapların çoğunda küreselleşme yanlıları ve karşıtları arasında küreselleşmenin uygulanabilir olup olmadığı, nasıl bir anlam taşıması gerektiği üzerine polemikler olduğunu gördüm.

Küreselleşme 20. yüzyıl sonları ve 21. yüzyıl başlarının temel konusu; Francis Fukuyama 'tarihin sonunu'

ilan ettiğinden beri de tüm yazarlar bu konuya değinmek zorunda hissediyor. Değinirken de hep iki yoldan birini seçiyorlar. Aydınlanma Çağı'nda olduğu gibi bugün de bir Karamsarlar cephesi var: Küreselleşmede kapitalizmin şer zaferini görüyorlar ve bunu kimi zaman kozmopolit, kimi zaman ABD zaferi olarak adlandırıyorlar – ama her halükarda Anglosakson. Zaferi ekolojik yok oluşla, düşük maaşlarla, açlıkla ve yeni sömürgecilikle bağdaştırıyorlar. Bir de İyimserler kanadı var – değişik hizipleri ile. Bu kanat küreselleşmenin kalıcı olarak geldiğini ve herkesin iyiliğini sağlamak üzere yönetilebileceğini söylüyor. Yüzyılın başındaki büyük ABD düşünürleri arasında birçok kişi İyimserler kanadında. 18. yüzyılda Değişim Partisi'ne dahil edilen filozoflar ve ansiklopedicilerle denk görülebilecek bu düşünürler bize aydınlık bir geleceğin mümkün olduğunu söylüyor. İyimserler kanadı küreselleşmeyi olumlu bir fikir-güç olarak görüyor, devlete güvenmiyor, kendi çıkarları için çalışıyor olsalar da şirketlerin insanlığın iyiliği için bir şeyler yapabileceğine inanıyor. Bu kanat dahilinde Jared Diamond gibi siyasetten kaçınıp, bilimsel gerçeklerle uğraşan yazarlar; Jeffret Sachs gibi kültürel farklılıkları kaldırmayı arzulayan ekonomistler; Alvin Toffler gibi iyimserliği bırakmadan, kültürel farklılıkların yaratabileceği tehlikelere değinen sosyologlar var. Fransız Devrimi'ndeki önceki yıllarda dönen polemiklerin aynısı bugün de dönüyor. Fransız Devrimi sırasında Mirabeau'nun, Layafette'nin ve Orleans Dükü'nün, birbirlerini tamamlayan projeleri olmasına rağmen ittifak kurmaması gibi, bugün İyimserler kanadı da varyantlardan, hiziplerden, dallardan oluşuyor.

Bugün de farkında olmadan tıpkı Romalıların kullandığı anlamıyla bir komploya dahil olan ansiklopedi-

ciler var: *Conspiro* 'uyuşmak', 'ahenkli olmak' 'anlaşmak'. En azından bugün bazı düşünürler krallar ya da mutlak kralların sahip olduğu kadar güce sahip olan kişiler için çalışıyorlar: Büyük şirketler, finansçılar. Turgot'un iyi geçinemediği XVI. Luis'in kafası uçtu ama Jeffrey Sachs multimilyoner Georges Soros ile çok iyi geçiniyor. XVI. Luis Turgot'yu dinleseydi, Fransa Terör Dönemi'nin kurbanlarını vermemiş olurdu. Şimdiki nesil Sachs'ın tezlerine dikkat verirse, birçok Üçüncü Dünya ülkesinin nesil değişmeden yoksulluktan kurtulması mümkün.

İşte bu yüzden okuyorum. Bir senedir aynı kitabı okuyorum, on iki başlığı altında birçok yazar ve değişik üsluplar var ama önemli değil. İkincil farklılıklarına rağmen aynı metni görebiliyorum. Kimi zaman yeni bir el yazması okuyorum ve hem biri hem öbürü kendi ülkelerinde bile henüz basılmamış olduğundan tamamen imkansız olmasına rağmen, birkaç ay sonrasının tartışmalarını tahmin edebiliyorum. Sürekli aynı temalar ve yaklaşımlar tekrarlanıyor, hatta bazen aynı örnekler. İçimdeki o kılı kırk yaran adamdan bahsetmek, Jung'dan örnek vermek istiyor ama derinlemesine okumadan tehlikeli bir deneyim olur bu. İçimde hâlâ barınan, komplo teorilerine inanan adam yazarlar ve editörler arasında bir gizli bir anlaşma olduğunu düşünebilir ve komplo teorileri üzerine yazılmış bir kitapta bu gizli anlaşmadan daha ilginç ne olabilir ki? Ajanslar ve yayınevleri arasında dolaşan el yazmalarına bakınca, rasyonalist iyimserliğin bir saldırı ile karşılaşmak üzere olduğumuzu görüyoruz. Bu kitap çıktığı zaman en azından İngiliz dilinde, Fransız Devrimi'nde doğmuş, insan ve toplum ilişkilerinin tarih boyunca belirmiş en ileri düzeyi olan özgür topluma olan inancın tazelendiği yarım düzine kitap basılmış olacak.

20. yüzyıl düşünce tarihine kısa ve kayıp bir yıl olarak geçecek. 1914'ten 1989'a kadar, büyük Avrupa katliamlarının sinyalini verecek olan Saraybosna'da çekilen tetikten, reel sosyalizmin yok oluşuna kadar süren bir yüzyıl. Totaliter bir parantez olarak görülebilecek, bittiğinde tüm o insan kayıplarını meşrulaştıracak kadar değişime sebep olmamış bir yüzyıl: Afrika'daki değişmeyen durum: Dün sömürgecilik, bugün yeni sömürgecilik; Latin Amerika, yüzyıl önce gelişme yolundaydı, bugün hâlâ siyasi ağırlığı yok. Dünyayı etkileyen kararlar üzerinde ses ve oy sahibi olan Batı dışında tek güç Asya oldu. Batı'da Avrupa iki büyük iç savaş yaşadı, 20. yüzyılı katliamlar, diktatörler olmadan, halkın moralini yıkacak bir olay olmadan bitiren tek bölge Kuzey Amerika oldu. Vietnam krizini, Avrupa'yı sarsan iki dünya savaşıyla karşılaştırmak pek mantıklı olmaz; hiçbir Kuzey Amerika şehri Dresden'in, Stalingrad'ın ya da Saraybosna'nın yaşadıklarını yaşamadı.

Dünyada, 21. yüzyıl başlarında gerçek gücün nerede olduğuna dönük bir kanıt olarak, Bilderberg Kulübü'nün sadece Kuzey Amerikalılar ve Avrupalılardan ibaret olmasını gösterebiliriz. Uzun süren sessizlikten sonra bir güç olarak sesini duyurmaya başlayan İspanya'dan da yöneticiler Bilderberg toplantılarına davet edilmeye başladı.

Modern totaliterizmler parantezinin kapanmasından sonra, 18. yüzyılın polemikleri 21. yüzyılın başlarında doktrin tartışmalarında tekrar bulmaya başlıyor. Hatta kimi zaman kasıtlı yapılıyor bu: Ekonomist Jeffrey Sachs kitabı *Yoksulluğun Sonu*'nda (El fin de la pobreza) liberalizmin eski ideallerini yeniden ortaya koyuyor. Yarım asırdan fazla Aydınlanma'ya, 'gelişme' teriminin yeniden tanımlarına ve kesilip biçilmesine yöne-

lik eleştiriler yapmış olan Sachs'ın bu kitabı dünya ekonomisine, ekonomi tarihinin büyük kısmına, küreselleşme yanlısı tezlerin geneline, özgür şirketleşmenin dünyaya olumlu etkisi üzerine basitleştirilmiş bir bakış sunuyor. Yazar, kulak verilecek kadar yeterli maharetlere sahip görünüyor ama aynı zamanda komplo teorilerine inanmak isteyenler tarafından da gayet şüpheli görülebilir: Bolivya'da Paz Estensoro'nun danışmanıydı; Polonya'da Jacek Kurón ile komünist ekonomiden liberal ekonomiye geçiş programını hazırladı; aynı zamanda multimilyoner Georges Soros'un danışmanı; eğitim, meslek yaşamı ve bağlantıları itibariyle bu kozmopolit elit sınıfa dahil, bu sebeple küreselleşmenin en büyük düşmanlarında büyük şüpheler uyandırıyor.

19. yüzyıldaki hali ve terimin kökleri bağlamında 'liberal' olan, 2005-2006 döneminde çıkmış tek kitap bu değil. Peter Whybrow *American Mania* kitabında Adam Smith'e ve Tocqueville'ye atıfta bulunuyor. Küreselleşme Whybrow'un kitabında hem ABD tüketim anlayışının dünyaya yayılması olarak ele alınıyor, hem de bu yayılmanın ters etkilerini inceliyor: ABD tüketim alışkanlıkları kötü ama bu alışkanlıkları yaratan özgür şirketleşme dünyanın birçok ülkesi için iyi. ABD'li olan her şeyin ilerleme ve demokrasi olarak algılandığı, McDonald's'ın 'Amerika elçiliği' ismi aldığı bir ülke, küreselleşmenin ve ABD yaşamının Avrupa'daki yeni ve eski demokrasiler tarafından farklı algılanışının olumlu bir sonucu olarak gösteriliyor.

Jeffrey Sachs'ın kitabında dine yöneltilen eleştiriler, Üçüncü Dünya'yı geliştirmenin hatta Kuzey Amerika'yı medenileştirmenin, dinin ölü ağırlığı olmadan çok daha kolay olacağı fikrini sunuyor. Diğer tektanrılı dinlere, özellikle de İslam'a karşı duyulan güvensizlik tüm bu

teorisyenlerin kitaplarını, daha 11 Eylül'den önce doldurmaktaydı. Yeni ansiklopediciler, eskilerin güvensizliğini paylaşmakla beraber, üstelik bir de örgütlü dinlere karşı gizli kapaklı bir düşmanlık besliyorlar. Bu düşünürlerin ara sıra büyük sermayenin büyük toplantılarına katılması, ya da sermaye sahiplerinin danışmanlığını yapmaları sebebiyle Maria Antonieta'nın 'herkes orada' lafını, 'hâlâ oradalar' lafıyla tamamlayabiliriz.

Kötümserlik kanadı bunlara nasıl cevap veriyor? Bu kanat, Lantenac Markizi ve Peder Barruel'in bir tekrarı, dinin ve eski adetlerin kanadı, komplolara inanan, daha önce Aydınlanma'ya şüpheyle baktığı gibi şimdi de küreselleşmeye şüpheyle bakan kanat. Barruel'in bugün de takipçileri var, hatta bazılarının kitapları benim ellerime kadar ulaştı. Barruel tarafından başlatılmış bir geleneğe dahil kişiler ya da eserlerine küreselleşme karşıtı Yahudi karşıtları, mason karşıtları tarafından yazılmış kitaplardan bahsetmiyoruz sadece; bu kitaplar aynı zamanda illa ki önyargılı olmamak kaydıyla, değişim korkusu ile eski komplo teorisyenlerinkinden farklı kaynaklardan gelen fikirler doğrultusunda da yazılmış olabiliyorlar.

Para ile siyaseti birleştiren, illa ki komplo kurmayan bir seri grubun varlığından bahseden bu yeni kitapların ortaya koyduğu komplocuların görüntüsü, klasik komplo teorilerinkinden çok farklı olabiliyor. Ve adı geçen komplocular tarihi farklı bir şekilde algılamanın araçları olarak gösterildikleri vakit şeytanın aracıları, insan dışı yaratıklar, hatta uzaylılar olarak yansıtılabiliyorlar. Böylece kimi zaman klasik komplo teorisi edebiyatına giriyoruz, kimi zaman geri dönüyoruz hatta.

Acaba bu kapitalistler eski komplo teorilerindekilerle aynı düşmanlar mı, yoksa yeni düşmanlar mı? Bu

önemli mi sanki? Önemli olan yeni şüphe duyulan grupları suçlamak için kullanılan hem amaçların, hem de uygulanan yöntemlerin 18. yüzyılda filozoflara, masonlara ve İlluminati'ye saldırmak için kullanılanlarla aynı olması. Şüpheliler, suçlayandan suçlayana değişebiliyor ama 20. yüzyıl başlarında, önde gelenler ABD Dış İlişkiler Konseyi, Üçlü Komisyon, Bilderberg grubu ve on yıl kadardır – son zaferlerden sebepli – Yale'den Kurukafa ve Kemikler bulunuyor. Her durumda küreselleşme yanlılarına atfedilen görev, zamanında İlluminati'ye yüklenenle aynı, değilse de çok benzer. Bu atfi yapanlar sadece benzerliğe değil, grupların gayet imkansız benzerliğine de dikkat çekiyor ama bunu belgeyle kanıtlayabilen yok.

26

Neden şüpheliler?

Kimlerin ve ne zamandan beri şüpheli olduğunu biliyoruz. Peki, nasıl ve neden şüpheliler? Örnek olarak tüm dünyanın bildiği bir olay üzerine geliştirilen komplo teorilerini ele alalım: *Titanik*'in batması.

Teori bir: Bir grup Arnavutluk korsanı, gizlice gönderilmiş altın yüküne erişmek için gemiyi Atlantik açıklarında batırdılar, sonra da tayfayı ve yolcuları köle olarak Türkiye'de sattılar. Daha öte versiyonlarda korsanların olaya kaza süsü verdiği de yazılıyor.

Teori iki: Cizvitler, dünyanın en zengin adamlarından biri ve aynı zamanda planlarına düşman olan John Jacob Astor'un servetine el koymak istiyorlardı. Bunu başarmak için Astor'un da gizli bir Cizvit olan kaptan Edward Smith'in beraberinde, içinde olduğu gemiyi batırdılar. Sonra Astor'un servetini dul eşinin elinden aldılar.

Bu teorinin, gazeteci Doug Yurchey – Ay yüzeyinde ABD hükümetinin gizli üslerinin olduğu tezini bize kazandıran kişi – tarafından savunulan bir varyantı, Cizvitlerin, kendisi de gizli Cizvit olan, Astor'un en büyük rakibi J. P. Morgan'a dünyanın en lüks gemisini batırma ve yolcularını öldürme amacıyla inşa etmek üzere danışmanlık ettiği şeklinde. Astor da illa ki yolcular

arasında bulunacaktı. Sunulan en önemli kanıtlardan biri, İrlandalı bir Cizvit olan, tarikatın İrlanda başrahibi, Francis M. Browne'ın gemi yolculuğunu son dakikada iptal etmesi gösteriliyor. Fakat gemide seyahat etmekte olan diğer iki multimilyoner olan Guggenheim ve Strauss hakkında komplo teorisi yok.

Teori üç: Titanic battığı zaman çok fazla kişinin ölmesinin sebebinin, cankurtaran botlarının bir yolculuk gemisinin mürettebatını ve yolcularını taşıyacak şekilde değil, bir İngiliz savaş gemisinin kurtarma ekibini taşıyacak şekilde hesaplanmış olduğu söyleniyor. Amirallik, Büyük Savaş'ın gelişini daha çok önceden tahmin ediyordu ve Kraliyet kontrolündeki tersanelerden çıkacak her yeni gemiyi savaşa katmayı düşünüyordu. *Titanic* ve ikizi *Olimpic* de bunlara dahildi.

İlk teoriye çok az kişi inanacaktır, çünkü modern bir gemi kazasıya uyuşmayan, korsanlık, altın, kölelik gibi unsurlar içeriyor aynı zamanda teorinin merkezinde Arnavutlar bulunuyor. Komplo teorilerine ve Cizvitlere dönük olarak zaten mevcut olan bakışı ele alırsak, insanların ikinciye ve versiyonlarına inanması daha olası. Üçüncüsü birçok kişi için gayet inandırıcı, çünkü *Titanic*'in ikizi *Olimpic* Büyük Savaş sırasında ordu tarafından kullanıldı ve battığı zaman çok az kişi kurban oldu – Güvertedekilerin askeri personel olmasının, silahlı olmasının veya askeri komuta altında olmasının bu batana faydası olur muydu? Aynı zamanda İngilizleri, Cizvitler gibi değersiz görmeye sebep olan önyargılar da etkili. Üçüncü teoride, normalde komplo teorilerine inanmayanların da kolayca katılmasını sağlayacak bir modernlik havası var. Benim bildiği kadarıyla üç teori de yanlış ama bir komplonun varlığı söz konusu olsaydı en kolay elenecek olan Arnavutlarınki olurdu. Başka

nerede komplocu Arnavutlar gördük? Tüm kitaplarda gördüğümüz komplocu gruplar var; diğerleri ise, onlara güvendiğimizden değil ama tehlikeli görmediğimizden, bu komploların dışında kalıyorlar.

Neden Yahudiler konu oluyor da, diğer etnik azınlıklar ya da dinler konu olmuyor komplolara? Diğer bazı gruplar benzer hareketler sergilemelerine rağmen Yahudilerinki gibi bir etiket taşımıyorlar: Çinliler tüm Asya'da, Lübnanlılar tüm Güney Amerika'da, Ortaçağ Avrupa'sında Yahudilerin sahip olduğu ticari güçten çok farklı bir güce sahip olmayan kastlar oluşturdular. Kimi gizli Çin ya da Japon örgütleri asırlardır devamlılıklarını sürdürse de, binlerce üyeleri olsa da kimse onları *Titanic*'i batırdığını ya da *Protokoller*'i yazdığını düşünmüyor. Çingeneler ve cüzamlılar Yahudilerin kovuşturulduğu ortaçağda asimile edildiler ama mesela çingeneler, hâlâ kovuşturuluyor olsalar da hiçbir zaman komplo teorilerine konu olmadılar. Fakat cüzamlılar hakkında komplo teorileri bulunmasa da, bugün AIDS hastaları için olduğu gibi, onlar hakkında da hastalıklarını mümkün olan herkese bulaştırma amacı içinde olduklarına dair şehir efsaneleri var, maalesef.

Neden Tötonik Şövalyeler değil de, Tapınakçılar? Tötonikler acımasız ve etkin bir gruptu; Prusya'yı ve Baltık ülkelerinin yarısını kurdular ve 20. yüzyılda ırkçı yaftaya maruz kaldılar; Waffen-SS'in temeli oldukları söylendi. Neden Cenovalı bankerler değil de, İngiliz bankerler? Tapınakçılar ve Cizvitler hep şüpheli görülüyor ama Hastaneciler ve Capuchinos'dan hiç şüphe duyulmuyor; İngilizler şüpheli ama İrlandalılar değil, halbuki İrlandalılar IRA'nın çok öncesine dayanan bir komplo ve gizli cemiyet geçmişine sahip; komplo teorilerinde Rothschild, Rockefeller, Kennedy, yakın zaman-

da Bush isimlerini görmek mümkün ama en az Rockefeller ailesi kadar zengin olan Vanderbilt ya da Kennedy ailesinden daha zengin olan Ford ailesinin ismini görmüyoruz.

Şimdi, Cenovalı bankerlerin, Lübnanlı tüccarın içinde bulunduğu ya da Tötonik Şövalyelerin Çinli sermaye sahipleri ile ortak olduğu, capuchinos'un dahil bulunduğu bir komplo teorisi hayal edip içine Ford ailesini katalım, *Titanic*'i inanılır bir yöntemle batırmayı unutmayalım, en aptal teori bile Cizvitlere sahip olduğunda kendisine takipçi bulduğu için bunları da katalım.

Şüpheli kim olursa olsun, her zaman modernliğin karakterlerini taşıyan grupların üyeleri durumundalar. Hepsinin ortak bir yanı var: Okuryazar, şehirli, gelişmiş, modern dünyada söz sahibi toplumların sonuçları. Onlardan şüphe duyuluyor, çünkü kazananlar arasındalar. Sadece kazananlar arasında oldukları için değil, birçok kişi onların kazanmış olmamasında gerektiği için ayrıca. Şüpheliler, geleneğin geride bırakıldığı dünyanın hem ürünü, hem de sebebi durumundalar; toplumа acılı gelmiş değişimin sebebi olarak görülüyorlar, çünkü son yüzyıllardaki değişimlerden kârlı çıktılar, kurban olmadılar. Modernlik öncesi döneme dahil olan, modernlikle bağdaştırılmayan gruplar da şüpheli konumda: Tapınakçılar banker ve silah satıcısı oldular; 19. yüzyılda gerici ve karanlık bir komplonun örneği olarak gösterilen İsa Birliği, kurulduğu anlarda modernliğin tüm sembollerini taşıyordu, modern Batı'nın belirleyici özelliklerini yansıtan bir kurum oldu. Modern ve rahatsız olmak tüm şüpheli gruplarda ortak karakterler.

Fakat bunların aksine, hem tarih hem de komplo tezleri tarafından unutulmuş tüm komplocular – Foi

Şövalyeleri, Klancılar – var. Unutulmalarının sebebi başarısız olmaları değil, çünkü kimileri bazen bugün hatırlanan gruplardan bile önemli başarılar elde ettiler; sebep değişimin aksi yönünde hareket etmiş olmaları.

20. yüzyılda eğitim almış olanlarımız 'değişim' ve 'modernlik' kelimelerini düşündüğümüz zaman olumlu algılıyoruz. Değişimin iki yüzyıl önce korku yaratan bir tabir olduğunu unutuyoruz. Aydınlanma Çağı'ndan önceki toplum sabitliği, sükuneti seviyordu. Bunun için iyi sebepleri de vardı, çünkü değişimler her zaman kötülük getirmişti: Yeni vergiler, yeni savaşlar, yeni iş yükleri. Tamamlanmış olduğu düşünülen bir dünyada, kutsal olandan ilham aldığı düşünülen siyasi ve sosyal bir düzende, mükemmel oluşumda değişim kötülükten başka şey olamazdı. Bunu böyle varsayarsak, Fransız Devrimi'ne kadarki halk cevabı niteliğindeki tüm hareketlerin yenilikçi olsalar da din kökenli olduğunu, ideal geçmişe dönmek istediklerini, bu geçmişin Hıristiyanların geçmişi olduğunu, yeni bir şey yaratmaya çalışmadığını hatırlamak gerek. 18. yüzyılda kimi Fransızların Fransız Devrimi'nin tetikleyicilerinden biri olmakla suçladığı Oliver Cromwell bile İsa'yı kral olarak görmek isteyen bir monarşi yanlısıydı, cumhuriyetçi değildi. Cumhuriyet kazayla girdi onun meslek yaşamına, amacı değildi.

Şüphelilerin tüm karakterlerinin modernlikten doğmadığı, kimi durumlarda modernlik öncesi miraslar aldıkları da bir gerçek. Yahudi karşıtları tarafından İsa'nın katili oldukları için nefret ediliyor ve hor görülüyorken, vatansız bankacı kimlikleriyle üstelik ateist olarak görülerek nefret edilmeye ve korkulmaya başlayan Yahudiler söz konusu olduğunda bu durum çok daha açık. Yeni nefretler de çoğu zaman eski nefretlerden

unsurlar barındırıyor. Saldırıya maruz kalan Yahudi bir doktor olduğunda bunu anlamamız daha kolay:

KONSTANTİNOPOLİS YAHUDİLERİNDEN FRANSA YAHUDİLERİNE MEKTUP:

Sevgili Musa kardeşlerimiz, katlanmak zorunda kaldığınız kaygıları ve şanssızlıkları aktardığınız mektubunuzu aldık, biz de sizinki kadar büyük bir acı yaşıyoruz. Kanunumuzun en büyük hahamları ve ileri gelenleri şu tavsiyelerde bulunuyor: Fransa kralının sizi Hıristiyan olmaya mecbur kıldığını söylüyorsunuz; tamam, olun, ama Musa'nın kurallarını kalbinizde saklayın. Mülklerinize el koymak istediğini söylüyorsunuz: Çocuklarınızı tüccar yapın, böylece mallarınızı ticaret yoluyla Hıristiyanlardan geri alsınlar. Hayatınıza kastettiğini söylüyorsunuz: Çocuklarınızı doktor ve eczacı yapın böylece ceza korkusu olmadan, Hıristiyanları hayatlarından etsinler. Sizleri başka şekillerde hor gördüklerini söylüyorsunuz: Çocuklarınızı halkla ilişkilerin yoğun olduğu konumlar için avukat, noter yapın, böylece Hıristiyanlara üstün geleceksiniz, onların topraklarında öncelik kazanacaksınız ve onlardan intikam alacaksınız. Size verdiğimiz bu emri uygulayın, tecrübe edince göreceksiniz ki, ne kadar baskıya uğrasanız da gücün zirvesine varacaksınız. (USSUEF, Konstantinopolis Yahudileri Prensi, 21 Kislev 1489.)

Konstantinopolis Yahudileri Prensi'nin, Fransa'daki dindaşlarına yazdığı rivayet edilen mektup – çocuklarınızı doktor ve eczacı yapın böylece ceza korkusu olmadan, Hıristiyanları hayatlarından etsinler –, Wolf Szmuness'in ABD'deki siyah ve eşcinsel toplulukları yok etmek için AIDS mikrobunu ürettiğine dair haksız

suçlamasına maruz kalmasına sebep oluyor. Batı'da ortaçağa kadar uzanan bir Yahudi doktorlar geleneği var, bu gelenek onlara uygulanan kısıtlamaları, sayılarını azaltmaya yönelik yasaklamaları da içeriyor.

Papa'nın ardından güç kazanmaya çalışan Cizvitlerle aynı kötü şanı paylaşan Opus Dei de aynı muameleye maruz kalıyor. Ignacio de Loyola'nın takipçilerinin 19. yüzyılda maruz kaldığı saldırılar, kimi romanlarda ve çağdaş belgelerde devam ediyor. Fakat geçmişe ait öğelerin sürmüş olmasına rağmen, bugün komplocu olarak görünen tüm gruplar batı toplumunun değişimine, bu yeni dünyanın oluşumuna katılmakla suçlanıyor.

Şüpheli dediğimiz nasıl bir şey? Komplolara inananların bakış açısıyla, bir komplocu zengin, kurnaz ve güçlü, bunun bir sonucu olarak yenilmez ama aynı zamanda değersiz, kötücül ve bunun sonucu olarak da yıkılmayı sadece hak etmiyor, yıkılması şart. Komplocu, düşmanlarının zafere ulaşmak için gerekli gördüğü ama kendisinde olduğunu söyleyemediği özelliklere sahip: Kurnaz, acımasız, hızlı ve etkin hareket etmeyi biliyor, dâhi ya da en azından akıllı:

> Barış içinde olan bölgelerde ve devletlerde kıskançlık ve nefret tohumlarını nasıl atacağınızı, onlara kan akıtmaya teşvik etmeyi, karşılıklı olarak savaşa sokmayı, bağımsız ve zengin, sanatı ve bilimi besleyen, barışın tadını çıkaran ülkeler iç savaşlar ve devrimler yaratmayı hainlik içinde nasıl yapacağınızı öğrettik size. Ölçülemez bir hırs, ateşli bir arzu, acımasız bir intikam duygusu, öfkeli bir nefret hissediyoruz. Her yeri kaplayan dehşet bizden doğuyor. Tüm fikirlerden, tüm inançlardan insanlar bizim emrimiz altında çalışıyor; monarşi yanlıları, demagoglar,

sosyalistler, komünistler ve her tür ütopya yanlıları; şirketimizin çatısı altında herkesi birleştirdik ve her bir kişi gücün altını kazmakla meşgul ve ayakta kalmış şeyleri bir an önce yıkmak için telaş halinde.

Bu uzun ve yalan yanlış alıntı *Siyon Liderlerinin Protokolleri*'nin ikiye dokuzuncu protokolünde *Ignacio Oğullarının Yemini* metninden yapılmış. Takipçilerin birbirine karışmış olması, okuyucuların iki grubun birleştiği noktayı anlamasını engelleyecektir. Herkesin tanıdığı bir kitap olan *Siyon Liderlerinin Protokolleri*, burada, İspanya'da az tanınan ama Anglosakson ülkelerde yaygın olan bir kitapla tamamlanmış görünüyor: *İsa Birliği'nin Gizli Talimatları* (Instrucciones secretas de la Compañía de Jesús). Aynı kalemden çıkmış görünen tamamlayıcı nitelikteki kitaplar, aynı edebiyat akımından çıkmış olmaları dolayısıyla gayet normal karşılanmalı.

Bu satırlarda bahsi geçen düşman, hatta büyük harfle Düşman, eskiden olduğu gibi şeytandan bahsediyor; onun mükemmel bir kötülük modeli, ahlak taşımayan, kötücül, her yerde mevcut, güçlü, acımasız, şehvetli, lüks düşkünü olduğunu söylüyor. Kendisini otomatik olarak tamamlayan ve suçlayan kurbanlarının aksine, kendini geçmişiyle ya da arzularıyla sınırlı hissetmiyor, tarihin engin mekanizmaları içine sıkışmıyor, çünkü tarihin bizzat yaratıcısı, ya da en azından onun çok önemli bir kısmı. Krizleri o çıkarıyor, bankaları o batırıyor, buhranlara, savaşlara hatta doğal afetlere o sebep oluyor. Bir Mısır gazetesi, 2004 Noel zamanı Uzak Doğu'nun büyük kısmını etkileyen tsunaminin bir Hindu-İsrail nükleer deneyinin sonucu olduğunu yazmıştı. Homer Simpson ve Los Canteros'un şarkısına dönüyoruz

yine: 'Atlantis'in haritalara girmesini kim engelliyor? / Biz, biz...'

Kitleleri, yeni tekniklerin belirmesini, bilimi ya da büyük ekonomik, kültürel ve dini akımları kapsayan yorumlar bir yana, komplo teorilerine inananlar Thomas Carlyle ya da Friedrich Nietzsche'den beri güce bağlılığa ve üstün bir insanın varlığına da inanıyor. Tüm tarih, nefret edilen ama saygı duyulan bu canavarımsı komplocu üstün insanların eylemlerinin bir sonucu. Sırf onların planları üzerinden kurulu olduğu için değil, üstelik dünyayı gizliden gizliye yönettiği için. Komplocular basına ve tarihe hâkimler; insanların zihinlerini kontrol etmek için oluşturulmuş, kimilerini henüz bilmediğimiz ama işlemekte olan tüm yöntemleri onlar geliştirmiş. *Yuvarlak masanın* düşmanları, toplantıların basın-yayıncılarla, özellikle de gazetelerin sahipleriyle dolmuş olmasını ön plana çıkarıyorlar; ABD'nin ilk komünist kulübü John Birch Cemiyeti'nin lideri Robert Welch bu yüzden karanlık bir liberal aydın grubunun kötücül tarihçi dediği Arnold Tonybee'yi, Oswald Spengler yoluyla baskı altına alışı üzerine birçok metin yayımladı. Cizvit bir komplonun varlığına inananlar, Birlik'in *eski rejim* sırasında kral ve lordları hakkında itiraflarda bulunanlar, vasiyetlerini açıklamak üzere olan zengin dullar üzerinde modern beyin yıkamaya benzeyen lanetli nüfuz etkisini asla unutmuyorlar. Daha da öteye giden kimileri hipnozdan ve zihin yönetiminden bahsediyorlar. Bunlar hakkında hiçbir şey yazmayan gazetecilerin varlığı, Bilderberg toplantıları üzerindeki şüphelerin artmasına sebep oluyor.

Ne amaç yüklenirse yüklensin, komplocu gruplar *eski rejimden* kalma bazı özellikler taşıyorlar: Tek bir merkezden yönetiliyorlar ve eski mutlakiyetçi krallar

yok olmuş olmasına rağmen onlar gibi hareket ediyorlar. Bu merkezde bulunan kişi, bu gizli lider, teoriden teoriye farklılık gösteriyor, kimi zaman komik isimler bile beliriyor: Metternich gücünün zirvesindeyken, kimi zaman yiyecek yemek bile bulamayan Jakoben Filippo Buonarroti'nin tüm Avrupa devrimlerinin başında olduğunu düşünüyordu. Eugene Sue, Peder Rodin'in telgraflar ve gizli mesajlar arasında kaybolmuş iğrenç bir örümcek olduğunu düşünüyordu, bir yandan da III. Napolyon'un İsa Birliği'nin gizli üyesi olduğunu iddia ediyordu. Stalin, sürgüne gönderdiği Troçki'den korkuyordu, tüm yönetimi boyunca onun yandaşlarıyla karşı karşıya olduğunu düşündü.

Komplocular her yerde olabilirler, komploları zamanın ve mekanın ötesindedir. Komplocu kozmopolittir, dünyanın belirli bir yerinden değildir, kökeni yoktur. Komplocuların planları sadece mekanın ve sınırların ötesinde değildir, üstelik asırlık kökenleri vardır; bu ayrıntı birçok analizde unutulmaktadır. August Starck'ın daha önce atıfta bulunduğumuz *On Sekizinci Yüzyılda Felsefe'nin Zaferi* adlı kitabı mason komplosunu ilk Yunanlı filozoflara kadar uzatıyor; Fransız Devrimi'nde Tapınakçıların parmağı olduğunu savunanlara göre Jacques de Molay'ın yüzyıllar sonra intikamını almış oldu; Hitler'in *Kavgam* adlı kitabını atfettiği Dietrich Eckardt, alt başlığı *Musa'dan Lenin'e Bolşevizm* (El bolchevismo de Moisés a Lenin) adlı bir kitabın yazarı, Yahudi komplosunun kökenlerini Eski Antlaşma'ya kadar uzatıyor. Iberico Saint Just olduğunu tahmin ettiğim bir Arjantin diktatörünün komünist komplonun Babil dönemine kadar uzandığını söylemesi bu kitap yüzünden sanırım.

Bu sebepten olsa gerek, komplo düşmanları isteme-

den de olsa onlarda bir erdem, bir süreklilik görüyor, her şeyin değiştiği bir dünyada aynı kaldıklarını düşünüyor. Düşmanlarının gözünde nesilden nesle değişmeyen, destekçilerinin sadık kaldığı tek şey komplolar. Komplocular sadece sabırlı değiller; aynı zamanda tarihte sadece piramitleri inşa edenlerin, katedral sanatçılarının, keşişlerin ve azizlerin sahip olduğu bir disipline, büyük bir özgeciliğe sahipler: Eserlerinin sonuçlarını görmeyecekleri bildikleri halde ebediyet için çalışıyorlar ve bunu sessizce yapmayı beceriyorlar.

Fakat bu sırra ve suç merakına inanan aynı insanlar, karşıtlık yaratan başka bir günah işlediklerini de söylüyor: Kibirlilik. İki yüz yıldan beri saklı kalmış İlluminati, modern dünyanın en çok basılmış sembolü olan 1 dolarlık banknota sembollerini koymaktan çekinmiyor. Aslında Jon Ronson'un kitabından anlattığına göre, gizli amaçların, bunları gerçekleştirmek için karanlık planların varlığından bahseden insanların inandığı bu kibirlilik çok da olasılık dışı değil. *Aşırıcılar* adlı kitabında, David Rockefeller'ın ofisinde komplo teorilerine dair birçok eşya olduğunu öğreniyoruz. Ronson bu durumdan, daha önce Lord Healey ile yaptığı bir röportajda kullandığı üslup ile şöyle bir çıkarım yapıyor: Kimi Bilderberg toplantıları onu sadece rahatsız etmiyor, insanların kendisinden şüphe duymasından, onu gizli güçlerle bağdaştırmasından gururlanıyor.

İnananların zihninde, komplocular birbirine destek olan gruplar, fakat çevrelerini saran dünyaya hiç destek vermiyorlar, bu yüzden planlarını işletebiliyor, güce kavuşabiliyor ve düşmanlarını yok edebiliyorlar. Komplocular her halükarda birbirlerine sadıklar. Bu sadakati üyelerinin ve takipçilerinin tüm çalışmalarında gösteriyorlar. Goethe 1779'da İlluminati üyesi olduysa, on-

dan sonraki tüm eserlerinin İlluminati fikirlerinden etkilenmiş olduğu varsayılıyor, bu bakış açısını yansıtan bir eleştirel bir yazın bile var. Herder İlluminati üyesi olduysa, eserlerinin tümünü bu bakış açısından değerlendirmek yetmez, Herder'in Fichte'yi, Hitler'i etkilediğini söylemek gerek. O zaman Hitler bir İlluminati komplosunun ürünü – bu herkesi şaşırtacak tabii, onun bir Rotschild olduğunu düşünenler hariç. Çünkü, unutmayalım, gerçekliğin aksine, komplo teorileri kağıda döküldükleri anda doğru olurlar.

Ardından seks geliyor; çok yakın tarihe kadar Batı toplumunun ve tarihinin büyük belası, bastırılan olgusu. Seks, Hıristiyan temelli birçok Avrupa kültürü için en büyük günahlardan biriydi. Komplocu ise cinsel özgürlükten sonuna kadar faydalanıyordu. Tüm kuralları çiğnediğine göre, bunu da çiğnemeliydi. Karşıt tek örnek *Serseri Yahudi* kitabında Rodin'i seksten uzak biri olarak gösteren Sue. Komplolar üzerine yazan diğer herkes komplocuları ya çokeşli, ya homoseksüel, ya hayvan düşkünü, ya yozlaşmış, ya sadist, ya aşırı seks düşkünü ya da bazen hepsi birden yapıyor. Komplocu, cinselliğin bastırıldığı bir dönemde karanlığı temsil ediyor. Bu yüzden komplo teorilerine dönük kitaplarda pornografi ve yasaklı adetlerin sürekli suçlandığını görürüz. Hatta suçlama ve pornografi karışımı, açıklamalar yapan birçok kitap vardır. Ruhban karşıtı yazar Leo Taxil, *İtirafçının El Kitabı* isimli ruhban karşıtı kitabını, mason karşıtı olup da, ilkinden daha az pornografik başlıklar taşımayan *Mason Kız Kardeşler* kitabından önce yazmıştı. Mason karşıtı diğer yazarlar, kardeşlik örgütünün yeminlerinde olduğu iddia edilen sembolik cezaların sado-mazolukla ilişkili olduğunda ısrar ediyor. *Büyünün Fenomenleri* kitabında, Gougenot des Mo-

usseaux, Yahudileri şehvet düşkünü, yozlaşmış sukubus bir grup olarak gösteriyor ve eserinin büyük kısmında sucuboların, incuboların ve Yahudilerin cinselliğinden bahsediyor, kitabın sayfalarında üçünü birbirinden pek ayırmıyor. Kuzey Amerika'da Katolik komplosuna inanan metinler arasında en çok satanı, ağır cinsellik atıflarında bulunan, Maria Monk'un *Korkunç İfşalar* isimli kitabıydı. Daha yakın tarihte, David Icke tarafından savunulan, şekil değiştirebilen uzaylı sürüngenlerin komplosuna en çok inananlardan biri, Bush'un gözünün önünde şekilde değiştirdiğini söyleyen bir görgü tanığı buldu. Bu kadın, çocukken kaçırıldığını, Bohemian Grove isimli gizli mekanda her sene toplanan muhafazakar milyonerlerin seks kölesi yapıldığını aktarıyordu.

Kötüler becerikli, zeki, acımasız, içgüdüyü ve hesabı eşleştirmeyi biliyor ama buna rağmen hazcı, zarif, hayatın tadını çıkarmayı biliyor. Tüm aşağılıkları yapması mümkün olan bu canavar lüks kıyafetler giyiyor (Peder Rodin hariç), tarih boyunca geçirdiği birçok dönüşüm sonunda bugün, modern toplumun içinde başarılı büyük bir kapitalist olarak sunuluyor. James Bond'un yaratıcısı Ian Fleming'in romanları inanılmayacak kadar zengin ve acımasız, isimsiz ama Avrupalı – Blofeld, Goldfinger – kapitalizme karşı saygı yarattıktan sonra bir Bilderberg otelinden dünyayı yönetmek isteyen nüfuzlu kişilerle dolu.

Komplo teorisi yazarlarının, şüphelilerin en karanlık arzuları olarak gösterdiği şeylere karşı çıkmamız çok zor, onları istedikleri gibi görüyorlar. Bizim de onları bu büyük ahlak ve gelenek yıkımları olmadan görmemiz çok zor. Mevcut komploları durdurmak için çıkarıldığı söylenen karşı komplolar belki de bu yüzden yön-

tem, karakter ve rituel olarak diğerlerini taklit ediyor.

Şüphelilere hangi gözle bakılıyor? Nefretle, ama sadece nefretle değil, kıskançlıkla; bu yüzden taklit ediliyorlar. Komplo düşmanları kötülük görmekten heyecan duyuyorlar, bu yüzden onları suçlarken, bir yandan da hareketlerini taklit ediyorlar. Bu tavırda ikiyüzlülük aramıyoruz. İkiyüzlülük olması için, hareketi yapanların durumu farkında olması gerekirdi. Televizyon dünyasına dönersek; *Nikita*'da iyilerin isimsiz teşkilatı dünyayı kendilerinden hiç farklı olmayan kötülerden kurtarmak için adam öldürüyor, işkence yapıyor ve yalanlar söylüyordu. Tek fark yaratan, her bölümün başında bize kimin iyi olduğunu hatırlatmak için konuşan bir dış sesti. Bundan başka bir şey de yoktu. Bir kere, kaç iyiler teşkilatında bir işkence odası vardır ki? Ayrıca dizide kötülerin asıl amacı hiçbir zaman açıkça belirtilmiyordu, değişim ya da kaos olduğunu tahmin ediyorduk yani aslında iyilerin bir amacı vardı, o da statükoyu korumak.

Daha gerçekçi bir alanda – o kadar da gerçekçi değil tabii – Weishaupt'un Cizvit disiplinini taklit ettiği ya da taklit ettiğini düşündüğü ve John Birch Cemiyeti'nin komünistlerin hücre sistemini aldığı söyleniyor. İlluminati'nin ve John Birch'çilerin kendileriyle ilişkilendirilen grupların düşmanları tarafından yaratılmış karikatürlerini örnek aldıklarını söylemek daha doğru olur. Gizli grupların birbirini taklit etmesi için her zaman bu kötü niyete ihtiyaç duyulmadı. Birbirine çok benzeyen cemiyetler üzerinde çalışırken, denenmiş ve etkinliği onaylanmış bir sistemi alıp kullanmaktan daha kolay ne olabilirdi ki? Klan'ın ve Knownothing'in protestan üyeleri masonluğu taklit ettiler ve ABD'de onca mason karşıtı hareket olmasına rağmen masonluk

şeytan ilan edilmediği için bu hareketlerinden pek pişmanlık duymadılar. Katolik Foi Şövalyeleri de, masonluk Fransa'da şeytanla ilişkilendirilince onları taklit etmiş olmaktan dolayı bir sorun yaşamadılar. Her iki duruma da modern bir tabir eklemek istersek, aşırı militerliğin mevcut olduğunu söyleyebiliriz. Bavyera polisi tarafından Weishaupt'a atfedilen hücre sistemine gelince: Bu sistem iki yüz yıl boyunca akla hayale gelmeyecek, komünistlerden OAS'a kadar birçok grupta işledi ama kimse onların İlluminati ile bağlantısını aramadı.

Her halükarda, komplocular ve gizli cemiyetler arasındaki bağlantı, komplolara düşman olanlar tarafından, *Turner Günlükleri* adlı kitabın yazarının kurduğu Amerikan neonazi National Alliance grubunun bağlantısından çok daha açık bir şekilde görülüyor. Üstelik National Alliance'ın, yasal, federal ve eyaletsel kurumlar tarafından kaydedilmiş, hücre sistemini kullanmış, yarı gizli bir grup olmasına; üyelerinin savaşçı takma adlar almasına izin vermiş olmasına rağmen. Weishaupt da bu özelliği iki yüzyıl önce kullanmıştı. Başka bir zamanın ve kültürün ürünü olan Weishaupt, National Alliance'ın aksine, takipçilerinden bu saçma ve saldırı içeren lakapları kullanmamalarını istemek zorunda kalmamıştı.

Düşmanı taklit etmekten sonra, örgütlenme ve savunma gerekliliği doğuyor. Çoğu kişi tarafından yanlış anlaşılan, kimi zaman gerçeğe dönüşen şakalara ve saldırılara maruz kalan bu komplo teorisi unsurlarının birbirlerini koruması, bir mezhep havası oluşturması, bağımsız medya kuruluşları sahibi olması, kendilerini güven ve destek içinde hissedecekleri bir alt kültür oluşturması, aralarında anlaşmalarını sağlayacak bir dil ve işaretler icat etmeleri ve bunları onları localar-

dan ve gizli cemiyetlerden farksız görenlerin, kendilerini eleştirenlerin gözünde farklı bir yer edinene kadar yapmaları şaşırtıcı değil.

Peki, şüphe duyulmayan kişiler kimler? 11 Eylül saldırılarından sonra Bush'u, İsrail'i ve uluslar arası Siyonizm'i suçlayan onlarca tez ortaya atıldı. Kanıtlarla şüphelilerin temize çıkmasına, radikal İslam ile ABD arasındaki saldırıdan çok önceye dayanan gerginliğe, hatta Dünya Ticaret Merkezi'ne daha önce yapılmış saldırılara rağmen, komplo teorisi taraftarlarına göre tek silahları koli açmak için ellerine tutuşturulmuş bıçaklar olan Araplar saldırının ardında olamazdı. Yeni çıkan bir teoriye göre uçaklar uzaktan kontrol ediliyordu, El Kaide'nin intihar komandoları tarafından değil; başka bir teori teröristlerin uçakta olmadığını, isimlerini yolcu listelerinde felaketten çok sonra gördüklerini söylüyor. Diğer bir teoride İkiz Kuleler'de çalışan onca Yahudinin her nedense o gün işe gitmediğini aktarıyor, bu teori düşmanın eskisiyle aynı olduğunu ve olayı Yahudi olmayan kimseye haber vermediklerini ifade ediyor bize. Fakat ertesi günlerde çıkan ölüm ilanlarına baktığımız zaman bu teorinin yanlış olduğunu görüyoruz, üstelik sinagoglarda törenler de yapıldı. Thierry Meissant tarafından ortaya atılan diğer daha gelişmiş bir teori de Pentagon'un uçak saldırısına uğramadığını iddia ediyordu. Yazarını belirtmeyeceğim başka bir teori, o gün kurban olan herkesi, sigorta şirketlerinden para koparmak isteyen mal sahibiyle ilişkilendiriyor. Her durumda ortada olan şey, komplo teorilerine inananların Arapları suçlu görmediği. Bin Laden'in saldırıların ardında olduğu kesinleştikten sonra, ailesinin bağlantısı olan şirketlerin, Bush ailesinin şirketleriyle iş yapmış olduğu ortaya çıktı, ki bu kapalı petrol dünyası içerisin-

de pek şaşırtıcı değil. Ayrıca Bin Ladin'in Afganistan'da savaştığı ve bu sırada Bush'un CIA şefi olduğu söylendi. Ama Bush, Afganistan savaşı sırasında CIA şefi değildi, olsa bile bir CIA şefinin tüm ajanlarını tek tek tanıması mümkün değil. Herkesin hemfikir olduğu konu, Bin Ladin işin içinde olsa bile, sadece Batı'daki kanadın bir iş ortağı olabileceği şeklinde: O kanat da CIA'den, Bush ailesinden, Teksas petrol sahiplerinden oluşuyor.

ABD'nin, pratik olarak saldırması mümkün olmayan kişiler tarafından saldırıya uğraması ilk olmuyor. Pearl Harbor'ın savunmasızlığının en büyük sebebi oraya sadece Japonların saldırabilecek olması ve tüm dünyanın Asyalıların savaş uçağı üretemediğini biliyor olmasıydı. Uçakları olsa bile kullanamazlardı, çünkü yön duyguları yoktu ve hepsi miyoptu.

Kimi ırklara karşı oluşmuş bazı önyargılar, onları şüpheli görülmesine engel oluyor. Araplar, İrlandalılar ve Çingenelerde olduğu gibi, komplo teorilerine girmiyorlar. Çünkü geçmişten gelen bir şüpheli olma gelenekleri yok. Modern zamanlarda da hiçbir savaş kazanmış oldukları söylenemez. ABD halkının zihninde bu teorilerine hemen anlam veren şey tektanrılı dinlerin en yenisi olan İslam'ın, modernlikten başka her şeyi barındırıyor olması ve en önemli temsilcileri olan Arapların hâlâ karanlık yaşıyor olmaları. Böyle bir halk ABD'ye kafa tutamazdı, saldırı başka yerden gelmiş olmalıydı.

Arapları komplo yapmaya elverişli bir halk olarak gösteren, bahsetmeye değer tek bir istisna var. Mısırlı Hıristiyan yazarının bir kadın ve geleneksel İslam uygulayan, üstelik Fransızlarla Kuzey Amerikalıları ayıran geleneksel hor görmenin de olduğu bir ülkede dini

azınlık olarak başından geçenleri anlattığı komplo teorisi Eurabia'dan bahsediyoruz.

Eurabia, FOX NEWS'ten, makalelerinin Bat Ye'or (Nil'in Oğlu) ismiyle imzalayan bir gazetecinin savunduğu bir komplo teorisi; aynı zamanda İslam'ın Avrupa'ya yerleşmesi süreci için de kullanılan bir kelime. Buna göre, nüfus hareketleri sonucu Avrupa beyaz Hıristiyan bir ırktan, Sami-İslam ırka geçecek. Arapların yaptığı hesaplara göre bu değişiklik, Fransa'nın ağırlığını gitgide kaybettiği, Amerika ve Yahudi karşıtı Avrupa zemininde olacak. Eurabia'nın komplocu Arapları Kuzey Amerikalılarla değil, FOX'un diğer bir çalışanı olan Homer Simpson'un *hayatta kalmak için peynir yiyen maymunlar* diye nitelendirdiği halk, Fransızlarla karşı karşıya getirdiğini belirtmek gerek.

İşin kültürel önyargı tarafını ve ırksal önyargı tarafını düşünürsek komplolarda en büyük şüpheliler hep beyaz Batılılar. Kimi komplo teorileri suçladıkları kişileri insanüstü varlıklar hatta bazen uzaylı olarak gösterse, hiçbirinde aktif bir şekilde Avrupa ya da Amerika batı kültürleri içinde bulunmaya bir grup görmek mümkün değil. Komplo teorilerine inanan insanların zihinlerinde, ırkı fark etmez, sadece beyazlar dünyanın efendileri olmak için böyle engin, karmaşık ve kurnaz planlar yapabiliyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk Ku Klux Klan'ın üyeleri Kuzey Amerika İç Savaşı'ndan sonra siyahları hiçbir zaman başkalarının piyonları olmaktan başka bir şeyle suçlamadılar, özellikle de Mason-Dixie sınırının kuzeyinde doğmuş yankiler ve radikal cumhuriyetçiler. Yüzyıl geçmiş olmasına rağmen bugün bile Klan'ın Büyük Komplo'ya inanan dalları Ya-

hudileri ve Komünistleri suçlamaya devam ediyor, siyahlar daha uzak bir planın parçası olarak görülüyor. Karşı kanatta ise Farrakhan ve Siyah Müslümanlar, ellili ve altmışlı yıllardaki sosyal hareketlerde Yahudilerin de bulunmasına, ABD'deki siyah gettolarda Arap tüccar bulunmasına rağmen Arap karşıtı değil, Yahudi karşıtı olarak görülebilirler. Ki son durum iki grup arasında sürekli olarak etnik-dini çekişmeler olmasına sebep yaratıyor.

Dünyanın geri kalanında ne oluyor? Çin'deki dini, siyasi hatta suç unsurlu – üçlü grup – gizli cemiyetlerin tüm o kadimliği ve geleneği, hanedanlar devirmiş, ayaklanmalar başlatmış olmalarına rağmen Batı'da *Fu-Manchu* romanlarına ilham vermekten başka bir etki yaratmadı. Afrika'nın güneyinde de dünya çapında, büyük komplolar var. Bin yıllık tarihine rağmen Hindistan bile komplo teorilerinin sınırlı ailesine yeni giriş yaptı, o da Mısırlı bir gazeteci 2004 sonundaki Uzak Doğu tsunamilerinin bir Hindu-İsrail nükleer denemesinin sonucu olduğunu iddia ettiğinde. Bu durumda bile Hindistan ancak yerel bir komplonun parçası oluyordu. Dünya komplolarının büyük kulübü kapısında 'Sadece Beyazlar' tabelasını taşımaya devam ediyor.

Batı dışında komplo teorilerine dahil olan tek halk, dünyanın her yerine yayılmış ürünleri, şirketlerinin gücü, en zengin adamlarının Üçlü Komisyon gibi küresel *think tank*'lere katılması sebebiyle kimi ciddi komplolarda yer alabilmişler. Kırklı yıllarda yok olmuş milliyetçi askeri bir örgüt olan Kara Ejder, yani mit haline gelmiş yakuzalar uluslararası boyuttaki değişik komplo teorilerinde belirmeye başlıyorlar.

27

Komploları kim ve nasıl ifşa ediyor?

> Tanrı'ya inanmayı bıraktığınız anda başka bir şeye inanmaya başlarsınız.
>
> GILBERT K. CHESTERTON

Büyük Komplo'ya dahil olanların nasıl olduğunu ya da en azından nasıl algılandıklarını biliyoruz. Peki, onları ifşa edenler nasıl? Bu kitabı yazmaktayken biraz eğlenmek, biraz da araştırmaya yapmak için Jon Ronson'un *Aşırıcılar, Radikallerle Maceralarım* (Extremistas, mis aventuras con los radicales) isimli, benimkiyle aynı kahramanları içeren kitabını tekrar okudum. Ronson onları bizzat tanıma şansı bulmuş. Aşırıcılar tüm dünyayı dolaşan, çeşitli grupların radikalleriyle röportajlar yapan ve Büyük Komplo konusunda fikir yürüten bir gazetecinin kitabı. Röportaj yapılan herkes komploya inanıyor; büyük çoğunluğu Bilderberg grubunun gizli dünya hükümetinin parçası, hatta o hükümetin kendisi olduğunu düşünüyor. Bu hükümetin yardımcıları ve amaçları bir aşırıcıdan öbürüne farklılık gösteriyor ama hepsi benzer bir inancı, benzer anahtar sözcükleri, aynı tikleri paylaşıyormuş gibi görünüyor. Komplo teorilerini kovuşturanlar sanki kovuşturulanlar kendile-

riymiş gibi hissetme, davranma huyu gösteriyorlar ve bazen haklı çıktıkları bile oluyor.

Kitapta Kanada'da ırkçılık karşıtı toplulukların David Icke'nin ziyareti öncesi verdiği tepkilere ayrılmış bölüm de gayet ilginç. Icke kurgu bilime yakın komplo tezlerinden bahsediyor ama Yahudileri Savunma Birliği, Icke 'insan kanı içen dev timsahlar' dediği zaman onun Yahudileri kastettiğine inanıyor. Icke timsahlarıyla Yahudileri değil gerçek timsahları kastettiğini söyleyince de ırkçılık karşıtları onun Yahudilerden bahsettiğine, onları insanlık dışı göstermeye çalıştığına daha da ikna oluyor. Ronson'un Bilderberg Kulübü'nde edindiği tecrübeleri aktardığı başka bir bölümde komplolara inananların bile – David Icke olması şart değil – kimi zaman haklı çıkabildiği şüphesine kapılmamıza sebep oluyor.

Komplo teorileri yazan kişilerin sorunu hiçbir zaman haklı olmamaları değil, haklı oldukları zaman bile karmakarışık bir dünyayı tek bir boyuta indirme huyları. Tabii bunu söylerken, araştırma alanını daraltmanın ciddi tarihçilerin hiç yapmadığı, sadece komplo teorisyenlerinde görülen bir özellik olmadığını belirtmek gerek. William McNeill gibi saygın tarihçiler *Batı'nın Yükselişi* (The Rise of the West) gibi büyük çalışmalardan, *Salgın Hastalıklar ve Halklar* (Plagues and People) gibi, hastalıkların, korunma yollarının dünya tarihi üzerindeki etkisi üzerine dar alanlı çalışmalara geçişler yapmıştır. Mason localarının – ya da şimdi unutulmuş Protestan bankaların – Fransız Devrimi'ne katkısı üzerine yoğunlaşmış bir kitap aslında bir tarih kitabıdır. Bilderberg Kulübü'nün şeffaflığından yana şikayette bulunan bir kitap yazan kişi haklı olsun ya da olmasın, dünyadaki finans, gizlilik ve kudret dengeleri üzerine

bir analiz yapmaktadır. Fakat Fransız Devrimi'ni sadece masonların ya da Protestan bankacılara bağlayan, Balkanlar'daki savaşı Bilderberg grubunun – sadece onların – borsa spekülasyonu yapmak için çıkardığını yazan, diğer faktörlere hiç önem vermeyen bir kişi ise komplo teorisi yazıyordur. Yazarların sorunu bu ise okurların sorunu da şüpheciliği bir kenara bırakıp yazılan her şeye inanmalarıdır.

Komplo Teorisi filminde Mel Gibson'ın Jerry Fletcher adlı, geceleri CIA tarafından dönüştürüldüğü uyurkatil görevini yapan, gündüzleri ise her zaman mantıklı olmasa da özgür düşünen, kendini mümkün olan her yoldan komplo teorilerini çözmeye adamış, sürekli müşterileriyle bu konuyu konuşan ve fikirlerini postayla dağıttığı bir fanzinde yazan bir taksi şoförünü canlandırdığını görüyoruz. Filmin giriş sahnesi boyunca müşterilerine çeşitli komplo teorilerini anlattığını görüyoruz: 'Nobel ödülünün babaları BM askerleri tarafından sperm vermeye zorlanmış, bu spermler de Rockefeller Center'da saklanıyor; içme suyuna koyulan flor diş çürüklerini engellemek için değil, içenleri irade gücünden etmek için; birçok eyaletteki yerli yanlısı milisler aslında BM'nin ABD'yi kontrol etmek için kullandığı askerler; Kennedy'yi Lee Harvey Oswald öldürmedi; George Bush bir mason, Yeni Dünya Düzeni'ni o başlattı; köpeklere takılan kimlik çipleri gelecekte çocuklara takılacak olanların bir denemesi sadece; yüz dolarlık banknotlarda nerede kullanıldıklarının takip edilmesini sağlayan manyetik bir bant var.' Gibson-Fletcher komplo teorileri konusunda bir felaket, hepsine inanıyor ve *Simpson Ailesi*'ni izlediyse, Taş Ocakçılar Cemiyeti'nin şarkısını heyecanla dinlemiş, haklı olduğuna kanaat getirmiş olmalı.

Gibson-Fletcher tipik bir komplo teorisi takipçisi,

kendini kaybetmiş durumda, bir sürü tiki ve sorunu var, abartılmış bir karakter gibi görünüyor ama teorileri kabul edenlerin inanabileceği bir tip, çünkü onlarla benzer özellikler taşıyor. Komplo teorilerine inananlara göre komplo teorileri birbirlerinden ayrı olmak zorunda değil. İki ya da üç tezin birbirlerini tamamlamadan, hatta bazen zıt düşmelerine rağmen bir arada bulunması tamamen mümkün.

Bir teoriye inanan kişi, diğer bir teoriye de kolaylıkla inanabilir. Kısa süre, ciddi görünmeye çalışan bir kitapta şunları okudum: 'John Edgard Hoover'ın elit sınıftan bir kişinin gayrı meşru çocuğu olduğu, hatta kendisine gizli bir cemiyetin ritüellerinden birinde hamile kalındığına dair birçok spekülasyon var.' Sayısız kitapta birçok tuhaf şey okumuş olsam da, bu satırlar bir ekonomist tarafından yazılmış olduğu için daha da şaşırdım. İncil'in değiştirilmiş olduğundan tutun da – Âdem'in siyah olduğunun yazılı olduğu ilk sayfanın beyazlar tarafından yırtılmış olduğu söyleniyor – komplo teorilerinin satanizm ve doğaüstücülükten ilham almış olmasına kadar birçok tez bizi, en azından beni, komplo teorileri arasında ve modern irrasyonellik ve gizemcilik arasında çeşitli bağlantılar olduğu sonucuna götürüyor.

Komplo teorilerine inananlar başka her şeye inanabilir. Bir komplo teorisi birçok kişi için toplumun kurallarında kırılmaya yol açan alternatif bir tarih sunuyor. Tarih kitapları yalan söylüyorsa, sokaklarımızı dolduran heykeller ve bu heykellerin isimleri gerçeği karşılamıyorsa, resmi kültürün diğer şekillerine karşı güveni kaybetmek de çok kolay. Herkes yalan söylüyor: Tarihçiler, siyasiler, gazeteciler, öğretmenler. Doktorlar, bilim insanları, ekonomistler ya da astronotlar doğru söylü-

yor olabilir mi?

Komplo, yani tarihe değişik bir açıdan bakış, dünyayı başka şekillerde gören diğer görüşlerle,– her biri temiz, ekonomik ve kolay elde edilebilir – alternatif ama büyük ilaç, petrol ve otomotiv sanayi tarafından engellenen enerji kaynakları ve ilaçlarla ile ilgili şehir efsaneleri ile kolayca kombine olabiliyor. Ya da dünyayı batmaktan kurtaracak, fakat IMF tarafından sesi kısılan ekonomi teorileriyle; hatta uzaylılarla ve şeytan tarikatlarıyla. İşte kimi zaman Anglosakson pazarında büyük satış grafikleri tutturan kitaplar böyle bir ortamda çıkıyor. Kitaplarda kimi zaman George W. Bush ile İngiltere kraliçesinin uzak kuzenler oldukları ve insan kanıyla beslenen dev timsahlar oldukları iddialarını sunuyor. Bu efsanelerden bazıları kimseye zarar vermiyor, kimileri ise eski ve derin, öldürmelere kadar varan kimi nefretleri canlandırıyor.

Komplo teorilerine inananlar önemli noktaları kaçırabiliyor: Stalin eski müttefiği Troçki'nin Hitler için çalıştığını; aynı yıllarda (1936!) Jose Antonio Primo de Rivera ise Troçki'nin Rusya tarafından İspanya'ya gönderildiğini, Bolşevik Devrimi'ni hazırladığını sanıyordu. Falanjist lider Franco'ya 24 Eylül 1935'te yazdığı mektupta şöyle diyordu: 'Ne hazırladıklarını biliyorsunuz: Polis'in kolayca bastırdığı öyle alelade bir sokak ayaklanması değil, Troçki'nin elinden çıkma, bizzat kendisi tarafından yönetilen mükemmel teknikli bir darbe. (İspanya'da bunu tahmin etmemizi sağlayacak az delil yok.)' Bu inanç ya da bilgi eksikliğinden kaynaklanan bir şey değildi, bağlantılarla objektif gerçeklik arasında, gerçekliğin kazanması asla mümkün olmayan bir mücadeleydi.

Komplo teorilerine inananlar komploların sonuçları-

nı cehennem tabirleriyle ifşa ediyorlar. Bu ifşa hep kültürün, dinin, halkın, sınıfın ya da ırkın hayatını sürdürmesiyle bağlantılı. Komplolara inananların hayatı her zaman heyecan dolu; sadece kendisini engelleyen bir barikatla karşı karşıya, hayırlı bir dava için mücadele ediyor ve bunu dünyanın geri kalanının anlayamayacağı tarihi bir anda yapıyor. Ama bir gün tarih onun adını kitaplarda yazacak.

Dindar bir adam olmasına gerek olmamak kaydıyla, bağnazların, Azizlerin ve peygamberlerin jargonunu kullanıyor. Tıpkı onlar gibi geleceği görme yetisi olduğuna inanıyor, bir komployu komploculardan bile önce tahmin edebiliyor. Bu özellik, otoriter rejimlerde polislerin yazarlarla ilgili tahminlerine benziyor. Bu özelliği ile kimi zaman, özellikle yasal aptallıklarla zaman kaybetmeyen rejimlerde toplum düzeninin sağlanması için gönüllü olmuş oluyor. Komploları suçlayan kişiler polis gibi davranmak üzere bu rejimin emri altında olmak ya da bu mesleğin görevlerini uygulamak zorunda olmasa da, bedavadan kendini vazife başına getiriyor. Kimi eski polislerde görülen güvensizliği, ömür boyu toplumun en kötü yanlarıyla temas halinde olmasından kaynaklanır, komplo teorilerini savunan kişide ise aynı özellik daha hayatındaki ilk olumsuzluktan itibaren görülebilir. Aslında komplo teorilerine inanan kişi polis kadrosuna katılsa bile bir polis değil, bir engizisyoncudur.

Komplo teorilerini savunan kişi siyasi ihtilafları ve fikir farklılıklarını günlük hayatın bir parçası olarak görmez. Ona göre mevcut olan kavga hep mutlak kategoriler arasındadır, iyiyle kötü arasındadır. Bunlar arasında uzlaşma olması mümkün değildir, ölümüne bir savaş sürmektedir. Bunun sonu gelmez ve kazananı bulunmaz bir savaş olduğunu ta kalbinin derinliklerinden

bilir, ufak bazı zaferler kazanılsa da büyük ihtimalle sonuçta bunların bir anlamı kalmayacaktır. Komplolara inanmak dolu dolu ve heyecanlı bir yaşam sürmeyi garantiler, bu yaşamda her bir gün kavga günüdür ve her an tarihi bir andır; fakat heyecanlı da olsa rahatsızlık verici bir yaşamdır bu. İnananlar, kötünün avantajlı ve kazanmakta olduğunu bilirler.

Teorilere inananlar kimlerdir? Genelde yok olmakta olduğunu fark eden grupların üyeleri. Dünyadaki ikilem Fransız Devrimi'nden beri pek değişmiş gibi görünmüyor: Bir yanda aydınlanma, bir yanda kötümserlik. Bir asır önce muhafazakar olan kötümserlik bugün çok kolay bir şekilde komünist olabiliyor. O zamanlar komplolara inananlar, kötünün yani XVI. Luis'in sarayından uzakta yaşayan soyluların zaferini görüyor, sorunlarını yok sayıyordu. Küçük burjuva sosyalizmin yükselişinden rahatsızlık duyuyordu, üstelik Panama kanalı projesinde para kaybetmişlerdi. Eski Sovyet Bloğunun Komünist Partilerinin, 20. yüzyılın sonlarında sosyalizmin çöküşünü görmüş küçük memurları bugün komploya inanmaya devam ediyor. Dünyalarının bir anda değişime uğramasını tecrübe ettiler ve bunu kabullenmekte zorlanıyorlar. Bu yok oluş ne kadar hızlı olmuş gibi görünse de hiç yoktan olmadı, kendini belli etmeden gelmedi ama eksik bilgilendirilmiş olanlar komplolara inanmakta zorlanmadı. Zarar görenler, sadece Bourbon ailesinin hanedanlığının ritüellerini kabul eden sadıklar ya da Lenin'in mezarının bekçisi ve *Encyclopédie* okuyucularının komplo teorilerine inanması çok daha kolay.

Teorilerine inananlar genelde kaybeden gruba mensup olanlar. Kazananlar zaferlerini gizli manevralarla, gizli planlarla ya da komplolarla meşrulaştırmak zo-

runda değiller. Zaferi fikirlerine göre, tarihin ya da pazarın kurallarına göre, kutsallık mertebesiyle, proleter kitlenin hareketiyle, servetlerine göre ama özellikle kendi aldıkları kararların değeri ve kapasitesiyle şekillendirebilirler. Zaferden sonra yapılan hiçbir analiz kazananlar tarafından bir ihanet ya da komplo yapıldığını söylemez, bunlar gerçek olsa bile. Kimi masonlar birey olarak komplo kurmuş olsa da, masonluk teşkilatı XVI. Luis'e karşı birleşmedi belki ama Bolşevikler II. Nicolas'a, çarın yerine geçmeye çalışan tüm istikrarsız liberal rejimlere ve reformculara karşı komplo kurdular. Fakat resmi tarihleri okunduğu zaman Bolşeviklerin gizli ve yasadışı faaliyetlerinden asla bahsedilmediğini görürüz. Devrimcilerin zaferi, Devlet'i ele geçirmeleri onları her türlü ihanet suçlamasından özgür kılıyor. Hainler sadece başarısız olanlardır çünkü.

Bir dönem *eski rejim* yanlıları değişen, yeni devlet politikasını, dünyalarına ne olduğunu anlamak için komplo teorilerine ihtiyaç duydu ve Sovyet Bloğunun yıkılmasından sonra aynı sorun, bir sene önce tarihin komplo teorilerine gülüp geçen sosyalist gruplarda görüldü. Şimdi Orta Avrupa'da ve eski Sovyetler Birliği ülkelerinde komünistler *eski rejim* konumunda ve verdikleri cevaplar Barruel'in ve Robison'un verdiği cevaplara çok benziyor. Sovyetler Birliği de yıkılmaz görülüyordu, üstelik yanında ne Tanrı vardı, ne de tarihi kuvvetler. *Eski rejimin* Katolikleri gibi komünist Ruslar da sadece haklı olduklarını düşünmüyor, kendilerinden başka kimsenin haklı olmadığına inanıyorlardı, ya da inanıyormuş gibi görünüyorlardı. Mutlak kuvveti olduğunu düşünen bir rejim akşamdan sabaha yıkıldığı zaman, taraftarları Lantenac Markizi'nin monologunu tekrarladılar.

Elli yıl önceki komünizm karşıtı komplo teorileri ile

bugünkü yeni komünistlerin teorileri arasında benzerlikler yok değil. Solcuların olduğu söylenen bir sitedeki bir metinden alıntı yapıyorum:

> Yuschencko'nun diğer bir büyük takipçisi, Rusya'dan Putin tarafından kovulan Yahudi oligarşiler. Aşırı zengin, intikam heveslisi, Rusya'ya ve Putin'e karşı büyük nefret besleyen Berezovski, Gusinski ve diğer petrol zenginlerinin oluşturduğu bu grup 'Turuncu Devrim'in en büyük finansmanı. Kiev'deki gösteriyi düzenleyen Rus-İsrailli uzmanların maaşlarını da ödüyorlar. Güçlü Ukrayna Yahudi cemaati ağı tarafından destekleniyorlar ve arkalarında Yushchenko'nun turuncu kuvvetlerine para ve organizasyon sağlayan George Soros var. [...] Yuschenko yanlısı diğer bir grup da liberal, varlıklı ve Batı yanlısı. [...] Çok zengin bir düzine bankacı ve şirket sahibi var; UÜÖ'lerde çalışan binlerce kişi Soros'un ve AB'nin emrinde, aynı zamanda küçük ithalatçılar, çeşitli kategorilerde fahişeler de işin içinde; rekabetçi kapitalist toplumda 'başarılı olmak' isteyen binlerce tutkulu genç öğrenci mevcut. [...] Ukrayna'nın geleceği soğuk ve karanlık olabilir: Dnieper nehrinin yakasında gördüğüm o güzel kızlar Tel Aviv ve İstanbul'daki genelevlere götürülecekler. [...] Ukrayna ya Rusya ile birleşip özgürleşecek ya da Batı ve Yahudiler tarafından köleleştirilecek.

Bu anlatıda Ukrayna'nın turuncu devrimi bankacıların, oligarşik Yahudilerin eseri ve ondan da büyük başka bir Yahudi oligarşisi tarafından finanse edilmiş. Televizyona çıkan kitle *yuppiliğe* ya da orijinal bir mertebeye tırmanma hevesleri olan gençler, başka kızları da lüks olmasa da fahişe olarak satmaya hazır lüks fahişeler. Bu paragraflarda cinsel içerik de yok değil:

'Dnieper nehrinin yakasında gördüğüm o güzel kızlar Tel Aviv ve İstanbul'daki genelevlere götürülecekler' ibaresinde Yahudi düşmanlığı izleri var ama bugün daha çok Siyonizm karşıtı kabul ediliyor, çünkü satırların yazarı Israel Shamir Israil'de yaşıyor ve bir Yahudi. Kendi halkına karşı nefret sergileyen yazılar yazan ilk Yahudi o değil: Kuzey Amerikalı tarihçi Randall Bytwerk, 2001 tarihli *Julius Streischer* kitabında *Der Sturmer* isimli Nazi Almanya'sının Yahudi karşıtı metinlere ayrılmış dergisinde bile Jonas Wolk isimli bir Yahudi olduğunu kanıtlıyor bize. Yazılarını savaşçı aryan Fritz Brandt ismiyle imzalıyordu ve dolgun bir maaş alıyordu ama patronu hiçbir zaman onun elini sıkmıyordu.

Komplo teorileri nerede ciddiye alınıyor? Her ülkede inanan kimi azınlıklar var, kimi ülkelerde sayı oldukça artabiliyor. Bazı ülkelerde komplo teorisi yanlıları ile dalga geçilirken, bazılarında bunlar iktidara gelebiliyorlar. Neden bu kadar farklılık var? Savaş alanında mağlup olmuş iki toplum, yani Prusya-Fransa savaşından sonra 1871 Fransa'sı ve 1914-1918 arası Büyük Savaş sonra Almanya, halkın komplo teorilerini hitap eden kişilerin jargonunu kendi dili haline getiren iki toplumdur. Genel cevap, işlerin kötü gittiği ülkelerde bu teorilere daha çok inanıldığı şeklinde olabilir. Az önceki örneklere ek olarak yakın tarihte Arjantin'i; Eski Sovyet Bloğunu; Miloseviç hükümeti sırasındaki Sırbistan'ı; 20. yüzyıl sonları ve 21. yüzyıl başlarında Rusya'yı listeleyebiliriz. (Tabii Rusya Sovyet rejimi sırasında komplo teorilerine inanmayı hiç bırakmadı. Stalin kadar hayali düşman yaratıp kovuşturan çok az kişi vardır.)

Komplo teorilerine inanan toplumları anlatırken

açıklanması gereken ikinci bir özellik var: Kriz halindeler ve bir yandan da – demokratik olması şart olmadan – açık toplum özellikleri barındırıyorlar. Komplo teorisi var olabilmek için halkın desteğine ihtiyaç duyar ama bunu yapabilmek için yayınlanabilmesi, bir şeylere karşı çıkabilmesi ve biraz da olsa özgür basın yoluyla dağıtılması gerekir. Lenin ya da Stalin Rusya'sı gibi, Franco İspanya'sının ilk yılları gibi basının tamamen devlet kontrolünde olduğu rejimlerde komplo teorileri devlet tarafından benimsenmiş olmalarına rağmen güç kaybediyorlar. Belki otoriter bir devlet karşıt iki görüş barındıramadığından, belki de çok kuvvetli olduğunu söyleyip bir yandan bir komplocu grup tarafından tehdit edildiğini savunamadığından.

Sovyetler Birliği'nde ve diğer Doğu ülkelerinde Sovyet yanlısı polemikler ve komplo teorileri komünist sistemin doğuşuyla beraber ortaya çıktı. Yabancı düşmanı ve Yahudi karşıtı olarak kolayca sınıflandırabileceğimiz, *Protokoller*'in dağıtıcısı Pamiat Yeltsin ve Putin Rusya'sında değil, Andropov'un Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkıyor. Pamiat'ın Polonya dengi Vatansever Grunwald Birliği, işçilere, Komünist Parti'nin istemediği kadar büyümüş Dayanışma sendikasından ziyade bir alternatif sunmak için Polonya İçişleri Bakanlığı tarafından oluşturulmuş, komünistler tarafından kontrol edilmişti. Yahudi düşmanlığının halkçı politika yolu olarak görülmüş olması Polonya halkından çok neticede Dayanışma Sendikası ile birleşen Grunwald liderleri hakkında fikir veriyor bize. 20. yüzyıl sonlarında ve 21. yüzyıl başlarında Rusya'da da kriz ve ihtilaf dönemi geldi ve Kremlin'de komplocular aranmaya başladı; tıpkı çarlığın son yıllarında olduğu gibi istihbarat teşkilatları kuruldu. Andropov'un polisleri II. Nicolas'ınkilerden çok

farklı bir çalışma tarzı izlemedi. Bolşevik Devrimi ile Rusya'dan tamamen yok olan *Protokoller*'e komünist rejim sonlarında tekrar atıfta bulunmaya başladı. Bu sefer tarihçiler, iktidara yakın stratejiciler, askeri akademisyenler ve polis tarafından.

İspanya'da daha önce Yahudi karşıtı olan mason karşıtı edebiyatın zirve noktası, iç savaş sonrası çeşitli yayınlar yapılmış olsa da Franco'nun iktidarda olduğu dönem değil, Alfonso monarşisi ve İkinci Cumhuriyet zamanlarıydı. Daha önce masonluk karşıtı hiç bu kadar kitap basılmamış ve satılmamıştı. Kitapların yarısının aynı yazara ait olması belki biraz gerçeklik payını zayıflatıyor ama geleneksel olarak az kitap okunan bir ülkede kitabın binlerce satması, konunun popülerliğini ortaya koyuyor.

Bu yazar Mauricio Carlavilla idi – okurları onu Julien D'Arlaville ya da Maurice Karl olarak tanıyordu. General Primo de Rivera zamanında Askeri Direktuar'da polislik yapmış ve sonra General Franco'nun ilk hükümetlerinde bulunmuştu. Carlavilla kazayla komiserliğe erişmiş bir polisti. Hayatını anlatırken şunları söylüyordu: "Çocukken koyunlara baktım, ekin biçtim, zeytin topladım ama işime ilkokul öğrenciliğine kadar bile dayanamadım ve Afrika'daki ikinci üç yılda asker oldum, vergi ödememek için... ve neticede polis oldum. Bana 150 peseta ve 45 günlük eğitimden başka bir şeye mal olmadı.' İkinci Cumhuriyet sırasında, 1935'te polislikten atıldı ve Yahudi karşıtı kimliğini keşfetti. 1940'ta polisliğe geri alındı. İspanya İç Savaşı'ndan sonra III. Reich saflarına katıldı, seyahatler yaptı, onlarla ortak yönlerini buldu, kendini Katolikliği ile ayırdı. *Protokoller*'e ve Leo Taxil'e inanan Carlavilla, elli kadar kitap yazdı. Bunların en önemlileri İkinci Cumhuriyet ve iç

savaş dönemlerinde çıktı; savaş sonrası yıllarda, Franco hareketi radikalliğini kaybedince yavaş yavaş unutuldu. Kitleler tarafından unutulmuş olmasına rağmen, bizzat Franco ve Amiral Carrero Blanco tarafından okundu, ki bu ikisi de mason karşıtı yazarlardı aynı zamanda. Bugün unutulmuş olan Carlavilla *İspanya'nın Katilleri: Marksizm, Anarşizm ve Masonluk* (Asesinos de España: Marxismo, anarquismo, masonería) kitabıyla yüz bin satış yaptı, hem de en saygın yazarlar en şanslı zamanlarında üç bin satarken.

28

Kuzey Amerika İstisnasına Bakış

Demek ki komplo teorileri kriz ve ihtilaf zamanlarında ortaya çıkıyormuş. Bu ikisi her yönetim sisteminde belirebilir ama teoriler az da olsa özgür sistemlerde, ya da özgür olmayan bir sistemse bile ihtilafın artık aleni olduğu yıkılmaya yakın dönemlerde beliriyormuş. Fakat Kuzey Amerika'da binlerce komplo teorisi dolanıyor. İletişim araçlarının potansiyeli ve boş zaman çokluğu sebebiyle ABD, 20. yüzyıl sonu ve 21. yüzyıl başlarının en büyük ihracatçısı ve kimi Avrupa komplo mitleri de bu ihracat dolayısıyla doğmuş durumda.

Avrupa standartlarına göre Kuzey Amerika özgür olmakla beraber gönençli de; komplolara hangi sebepte inanıyorlar? ABD'de yaşadım, sorunlarını hatırlıyorum, dünyanın geri kalanıyla karşılaştırıldıkları zaman gerçekten komikler. İyimserlik kanadı üyeleri, kitaplarında ilk defa olarak sorunun yokluk, açlık değil, fazlalık olduğu bir toplumdan bahsediyorlar. Bu görüşü paylaşıyorum. Dünyanın geri kalan sakinleri, hayatımızı idame ettirmeye çalışıyoruz sadece. Bu tepki, tarihimize karşı; genel ya da iç savaş sonrası dönemlerden kalan, babalarımız ve dedelerimizden dinlediğimiz anılardan kaynaklanıyor. Fakat Kuzey Amerikalılar mutlu olmayı umuyorlar. Daha kendi Bağımsızlık Bildirgelerinde

mutlu olmaya, özgür olmak ve şeffaflıkla yönetilmek kadar hakları olduğunu ifade ediyorlardı.

ABD'deki komplo teorileri hiç yoktan ortaya çıkmadı. Her zaman inananlar olmuş olsa da, Sovyetler Birliği yıkıldığından beri tek süper güç olarak kalmalarından beri inananların sayısı çok kere katlandı. Komünizmle savaşmak için kurulmuş John Birch Cemiyeti, Rusya'da reel sosyalizmin son bulmasıyla üye sayısının arttığını gördü. Yıkılmaz görülen bir düşmanın zayıflığını gören ABD'liler, şimdi kendi medeniyetlerinin yıkılmasından korkuyor.

18. yüzyıldan beri Batı dünyayı şekillendirmekte ve ABD, bu şekil verilmiş dünyanın son Batı unsuru. Okunduğundan çok alıntı yapılan Oswald Spengler'in *Batı'nın Çöküşü* (La decadencia de Occidente) adlı kitabından beri Batılılar hegemonilerinin sonundan, medeniyetin barbarların eline geçmesinden korkar oldu. Bu düşünce ABD'de İngiliz tarihçi Arnold Tonybee'nin, kimi zaman Spengler'ine karşı duran, gücün ve büyük medeniyetlerin çöküşünün faktörleri sistematize etmeye çalışan eserinde yer buluyor.

Komplo teorilerinin sorunu yıkıma atıf yapmaları ve ABD'de takıntı yaratmaları. Kuzey Amerikalılar kendi güçlerinden korkuyorlar, sırf yakın tarihli bir yıkımdan değil. Tonybee'nin, takipçileri tarafından değeri düşürülen kitabı Kuzey Amerikalıların bile hoşuna gitmiyor, kendi imparatorluğunun içindeki azınlıklarla çok fazla uğraşıyor. Kuzey Amerikalıyı sakinleştirmek dışında bi şey yapamaz, sırasıyla harici bazı proletaryanların bozucu etkisi açıkça belirtiliyor, büyük bir emperyalist uygarlığa etki eden dahili azınlıklar gibi. ABD medeniyetinin her düşüşe geçtiğinde tekrar ayağa kalkabilmesi gerçeği son on yılın birçok kitabına yansıyan bu kaygı-

yı değiştirmiyor. Spengler'den etkilendiği çok belli olan Frederick K. Huntington-Vigman *Batı Medeniyetinin Çöküşü* (The Collapse of Western Civilization); Robert Klingensmith'ten *Modern Tarihte Güçlerin Bütünleşmesi ve Ayrılması ve Batı Medeniyetinin Çöküşü* (The Integration and Disintegration Forces in Contemporary History and the Collapse of Western Civilization) ve tabii ki Spenglercilerin en ünlüsü Samuel Huntington'ın, takipçileri arasında olduğu kadar, eleştirenleri arasında da kült hale gelmiş *Medeniyetler Çatışması* (El choque de civilizaciones) kitabı. Kuzey Amerika'nın yıkılması ve zayıflığı etrafında dönen bir yazından bahsediyoruz ve bu yazın az tanınmış ya da adından az bahsedilen, başka medeniyetler üzerine çalışan antropoloji ve doğa bilimi eserlerinde de görülüyor: Joseph Tainter, *Karmaşık Toplumların Çöküşü* (The Collapse of Complex Societies); Clive Ponting, *Dünyanın Yeşil Tarihi: Çevre ve Büyük Medeniyetlerin Çöküşü* (A Green History of the World: The Environment and the Collapse of Great Civilizations); ve Jared Diamond, *Çöküş. Neden Bazı Toplumlar Süregiderken Bazıları Yok Oluyor* (Por qué unas sociedades perduran y otras desaparecen).

Kuzey Amerikalılara gelenek olarak uzak kalmış dünya politikasına karşı oluşan bu ilgide, dış politika dünyasına bakışlarını şekillendiren uzun bir gelenek mevcut. Amerika Birleşik Devletleri daha doğuşundan itibaren modernliğin ve gelişmenin örneği olarak görüldü. Büyük bir özgürlük deneyi oldular. Daha önce hiçbir koloni, ana kıtadan ayrılmamıştı; daha önce yönetim hiçbir zaman bütün yönetilenlerin elinden çıkmamıştı. Bugün de ABD'de herhangi bir yurttaş yöneticilerle doğrudan konuşma şansına sahiptir. ABD yurttaşı kongre üyelerine, Avrupa uluslarında olmayan, doğru-

dan erişim şansına sahiptir. 'Kongre üyesini arayacağım...', 'Kongre üyesi ile konuştum...' 'Senatörüm bana mektup göndermiş...' halkın listeye değil, belirli bir görev için bir adaya oy attığı ABD'de sık duyulan sözler. Kongre üyelerinin ve senatörlerin telefonu rehberlerde, diğer devlet dairelerinin telefonlarının yanında bulunabilir. Uzun görev süresi ya da gücü sayesinde sahip oldukları çalışanlarını seçmenlerin kişisel sorunlarını bizzat çözmek, değişik eyalet ya da federal devlet bürokrasileri karşısında aracı olarak çalışmak üzere görevlendirebilir. Yurttaşlar da böylece, hiçbir Avrupa seçmeninin beklemediği hizmetler beklerler.

Kuzey Amerikalılar gizliden yönetilmeyi kabul etmezler. Hiçbir zaman diktatörlük yaşamadılar, her türlü sansüre karşı çıktılar. Başka halkların alüvyonu, ya işlemeyen, ya da işlese de halkına karşı işleyen otoriter hükümetlerden kaçmış bir göçmenler grubu ile oluşmuş bir halk. Bu fikirlerin, bu kökenlerin ve bu tavırların bir sonucu olarak içeride muhafazakar, bağımsızlığından gururlu, yabancı kanunların ve hükümetlerin müdahalesinden rahatsız olan, doğrudan kendi vekilleri tarafından tartışılmamış uluslar arası anlaşmaları reddeden bir toplum ortaya çıktı. Kendi bireysel özgürlüklerini yönetmek ve savunmak isteyen bu toplum, mesela, Kyoto Protokolü'nü imzalamadı. Küresel ısınma kendisini ilgilendirmediği için değil, bu protokol doğrudan kongre üyeleri tarafıdan tartışılmamış olduğu için.

ABD'nin birçok bölgesinde *aydınlık kanunları* isimli uygulamalar kabul edildi. Buna göre hükümet tüm arşivlerini halkın erişimine sunacaktı. Eyaletten eyalete farklılık gösteren bu kanunlar kimi hükümet toplantılarının – özellikle yerel hükümetlerinkilerin – halka açık olmasını, çıkan kararların yurttaşlara danışılarak

onaylanmasını öngörüyor. Bu kanunların ilki 1848'de Wisconsin'de, eyalet olduktan kısa süre sonra kabul edildi. 1967'de Florida'da hükümet toplantılarının ve kararlarının halka açık olması kararı alındı. ABD'yi oluşturan eyaletlerden kırk bir tanesi, toplantıların önceden duyurulmasını şart koymuş. Otuz yedi tanesi dakika dökümlerinin yayınlanmasına karar vermiş ve otuz bir tanesi eylemlerin ve kararların, halka açık bir toplantıda kabul edilmiş olması durumunda uygulanabilmesini şart koymuş. Bu kanunlar, 1799'da John Adams İdaresi döneminde, Jakoben Fransa ile ABD'nin arasının gergin olduğu bir dönemde kabul edilen, ABD yurttaşlarının yabancı yöneticilerle görüşmesini yasaklayan Logan Kararı'na dayanan hükümet ve siyaset üzerinde kontrol geleneğine dayanıyor.

Polonya gibi, eski Avrupa'dan olduğu kadar ABD'den de çok etkilenen yeni Avrupa demokrasilerinin de gizli cemiyetlerin siyasi yaşama katılmasını yasaklayan kanunlar çıkarmış olması ilginç: 'Programları totaliter yönetimlere, nazizmin, faşizmin ve komünizmin çeşitlerine dayanan; programları ırk ya da ulus nefretleri uyandıran, iktidara gelmek ya da Devlet politikasını etkilemek için şiddet kullanımını öngören, yapıları ve eğilimlerinde gizliliğin idamesini barındıran partiler ve gruplar yasaklanacaktır.' (Polonya Cumhuriyeti Anayasası, madde 13.)

Masonların bile dindar olduğu bir ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nde, bu topluluğun 19. yüzyılda kovuşturulmasının sebebi şeytana tapmaları değil, – sadece yakın tarihlerde bazı Hıristiyan gruplar masonluğu şeytandan ilham almakla suçladı – kimi üyelerinin halka açık olması gereken bazı faaliyetleri gizliden gizliye yapmasıydı. ABD'de ifşa edilen tüm büyük komplo

teorileri, Avrupa'dakilerle aynı kişilikleri barındırıyor olsa da, Roma'daki Papa'nın, İngiltere Kraliçesi'nin, Cizvitlerin, Birleşmiş Milletlerin, Yahudi olsun ya da olmasın, karanlık bir bankacılar grubunun ABD'nin özgürlüğüne kastettiği fikrini paylaşıyor. Avrupa'da en vahşi kapitalizmin temsilcileri olarak görülen Bilderberg grubu da bu anlayış içerisinde kapitalist olarak değil, yabancılar, daha doğrusu itibarını yitirmiş, sosyalizm taraftarı, özgür şirketçilik karşıtı, inanç düşmanı ateist Avrupalılar olarak görülüyor. Avrupa'da Büyük Komplo'ya inananlara göre ABD ve Yahudi bankaları suç ortağı Hollanda Prensi Bernardo, ABD'de teorilere inananlara göre bir sosyalist, özgür şirketçilik düşmanı. Burada hâlâ mantıklı teorilerden bahsediyorum, bir de Bilderberg Kulübü'nün sadece bir lobi değil, aynı zaman Hıristiyanlık karşıtı, insan kurban eden, çocuk-sever bir grup olduğunu düşünenler var. İnternette dolaşırsanız, böyle düşünen birçok insan olduğunu görürsünüz.

ABD'de Yahudileri şüpheli olarak gören kişiler olsa da, Yahudi karşıtlarının azınlıkta olduğunu söylemek gerek. 19. yüzyılda konfederasyon yanlısı Judah Benjamin'e dönük şüphelere, ya da Henry Ford'un olduğu söylenen ama aslında 20. yüzyılda çalışanları tarafından yazılan *Uluslar arası Yahudi* (El judío internacional) kitabına rağmen ABD'nin birikimi ülkeyi Yahudi karşıtlığına karşı köreltiyor. Diktatörlüğü sırasında Yahudileri topluma tekrar kabul eden Cromwell'in İncil'i okuyuş şekli ve kimi durumlarda Pazar günü yerine Şabat'ı kutlayan hacılar sebebiyle Kuzey Amerikalılar Yahudi karşıtlığından uzak kalmış. Milli ABD karakterinin çok şey borçlu olduğu, diğer tüm protestan gruplarına, yerlilere ve özellikle de Katoliklere karşı ayrımcı-

lık yapan *Mayflower*'ın püriten hacılarının kitaptaki diğer halka karşı hissettikleri, Amerika'nın büyükleri arasında onları yeni cumhuriyete davet eden mason George Washington'dan başlamak üzere günümüze kadar süren hislerdir. (Yine mason olan Benjamin Franklin ise onların göçüne karşı çıkıyordu.) ABD'de Yahudi karşıtlığı, kimi zaman aynı argümanlarla, küreselleşme karşıtlığı ile yer değiştirmiştir.

29

Komplocu Yazının Kaynakları: Kötü Romanlardan Belgelendirilmemiş Anlatılara

Miami'de çalıştığım kitapçıda Kübalı, bir şeker fabrikasında mühendislik yapmış olan, insanlık tarihinin tamamını kapsayan, dünya kontrolünü şekerin kontrolüne bağlayan bir komplo teorisine inanan bir müşterim olduğunu daha önce söylemiştim. Castro devrimini içine alan ama o kadarla kalmayan bu komplonun amaçları mütevazı olsa da istatistik tabloları ortaya konduğunda, resmi olarak kabul edilen tarihle gayet iyi uyuşuyordu. Komplolara inananların dünyası gerçek dünyada olmayan bir bağlantılar bütününe sahip: Gerçek dünyada her şey mantığa oturmaz ama komplo teorilerinde her şey birbirleriyle bağlantılı görünür.

Komplolara inananlar tesadüflere inanmazlar. Tesadüflerle ilişkilendirilmeye çok müsait olan gerçekliğin aksine, yazıya döküldükleri zaman birbirleriyle tam olarak uyuşurlar. Onca çekici yanlarından, en çekici olanı budur. Akademik tarih ya da felsefe kitapları başka kitaplar okumanın gerekliliği uyandırır, şüphe yaratır hatta sıkıcıdır. İyi bir komplo teorisi kitabı ise iki yüz ya da daha az sayfa dahilinde sırf Küba şekerinin değil, Eski Yunan'dan başlamak üzere tüm Batı'nın tarihini değiştirebilir. Ve hatta sonuçta anlamlı, en buda-

la okuyucunun bile kolayca anlayabileceği, en basit kelime dağarcığıyla yazılmış bir kitap çıkabilir ortaya.

Komplo teorisi kitabı deyince ne kastediyorum? Yeni dünya düzeni üzerine anlatılar; eskilerden kalma Yahudi karşıtı ya da mason karşıtı metinler; Mason karşıtı, Cizvit karşıtı ya da klasik Yahudi karşıtı yazını yeni dünya düzeni analizlerinde kullanan metinler; ve aynı zamanda öyle görünmeseler de beraberlerinde dünyanın gizli güçler tarafından yönetildiğini savunan kitaplar, hatta kimi zaman eğlenmek için okuduğumuz kitaplar.

Dumas ve Sue'nun zamanında olduğu gibi bugün, 21. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başlarında da komplo içerikli romanlar var. Kült olan şüpheci roman *Foucault'nun Sarkacı* ve onun kaba emanetçici *Da Vinci Şifresi*. Kırk yıldır yok olmuş olan İlluminati ve Tapınakçılar – bugün bin yıllık gibi gösteriliyorlar –, Siyon liderliği, komplo teorilerinden çıkıp roman dünyasına geçip, Opus Dei'nin karşı cephesine yerleştiler, (*Da Vinci Şifresi*) ya da İsviçreli Nöbetçilerle aynı sahneyi paylaştılar, İsa'nın soyundan gelenleri saklamaya çalıştılar, Aziz Grial için savaştılar. O zaman madem Opus Dei ve İsviçreli Nöbetçiler gerçekten var, Siyon liderliği, Grial, İsa'nın torunları ve İlluminati neden var olmasın?

Bu romanlar önceden tanımlanmış formüllerle yazılıyorlar. Yarı aydınlanmış, iki büyük komplo arasında kolayca ayırt edilebilecek hafif kültürel bağlantılar görmeyi seven – San Pedro, Duomo, Gioconda –, kendilerini daha kültürlü hissetmek isteyen, karmaşık olmaktan ziyade kalabalık bir metni okuyup kendini daha akıllı hisseden bir kitleye hitap eden tipik *çok satan* kitaplar. Hem bilgiç hem yüzeysel öğelerle dolu, tarihi da-

yanağı olmayan, bir Hollywood filminden ya da temel bir tarih kitabından çıkabilecekten öte bilgi sunmayan kitaplar. Komplo teorileri yazınının bir alt dalını oluşturuyorlar, ve bu alt dal modern romanın izlediği yolda da olduğu gibi, Dumas'ın, Sue'nun ve hatta Stendhal'ın yine komplo teorileriyle dolu romanlarının ardından gidiyorlar. Ve bizim, en azından romanlarda, geçmişteki o dönemin sırf daha iyi olmakla kalmadığını, çok çok daha iyi olduğunu görmemizi sağlıyorlar.

Şans o ya, 20. yüzyıl yazınında komplolar ve komplo teorileriyle bağlantılı tek olgular değil. Soğuk savaş, yetmişli yıllar, Watergate skandalı, gizli CIA savaşları ABD halkında rahatsızlık ve şüphe uyandıran, sinemalara ve romanlara yansıyan diğer olaylardan. Robert Redford'un olduğu *Akbabanın Üç Günü* hatırladığımız örneklerden. Graham Greene de 1943'te *Korku Bakanı* adlı kitabını bastı, kitap Fritz Lang tarafından sinemaya taşındı; Richard Concon 1959'ta *Mançuryalı Aday* adlı kitabını çıkardı, bu da 1962'de sinemaya aktarıldı ve Kennedy öldürüldükten sonra piyasadan çekildi; İtalya'da yaşayan Kuzey Amerikalı yazar Morris West 1973'te İtalya'da faşist devlete karşı yapılacak darbeden bahseden *Semender* adlı kitabını bastığında o dönem İtalyan halkının tüm korkularını dürtüyor, aynı zamanda gizli faşist örgüt Gladio'yu konu ediniyordu. Bu kitaplar ve daha birçoğu peşin hükümlü bir şemaya oturmuyorlar, bir alt dalın parçası olarak düşünülmediler ve hepsi yetişkinlere yönelik kitaplar. Jon Le Carré ve Ian Fleming'in kitapları da, popüler casus kitapları olmalarına rağmen, komplo teorilerinin etrafını saran örtünün, – filmlerde yansıtılan – inanılmaz James Bond planlarının içeriğine sahipler.

Her durumda, edebi kalitesi olsun ya da olmasın, ki-

tapçılarda geniş yer bulmuş, kuramcılarınkinden çok daha öteye giden hedeflere ulaşmış eserlerden bahsediyoruz. Bunlar satan ve hatta iyi olan kitaplar ve filmler. Komplo teorisi çıkaran editörlerin çok azı parayı düşünse de, bu kitapları basanların çok azının para kaybettiğini söylemek gerek. Sabit, devamlı, okuru hiç eksik olmayan, geri kalan kitap piyasası kötüleşse de yükselmeye devam eden bir pazardan bahsediyoruz. *Protokoller*'i bastığı için kovuşturulup hapse atılan kimi editörler olmuş olsa da, hiçbirinin bu işten para kaybetmediğini söylemek gerek. Amazon.com'a baktığım zaman bir şekilde komplo teorisi kategorisine girebilecek binden fazla başlık olduğunu görüyorum. *Siyon Liderlerinin Protokolleri* de eksik kalmıyor tabii ki. Amazon.com dahilinde iki milyon başlık ve bunları satışa göre listeleme seçeneği var. İhtilaflılar kategorisine sokulmuş, ne radyoda ne televizyonda hiç reklamı yapılmamış olan Protokoller en çok satan yüz bin kitap arasında yer alıyor. ABD'de en çok gösterimde kalmış filmlerden on tanesinin komplo teorileri içerdiği, ya da *X-Files*'ın televizyondaki on beşinci senesinde, daha sinema uyarlaması çıkmadan, reklamlardan beş yüz milyon dolar kazanmış olduğu düşünülürse, bu şaşırtıcı bir gerçek değil.

Romanları ve filmleri bir kenara bırakıp, deneme kitaplarına dönersek, çok okunması niyetiyle yazılmış bir komplo teorisi kitabının ilk özelliği kuruluş şeklinde hiçbir özgünlük göstermemesi. Komplo teorileri üzerine bir kitap, kendisinden önceki eserleri okumuş tüm okurlar tarafından okunmalı ve kabul edilmeli ve bu okurların zaten bildiği şeyleri onaylamalı. Tüm dalların ve alt dalların kendi kuralları var. Bir dal ne kadar küçük olursa, o kadar kurallar içine kapanır. Bu türü oku-

yan kişiler yeni bilgiler aramaz, daha önce bildikleri bir şeylerin onaylanmasını isterler. Bir yazarın, temel konuyu değiştirmeden bazı ayrıntılar eklemesine izin verebilirler ancak, o kadar. Mesela, *Uluslar arası Yahudi* caz müziğe saldırır; Israel Shamir turuncu devrim üzerine yaptığı yorumlarda lüks fahişelere; Rahip Morse, Katolik komployu ifşa ederken Leopoldcü cemiyete saldırır. Ama ikisi de okurlarının kendilerini yanılmış sanmasına sebep olacak kadar öteye gitmez.

Kitaplardan bahsediyorum ama bunların hepsinden Kitap diye de bahsedebilirdik, çünkü aynı kitabın farklı bölümleri olarak okunabilirler. Her birinin kaynağı aynı, içlerinde geçen isimler aynı, bulunan belgeler aynı. Bir şeyleri suçlaması, ya da eski bir komployu itiraf etmesi fark etmiyor. Bu tekrarlar önemli, çünkü kitaplar alıntı yaparken, kaynakçalarını genişletirken birbirlerini destekliyor ve besliyorlar. Yirmi, elli, yüz kitap tarafından anılan bir komplo teorisi nasıl yanlış olabilir ki? Diğer yazın gruplarında olduğu gibi, komplo teorilerinde de atıf ve takdir metnin gerçekliğini ve kalitesini arttırmak için kullanılıyor.

Diğer yandan, etraflıca tercüme edilmiş bir metnin yanlış olamayacağını herkes biliyor –'Televizyonda çıkıyorsa gerçektir' 'İnternette okuduysan gerçektir' gibi daha az itibarlı çeşitleri olan bir inanış bu. Mantıklı temeli olmayan ama etkinliğinden bir şey kaybetmemiş bir argümandan bahsediyoruz. Diğer bir yöntem de metnin yazarlarının ya da editörlerinin adlarının sürekli hatırlatılması. *The Times* tarafından yalan oldukları açıklanalı yirmi yıl olmasına rağmen, *Protokoller*'in yazarları zamanında bu zaten tarafından özgün olarak basıldıklarını hatırlatıp duruyorlar. Aynı kitabın Fransa'da Jouin tarafından *Gizli Cemiyetler Uluslar arası Dergi-*

si'nde – uzun yıllar boyunca Mason karşıtı ortamlarda en itibarlı görünen dergi – basılan diğer bir yayınında metni keşfeden Sergei Nilus'un ermiş kişiliğinden, British Museum'un kütüphanesinde kayıtlı olduğundan ve orijinal metnin Moskova yakınındaki San Sergio manastırından basıldığından, bu sebeplerle ciddi bir eser olarak değerlendirilmesi gerektiğinden bahsediliyor.

Her halükarda, komplo teorisi kitaplarında en kötü romancıları bile utandıracak öğeler var: Kaybolmuş ve şans eseri bulunmuş belgeler, polisiye çıkarsama yöntemleri, kimsenin onaylama gereği duymadığı, kaçaklar ve hainlerin anlattığı hikayeler, resmi belge eksikliği, karanlık ve lüks sahneleriyle komplocuların şeytani yanları olduğunu düşündüren anlatılar, adından çok az bahsedilen tarihi karakterler.

Komplo teorilerine yönelik kitaplarda sık sık görülen öğelere hızlı bir bakış atmak yararlı olabilir:

Yeraltı merkezleri ve saraylar. Avrupa geleneksel simgeciliğinde mağaraların anlamı hakkında düşünürsek, iki mana ile karşılaşırız. Biri yaratıcı: Birçok halk için başlangıcın, doğuşun temel bir olgusu; ama aynı zamanda kötü bir anlamı daha var: Yeraltı dediğimiz, yerin altına açılmış bir oyuk, karanlık bir yer, sınırları bilinmiyor, içinde canavarlar yaşıyor, umulmadık ve tehlikeli bir dünya ile bağlanıyor. Zaten Batı'da her zaman cehennemin yerin altında olduğu, şeytanın da orada yaşadığı düşünülmüştür.

Mağaralar, abisler, yeraltı mahzenleri ve labirentler gücün gizli merkezleri olarak her zaman komplo mitolojisinde yer almışlardır, tabii Bilderberg grubu beş yıldızlı otellerde toplanmaya, Eugene Sue'nun karakterlerine benzemeyi bırakıp, Ian Fleming'in kişilikleri gibi davranmaya başlayıncaya kadar. Hatta Protokoller'de

adı geçen taşıma araçlarından biri metro: – '... tüm büyük başkentlerde metropolitanlar (yeraltı tünelleri) kurulacak ve biz bunları dinamitlerle uçuracağız.' Sahtekar Cagliostro Vatikan polisi tarafından yapılan soruşturmasında yeminini yeraltında ettiğini söylüyor. Dumas da romanlarından birinde *Joseph Balsamo* karakterini yaratırken onu yeraltından, bir mason locasının içinden çıkarmayı uygun buluyor, hem de XVI. Luis zamanında masonlar sosyete salonlarında toplanıyor olmasına rağmen. İngiliz romancı Merriman'ın ve eski çırağı Matias Marcet'in Paris'teki Cizvit merkezlerini tünellerle dolu bir yeraltı sarayı olarak gösterdiğini, bu tünellerden birini Tullerias Sarayı'na kadar uzattığını hatırlamak gerek.

Tapınakla, İngiliz beyefendiler kulübü arası bir görüntüsü olan Kurukafa ve Kemikler lokali de Mezar olarak anılmasaydı ne dünyanın yarısında şüphe uyandırır, ne de bu kadar ünlü olurdu. Mezar iyi bir komploda olabilecek tüm dekorasyona sahip: Aşırı lüks ve kötücül bir karanlık. Her durumda *duman kaplı oda* halktan gizli işler çeviren insanlar için ABD'de sıkça kullanılan bir metafor. Ve bu isim Milnes ve Rhodes'ın Britanya İmparatorluğu'nu daha güçlendirmek için kurduğu *yuvarlak masaların* da tipik bir özelliği bu.

Bulunmuş belge. Önceki bölümlerde anlattığımız tüm o korkunç komplocular, şeytana tapanlar, yıkılmazlar, kötülerin büyük bir sorunu varmış gibi görünüyor: Çok dikkatsizler. Komplocular belgelerini her yerde unutuyorlar, planları kaybediyorlar, en kötücül sırlarını bile büyük bir açıklıkla yazıyorlar. Kötülüklerini kabul ederken şu sözlerde olduğu gibi açık sözlü olmak zorundalar çünkü: 'Elimizde ölçüsüz tutkular, ateşli hırslar, amansız intikam hisleri, kindar nefretler var.'

(Dokuzuncu Protokol). Başka birçok insan aynı şeyleri hissediyor ama bunu yazıya dökmüyorlar.

Weishaupt da tarikatının gizli düzenlemelerini, işleyiş şekillerini, bunları zaten çok iyi tanıdığı varsayılan, tarikattan başka biri, Lanz, Lang ya da Lange isimli, bir rahip, bir Devlet danışmanının kuryeliği vasıtasıyla göndermekte sakınca görmüyor. Ve o da, üzerine yıldırım düşünce, bu belgeleri kaybediyor. Sonuçta şu kitappolis kaydı çıkıyor ortaya: *İlluminati Tarikatı Üzerine Bazı Özgün Belgeler*. Bu güvenlik eksikleri sadece Weishaupt'ta yoktu. Yahudiler de dünyayı ele geçirmek için bir plan yapıp, kendilerini çok seven çarın polisinin bu planı çalmasına göz yumdular. Kurnaz ve açıkgözlü bildiğimiz Cizvitler de sürekli hata yapıyor, *Gizli Talimatlar*'ının kopyalarını sağda solda unutuyorlardı, bu metin değişik yüzyıllarda altı ayrı ülkede ortaya çıkacaktı.

California masonlarının İskoç Seremoni'sinin genel sekreteri olan Edwin A. Sherman Cizvitlerin bu metnini 1882'de çıkan *Cehennem Mühendisleri Şirketi* (The Enginerr Corps of Hell) kitabına ekledi. Belgelere nasıl ulaştığının hikayesini kitabın şimdiki editöründen dinliyoruz:

> 1870'de Fransız bir arkeolog hiç zorlanmadan San Fransisco İskoç Seremoni genel sekreterliği bürosuna girdi. Ant dağlarının en uzak köşelerinden geliyordu. [...] Orada küçük bir köyde oda tutmuştu. Operasyonlarının üssü burasıydı. Büyük tehlikelere girdiği görevlerinden sonra dinlenmek ve Fransa'ya gönderdiği raporlarını yazmak için periyodik olarak buraya dönüyordu. Kendisi yokken, evde yaşayan aile onun odasını günübirlikçilere kiralıyordu. Bir gün bir Cizvit, odada yatağın altında bir kitap

unuttu. Kitap İsa Cemiyetinin *Gizli Talimatları* başlıklıydı – Cizvit Tarikatı'na en sadık şeflerine verilen en üst düzey talimatların olduğu bir metin. Latinceydi, Roma Tarikatı'nın genel sekreterinin mührünü, imzasını ve onayını taşıyordu. Fransız arkeolog ertesi günler boyunca çalışmayı Fransızcaya çevirmekle meşgul oldu. Kitabı yerine koydu ve oradan ayrıldı. Cizvit birkaç sonra geri döndü, siyah bir paket soruyordu. Arkeologun haberini alınca onu öyle bir hırsla aramaya başladı ki Fransız Peru'dan ayrılmak zorunda kaldı. Fransız neticede San Francisco'ya ulaştı ve değerli ama tehlikeli emaneti Edwin A. Sherman'a teslim etti.

Protokoller'in Şili ve Arjantin basımlarından çevrilerek Batı'da çıkan ilk basımlardan birinin önsözünde şunlar geçiyor:

Rusya hükümeti siyonistlerin itirazlarına asla güvenmedi. Yahudiliğin yüzyıllardır takip ettiği kanlı yöntemleri çok iyi tanıyorlardı. [...] 1897'de gazetelerde de çıktığı üzere siyonistler Filistin'de Yahudi Devleti kurmak için Basilea'da bir toplantı yapmak istiyorlardı. Hükümet de buraya uzun yıllar Petersburg'da yüksek görevler yapmış olan bir casus gönderdi. Bu casus, masonların üst düzey yöneticiliğini yapan, halka açıklanmayan gizli toplantıların raporlarını, 16 Ağustos 1807'de kurulmuş Zur Aufgehenden Morgenroete Yahudi locasının yüzyıldır Fransız Büyük Doğu'suyla ilişkilerini sağlayan Frankfurt locasına götürmekle görevli bir Yahudiye rüşvet verdi. Bu yolculuk tasarlanan ihanet için harika bir fırsat olarak görülüyordu. Görevli kişi yolculuk sırasında küçük bir köyde, yanında katiplerle kendisini bekleyen bir Rus ile buluştu; bunlar bütün gece belgeleri kopyaladılar. Bu yüzden toplantı-

ların kayıtları tam değil, katipler bir gecede ellerinden geldiğince kopyaladılar. Orijinal metin Fransızca yazılmış.

Gece vakti baskı altın yapılan kopyalar, kaybolan ve bulunan el yazmaları, yazıya dökülmüş şer planlar, ilahi olduğu düşünülen ve İlluminati Lanz/Lang/Lange'nin üzerine düşen yıldırım. Masonluk ya da bir mason tarafından Cizvitlere karşı yazılmış bir metnin modernliğin sembolü, yani iyi bir Fransızca kullanılarak yazılmış olması; yine modernliğin sembolü ama bu sefer kötü görülen Fransızcanın çar polislerinin Yahudilere karşı çıkardığı metinlerde görülmesi. Bunların bir masal olduğuna inanmayı güçleştirmeye, bir edebiyat türünü yaratan ve kısıtlayan ölçütleri görmemeye yetecek kadar çok unsur.

Kaçaklar ve köstebekler. Hareketi devam ettirmek için sırada çifte casus köstebek ve kaçak var. Şer komploculuların dikkatsizliği, aynı zamanda herkese güvenmelerine de sebep oluyor. Kuzular arasında kurt olduğunu söyleyen, ya da öyle olmak isteyen insanlar, karşıya çıkan ilk kişiye güvenme konusunda aptal bir kimliğe bürünüyor nedense. Muhbir Giuseppe Valtancoli, sırf mason olduğunu ve Carbonarios'a başlamak istediğini söyleyerek carbonaria satışlarına katılabilmişti. Çifte casus Johannes Wit von Dörring hatıralarında hiçbir gizli cemiyete katılmadığını, mason olma ihtimali olduğunu söyleyerek onlarla bağlantıda kaldığını söylüyor. Yahudi komplosunun yenileyicisi Simonini de, hikayesi doğruysa tabii, – varlığının bile gerçek olup olmadığını bilmiyoruz zira – iki Yahudiye uluslarından olduğunu söylemiş ve bunlar kendisine inanmakla kalmayıp onu general yapmaya söz vermiş, en gizli komp-

lo planlarını anlatmışlar.

İtiraflarla beraber, doğrudan komplo düşmanları tarafından ifşa etmek veya methetmek için yazılmış metinler de var. (Buradaki metih, ifşa niteliğinde tabii.) Üçüncü kişiler tarafından ya da üçüncü kişiler üzerine yazılmış olanlar, itiraf niteliği taşıyanlar var. Her iki durumda da beliren kaçakların, karşı cepheye geçenlerin sayısı inanılmaz. Dünün düşmanı bugün fikir değiştirmiş, *défroqué* Cizvit, eski mason Taxil, kaçak rahibe María Monk, eski komünist ya da eski faşist karşı cepheye geçmiş. Saflarından eleman kaybetmeyen neredeyse hiç şüpheli grup yok ve sırf bu yüzden onlara, ortaya çıkan kanıtlardan çok güvenilir olmuş.

Komplo teorisi dalının yaratıcıları da bunlardandı: Barruel, isteyerek başlamış olmasa da masonluk yapmış olduğunu kabul ediyordu, Robison'un da mason olduğunu biliyoruz. Mason bir İskoç ve bir Cizvit. Komplo teorisi dalını başlatmak için daha uygun bir çift bulunabilir miydi?

Mit düşkünleri. 20. yüzyılda ve ABD'de Cizvit karşıtı tezleri ilk ortaya çıkaran Alberto Rivera idi. Rivera, İsa Birliği'nin eski bir üyesi olduğunu, hatta bir keresinde Katolik Kilisesi'nde piskopos olduğunu söyleyerek dünyayı dolaştı, halbuki bu iki iddiasını da kanıtlayacak bir şey yoktu. Kaçakların kitapları belge niteliği taşımıyorlar, sadece bir hikaye anlatılıyor ve anlatan kişi kendini tüm olayların merkezine koyuyor.

Vatikan polisine yaptığı itiraflar sayesinde Cagliostro birkaç saat Avrupa'nın merkezi haline geldi, kendisini sorgulayan polisleri kandırmayı başardı. Bu itirafları sonradan okuyanlar, ki Avrupa'da büyük etki yaratmıştı, o zamanın tarihini anlatırken bu belgelere değinmeden edemezler. Buonarroti, kitabı *Eşitlik İçin Komp-*

lo'da (Conspiración por la igualdad) Graco Babeuf'un hikayesini anlatırken tüm dünyayı, Metternich'i ve kendisini, hiçbir başarı elde etmemiş olmasına rağmen hayatının bir başarısızlık olmadığına inandırdı. Graco Babeuf'un anlatıları sağ olsun, modern evrensel tarih iki büyük karaktere sahip oldu – Babeuf ve kendisi. Ama bunlar hiçbir zaman yüzden fazla takipçi sahibi olmadı, çabaları boşa gitti.

Bu hareketle ilgili psikiyatrik bir açıklama var. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında adli tıp doktoru Ernest Dupré, suç vakalarında görgü tanıklarına ne kadar inanılabileceğine dair bir seri makale yazdı. Bir tanesinde reşit olmayanların sorgulanmasını inceliyor, çocukların yalan söyleyemeyeceği; bir diğerinde insanların kendini suçlamasını araştırıyor, kimi olaylardan sonra alakasız insanların suçlu olduklarını iddia ettiğini ortaya koyuyordu. 1905'te, bir adli tıp psikiyatrisi mit düşkünlüğü terimini ilk defa kullanarak, yalanlar uydurup bunlara inanan kimi hastalar olduğunu açıkladı. Mit düşkünü, hazin gerçekliği içinde sıkıntıdan ölmemek için alternatif bir gerçeklik yaratmaya, bunu tehlikeyle ve kahramanlıkla doldurmaya ihtiyaç duyuyordu. Her yerde birçok mit düşkünü vardı ama özellikle küçük, kapalı ve marjinal gruplar içinde daha çok bulunuyorlardı: Sırf grup içinde hikayelerini kabul ettirmeleri daha kolay olduğundan değil, dinlenme umuduyla kendilerini dinleyecek başka mit düşkünleriyle karşılaşabileceği için.

Komplolarla ilgili bilgiler içeren itiraflar sıklıkla, anlatanı dünyanın merkezine koyan itiraflarla ve hatıralarla dolu. Bu da hem hikayenin öznesi için, hem de zavallı kaybedeninin öyküsünü anlatarak tarihin çimentolarını değiştirmek isteyen yazar için çok önemli.

Polisiye yöntemler. Keşfedilen el yazmalarının Rus

ve Bavyera versiyonlarında ve itiraflarda polis izinin olması şans eseri değil. Komplo teorisi yazınının genel özelliği sorgulayıcı tarafı olması: Birbirinden bağımsız öğeleri, kanıt gösterme gereği duymadan birbirine bağlaması. Suçlama yapılan kitaplarda en çok kullanılan yöntem 'bağlantı dolayısıyla suçlama.' Hiç değişmeyen özellik küçük, hatta var olmayan bir grupla, Kurukafa ve Kemikler, Bilderberg, İlluminati, Tapınakçılar ile büyük bir hedefin bağlantısını kurmaları, mesela Beyaz Saray'la, dünya kontrolü, Bourbon monarşisinin yıkılmasıyla. Bu, tüm komplo edebiyatında görülen bir özellik. Anlatılan hikayenin inanılır olması ya da olmaması önemli değil. İnanılırlık meselesi anlatanın önyargılarıyla ve dinleyende oluşan önyargılarla halloluyor.

Bu çeşit metinlerin yazarlarının aldığı sonuçlar kimi zaman mükemmel olabilir, hatta edebi yaratıcılık söz konusu olduğunda kendilerine gıpta bile edilebilir. On yıl öncesine kadar görmezden gelinmiş ama günümüzde komplo teorisi kitaplarında gittikçe daha çok beliren Hitler-Bush ilişkisini ele alalım. Bu ilişki birbirinden farklı şekillerde yansıtılıyor: Bugünkü ABD başkanının dedesi, öncekilerden birinin babası olan, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra senatörlük yapmış Prescott Bush, ABD'nin savaşa girmesinden önce Union Banking Corporation'ın yöneticiliğini yapıyordu. Bu şirket ABD'de Fritz von Thyssen gibi Alman vatandaşlarının kârlarını koruyordu, Almanya da o sırada Adolf Hitler tarafından yönetiliyordu. Fritz von Thyssen, Weimar Cumhuriyeti ve Hitler iktidarı boyunca kimi komünist karşıtı partilerin seçim kampanyalarına destek vermişti. Böyle anlatınca pek dikkat çekici bir hikaye gibi görünmüyor, özellikle de 1930'larda Almanya istikrarsız bir bölgede istikrarlı bir ülke olduğu ve büyük ABD yatırımı

aldığı için. Hitler Almanya'sı Avrupa'da Coca-Cola içen, IBM bilgisayarları kullanan, Ford tarafından üretilmiş araçlar kullanan ilk ülke oldu. Union Banking Corporation çözülmekte olan bir müşteri ile iş yapan birçok şirketten biriydi.

Aynı hikayeyi başka şekilde anlatabiliriz. Hitler'i destekleyen kimi kapitalistlerin bankacılığını yapmış kişinin oğlu ve torunu – Hitler'in bankacısı da diyebilirdik kısaca – ABD başkanlığına eriştiler ve aslında ülkeyi ele geçirmeye çalışan bir Nazi planını işletiyorlar. Savaşı Hitler kazandı, çünkü Kurukafa ve Kemikler, Waffen-SS ile aynı amblemi taşıyor, bir kafatası. Bu da tabii ki Bush'u ABD'nin *Gauleiter*'i yapıyor, ama dünyanın geri kalanının Führer'inin kim olduğu pek anlaşılmıyor. Bush ile ilgili ilk anlatılan hikayeyi kabul etmek mümkün, pek hayal ürünü olmamasından; ama iki hikaye arasında kurulan bağlar komplo teorisi öğelerini oluşturmuş.

Prescott Bush'a gelince. Nazi olmadığını söylemek gerek. ABD'nin doğusundan bir şirket beyefendisi, bir Protestan ve muhafazakar, Yale mezunu, New England milyoneri, hiçbir şekilde radikallikle ilişkisi olmamış bir senatördü. İki nesil sonra kendisine yapıştırılan yaftaları duysa çok şaşırırdı. Prescott Bush Senato'dan çekilince ülkenin yönetilebilirliğine, savaş sırasında iki büyük partinin uyum sağlamasına ve Marshall Planı'na verdiği katkılardan dolayı madalya aldı.

Belge yokluğu. Komplo edebiyatının son özelliği, akademik bir çalışmanın güvenilirliğini sağlayan öğelerden yoksun olması. Hemen örnek verelim: Suçlanan kişilerin orijinal metinlerinin asla yazarın argümanına, suçlanan komploya dahil olmaması, okuyucuya bildirilmemesi. Komplo teorisi kitaplarında suçlananlar me-

tinlerinde asla okuyucularıyla konuşmazlar. Burada, kendisinden etkilendiğini söyleyenlerin bile tek satır eserini okumadığı, çünkü düşmanlarının kendisi hakkında yazdıklarından bilgilendiği, bilgin ve engin yazar Weishaupt'u örnek gösterebiliriz.

Akademik açıdan ciddi kabul edilebilecek araştırmacılığın yokluğuna rağmen, komplo teorilerinden bahseden bir kitabın yazarı ciddi bir yazar olarak görülüyor. Onun inanılırlığı ciddi ahlak temellerine, popüler ve dünyevi öneme, dini inanca ya da onun politik karşılığına ve önyargı genel adıyla yazdığı diğer şeylere dayanıyor. Buna rağmen komplo teorilerini konu alan bir kitabın büyük bir kaynakçaya sahip olması, bu kaynakçaya mitlerin, popüler tarih kitaplarının, yakın yazarların kitaplarının, sinemanın ve romanların eşit değerde girmesi şaşırtıcı değil. Normalde bunlar arasında bir güvenilirlilik hiyerarşisi olması gerekirken, komplo teorisi kitaplarında denk olarak kullanıldıkları görülüyor.

Kanıtlar. Komploları konu alan kitaplarda kimi zaman olası okurları değil, bizzat kitabın yazarını ikna etme niyetli tesadüfi kanıtlar, bilgiler ve alıntılar olduğunu görmek de tuhaf değil. Komplo metinlerinin yazarlarının sunduğu kanıtlar çok önemliymiş gibi görünür ama özellikle benzeşmeye, tesadüfe ve çoğu zaman abartıya dayanırlar. Komplo teorilerini destekleyenlerin sıkça düştüğü hatalardan biri akış ile sonucu birbirine karıştırmaktır. İki olayın birbiri ardına gerçekleşmesi, ikincinin sebebinin illa ki birinci olmasını gerektirmez.

Siyon Liderlerinin Protokolleri'nin tarihi yepyeni bir dal olarak gösteriliyor, hem yazılış şekli, hem de kabul ediliş şekli açısından. Yayımını yapanların bile bir süre sonra yanlış olduğunu ifade ettiği kitap çok farklı me-

tinlerden türemiş. En başta Maurice Joly'nin *Maquiavelo ve Montesquieu'nun Cehennemdeki Diyalogu* metni var, ki bundan tümden paragraflar alındığı olmuş. Ardından Üçüncü Fransız Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında çıkan polemikler geliyor. Zira Yahudi karşıtları bu polemikler sayesinde nesiller boyu Panama skandalını, rütbeliler arası ilişkilleri ve bugün Fransa'da bile unutulmuş diğer problemleri kendilerine konu ettiler. Avrupa'da kutsal savaşlar sırasında yazılmış Cizvit karşıtı metinler de kullanılmış, kelime haznesinin bir bölümünü bunlara borçlu. Protokoller, son olarak, Barruel'in metinlerini kopyalamışlar; Simonini'nin mektubunun neredeyse tamamı yazı olarak olmasa da, ruh olarak beliriyor. Aynı zamanda Disraeli'nin romanı*Coningsby*'den, 1862'de K. Eckert diye birinin *Historisch-Politische Blatter* isimli Katolik dergisinde yazdığı, Disraeli'nin romanını kurgu bir eser olarak değil, tarihi bir metin olarak gösteren makaleden de alıntı yapılmış. Hermann Goedsche'nin 1868'de yazdığı, on iki Yahudi yöneticinin Prag'da bir Yahudi mezarlığında Şeytan ile buluşmasını anlatan *Biarritz* isimli romanından; *Biarritz*'den etkilenmiş olmasına rağmen Fransız basınında Şeytan olmasa da hahamların katıldığı gerçek bir buluşmanın metni olarak yayımlanan *Büyük Haham'ın Konuşması* (Discourse del gran Rabino) kitabından da alıntılar var. Böylece birbirini taklit eden metinlerin, başka bir metinde taklit edildiğini, romanlardan bölümlerin çok ufak değişikliklerle gerçek belgelere dönüştürüldüğünü görüyoruz.

Protokoller Fransızca, tahminen Paris'te, basının civarını ve liberal göçmenlerinin faaliyetlerini çok yakından takip ettiği Rus büyükelçiliğine yakın bir bölgede yazıldı. Tam tarih bilinmiyor ama 1897-1898 ila 1902-

1903 arası olduğu tahmin ediliyor. Her durumda Rusya'daki ilk baskısı 1903'te, Kroutchevan soyadlı bir Rus birliği yanlısı tarafından çıkarıldı. Bu ilk baskıyı, emekli subay G.V. Boutmi'ninki ve imparatorluk sarayında Helena Ozerova'nın eşi, İmparatoriçe Alejandra'nın manevi kızı ve o zamanki Adalet Mahkemesi başkanının kızı hakkında büyük itiraflarda bulunacak olan Ortodoks rahip Sergei Nilus tarafından çıkarıldı. Tüm bu baskılar arasında en çok hatırlanan, en çok kabul edilen Nilus'unki olacak.

Bu baskının en ilginç yanı neredeyse herkesin daha en başından itibaren yalan olduğunu, daha doğrusu özgün olmadığını bilmesi. Daha ilk baskılardan itibaren belgenin özgünlüğü sorgulanmadı, gerçek olduğu üzerinde ısrar edildi. Bu ayrım, bir belgenin yalan olduğunun kabul edilmesini sağlıyor ama yine de içinde kimi gerçek fikir ve eylemlerden bahsedildiğinin düşünülmesine sebep oluyor. Şu durumda da Yahudi tavrının temsilcilerinin hareketleri gerçek sayılıyor. Bugün daha çok ezoterizm ve Avrupa geleneği üzerine yaptığı çalışmalarla hatırlanan yazar Julius Evola daha otuzlu yıllarda İtalyanca versiyonu çıkarmışken, 1953'te *Protokoller*'de Yahudi izini görmeye devam ediyordu ve tüm belge boyunca '*Prokoller*'in gerçek olmadığı ve yazarlarının provokatör ajanlar olduğu, İsrail kanunlarını ve ruhunu yansıttıklarının' açık bir şekilde görüldüğünü söylüyordu. Yetmişlerde İspanya'da yayınlanan bir versiyonun önsözünde şöyle deniyor: '*Protokoller* kime göre yalan olabilirler? Kökenleri tartışılabilir ama Pascal'ın da dediği gibi, tanım itibariyle inatçı, tartışılmaz görünen eylemler tartışılmamalı.' Bunun anlamı şu: Bir metin doğru olmayı hak ediyorsa, doğrudur. Mesela, Londra'dan *The Times* ve internet.

Salinger sendromu. Şimdi değil belki ama, internet ulaşılamaz bilgiler kaynağı olmuştu. Bir ara internete sadece yeni teknolojilere hâkim olan kişiler ulaşabiliyordu. Daha on beş sene önce yapılmış filmlerde, telefon ahizesini üzerine kapattığınız o harici modemleri görebilirsiniz. 1990'da tüm dünyada internete bağlanan sadece 300.000 kişi vardı, bu da bilimsel hatta ticari olarak seçkin bir kısımdı. Bilgiye erişme ayrıcalığına sahiplerdi. Bugün binlerce internet sitesi, on milyonlarca kullanıcı ve çok az ciddiyet var. Komplolara ve komplo teorilerine adanmış 200.000 site mevcut. En önemli arama motorlarından biri olan Google'da arama yaptığınız zaman 'conspiracy' kelimesi için 12.500.000, 'conspiración' kelimesi için 428.000 ve 'conspiracy theory' öbeği için 2.950.000 sonuç çıkıyor. Filtrelenmesi gereken bir bilgi fazlalığı.

Pierre Salinger, ABD başkanı Kennedy zamanında Beyaz Saray'da basın sözcüsü idi. 1978-1993 yılları arasında ABC News'te gazetecilik yapmıştı. *Wired* isimli, yeni iletişim teknolojileri üzerine bir derginin bir yazarına göre 'Pierre Salinger Sendromu'nu başlatan kişiydi aynı zamanda. Bu sendroma tutulanlar, internetteki bilgilerle gerçek bilgileri birbirine karıştırıyordu. 1996'da TWA'nın bir uçağı havada infilak etti ve Salinger internette bulduğu bir bilgi üzerine uçağın ABD deniz kuvvetlerinin bir hatası üzerine patladığını açıkladı, uçağı yanlışlıkla vurmuşlardı. Parlak bir meslek yaşamı için hoş bir son değil tabii bu, ama dünyada kaç kişinin kendi adını taşıyan sendromu var ki?

İnternetin en büyük sorunu ya da en büyük avantajı tüm diğer iletişim araçlarından farklı olarak tüm dünyanın kendi basın sözcüsü olması, bunun gayet masrafsız ve anında çalışması ve diğer basın araçları ile

pratik olarak eşit olması. İnternette her şey var: İyi, kötü, çirkin, gerçek, gerçek dışı, yalan. Herkes her şeyi söyleyebilir ve TWA'nın 800 numaralı uçuşunun düşüşüyle ilgili bir şey uydurduğu zaman milyonlarca insan arasında illa ki kendisine inanacak birini bulacaktır.

Uydurma haberler, yalanlar, onaylanmamış bilgiler, taraflı haberler internette ilk defa yayınlanmıyor. Ama ilk defa olarak bilgi, hiçbir filtreden geçmeden kitleye ulaşıyor. Geleneksel iletişim araçları, basın, radyo, televizyon, haberi yayan ve yapan ile ilgili temel uygulamalara sahiptir. Geleneksel basın, gerçekliğe olan düşkünlük, profesyonel özsaygı sebebiyle, ya da sadece taleplerden kaçınma amacıyla inanılırlığını sağlamak için kimi korunma yöntemleri geliştirmiş görünüyor. Ama internetteki bilgi aynı kriterleri izlemiyor. İnternette hiyerarşi yok, herkes herkesle eşit, bulunma ve okunma söz konusu olduğunda herkes aynı şanslara sahip, çünkü herkes aynı güveni sergiliyor. Diğer geleneksel iletişim araçlarından farklı olarak bilginin büyük çoğunluğu anonim ve yerel kanunlardan kaçabilecek bir ortamda.

İnternette bilgiyi kontrol etme yolları da teorilerdeki gibi özellikler gösteriyor: Komplo teorilerini formüle ederken internette de tüm bilgiler aynı değere, tüm kaynaklar aynı saygınlığa sahip ve dahası tüm kelimeler bir mantık süreci izlemeden birbirleriyle ilişkilendirilebilirler.

İnternette önemli son nokta da anonimlik, sorumluluktan yoksunluk. Tanımlayan kişinin ve kullanıcının karakterini ya da bakış açısını saklamaya yönelik kapalı bir dil kullanan – temel, genelgeçer bir İngilizce – Bir dergi, bir ajans hatta bir yazar, sıfırdan hiç olmayan bir araç, konu ve kaynak yaratmak mümkün. Anonim-

lik yeni bir şey de değil. Yeni olan, anonim bilgiyi bedavadan internette saklamanın kolaylığı. Kimi bilgilendirme amaçlı sitelerin, sadece komplo teorileriyle ya da ihtilaflı konularla uğraşan sitelerden bahsetmiyorum, sorumlu editörü, içeriği doğrulayan organizasyonu hatta okurla iletişim sağlayacak bir adresi dahi yok. Çok çoğu bir e-posta adresi bulunuyor, o da her zaman değil.

Fakat internette bile delilik ve bilgi arasında ayrımı yapmak çok zor değil. Johns Hopkins Üniversitesi, Dwight Eisenhower Kütüphanesi'nden Elizabeth Kirk 1996'da bir internet sitesinde *İnternette Bulunan Bilgilerin Değerlendirilmesi* (Evaluating Information Found on the Internet) adlı bir çalışma yayımladı. Bilgilerin ne kadar inanılır olduğunun nasıl anlaşılacağını anlatıyordu. Bu konuda yapılan tek çalışma bu değil. Son yıllarda, çoğu İngilizce olmak üzere, şu tür çalışmalar yayımlandı: Betsy Anagnostelis, Alison Cooke ve Alison McNab, *Ağdaki Bilgi Üzerine Eleştirisel Düşünme* (Thinking Critically About the Information on the Internet); Esther Grassian, *'World Wide Web' Kaynakları Üzerine Eleştirisel Düşünme* (Thinking Critically About World Wide Web Resources); Robert Harris, *İnternet Araştırması Kaynaklarını Değerlendirme* (Evaluating Internet Research Sources); Minarik Jonas, *Ağı Çözme: 'World Wide Web'de Araştırma Rehberi*, (Untangling the Web: Guidelines for Researching on the World Wide Web); Julie Kwan, *Bilgi Kaynaklarını Değerlendirme Kriterleri* (Criteria for Evaluating Information Resources); J. Pask, R. Kramer ve S. Mandernack, *İnternette Bulduklarımızı Nasıl Değerlendirmeliyiz* (Why We Need to Evaluate What We Find On The Internet).

Komplo teorileri üzerine çıkan onca kitap ikna edici

olabiliyor mu? Bu tarz metinler yazarken ikna edip etmemek önemli değil. Komplo teorilerini ifşa etme amaçlı metinler amaç olarak ikna etmeyi almıyorlar kendilerine, hepsi için aynı şeyin geçerli olduğunu düşünüyorum. Kimsenin bu kitaplardan birini okuyup mason karşıtı, Yahudi karşıtı, Katolik karşıtı olduğunu sanmıyorum. Komplo teorileri üzerine kitaplar amaç olarak okurlarının daha çok önceden bildiği şeyleri onaylamayı alırlar.

Peki, okur bu tarz konular hakkında ne bilmektedir? Dünyanın şer, karmaşık ve anlaşılmaz olduğunu bilmekten çok sezinler; diğerleri zafer kazanırken kendisinin yeteri kadar iyi olmadığını bilir – bunun adaletsiz olduğunu düşündüğünü söylememize gerek var mı? Basında yayınlanmayan bir cevap olması gerektiğini bilir. Neden? Çünkü tüm dünya, kendisi hariç, bu oyunun içindedir ve bunu gizlemektedir. Güçlülerin çıkarlarının varlığını, bunların kendisine karşı komplo kurduğunu zaten bilmektedir. Hıristiyan, Batılı, komünist ya da üçüncü dünyacı olabilir bu kişi, her durumda bildiklerini onaylayan, fikirlerinin doğruluğunu anlamasını sağlayacak, daha önceden şüphelendiğinin aksine yanılmadığını ifade edecek, yanılanların diğerleri olduğunu görmesini sağlayacak bir kitap isteyecektir.

30

Tanrı gitti – ya da onu kovdular –, insanlar, tek başımıza kaldık... ve şanslıysak şeytan belki...

> Kaosu yöneten biri olduğunu bilseydin, ne düşünürdün?
>
> ADOLF HİTLER, *Kavgam*

1994 Ekim ayında kendine yeni Tapınakçılar diyen bir grup, Güneş Tapınağı Tarikatı üyeleri grup halinde intihar ettiler. Üç gün öncesinde Deccal'i, daha doğrusu kimliği hiç açıklanmayan üç aylık bir bebeği öldürmüşlerdi. İntiharın ardından grubun her şeyini kül edecek bir yangın çıktı. 20 Nisan 1995'te Tim McVeigh içi insan dolu bir Federal İdare binasını dinamitle havaya uçurdu. Yeni dünya düzeninin yerleşmesini protesto etmek istiyordu. Şeytandan duyulan korku, yeni dünya düzeninden duyulanla aynı, dini ya da siyasi bir dile tercüme edilmeye başladı bile. McVeigh üç aylık bir bebeği öldürmeyi iğrenç bulabilirdi. Güneş Tapınağı Tarikatı üyeleri ise asla içinde kreş olan bir binanın önüne dinamit dolu bir kamyonet bırakmazlardı. Ama sonuçlar birbirinin aynı oldu. İki grup eylemci de kendilerini in-

sanoğlunun geri kalanından ayıran bir inanca sahipti. Bu inançlar için mutlak iyi ve mutlak kötü kavramları bulunuyordu. Yeni Tapınakçılar da, McVeigh de kendilerinin iyiyi temsil ettiğinden kesinlikle emindi.

Davranışlarının kendisini suça teşvik etme ihtimali bir yana, komplo teorilerine inanan insanlar kelimenin klasik anlamıyla tam olarak alelade insanlardır. Aslında dünyada kalan tek alelade insan çeşidi olduğunu söyleyebiliriz. Kesin kurallar dünyasında yaşar ve dahası bunlara itaat eder. İyi ve gerçeğin varlığına, aynı zamanda kötünün karşıtlığına inanan son insan türüdür. Çevresinin yaptığı baskılara boyun eğmek ve barış içinde yaşamak onun için oldukça kolaydır ama o durumda gerçeği, yani kendi gerçeğini, iyi gördüğünün savunmasını yapmayı, yani iyiyi savunmayı bırakmak zorunda kalacaktır. İnançları çoğu zaman onu ailesiyle, arkadaşlarıyla, patronlarıyla tartışmaya sürükler; işini, sosyal ve ekonomik konumunu kaybetmesine sebep olur. Komplo teorilerine inanan kişi sadece alelade değildir, aziz mertebesine de ulaşabilir, hatta onu şehit olarak görenler olabilir; inançları onun bir katil, hatta seri katil olarak görülmesine mani olur. Komplolara inanan kişi kesinliklerin insanıdır, modern dünya şüphenin ve bağlantıların dünyasıdır, ikisi arasındaki ihtilaf kaçınılmazdır ve kimi kurbanlar almaktadır.

Peki, 21. yüzyılın İyimserler kanadının düşünürleri bize ne sunuyor? 18. yüzyıl sonundakilerle aynı şeyi: Homojen, liberal, aydınlık ve laik olması gereken, özgür şirketçiliğe yol açan, atacılığın ve din sorunlarının geride kaldığı bir dünya. Onların öngördüğü dünyada din ya da gelenek, mantık ile karşılaştırıldığında büyük bir ağırlığa sahip değil. Fakat İyimserler kanadının tüm çabalarına rağmen modern dünyanın en büyük krizleri yine din krizleri.

Modern kültür içinde, Batı halklarının bilimsel devrimin ilk etaplarında fark etmeye başladığı ruhani bir boşluk var. Komplolar üzerine, kimi zaman komplolarla bağlantısını reddeden, hem siyasi hem popüler edebiyat dalında onca kitap okuduktan sonra, modern insanın inanılmaz yalnızlığını ancak konuyla ilgisi hiç olmayan *Tanrı'nın Tarihi* isimli, teolog Karen Armstrong'un kitabının kavramış olduğunu gördüm. Karen Armstrong kitabının bir bölümünde Batı insanının ruhani yanını nasıl kaybettiğini anlatıyor: Pascal evren boşluğunu gördü; Descartes insanı evrenin düşünen tek yaratığı olarak gördü; Hobbes Tanrı'nın bizi bıraktığından kesinlikle emindi; Nietzsche daha da öteye gitti, Tanrı'nın öldüğünü söyledi. Batı kültürü iki yüzyıldan beri kutsal merkez olma özelliğinden yoksun. Bunu herkesin bir hata olarak görmediğini söyleyebiliriz. Aksine, Aydınlanma'ya, insanoğlunun daha rasyonel olacağını, bağımsız özgür birey anlayışına kavuşacağını ve uzaktan hakemlik yapan bir Tanrı'nın varlığını keşfedeceğini düşünen birçok kişi vardı. Mantık, insanoğlunun her şeyin ölçüsü olduğunu gösterdi ve bizi Tanrı'ya bağımlılıktan kurtardı ama bir yandan da zayıflığımızı ortaya çıkardı. Kopernik bizi evrenin merkezinden çıkardı; Kant gerçekle uyuşan hiçbir fikrimizden emin olamayacağımızı gösterdi; Darwin bizi hayvanların seviyesine çıkardı; ve Freud rasyonel hayvanlar olduğumuzdan şüphe etti. İnsanoğlunun dünyanın merkezine yerleştiren, evrenin merkezinden uzaklaştıran süreç, onu aynı zamanda yalnız, küçük, zayıf, hayvanlaşmış ve desteksiz kılıyor.

Rasyonalizm yeni dünyalar açtı, ufukları genişletti ama aynı zamanda güvenliğimizi alıp götürdü. Bize önce özgür olduğumuzu, sonra hiçbir şey olmadığımızı

söyledi. Üstelik aydınların, liberallerin her zaman o hoşgörü kuralları ile yaşadığını söyleyemeyiz. Fransa'da iktidara gelir gelmez kendilerini kovuşturmuş olan Kiliseden hesap sormaya başladı. Fransız Devrimi'nin başlarında ruhban sınıfının kovuşturulup öldürülmesini, soylularınki takip etti. Onun ardına Vendee, Britanya ve Delfinado'daki köylüler Tanrı ve kral yanlısı olarak devrime karşı ayaklandı.

Kim tetiklemiş olursa olsun, Robespierre, Kemal Atatürk, ya da Mao; tarih boyunca bir toplumun laikleşmesi, modernliğe giriş yapması her zaman kanlı olmuştur. Fransa'daki *chouan*'lardan, Meksika'daki kristerolara; Rus *kulak*lara kadar modernleşme tarihi sık sık güvenilmeyen yurttaşların yok edilmesiyle, üst sınıfın dilini yerleştirmek üzere yerel dillerin bastırılmasıyla özdeşleşmiştir. Stalin'in etnik temizliklerinden kurtulabilmiş Kalmuklar, Fransız Devrimi sırasında Fransızcanın yerleştirilmesi için kovuşturulmuş Bretonlarla, Katalanlarla ve Korsikalılarla aynı kaderi paylaşıyor.

Fransız Devrimi'nin zafer kazanmasından beri yaşadığımız bu laik mutluluk yüzünden kaç kişi öldü? Modern dünya savunanların iddia ettiği kadar şahane mi? Dünya yüzyıl öncesine göre çok daha büyük bir nüfusa sahip ve şüphesiz çok daha zengin. Devrimler ve katliamlar dünyası, sadece Batı için de olsa, aynı zamanda tiranlıkların ve açlığın sonu oldu. Ama buna rağmen hiç var olmamış o eski günlerin özlenmesine sebep olmaya yetecek kadar haksızlık ve şiddet ile dolu. Edebiyatta modernliğin reddine Romantizm deniyor ama politikada gericilik, dinde köktencilik deniyor.

Fransız Devrimi günümüze kadar varan modern dünyanın, birçoğunun anlamakta ve kabul etmekte zor-

landığı acı ve şiddet dolu bölümü oldu. 18. yüzyılın sonları Tanrı'nın Batı dünyasının merkezinden kaybolmasına şahit oldu. Yüzyıllardır ilk defa insanoğlu yalnız kaldı ve kendi kaderini tayin etme hakkına sahip oldu. Kimsenin dolduramadığı bir boşluktan bahsediyoruz. Peki, tüm bunlar ne için? Mantığa olan şu modern tutkuya rağmen, laiklerin hükümet ettiği şu yakın tarih dünya savaşlarıyla, katliamlarla dolu. Önceki yüzyıllardakilerden daha şiddetli olmaları şart değil, tek fark gerçekleştikleri anda haberimizin olması.

Tanrı yoksa – ki bu teoriyi herkes kabul etmiyor – ve biz insanlar doğa için iyi şeylersek, birinin dünyanın şu halinden sorumlu olması gerekir.

İşte bu yüzden dünyanın her yerinde ve tarihin her aşamasında komplolar ve komplo teorileri üretiliyor. Batı'daki komplo teorileri modern çağlarda ortaya çıkıyor, başka kültürlerde belirdikleri zaman da Batı'dan ithal edildiklerini görüyoruz. En azından Protokoller söz konusu olduğunda durum bu. Birkaç yıl önce Japonya'da satış listelerine girdi, 2003'te Mısır'da bir televizyon dizisine konu oldu.

Komplo teorisinin Batı'nın meyvesi olduğu kadar tektanrıcılığın da meyvesi. Karşı çıkıldığı zaman bile kültürümüzün bir parçasını oluşturuyorlar. Batı çıkışlı, çoğu kişinin modern olduğunu düşündüğü gelişim kavramı bize teleolojik tarihten, dahası Hıristiyanlıktan geliyor, dünyayı mükemmel kılınabilir bir yer olarak gösteriyor. Dünya önce Hıristiyanlar, sonra Batı kültürleri için yönlendirilmiş ve anlamlandırılmış durumda. Tektanrıcılıktan kimsenin komplo teorileri ile bağdaştırmadığı, ama başka şekilde asla formüle edilemeyecek şeyler miras kalmış: Gelişim anlayışı, günaha dayalı bir ahlak anlayışı, iradeye atfedilen özellikler olarak mutlak iyi ve mutlak kötü.

Tektanrıcılık tanımlanmış iyi ve kötü anlayışlarına sahiptir. Tek bir Tanrı olduğu zaman, bu iyi taraf olmalıdır. Esrarengiz tasarımları olan bir Tanrı var olduğu zaman, kötü şeyler inanç sınavı ya da ceza olarak görülebilir, kimi durumlarda görülmelidirler hatta. Fakat Tanrı tarihin merkezinden çıktıktan sonra kötülüğün suçu da insanlara kalıyor. Kötü bir şey olursa, bunun birinin suçu olması gerek. Tanrı tarihin merkezinden sert bir şekilde söküldüğü zaman, bu merkeze tektanrıcılığın büyük yaratığı Şeytan'dan başka kim oturabilir ki? Luzbel-Lucifer'in hikayelerinin sonunda tarihin ilk komplocusu Şeytan olmuştu bile.

Peki, modern dünyanın diğer tektanrıcılığı ne olacak? Büyük Komplo'ya İslam da inanıyormuş gibi görünüyor. Yetmişli yıllarda Arabistanlı Faysal Protokolleri en olmadık konuklarına hediye ediyordu; çok yakın bir tarihte – 2002'de – o sıralar Malezya başbakanı olan Mahathir Muhammet uluslar arası bir toplantıda 'Yahudilerin aşırı güçlü olduğunu' belirtti. Görünüşe göre İslam dünyasında komplo teorilerinin devamlılığına dair bir inanç var. Faysal'a kimse bir şey demedi – ucuz fiyattan petrol satan, silahlarını ABD'den alan iyi bir Araptı – ama Mahathir'in açıklamaları ABD İdaresi'nde büyük yankı uyandırdı. Birçok Kuzey Amerika vekili onun yorumlarını 'yanılgı içinde ve ayrımcı' buldu ama Condoleeza Rice'ın eleştirilerine rağmen, ABD Başkanı Bush'un Milli Savunma danışmanı 'Bu fikirlerin İslam dünyasının genel fikrini yansıttığını sanmıyorum' açıklamasını yaptı. Haklıydı da.

Filistin'in mevcut durumuna ve İsrail Devleti'nin mevcudiyetinden kaynaklanmasına rağmen bugün

Müslümanlar ile Yahudiler arasındaki düşmanlığın devam ettiğini ama Müslümanların, Yahudilere Hıristiyanlardan daha hoşgörülü davrandığını söylemek gerek. Yahudiler, dini kimliklerini tanımak istemeyen Hıristiyan Akdeniz ülkelerinden kaçınca kendilerine Müslüman ülkelerde yer buldular. Balkanlar'da güçlü Sefarad toplulukların bolluğu, bu bölgenin zamanında Türklerin kontrolünde olmasından kaynaklanıyor. Yahudi karşıtlığı ve komplolara inanma bugün bile Arap dünyasında yeni bir olgu. Arap terimini, Müslüman terimi ile beraber kullanmayı tercih ediyorum, çünkü Avrupa'dan ithal edilen bu komplo teorileri Arap ülkelerine sadece İslam monarşileri ya da Suriye ve Irak'ta görüldüğü gibi laik, modern ve otoriter, Hıristiyan temelli Araplar tarafından kurulmuş Baas rejimleri tarafından yönetilen rejimler üzerinden de girdiler.

1930'lu yıllarda koloni ya da yeni-koloni statüsündeki birçok ülkedeki gençler Fransa ve Büyük Britanya'nın düşmanı olan ülkelerde kendilerine müttefik, hatta ulusal egemenlik ve modernlik mücadeleleri için ilham aradılar. Bu arayışın ve kimi doğrudan bağlantıların bir sonucu olarak ön-modern toplumlarda kimi ulusçu gruplar ortaya çıktı, bunlardan biri de Baas'tı. Arap dünyası içinde masonluğa yönelik tek saldırının köktenci bir dini gruptan değil, bu partiden gelmesi tesadüf eseri değil. Şam'da ve Bağdad'ta bulunmayan masonlar, Baas liderlerinin eğitim gördüğü Paris'te, Roma'da ya da Berlin'de gayet mevcuttu.

Arap kökenli ülkelerden çıkıp, geniş İslam dünyasına baktığımız zaman, Protokoller aracılığıyla ithal edilmiş fikirler bir yana, Müslümanların Büyük Komplo'ya inanmadığını, açıklama olarak ona ihtiyaç duymadığını söyleyebiliriz. Batı'nın aksine, İslam Tanrı'nın kendisi-

ni bıraktığını düşünmüyor, tarihten çıkarıldığına inanmıyor. Müslümanlar dünyada neler olup bittiğine dair başka bir açıklama ihtiyacı duymuyor. İyi ve kötü laik aracıların filtresine gerek olmadan ulaşıyor onlara.

Tabii kimi Müslümanlar Şeytan, İsrail ve ABD ilişkisinin varlığına inanıyor. Yalnız değiller: Şeytan, her zaman ABD'de olmasa da, birçok insan tarafından dünya politikasının merkezinde görüldü.

Komplo teorileri şeytanın olmadığı ülkelerde hiçbir zaman görülmüyorlar. Kötülüğün bir irade ürünü olduğunun, bu dünyada yapılanların ölümün ötesinde ödüllendirileceğinin ya da cezalandırılacağının düşünüldüğü, tabii bunun sonucu olarak Şeytanın var olduğu ülkelerde ortaya çıkıyorlar. İyi söz konusu olduğunda Tanrı'ya inancını yitirmiş olup da, kötü konusunda hâlâ Şeytan'a inanan birçok insan var. Garip değil: İyiyi görmek, kötüyü görmekten daha zor, mutsuzluk, mutluluktan çok daha kolay ayırt edilebilir.

Şeytan, teorilerde Tanrı kadar, hatta ondan çok beliriyor: İlluminati şeytana tapmakla suçlanmıştı. Eski üyelerinden biri olan Goethe *Faust*'u belki de karanlığın tehlikelerini ifşa etmek için yazmıştı. Satanist olduğunu ifade eden Aleister Crowley'in 19. yüzyıl sonlarında bu tarikatı tekrar başlatmaya çalışmasının sebebi belki de İlluminati'yi çevreleyen şeytan fikirleriydi. İlluminati'den önce, Paris'teki merkezlerinde şeytan resmi olduğu için Tapınakçılar suçlanmıştı; Baphomet değil de, neydi o? Gougenot ve Taxil eserlerinin büyük kısmını Şeytan'a ayırdılar ve onlardaki Şeytan sadece modern komplocuların ilahi planlarıyla sınırlı kalmıyordu – Taxil, Cebelitarık'ın dibinde zehirli gazlar olduğunu

söyledi –, onun Tanrı'dan daha yoğun bir mevcudiyeti olduğunu söylediler. 19. yüzyıl ABD Protestanları, İsa Birliği'nde satanizm görüyorlardı; Rus Çarı Napolyon'un Deccal olduğunu söyledi, yoksa neden Büyük Sanedrin'i toplasın; Güneş Tapınağı Tarikatı üyeleri üç aylık bir bebekte Deccal'i gördüler – bebeği öldürmeseler, komik bir ayrıntı bile olabilirdi bu –, hatta birçok internet kullanıcısına göre Deccal ancak Bill Gates olabilir. Yeni Antlaşma'nın mirasını da unutmayalım, buradan doğan nefret olmasaydı Yahudi karşıtı komplo teorileri şimdiki etkilerine erişemezlerdi. Oğul Tanrı'yı reddeden, onu öldürmek için komplo kurmuş bir halkın Şeytan ile bağlantısı olması gerektiğine inanan çok kişi var. Sinagoglar ve localar farklı tarihlerde Şeytan'ın kiliseler olarak tabir edildiler ve 19. yüzyıl itibariyle Hıristiyanlık karşıtı tüm faaliyetlerin merkezi kabul edildiler.

Kötüler, komplocular, 18. yüzyıl itibariyle tarihin kökeni olarak Şeytan'ın yerine geçiyorlar, tabii komplocuların Şeytan'a nazaran önemli bir dezavantajı var: Tanrı, tartışılmaz ve anlaşılmaz olabiliyordu, uzun vadeli planları inananlar karşılık veremeden zihinlerine yerleşebilirdi; Şeytan da, takipçilerini kovuşturmak ne kadar meşru olsa da, en az Tanrı kadar güçlü ve dokunulmazdı; modern şüpheliler ise bunun aksine beden sahibiler, kovuşturulabilir ve cezalandırılabilir, yakılabilir, giyotine gönderilebilir, *gulag*'a kapatılabilir ya da Ukrayna'da açlıktan öldürülebilir, gaz odasına sokulabilirdi.

Modern şüpheliler, komplo kursunlar ya da kurmasınlar, irade sorunu olmadan kovuşturulabilirler. 1994 Ekim ayında tapınakçı bir tarikatın üyeleri kendilerini öldürmeden hemen önce Deccal'i öldürdüler; Tim McVe-

igh de ABD'yi küresel tiranlıktan kurtarmak için elinden geleni yaptı. Yeni Tapınakçıların öldükleri anda neler hissettiklerini görmezden geliyoruz ama McVeigh sakin bir iradeyle, dinginliğini kaybetmeden öldü. 19. yüzyıldan, bugün unutulmuş bir şair olan William Ernest Henley'in 'Invictus' isimli, McVeigh'in dünyayla vedalaşmakta kullandığı şiiri bir özür değildi. Bir gurur ifadesiyle başlıyordu: "Her kimse Tanrılar, onlara minnettarım / fethedilmez ruhumdan ötürü." Ve aynı üslupla bitiyordu: 'Kaderimin sahibi benim / Ruhumun kaptanı.' Şiirin ortalarında şunlar görülüyordu: 'Başım kanıyor ama bükülmedi asla.' McVeigh gururla girdiği savaşta öldü. Özür dilemek zorunda olduğunu düşünmüyordu: Kötüye karşı savaşmıştı.

Kimseyi korkutmak istemiyorum ama dünya bu tarz insanlarla dolu.

31

'Herkes burada,' tekrarlanan bir cümle

> Hayat... elinde büyük bir araç olan bir aptalın anlattığı, hiçbir anlamı olmayan bir hikaye.
>
> WILLIAM SHAKESPEARE, *Macbeth*

Elinden geldiği kadar mücadele etmesine ve bomba yapmayı çok iyi bilen eski bir asker olmasına rağmen Timothy McVeigh karşısına aldığı komplo tarafından mağlup edildi. Bu komplonun adı modern toplumdu, gizlice faaliyet gösteren birkaç komplocunun eylemlerinin sonucu değil, kültür, siyaset, ekonomi ve bilim dünyalarının ve hatta bugün doğanın karşılıklı etkileşim serilerinden ibaretti. Bir grup ne kadar güçlü olursa olsun, bu dünyalar kontrol alanlarının dışında kalırdı. Modern dünyayı anlamak kolay değil, inancın tüm sorunları çözdüğü o basit yılları özleyenler olmasına şaşırmamak lazım.

Geçenlerde bir bilim insanının çeşitli toplumların çöküşünü incelediği bir kitap okudum. Bir bilim insanı olarak kaybolmuş ya da ölmüş, hatta okuma yazma bilmemiş toplumlar üzerine çalışabilmek için biyolojiden, paleontolojiden, tıptan, iklim bilimden, epidemiolojiden

yararlanıyordu. Pascua adasında nüfusun, ekonominin, tarımın, ekimin, balıkçılığın, avcılığın gelişimini inceliyordu. Sonuç çarpıcıydı, şimdiki dünyada, yaşayan bir toplum üzerinde benzeri görülemez nitelikteydi.

Modern dünyayı anlamak için birçok bilime hâkim olmak gerekiyor: Sosyoloji, tarih, ekonomi-politik, istatistik, felsefe, sanat, nüfus bilim, antropoloji, epidemioloji. Modern dünyayı açıklamak, kaybolmuş bir toplumu açıklamak kadar kolay değil. Bir kere, her şey sürekli değişiyor. Ayrıca, aynı dünyanın içinde yaşayan yazıtlara ve tanıklara inanmak mümkün değil, çünkü anlatırken her şeyi değiştirebiliyorlar, dikkat etmiyorlar. Kaybolmuş toplumların aksine, bizim toplumumuz sürekli değişiyor. Sorunlarını çözmeye çalışmak, verileri sürekli değişen bir matematik eşitliğini çözmeye çalışmak gibi, hem de hiç haber vermeden, biz bir işlemin ortasındayken. Tam dünyayı çözdük derken yeni bir veri ortaya çıkıyor ve anladığımızı sandığımız bir şeyleri değiştiriyor: Mikroçipin keşfedilip, Sovyetler Birliği'nin Batı'ya nazaran yirmi yıl geride kalması gibi; AIDS diye salgın bir hastalık ortaya çıkıyor, şimdi bizi doğrudan etkilemese de, yirmi yıl sonra onca Afrikalı çocuk anasız-babasız büyüdükten sonra hepimizin etkileneceğini tahmin ediyoruz; kalın gözlüklü bir öğrenci görme özürlü olmayan, okuma yazma bilmeyen herkesin bilgisayar kullanmasını sağlayacak bir sistem geliştirip dünyanın en zengin adamı oluveriyor ve gelişmiş ülkelerin iletişim sistemini değiştiriyor. Değişim olasılıkları sonsuz. Kimsenin öngörmediği bir veri ortaya çıkabilir, tüm dünya değişebilir ve bu değişim dünyayı çok iyi anladığını düşünen birine çok olumsuz etkiler yaratabilir.

McVeigh'in cephe aldığı komplo tam olarak bu: Mütemadi değişim, kişisel gelişim dürtüsü, daha zengin,

daha özgür, daha mutlu olma arayışı. İnsanları taşradan şehirlere sürükleyen, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere sürükleyen, kapalı toplumlardan açık toplumlara sürükleyen, kapalı ekonomilerden açık ekonomilere sürükleyen, ritüel toplumlardan 'istediğin gibi yaşa ve mutlu ol' diyen toplumlara sürükleyen komplodan bahsediyoruz. Ölümlere sebep olan ve beraberinde adaletsizlikler getiren bir komplo bu. Kimi zaman acı dolu, küçük kültürleri ve küçük ekonomileri yutuyor; kin, direniş yaratıyor ve kaçınılmaz bir şekilde birilerinin kaybetmesine sebep oluyor. Durdurması kolay bir değişim değil bu. Bu lidersiz komplo, tüm dünyanın katıldığı bu komplo bazen kimi liderler tarafından üstlenilmeye çalıştı hatta.

Maria Antonieta'nın düşündüğü gibi 'herkes orada' değil. 'Hepimiz buradayız,' görmezden gelenler bile, suç ortağı olmaktan rahatsız olanlar bile.

Bunun anlamı hiçbir zaman gerçek, klasik, gizli komplolar olmadığı, gizli şefler belirmediği değil. Ama bunlar dünyayı en az değiştiren komplolar. Zafer kazanmış komplolar hangileri? Şöyle sormak daha doğru, zafer kazandığını düşündüğümüz komplolar hangileri? Yakın tarihte birbirine zıt birçok komplo zafer kazandı. Uzak tarihte ise tarihin akışını değiştirmiş, hızını arttırmış muzaffer komplocular görmek pek kolay değil. 1829'da Foi Şövalyeleri Fransa'nın görünürdeki sahipleriydi ve aralarından biri, Polignac Prensi neredeyse başbakan olacaktı. Ama 1830'da grup dağıtıldı ve Polignac Prensi sürgüne gönderildi. ABD'nin güneyine, İç Savaş'tan hemen sonrakine çok benzeyen ortama baktığımız zaman, Klan'ın zaferi üç nesil sürdü ama neticede çöktü. Rusya'ya bolşevizmi getirmek için bir komplo vardı ise, altmış milyon insanın ölümünün bu

komplonun başarısızlığını gösterdiğini söylemeliyiz. Yakın tarihlerde, Ukrayna'da liberallerin seçimi kazanması için büyük yardımlarda bulunan Georges Soros ABD'deki seçimleri etkilemeye çalışınca başarısız oldu.

Barruel'in eserine göre, İlluminati'nin komplosu devrimin Eşitlik ve Özgürlük ilkelerini uygulama amacındaydı. Barruel'e göre yakın tarihte tüm uluslar Eşitlik, Özgürlük ve Millet Egemenliği arayışında olacaktı. Haklı çıktı. Gerçekten de Avrupa'da mutlak kral kalmadı ve İlluminati'nin laik bir dünya yaratma amacı gerçek oldu. *Siyon Liderlerinin Protokolleri*'nin çok eski olmadığı belli olan bir baskısının önsözünde tehlikeli bir komplonun amaçlarını görüyorum. Hepsi gerçekleşmedi, gerçekleşenler de Sovyet Bloğunun çökmesiyle ortadan kalktı. Yine de, liste çok geniş. Bunun sebebi de önsözü yazanın, kitabın ilk basımından yetmiş yıl sonra yaptığı analizler olmalı. Ona göre, *Protokoller* kraliyet hanedanlıklarının, soyluluğun ortadan kalkacağını; komünizmin önce Rusya'da, sonra insan nüfusunun yarısı üzerinde kurulacağını; çoklu parti sistemini; dünya hükümeti arayışını; Avrupa'da sık sık hükümet değişikliği yaşanacağını; idari merkeziyetçiliği; tıbbın devlet kontrolüne geçişini; grevlerin çoğalmasını; devlet bürokrasisindeki artışı; ulusal para birimlerinin yok olmasını, dünya parasının ortaya çıkmasını; miraslara getirilen büyük vergileri; metal para yerine banknot gelmesini; gençlere cinsellik eğitimi verilmesini; eğitimin devlet kontrolüne geçişini; kürtajın yasallaşmasını öngörmüştü. Yani Batı'daki modern toplumun genelini önceden tahmin etmişti.

Barruel'in ve *Protokoller*'in isimsiz yayıncısının öngördüğü ve korktuğu şeyler, şu anda çevremizde gördüklerimizle, çağdaş dünya ile uyuşuyor. Kazanmış ol-

dukları için inandığımız komplolar dünyamıza şekil vermiş durumda. Yani bu, Barruel'in kitabının ve *Protokoller*'in doğru olduğunu göstermiyor mu? Diğer yandan, bu sonuçlara varmak için illa ki bir komploya mı ihtiyacımız vardı?

Büyük Komplo'ya inananlara en azından bir noktada hak vermek zorundayım: Komplonun başlangıç tarihi. 1776, Adam Weishaupt'un gizli bir cemiyet kurduğu yıl ama aynı zamanda Kuzey Amerika'da halkların katılımına ve tüm yönetilenlerin oy birliğine dayanan ilk öz-yönetim denemesi yapıldığı yıl. 1776'da ayrıca Adam (Smith) *Milletlerin Zenginliği* adlı kitabı yazdı ve iş bölümünün üretim güçlerindeki ilerlemeler arasında en iyisi olduğunu belirtti. Bu diğer Adam tarafından pazar gücünü tanımlamak için kullanılan terim 'görünmez el' idi, birçok komplo teorisi metninde görünenle aynı terim. İşte kapitalizm ve liberallik, tüm olumsuz yanlarına rağmen hâlâ orada, ABD'de ayakta duruyor. Komplolara inananlar, muzaffer komplonun sembolünün bir dolarlık banknotun ardında olduğunu söylerken haksız değiller.

Uzun vadede zafer kazanan komplolar da oldu, ama girilen süreç normalde de aynı tarihi ilerlemeyi, ekonomik gelişimi getirecek gibiydi. Ardında daha az sayıda ölü bırakarak hem de.

Büyük Savaş sırasında bir İngiliz alayının çevirmenliğini yapan genç Fransız romancı André Maurois henüz şüphe duyulmakta olan İngiliz-Fransız dostluğunu kanıtlama isteğiyle, romanları vasıtasıyla uzun yıllar birbirine karşı savaşmış iki ülkenin, birbirine açık bir şekilde düşman olan iki politik sistemin – monarşi ve cumhuriyet – birbirine çok benzer bir hal aldığını göstermeye çalışıyordu. Devrimden bir asır sonra

Rusya da Lenin'in hayalinden çok, çarların sistemine benzer bir duruma gelmişti. Kültürel devrimden otuz sene sonra, tacirler, ya da Mandarinler ülkesi Çin, Mao'nun elinde yeniden şekilleniyordu. Bu örnekler ele alındığı zaman devrimlerin, komploların hatta politikanın, kültür, dil, coğrafya, iklim, miraslar ve ekonomi karşısında ne kadar işe yaramaz olduğu düşünülebilir ama bunu göstermeye çalışan ben olmayacağım.

Komplo teorilerini ele alma şekilleri var. Octavio Paz'ın Berlin duvarının çöküşü ve 'reel sosyalizmin' yıkılışı üzerine söylediği, komplo teorileri için de geçerli olabilecek bir sözü var: 'Cevapların doğru olmaması, soruların yanlış olduğu anlamına gelmez.' Komplolara ya da komplo teorilerine inananlara hor gözle bakmamamız gerekir, hatta belki de büyük komplo mitleri için şu genel yorumu yapabiliriz: Uzun yıllar çalıştıktan sonra hâkim olunabilecek bilimleri bilmeden anlaması çok zor olan aşırı karmaşık süreçleri basit bir yolla açıklama; kimi zaman kişisel başarısızlıklara, bu başarısızlıkların öfkesini dindirmek için bahaneler arama çabası. Dikkatle bakarsak tarihin korkularına ve güçlerine insan, ya da insanüstü – yine de belirgin – şekiller verme çabası da görebiliriz, başka türlü çok daha korkunç görünürlerdi zira.

Komplo teorileri, tarihi araştırmaların amaçlarını paylaşan, temelini hemen hemen gerçeklikten alan, gerçek tehlikelere karşı meşru bir korku, kesinlikten yoksun popüler analizler olarak da algılanabilir.

Bahsettiğim bu gerçek kökenlerin örnekleri çok. Zenginler ve güçlüler, bir komplo olmasına gerek olmamak kaydıyla, kendilerini hep diğer yurttaşlardan farklı davranmaya zorunlu görürler. Prensler ve *eski*

rejimdeki soylular için meşruiyet sağlayacak bu durum, Fransız Devrimi'nden sonra birçok ülkede geçerliliğini yitirdi. Ama bugün devletler de, modern devletler dahil, hareketlerini yurttaşlarının hareketlerine göre ölçmüyorlar.

Hatalardan ve gerçeklerin yanlış yorumlanmasından, aptallıktan ya da Devletin ya da özel grupların beceriksizliğinden doğmuş komplo teorilerinin listesi gayet uzun. AIDS virüsünün ABD laboratuarlarında ülkenin siyahi vatandaşlarını (ya da eşcinsellerini) yok etmek için – Yahudi olsun ya da olmasın – kimi doktorlar tarafından türetilmiş olması imkansız ama bu imkansızlığı 1932-1972 yılları boyunca süren, ABD hükümetinin frengi hastası kimi siyahileri kobay olarak kullanıp, sonra gerekli tıbbi tedaviyi yapmadan yavaş yavaş ölüme terk ettiği *Tuskegee Study of Untreated Syphilis in the Negro Male* çalışmasının mağdurlarına anlatıp, gerçek olduğuna inandırmak çok zor değil. CIA'in ABD'li siyahi mahallerini kokain ve eroinle doldurduğuna inanmak, aynı teşkilatın LSD'nin geliştirilmesine katılmış olduğu gerçeği söz konusu olduğunda gayet kolay oluyor. Mafyanın tüm İtalya devletini yönetiyor olması mümkün değil tabii ama 2002 yılında Gladio'nun varlığını ifşa eden politikacı Giulio Andreotti'nin mafya tarafından öldürülmüş bir gazetecinin katlinin emrini vermekten yirmi yıl hapse mahkum olması kafaları karıştırıyor. İnternet iletişimini kontrol ettiği söylenen ECHELON gerçekten var ama birkaç yıl öncesine kadar bir internet efsanesinden öte bir olgu olarak görülmüyordu. Çevremizi saran komplo mitlerini yüzyıl öncekilerle karşılaştırdığımız zaman, şüpheci insanların bile bunları daha açık bir şekilde gördüğünü fark ediyoruz.

Komplo teorileri karmaşık sorunlara basit çözümler getiriyor ama çözüm olarak varlıklarını inkâr etmek, sorunları inkâr etmekle aynı şey değil. Komplo teorileri birer yaklaşım ve modern toplumlarda var olan bir soruna başka pek çözüm getirildiği söylenemez: Gizlilik ve iktidar arasındaki ilişkinin sorunu.

Kişisel sorumluluk olmadan demokrasi olmaz. Orleans Dükü, Fransız Devrimi'nin ortasında masonluğu bırakıp milletvekili olmaya karar verdiğinde bunu fark etmişti; Jefferson gizliliğe inanmıyordu ve Adam Weishaupt'a karşı yaptığı savunma gizliliğin özgür bir toplumdaki gereksizliğinin vurgusunu içeriyordu; ABD'de 19. yüzyıl ortasında masonluğa dönük şikayetler gericilik suçlamalarından değil, genç Cumhuriyet'in yurttaşlarını daha da eşit kılmaya çalışan akımdan kaynaklanıyordu. Ki bu akım son yıllardaki ABD başkanlığı seçimlerinde çökmüş görünüyor. Orleans Dükü sadece yaşamını sürdürmeye çalışıyordu belki ama mason karşıtı adaylara oy veren Maryland çiftçilerinin, aynı bugün birçok ülkedeki vatandaşların olduğu gibi, sorumsuz gördükleri tek bir elde çok fazla güç toplanmasına karşı çıkacak birçok sebebi vardı. Bugünlerde ABD başkan adayları aynı kulüpten çıkma olup da, üstelik aralarındaki bağ, oy verenlerle aralarındakinden daha fazla olduğu zaman; seçilen politikacılar dünyanın en güçlü adamlarıyla gizlice toplandığı zaman dikkatli olmak için yeterince sebep doğuyor. Demokrasi sadece güneşle doğar, siyasetçilerin hareketlerinden sorumlu olduğu ülkelerde.

Önceki sayfalarda yapılan analizlere ek olarak, kendime has olduğunu düşündüğüm başka bir tane daha eklemek isterim. Komplo teorilerine dönük başka metinlerden çıkarıyor olsam da, daha önce yazıldığını

görmedim: Komplo teorilerine inananlar belki de bunlardan korkmuyorlar, gerçek olmalarını istiyorlar; şüphecilerin tezlerini kabul etmemeye direniyorlar ve ihtiyaçları olduğu için komplolar keşfediyor ya da yaratıyorlar. Tanrı ve komplolar olmasa, 18. yüzyılda Alman masonlardan bahseden gizli üstün kişilikler olmasa, kadim Siyon Liderleri olmasa, Bilderberg Kulübü olmasa, dünyanın efendileri olmasa, Şeytan olmasa, insanların büyük çoğunluğu anlaşılmaz derecede karışık bir dünyada yalnız kalırdık, ne olduğunu anlamazdık, öksüz hissederdik.

Gerçeğe hâkim olmak ya da en azından anlamak için gerekli olan bilimleri kaç kişi biliyor? Kaç kişi bu bilimleri anlayabilir? Tanrı'nın varlığı reddedildikten sonra insanların elinde ne kalıyor? Dünyanın sahipleri kötü ve egoist, tamam, ama ya yoklarsa? Yoklarsa, bir plan yoksa tarih anlamsız kalır, her şeyin tesadüf olduğu; rastlantı, açgözlülük, sorumsuzluk ve aptallığın türümüze hâkim olduğu anlaşılır. Dünyanın efendileri diye bir şey yoksa, kimse hiçbir şeyin sorumluluğunu almaz ve her şey olabilir. Dünyanın efendileri yoksa, yalnız olmakla kalmaz, bir de kaderimizden sorumlu oluruz; bu birçok kişinin sırtına almak istemeyeceği bir yük. Gölgelerin ardından kontrol edildiğimizi söyleyen kitapların bizi rahatlattığını iddia etmek paradoks gibi görünebilir. Ama öyleler, çünkü başka türlü anlamamız mümkün olmayan bir dünyaya düzen ve anlam veriyorlar. Hangisi daha kötü, adaletsiz bir dünya mı, aptal bir dünya mı? Tiranlık mı, bir aptalın anlattığı hiçbir anlamı olmayan hikaye mi? Adaletsiz bir dünyaya karşı ayaklanmak mümkün ama anlaşılmaz bir dünyaya karşı ne yapmak lazım? Tanrı'nın yokluğunu kabul etmeye başlamak için iki yüzyıl geçmesi gerekti, e üstelik Şeytan da yoksa, ne kalıyor bize?

DÜNYANIN EFENDİLERİ

Fransız İhtilali'nin aslında Tapınakçıların yüzyıllar önce ölmüş Üstatlarının intikamı olduğunu; AIDS'in siyahileri ve eşcinselleri yok etmek için ABD laboratuvarlarında üretildiğini; Lady Diana'nın İngiliz gizli servisi tarafından öldürüldüğünü; insanoğlunun aslında aya hiçbir zaman ayak basmadığını; dünyanın gizliden gizliye Bilderbergler, masonlar, 'İlluminati', Cizvitler ya da Rockefeller, Rothschild gibi multimilyarder aileler tarafından veya George Bush ve seçimlerdeki rakibi John Kerry'nin de üyesi olduğu "Kurukafa ve Kemikler" gibi kardeşlik örgütleri tarafından yönetildiğini düşünen belki milyonlarca insan var. Resmi tarihin yalanlarla dolu olduğunu, GERÇEK'in (evet, büyük harflerle) "Siyon Liderlerinin Protokolleri" ya da "Turner Günlükleri" gibi kitaplarda yazılı olduğunu düşünenler de aynı insanlar. Azınlık olabilirler, ama artık sessiz ve anlamsız bir azınlık oldukları söylenemez.

Komplo teorilerine neden bu kadar çok insan inanıyor? Gençliğinde bu teorilere kendisi de inanmış olan yazar Dünyanın Efendileri adlı kitabında, Benjamin Disraeli'den, Alexandre Dumas'a, Stendhal'a kadar ele aldığı tarih ve edebiyat içinde; "Simpson Ailesi"nden "X-Files"a kadar popüler televizyon ve sinema kültüründe bu sorunun cevabını arıyor.

